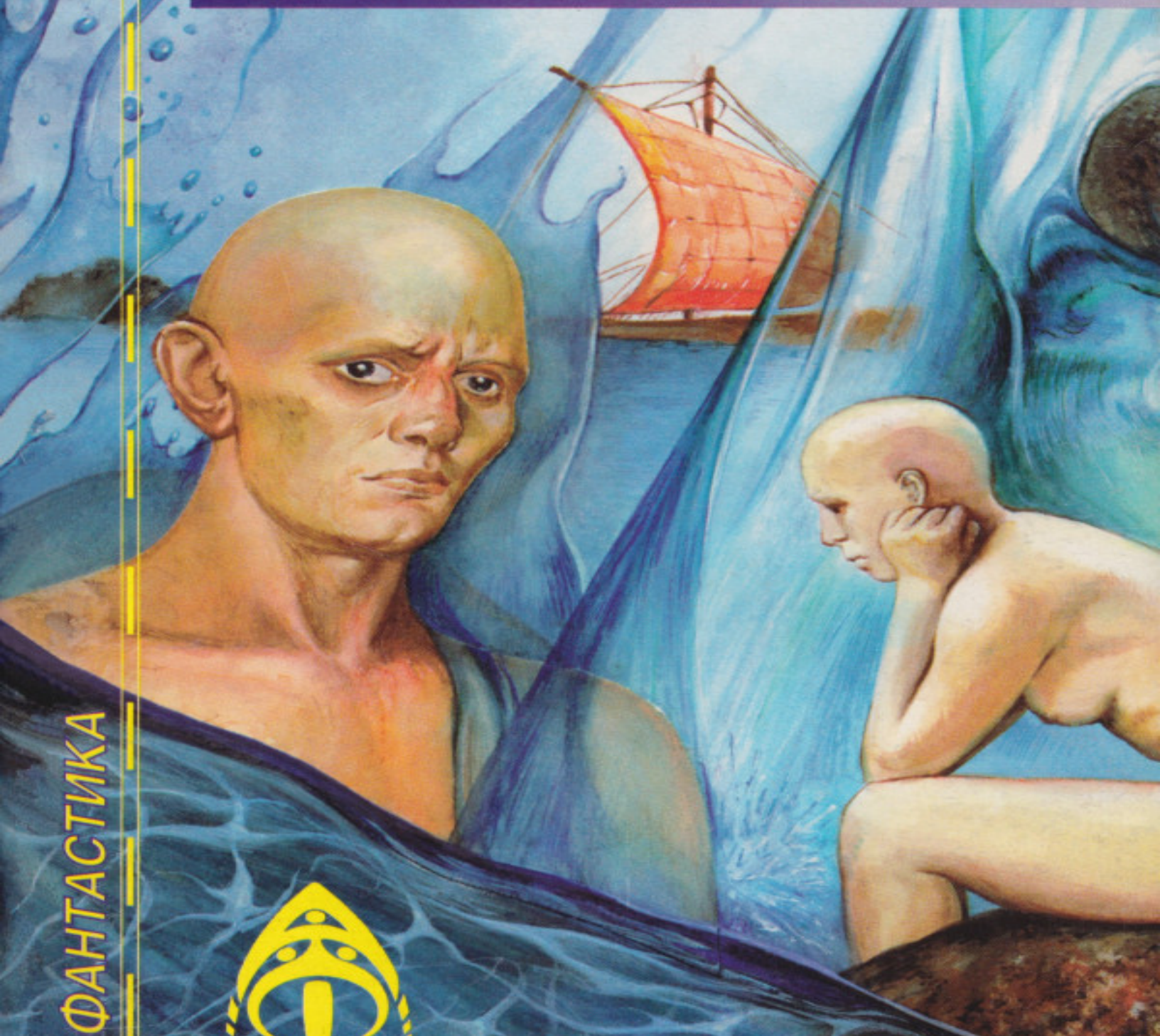

РЕЧЕН СВЯТ I

ФИЛИП ХОСЕ ФАРМЪР В ТЕЛАТА СИ РАЗПРЪСНАТИ ВЪРНЕТЕ СЕ

ФАНТАСТИКА

®

АРГУС

ФИЛИП ХОСЕ ФАРМЪР
В ТЕЛАТА СИ РАЗПРЪСНАТИ
ВЪРНЕТЕ СЕ

Превод: Владимир Зарков, Емануел Икономов

chitanka.info

ВАСИЛ РАЙКОВ

БЛЕНУВАН РАЙ, ЗАСЛУЖЕН АД ИЛИ НЕЩО СЪВСЕМ ДРУГО

Книги има всякакви. Едни бързо забравяме, след като затворим последната им страница. Други помним месец-два, та дори и година, но те също са осъдени на неминуемо забвение. А има и книги, които запомняме завинаги и многократно препрочитаме. Книги-пътеводители на нашите мисли и чувства, които ни учат ма съпричастност, доброта и човечност, или като фарове осветляват най-съкровените ни фантазии, събуждат най-свидните ни мечти за красота и хармония на човешките отношения. Разбира се, това са чисто индивидуални пристрастия и всеки сам избира през целия си съзнателен живот онези десетина автори и няколко десетки книги и персонажи, които поставя на най-високата лавица на своята библиотека. И колкото повече напредват годините ни, толкова тези открития стават все по-редки...

Такова закъсняло за мен откритие е Филип Хосе Фармър. Той е роден в Индиана през 1918 г., тоест две години по-рано от Айзък Азимов, и би могъл да има ако не неговата литературна плодовитост, то поне подобаваща известност; би могъл да бъде един от плеядата прекрасни писатели от „златния век“ на фантастиката в САЩ. При Фармър обаче всичко започва по-късно. Завършва образованието си едва на 32 години — бакалавър по английска филология. Отрано се увлича по фантастичния жанр, но първите си белетристични опити публикува на 34-годишна възраст. За щастие веднага прави впечатление и през 1953 г. получава наградата „Хюго“ за най-обещаващ нов автор. Опитва се да преживява с хонорари и да пише, обаче не задълго. Едва през 1969 г. става професионален литератор. И нещо забележително — до 1990 г. създава 65 книги, много от които му носят както заслужена слава, така и достатъчно пари, за да се занимава само с писане.

И тъй, този значителен писател ми беше неизвестен до деня, когато ми предложиха да редактирам първата преведена на български негова книга „В телата си разпръснати върнете се“. На уважаемия читател надали му е известно, че редакторът прочита няколко пъти ръкописа, понякога в разстояние само на една-две седмици. Ако творбата не е достатъчно добра литература, то си е направо ходене по мъките. С хубавата книга, засягаща житейски и философски проблеми, които дълбоко ви вълнуват, е тъкмо обратното. При всяка следваща среща вие ще откривате нови и нови прозрения, нови ярки мисли на автора, които при първото задъхано прочитане просто не сте забелязали.

„В телата си разпръснати върнете се“ е точно такава книга. Тя е първата от шестсериен цикъл с общо заглавие „Речен свят“^[1]. Излиза от печат през 1971 г. и на следващата година е наградена също с „Хюго“. Вторият роман е „Приказният кораб“ (1971). После следват „Тъмните замисли“ (1977), „Магическият лабиринт“ (1981), „Боговете на Речния свят“ (1985) и сборник разкази.

Отначало се подвоумих дали имам право да издавам главния замисъл на автора, за да не лиша читателя от удоволствието сам да прави своите открития. Но самият Фармър не прибъгва до никакви сюжетни ходове или хитрини, та да създава напрежение и да предизвиква любопитство. Напротив, още в първите страници той ни хвърля право в центъра на събитията. На далечна планета, заета цялата от една сякаш безкрайна река и нейната долина, са възкресени всичките 35 или 36 милиарда души, живели през всички времена на Земята; голи, без нито косъмче по телата си, като голи охлюви, подмладени — на по 25 години, без болестите и осакатяванията, които са имали приживе. А читателят ще реши дали туй е бленуваният от човечеството рай, дали е ад и защо всички хора са надарени с безсмъртие... И що за висша справедливост е това сред възкресените евреи от концлагерите да се разхожда и нацисткия престъпник Херман Гьоринг?... Както забелязва един от героите, Фригейт: „... може би сме тук, за да простим на враговете си и на някои от приятелите си и за да получим прошка. Но след това си казах — ами ако сме тук, за да си върнем за номерата, които са ни правили на Земята?“

„В телата си разпръснати върнете се“ е роман с толкова много събития, приключения и интересни герои, че се чете наистина на един дъх. Фармър е изключително изобретателен не само в изграждането на цялостния фантастичен свят, където се развива действието, но и в отделните детайли, до най-незначителни подробности от всекидневието и бита на героите, което прави разказа особено правдив. Като прибавим и великолепия език, на който всичко това е поднесено, живия и интересен диалог, както и обширните познания на автора в най-различни области, ще добием представа за качествата на тази книга. Макар и част от серия, романът се възприема като напълно самостоятелно произведение, което си поставя определени художествени цели и ги постига по блестящ начин.

За мен, повтарям, срещата ми с Филип Хосе Фармър бе колкото неочаквана, толкова и щастлива, изпълнена с истинска естетическа наслада. Искане ми се да вярвам, че повечето от читателите ще споделят мнението ми. Дано не греша!

---

[1] Виж статията „Малка история на Речния свят“ от Филип Хосе Фармър. — Б. ред. ↑

1

Жена му го прегръщаше така, сякаш можеше да задържи смъртта далече от него.

Той извика:

— Боже мой, аз съм мъртъв!

Вратата на стаята се отвори и той видя гигантска, черна едногърба камила навън, дочу подрънкването на звънчетата по хамута, докоснати от горещия пустинен вятър. После огромно черно лице, над което се извисяваше голям черен тюрбан, се показа на вратата. Черният евнух нахълта като облак, с грамаден ятаган в ръка. Най-сетне идваше Смъртта — Разрушител на удоволствията и Причинител на разлъката.

Чернилка. Нищо. Той дори не узна, че сърцето му бе спряло завинаги. Нищо.

После очите му се отвориха. Сърцето му биеше мощно. Той беше силен, много силен! Всички болки — подаграта в краката, мъчението в черния дроб, изтезанието на сърцето — бяха изчезнали.

Цареше такава тишина, че успяваше да чуе движението на кръвта в главата си. Сам сред свят без звуци.

Ярката равномерна светлина беше навсякъде. Той виждаше, но не разбираше какво вижда. Какви бяха тези неща отгоре, отстрани и под него? Къде се намираше?

Опита се да седне и усети приглушена паника. Нямаше на какво да седи, защото висеше в пустота. Движението го завъртя напред, като че плуваше във вана, пълна с разреден сироп. На около един фут^[1] от върховете на пръстите му имаше прът от яркочервен метал. Прътът идваше отгоре, от безкрайността и потъваше в безкрайността отдолу. Напъна се да го сграбчи, защото беше най-близкият до него твърд предмет, но нещо невидимо му се съпротивляваше. Сякаш въжета на незрима сила се опъваха срещу него, отблъскваха го.

Той бавно се превъртя напред в салто. Съпротивата спря пръстите му на шест инча^[2] от пръта. Изпъна тяло и се придвижи

напред с някаква частица от инча. В същото време тялото му се завъртя около оста си. Той пое въздух с гръмко стържещо хриптене. Знаеше, че няма опора и размахваше ръце в паника, искаше да се улови за нещо.

Сега беше с лице „надолу“ — или пък „нагоре“? Каквато и да беше посоката, гледаше обратно на положението, в което се събуди. Не че имаше значение. „Над“ него и „под“ него гледката си оставаше все същата. Висеше в пространството и не падаше, защото го държеше невидим пашкул, недостъпен за осезанието му.

На шест фута под себе си видя тялото на жена с много бледа кожа. Беше гола и нямаше нито един косъм по себе си. Наглед спеше. Очите ѝ бяха затворени, гърдите леко се надигаха. Краката бяха събрани и изпънати, ръцете — покрай тялото. Въртеше се бавно като пиле на грил.

Силата, която я завърташе, действаше и върху него. Той леко се обръщаше настрани от нея, видя други голи и обезкосмени тела — мъже, жени и деца в мълчаливи въртящи се редици... Над него имаше голо и въртящо се тяло на негър.

Наведе глава, за да огледа собственото си тяло. Също голо и без косми. Кожата му беше гладка, мускулите на корема — стегнати, по бедрата си също забеляза силни млади мускули. Не се виждаха вени, изпъкнали като синкави диги над кожата. Вече не притежаваше тяло на грохнал и болен шестдесет и девет годишен мъж, който преди няколко мига умираше. Бяха изчезнали и стотината белега.

Тогава осъзна, че сред телата около него липсваха стари мъже и жени. Всички изглеждаха на около двадесет и пет години, макар и да се затрудняваше в определянето на точната възраст, защото главите и междукрачията без косми ги правеха едновременно по-стари и по-млади.

Бе се хващал, че не знаеше що е страх. А сега уплахата изтръгна надигащия се в гърлото му вик. Страхът го притисна и сякаш изстискваше от тялото му наново вдъхнатия в него живот.

Отначало го зашемети самият факт, че още беше жив. После положението му в пустотата и новата обстановка около него смразиха чувствата му. Виждаше и усещаше през дебел полупрозрачен прозорец. И след няколко секунди нещо се пречупи в него. Почти чу звука — прозорецът внезапно се отвори.

Светът се вля във форма, която възприемаше, но не разбираше. Над него, от двете му страни, под него, навсякъде, докдето стигаше погледът му, в пространството висяха тела. Подредени и отвесно, и водоравно. Вертикалните редици бяха разделени от червени прътове, тънки като дръжки на метли — единият на дванадесет инча от стъпалата на спящите, другият на дванадесет инча от главите им. Шест фута деляха всяко тяло от другите наоколо.

Прътовете се издигаха от пропаст без дъно и потъваха в пропаст без покрив. Сивота, в която чезнеха и телата — отгоре и отдолу, отляво и отдясно, — не беше нито небе, нито земя. В далечината нямаше нищо, освен мътилката на безкрайността.

От едната му страна висеше мургав мъж с лице на тосканец. От другата — индийка, над нея беше едър скандинавец. Едва при третото си завъртане установи какво му се струваше странно в мъжа. Дясната му ръка, от над лакътя до пръстите, беше червена. Като че липсваше външният слой кожа.

След няколко секунди, през няколко редици, забеляза тяло на зрял мъж, на което липсваха кожата и всички мускули по лицето.

Имаше и други тела без някои части. В далечината неясно долови скелет с плетеница от органи в него.

Все така се въртеше и наблюдаваше, а сърцето му блъскаше в гърдите от ужас. Вече разбираше, че се намира в някаква колосална зала и че металните пръти излъчват сила, която някак поддържа и върти милионите — а може би милиардите хора.

Но кое беше това място?

Несъмнено, не и град Триест от Австро-Унгарската империя през 1890 година.

Не приличаше на нито един рай или ад, за които бе чувал или чел, а той си мислеше, че е запознат с всяка теория за съществуването след смъртта.

Той умря. А сега беше жив. Винаги бе се присмивал на приказките за задгробен живот. Поне веднъж можеше да признае, че е сбъркал. Но нямаше никой наоколо, който да му изсъска „Нали ти казвах, проклет невернико!“.

Сред всичките милиони само той беше буден.

Докато се въртеше със скорост приблизително един оборот в десет секунди, видя още нещо и зяпна от учудване. През пет редици

едно тяло на пръв поглед наподобяваше човешко. Но нито един представител на вида *Homo sapiens* нямаше палец и още три пръста на ръката, нито четири пръста на ходилото. Нито нос и тънки черни устни като на куче. Нито торбичка с множество изпъкналости в слабините. Нито уши с толкова странни извивки.

Ужасът поизбледня. Сърцето му вече не биеше така лудешки, но не се връщаше към нормалния ритъм. Ледът в мозъка му се стопи. Трябваше да се измъкне от това безпомощно положение, приличаше на свиня, набучена на шиш. Искаше да се добере до някой, за да узнае какво правеше тук, как бе дошъл и защо бе се озовал на това място.

Действието последва решението.

Сгъна крака и ритна силно. Откри, че тласъкът го избута напред с половин инч. Отново ритна и се избута въпреки съпротивата, но щом спря, силата бавно го изтика към предишното положение. И внимателно притискаше ръцете и краката му към неподвижност.

Той побесня, зарита с крака и размаха ръце, като че плуваше бруст, и успя да се пребори за напредък към пръта. С приближаването паяжината на силата го обвиваше по-стегнато. Но той не се отказа. Иначе щеше да се върне на мястото си, без достатъчно енергия да започне борбата отначало. Не му беше в кръвта да се отказва, преди да се е изцедил докрай.

Дишаше тежко, тялото му се къпеше в пот, ръцете и краката му се движеха като в конфитюр, а завоеванията му си оставаха незабележими. Изведнъж пръстите на лявата му ръка докоснаха пръта. Беше твърд и топъл.

И внезапно научи къде е „надолу“.

Пропадна.

Докосването разруши магията. Въздушните паяжини около него се скъсаха беззвучно и той се сгромоляса.

Достатъчно близо беше до пръта, за да го улови с една ръка. От рязкото спиране си удари болезнено хълбока. Кожата на дланта му гореше, докато се плъзгаше надолу, после се хвана и с другата ръка. Спря.

Пред него, от другата страна на пръта, падаха тела. Движеха се с ускорението на падащ предмет на Земята. Запазваха изпънатото си положение и разстоянието помежду си. Дори не спираха да се въртят.

Въздухът се раздвижи край неговия потен гръб и той се завъртя около пръта. Зад него, в отвесната редица, където беше допреди малко, телата също падаха. Едно след друго, сякаш методично хвърляни през отворен капак, те се въртяха и устремно минаваха край него. Главите им се мяркаха само на няколко инча. Имаше късмет, че не го удариха, би могъл да изпусне пръта и да потъне в бездната с тях.

Падаха като в тържествено шествие. Тяло след тяло се стрелкаха от двете страни на неговия прът, докато другите милиони редици си спяха.

Той позяпа известно време. После започна да брои телата. Винаги с удоволствие броеше неща. Но се отказа, когато стигна до 3001. След това само се взираше в потока от плът. Докъде нагоре, до каква неизмерима далечина нагоре бяха подредени? И колко надолу можеха да пропаднат? Без да иска, той ги сурна надолу с допира си, премахнал невидимата сила, която прътът излъчваше.

Не можеше да се покатери, но би могъл да се плъзне надолу. Започна да се спуска по малко, погледна нагоре и забрави за връхлитащите тела. Над главата му надделяваше бръмчене над свистенето от телата наоколо.

Някаква тясна машина от яркозелено вещество, оформена като кану, потъваше надолу между падащата редица и съседните неподвижни спящи. Той си каза, че въздушното кану видимо не се опира на нищо и щом дори не се засмя на опита си за шега, успя да разбере колко е уплашен. Без никаква видима опора. Като магическа лодка от „Хиляда и една нощ“.

Над ръба на лодката се показва лице. Машината спря и бръмченето престана. Още едно лице до първото. И двете обрамчени от дълга, тъмна и права коса. Лицата се дръпнаха, бръмченето започна отново и кануто се спусна към него. Спря на около пет фута. На зеления нос видя само един символ — бяла спирала, извита надясно. Един от хората в кануто заговори на език с множество гласни и често повтарящи се гърлени звуци. Звучеше като полинезийски.

Невидимият пашкул около него се възстанови отведнъж. Падащите тела се забавиха и накрая замръзнаха неподвижно. Хваналият се за пръта мъж усети как го сграбчва задържащата сила, после го вдигна. Колкото и отчаяно да се вкопчваше, краката му бяха издърпани нагоре и тялото ги последва. Вече гледаше надолу.

Отдалечаваха ръцете му от пръта. Като че му отнемаха и живота, разума, света. Заплува нагоре и се завъртя. Мина край въздушното кану и над него. Двамата мъже вътре бяха голи, тъмнокожи като йеменски араби и красиви. Чертите на лицата им наподобяваха нордическите, приличаха на някои негови познати исландци.

Единият вдигна ръка, държеше метален предмет с размерите на молив. Прицели се като при стрелба.

Висящият във въздуха мъж изрева от ярост, омраза и отчаяние и размаха ръце, за да стигне до машината.

— Ще ви убия! — крещеше той. — Ще ви убия! Ще ви убия!
Забравата го погълна.

---

[1] Мярка за дължина, равняваща се на 30,48 сантиметра. — Б. пр. ↑

[2] Мярка за дължина, равняваща се на 2,54 сантиметра. — Б. пр. ↑

2

Бог стоеше над него, а той лежеше на тревата, до водата и плачещите върби. Лежеше с широко отворени очи, слаб като новородено. Бог го побутваше в ребрата с края на желязна тояга. Бог беше висок мъж на средна възраст. Дългата черна брада беше раздвоена и Той носеше най-добрите празнични дрехи на един английски джентълмен в 53-тата година от царуването на кралица Виктория.

— Закъсняваш — каза Бог. — Отдавна пропусна срока за плащането на дълга си, така да знаеш.

— Какъв дълг? — попита Ричард Франсис Бъртън^[1]. Прокара пръсти по ребрата си, за да се убеди, че всички си бяха на мястото.

— Дължиш за плътта — отвърна Бог и пак го мушна с тоягата. — Да не говорим пък за духа. Дължиш за плътта и за духа, които са едно и също.

Бъртън се помъчи да стане. Никой, та бил той и Бог, не можеше да мушка Ричард Бъртън в ребрата и да се измъкне без бой.

Бог пренебрегна напразните му усилия, извади голям златен часовник от джоба на сакото Си, вдигна тежкия гравирани златен капак, погледна стрелките и каза:

— Отдавна си изтървал срока.

Бог протегна другата Си ръка с дланта нагоре.

— Плащайте, сър. Иначе ще бъда принуден да ви лиша от правото на ползване.

— Ползване на какво?

Спусна се мрак. Бог започна да се разтваря в тъмнината. И тогава Бъртън видя, че Бог прилича на самия него. Същата права черна коса, същото арабско лице с тъмни пронизващи очи, високи скули, дебели устни и издадена напред, рязко очертана брадичка. Същите дълги и дълбоки белези, свидетелства за сомалийското копие, пронизало челюстите му в сражението при Бербера, се забелязваха на бузите Му. Дланите и стъпалата бяха малки, в контраст с широките

Му рамене и масивния гръден кош. И Той имаше същите дълги дебели мустаци и дълга раздвоена брада, накарала бедуините да нарекат Бъртън „Бащата на мустаците“.

— Приличаш ми на Дявола — каза Бъртън, но Бог бе станал само още една от сенките в тъмно то.

---

[1] Английски изследовател, дипломат и преводач (1821–1890). Познавач на Индия и арабските страни, открил езерото Танганайка и търсил изворите на река Нил. Превел е „Кама сутра“, 16 тома „Приказки от 1001 нощ“ и т.н. — Б. пр. ↑

3

Бъртън още спеше, но беше толкова близо до повърхността на съзнанието си, че усещаше съня. Светлина изместваше нощта.

Очите му се отвориха. И не знаеше къде е.

Над него имаше синьо небе. Лек бриз обвяваше голото му тяло. Плешивата му глава, гърбът, краката, дланите му допираха трева. Обърна глава надясно и видя поле, покрито с много къса, много зелена и много гъста трева. Полето постепенно се извиваше нагоре на около миля^[1]. Над него бяха верига хълмове, които също започваха с меки очертания, но ставаха все по-стръмни и високи, с начупен релеф, както се катереха към планините. Хълмовете се простираха на около две мили и половина. Навсякъде покрити с дървета, някои от които горяха алено, лазурно, яркозелено, огненожълто и наситенорозово. Планините зад хълмовете се издигаха отведнъж, отвесно и невероятно нависоко. Цветовете им бяха черно и синкавозелено, като стъкловидна вулканична скала с грамадни петна лишеи, закриващи поне една четвърт от повърхността.

Между себе си и хълмовете виждаше множество човешки тела. Най-близкото, само на няколко фута, беше на бялата жена под него в онази вертикална редица.

Искаше да се изправи, но се усещаше тромав и схванат. Всичко, което можа да направи, при това с напрегнато усилие, беше да завърти глава наляво. Там имаше още повече голи тела, а полето се спускаше към река, отдалечена на стотина ярда^[2]. От другата страна пак се простираше поле на около миля, издигащо се към хълмове, още по-гъсто покрити с дървета, а зад тях — надвисващите отвесни планини в черно и синкавозелено. Това ще да е изток, каза си той замаяно. Слънцето тъкмо се показваше над тамошното планинско било.

Почти до реката стърчеше странно нещо. Материалът приличаше на напръскан с червено сив гранит, а нещото беше оформено като гъба.

Широката ѝ основа едва ли надвишаваше пет фута, а горната част на гъбата имаше диаметър около петдесет фута.

Той успя да се надигне достатъчно, за да се опре на лакът.

И по двата бряга на реката имаше още от гранитните фигури с форма на гъби.

Навсякъде по полето лежаха плешиви човешки същества без дрехи, на шест фута едно от друго. Повечето още лежаха по гръб и гледаха оцъклено в небето. Други шаваха, оглеждаха се и дори сядаха.

Той също седна и опипа с две ръце главата и лицето си. Гладки.

Тялото му не беше онова сбръчкано, нагънато, износено тяло на шестдесет и девет годишния, проснат на смъртното си ложе. Беше тялото с изпъната кожа и могъщи мускули, което имаше на двадесет и пет години. Същото тяло, в което висеше между онези пръти в съня си. Сън ли? Твърде отчетливо си го спомняше, за да е било сън. *Не беше сън.*

Около китката си откри тънка лента от прозрачно вещество. Беше свързана с шестинчова ивица от същия материал. Другият край беше захванат за метална дъга — дръжката на сивкав метален цилиндър със затворен капак.

Лениво, без да се съсредоточава поради вцепенението на мозъка си, той вдигна цилиндъра. Тежеше по-малко от един фунт^[3], значи не беше от желязо, дори и празен. Широк около фут и половина и висок повече от два фута и половина.

За китката на всеки беше прикачен същият предмет.

Несигурно, с ускоряващ се пулс и освобождаващи се от замайването сетива, той се изправи на крака.

Други също се надигаха. Лицата на мнозина изглеждаха вяли или вледенени от изумление. Някои май бяха уплашени. Широко отворените им очи се въртяха наляво-надясно. Гърдите им се надигаха забързано. Дишането им се чуваше като съска не. Други трепереха като от студен вятър, въпреки приятната топлина на въздуха.

Странното, истински плашещо и чуждо нещо беше почти пълното мълчание. Никой не промълви и дума. Долавяше само дишането на хората до себе си, лекичко пляскане, когато някакъв мъж се тупна по крака, тихо изсвирване от една жена.

Устите им се отваряха, може би се канеха да кажат нещо.

Раздвижиха се, вглеждаха се в лицата на другите, понякога посягаха да докоснат едва-едва някого. Пристъпваха с босите си стъпала, обръщаха се насам или натам, вираха се в хълмовете, в дърветата с грамадни ярки цветя по тях, в лишеите върху извисяващата се планина, в блещукащата зелена река, в каменните гъби, в лентите и металните цилиндри.

Някои опипваха голите си глави и лица.

Всички бяха потънали в безсмислени движения и тишина.

Внезапно една жена започна да стене. Падна на колене, отметна глава и рамене и нададе вой. В същия миг, далече надолу по реката, някой се присъедини към острия звук.

Двата вика сякаш дадоха сигнал. Почти като ключ, освободил човешките гласове.

Мъжете, жените и децата започнаха да крещат, да плачат или да дерат лицата си с нокти, или се биеха по гърдите, или падаха на колене и вдигаха ръце в молитва, или се хвърляха на земята в опит да заровят лица в тревата, сякаш бяха щрауси, които не искат да ги видят, или се клатушкаха напред-назад с кучешки лай и вълчи вой.

Ужасът и истерията се вкопчиха в Бъртън. Искаше да се свлече на колене и да моли за спасение от Съда. Искаше милост. Не можеше да гледа ослепителното лице на Бог да се издигне над планините, по-ярко от слънцето. Не беше толкова храбър и свободен от чувството за вина, колкото си въобразяваше. Страшният съд щеше да бъде толкова влудяващо непоносим, толкова неумолимо *окончателен*, че не можеше да мисли за това.

Някога преживя във фантазията си как стои пред Бог след смъртта си. Беше малък и гол, в средата на обширно поле като това, но сам. После Бог, грамаден като планина, тръгна към него. А той — Бъртън, остана на място и се опълчи срещу Бог.

Тук-нямаше Бог, но той се втурна да бяга. Тичаше през полето, разблъскваше мъже и жени, някои заобикаляше, прескачаше онези, които се търкаляха по земята. И виеше:

— Не! Не! Не!

Ръцете му се въртяха като криле на мелница, за да отпъждат невидими ужасии. Вързаният за китката му цилиндър се мяташе из въздуха.

Когато се задъха и нямаше сили да вие, а по ръцете и краката му увиснаха тежести, когато почувства огъня в белите си дробове и ехтящите удари на сърцето си, той се просна под първите дървета.

След малко седна и погледна към полето. Шумът от тълпата се промени от викове и стенания на всеобщо бърборене. Повечето говореха, но не личеше някой да слуша. Бъртън не различаваше отделни думи. Някои мъже и жени се прегръщаха и целуваха, сякаш се познаваха от предишния си живот и сега се хващаха един за друг, за да се уверят, че са истински.

Имаше доста деца сред многолюдната тълпа. Обаче нито едно на възраст под пет години. Както при възрастните, главите им бяха без коса. Половината ридаеха, без да помръднат от местата си. Други, също разплакани, тичаха без посока, взираха се в лицата над себе си и явно търсеха своите родители.

Той започна да диша по-леко. Стана и се обърна. Дървото, под което стоеше, беше червена ела (често неправилно наричана „шведска“), висока към двеста фута. До нея стърчеше дърво от вид, който не бе срещал досега. И се съмняваше, че такива дървета растат на Земята. (Сигурен беше, че не се намира на Земята, макар и да не схващаше ясно причините за увереността си.) Имаше дебел неравен дънер и куп яки клони с триъгълни листа по шест фута всяко — зелени с червеникави жилки. И се извисяваше на цели триста фута. Дърветата наоколо приличаха на различни видове дъбове и ели.

Тук-там на купчини растяха подобия на бамбук, а където не се срещаха дървета или бамбук, избуяваше трева, висока три фута. Никакви животни не се мяркаха пред погледа му. Нито пък насекоми.

Затърси пръчка или тояга. Нямаше никаква представа каква съдба е подготвена за струпаните тук хора, но ако ги оставеха без наблюдение и контрол, скоро щяха да се върнат към нормалното си състояние. Щом преминеше шокът, хората щяха да се погрижат за себе си, а това означаваше някои да се наложат над другите.

Не намери нищо, което да му върши работа като оръжие. Хрумна му, че би могъл да използва металния цилиндър. Блъсна го в едно дърво. Макар и лек, оказа се изключително твърд.

Вдигна капака, прикрепен с пантичка от едната страна. В кухнята вътрешност намери шест пръстена, разположени така, че всеки притискаше дълбока чаша, чинийка или правоъгълен контейнер от сив

метал. Всички бяха празни. Затвори капака. Когато му дойдеше времето, щеше да научи за какво служи този цилиндър.

Всичко друго можеше да се случи, но все пак възкресението не го съживи в тяло от крехка мъглива ектоплазма. Състоеше се от кости, кръв и плът.

Донякъде още се чувстваше откъснат от действителността, като откачен от движещите механизми на света, но вече се опомняше.

Ожадня. Принуден беше да слезе до реката и да пие от нея, с надежда водата да не е отровна. Усмихна се криво на тази мисъл и поглади с пръст горната си устна. Усещането го разочарова. Любопитно, каза си той, но после си припомни, че липсват гъстите му мустаци. А, да, надяваше се водата на реката да не е отровна. Що за странна идея! Защо да възкресяват мъртвите, само за да ги убият отново? Но остана още Дълго под дървото. Омразна му беше необходимостта да се връща към реката през тази налудничаво приказлива, истерично хълцаща тълпа. Тук, далече от множеството, той се чувстваше почти свободен от ужаса, паниката и стъписването, погълнали ги като море. Ако се реши да тръгне, емоциите им пак ще го оплетат.

В един миг видя как от голата гмеж се отделя фигура и тръгва към него. Забеляза, че не беше човек.

И тогава Бъртън се увери — този Ден на Възкресението не е, каквото твърдяха религиите, че трябва да бъде. Бъртън не вярваше в Бог, обрисован от християни, мюсюлмани, хиндуисти или привърженици на някое друго учение. Всъщност не можеше да каже дали въобще вярва в някакъв Създател. Вярваше в Ричард Франсис Бъртън и малцина приятели. И не се съмняваше, че със смъртта му светът ще прекрати съществуването си.

---

[1] Мярка за разстояние, равняваща се на 1853 метра. — Б.пр. ↑

[2] Мярка за дължина, равняваща се на 91,44 сантиметра. — Б. пр. ↑

[3] Мярка за тегло, равняваща се на 453,59 грама. — Б. пр. ↑

4

Събуждайки се след смъртта, в тази речна долина, той се оказа безпомощен да се защити срещу съмненията, виреещи у всеки човек, отрано подложен на религиозни внушения и живеещ в общество, което по всеки повод изповядва вярванията си.

А сега, докато наблюдаваше идващия към него представител на друга раса, той се убеди, че трябва да има друго обяснение, извън свръхестественото. Имаше физическа причина за присъствието им тук, обяснима с научни методи. Нямаше нужда да се опира на юдейско-християнско-ислямските митове.

Съществото, то, той — несъмнено беше от мъжки пол — представляваше двуного с ръст около шест фута и осем инча. Много кльоцаво тяло с розова кожа. Палец и три други пръста на китките и нещо като четири дълги и тънки палеца на всяко стъпало. Под зърната на гръдните му плочи се забелязваха два тъмнорвени кръга. Лицето беше получовешко. Дебелите черни вежди се спускаха към изпъкналите скули и ги покриваха с кафеникава четина. Отстрани на ноздрите имаше тънки мембрани. Дебелият хрущял в края на носа се очертаваше рязко. Устните бяха тънки и черни, като от обработена кожа. На ушите липсваше долната месеста част, извивките в тях определено не бяха човешки. Торбичката в слабините му сякаш съдържаше множество дребни тестиси.

Бе видял това същество да виси през няколко редици в онзи кошмар.

Съществото спря на няколко фута, усмихна се и показа съвсем човешки зъби.

— Надявам се, че говорите английски. Обаче аз владеея доста свободно и руски, китайски и хинди.

Бъртън леко се стресна, както, ако бе го заприказвало куче или маймуна.

— Значи говорите на американски диалект от Средния запад — отвърна той. — При това доста добре. Но прекалявате с придържането

към правилата.

— Благодаря — каза съществото. — Последвах ви, защото се оказахте единственият човек с достатъчно разум да се измъкне от онзи хаос. Вероятно имате някакво обяснение за това... как го наричате... възкресение?

— Не повече от вас. Трябва да кажа, че нямам и никакво обяснение за вашата поява, преди или след възкресението.

Дебелите вежди на съществото потрепнаха. Бъртън откри по-късно, че така изразяваше учудване или изненада.

— Нима? Странно. Бих се обзаложил, че няма нито един сред шестте милиарда земни жители, който да не е чувал за мен или да не ме е видял по телевизията.

— Телевизия?

Веждите пак се размърдаха.

— Не знаете какво е телевизия...

Гласът му замря, но след миг се появи усмивката.

— Но разбира се, колко съм глупав! Сигурно сте умрял, преди да дойда на Земята!

— Кога стана това?

Веждите на другия се надигнаха (съответствие на човешкото смръщване) и той бавно произнесе:

— Я да видим. Струва ми се, че според вашата хронология беше 2002 година от новата ера. А вие кога починахте?

— Трябва да е било през 1890 година — отговори Бъртън.

Съществото някак му върна чувството, че всичко това не е истинско. Прокара език по устата си. Кътниците, загубени заради преминалото през бузите му сомалийско копие, сега си бяха по местата. Но пък беше обрязан, а и мъжете по речния бряг, викащи на австрийско-немски, на италиански или на словенски от района на Триест — всички бяха обрязани. По негово време не би очаквал мнозина в тази част на света да се подложат на обрязване.

— Поне — добави Бъртън — не си спомням нищо след 20 октомври 1890 година.

— Ааб! — изрече съществото. — И така, аз тръгнах от родната си планета приблизително двеста години преди вие да умрете. Моята планета ли? Тя обикаля около звездата, която вие наричате Тау от съзвездие Кит. Подложихме се на забавяне на жизнените процеси и

щом корабът ни наближи вашето Слънце, автоматично ни размразиха и... Но вие май не знаете за какво говоря?

— Ами не. Нещата тръгнаха прекалено бързо. Бих искал по-късно да науча всичко с подробности. Как се казвате?

— Монат Граутут. А вие?

— Ричард Франсис Бъртън, на вашите услуги.

Той се поклони леко и се усмихна. Въпреки чудатостта на съществото и някои негови отблъскващи черти във външността, Бъртън усети в себе си зараждаща се симпатия към него.

— Покойният капитан сър Ричард Франсис Бъртън — добави той. — Последен пост — консул на Нейно Величество в австро-унгарското пристанище Триест.

— Елизабет ли?

— Аз живях в деветнадесети век, а не в шестнадесети.

— Кралица Елизабет е царувала в Британия и през двадесети век — отбеляза Монат.

Обърна се да погледне към речния бряг.

— Защо толкова се страхуват? Всички човешки същества, с които съм говорил, или бяха сигурни, че след смъртта няма нищо, или очакваха да ползват привилегии в отвъдния свят.

Бъртън се ухили.

— Които са отричали задгробния живот, сега не се съмняват, че са в ада заради това си неверие. А сигурните, че ще отидат в рая, сега са в шок, поне така предполагам, защото са голи. Разбирате ли, повечето картинки, изобразяващи какво ще се случи след смъртта, показваха попадналите в ада голи, а другите в рая — облечени. Значи ако възкръснеш с гол задник, трябва да си се намерил в ада.

— Като че ли ви е весело — каза Монат.

— Е, не ми беше до смях преди няколко минути. И съм потресен. Много потресен. Но като ви виждам тук, мисля си, че нещата не стоят както хората си въобразяваха. И без това рядко познават. А Бог, ако смята да ни се яви, май не бърза да го направи. Струва ми се, има някакво обяснение за това, но то не съвпада с догадките, които съм чувал на Земята.

— Съмнявам се, че сега сме на Земята — промълви Монат. Посочи нагоре с дългите си тънки пръсти, на които вместо нокти имаше дебел хрущял. — Ако се вгледате внимателно натам, със

засенчени очи, ще видите още едно небесно тяло до слънцето. Не е Луната.

Бъртън постави свитите си длани до очите, с метнат на рамо метален цилиндър и се вгледа в посочената точка. Различи леко блещукащо тяло, с размери около една осма от пълна Луна. Когато свали ръцете си, попита:

— Звезда ли е?

— Така ми се струва. Ще разберем, когато настъпи нощта.

— Според вас къде сме?

— Не бих могъл да позная — Монат махна към слънцето. — Изгрява, а значи ще залезе и тогава ще дойде нощ. Смятам, че е най-добре да се подготвим за тази нощ. И за някои други неща. Сега е топло и става все по-топло, но нощта може би е студена и току-виж заваляло. Би трябвало да си направим някакъв подслон. Освен това, добре е да помислим как да намерим храна. Макар че според мен това устройство — той посочи цилиндъра, — ще ни нахрани.

— Какво ви подсказа тази идея?

— Погледнах в моя. Съдържа чинии и чаши, засега всички са празни, но очевидно са направени, за да бъдат напълнени.

Бъртън вече не се усещаше толкова откъснат от ставащото. Съществуто (от Тау в съзвездие Кит!) говореше толкова практично, толкова разсъдливо, че сякаш му предлагаше котва, към която да привърже възприятията си, преди пак да се понесат нанякъде. И независимо от отблъскващата чуждоземност на съществуто, то излъчваше дружелюбие и откритост, стоплящи душата на Бъртън. Имаше и друго — всяка твар, произхождаща от цивилизация, способна да прекоси много трилиони мили междузвездно пространство, несъмнено притежаваше ценни знания и способности.

И други се отделяха от тълпата. Група от десетина мъже и жени вървяха към тях. Някои говореха, но други само се оглеждаха с широко отворени очи. Не личеше да са си наумили нещо определено, просто се движеха като облак, тласкан от вятър. Когато приближиха Бъртън и Монат, спряха.

Влачещият се накрая мъж веднага прикова вниманието на Бъртън. Монат явно се различаваше от хората, а този тип пък очевидно беше от предшествениците на човека. На ръст не надвишаваше пет фута. Беше набит и с мощни мускули. Главата му се навеждаше напред

върху извития и извънредно дебел врат. Ниското чело беше наклонено назад, а черепът — дълъг и тесен. Грамадните надочни дъги засенчваха тъмнокафяви очи. Носът представляваше малко хълмче плът с извити нагоре ноздри, а издутите кости на челюстите караха тънките устни да стърчат. Някога може би се е радвал на не по-малко козина от човекоподобна маймуна, но сега по него нямаше и косъмче, както и при другите.

Грамадните ръце като че можеха да изстискат вода от камък.

Все се оглеждаше, сякаш очакваше някой да се прокрадне зад гърба му. Когато тръгваше към хората, те се дърпаха настрана.

Но един мъж пристъпи и каза на прачовека нещо на английски. Човекът едва ли очакваше да бъде разбран, опитваше да покаже приятелското си отношение. Но гласът му прозвуча дрезгаво. Новодошлият беше мускулест младеж, висок шест фута. Обърнат с лице към Бъртън, стори му се красив, но в профил лицето му изглеждаше комично грубо оформено. Беше зеленоок.

Когато чу отправените към него думи, прачовекът подскочи леко. Усмихна се, откривайки едри, гъсто разположени зъби и заговори на език, непознат за Бъртън. Посочи се и произнесе нещо като „Каззинтуитруаабемсс“. По-късно Бъртън научи, че това е името му и означава „Мъжът, Който Уби Дългия Бял Зъб“.

Другите бяха петима мъже и четири жени. Двама от мъжете се познавали през живота си на Земята, а един от тях бил женен за една от жените. Всички бяха италианци или словенци, умрели в Триест, явно около 1890 година, но той не познаваше никого.

— Вие там — каза Бъртън, сочейки мъжа, който говореше на английски. — Елате. Как се казвате?

Мъжът пристъпи колебливо към него.

— Англичанин сте, нали?

Говореше като типичен жител на американския Среден запад. Бъртън му протегна ръка и каза:

— Тъхъ. Аз съм Бъртън.

Човекът повдигна обезкосмените си вежди.

— Бъртън? — наведе се и отблизо огледа лицето на Бъртън. — Трудно ми е да... не може да бъде... — Изправи се. — Питър Фригейт. Ф-р-и-г-е-й-т.

Огледа се и каза с още по-напрегнат глас:

— Трудно ми е да говоря смислено. Нали виждате, всички са толкова зашеметени. Така се чувствам, като че ще се пръсна. Но... ето ни тук... отново живи... и никакви адски огньове, поне засега. Роден съм през 1918, умрях през 2008... заради онова, дето го направи ей този, извънземният... е, не го мразя... той само се бранеше.

Гласът на Фригейт замря в шепот. Той нервно се усмихна на Монат.

Бъртън попита:

— Значи познавате този... Монат Граутут.

— Не лично. Но достатъчно съм го гледал по телевизията, пък и толкова съм слушал и чел за него.

Така протегна ръка, сякаш очакваше всеки миг да я отблъснат. Монат се усмихна и те си стиснаха ръцете. Фригейт каза:

— Няма да е зле, ако се съберем заедно. Може би ще трябва да се защитаваме.

— От какво? — попита Бъртън, но добре знаеше отговора.

— Знаете какви гнили душички имат повечето хора — каза Фригейт. — Щом свикнат с възкресението, ще се сбият за жени, за ядене и за всичко, на което хвърлят око. Тъй че да вземем да се сприятелим с този неандерталец или какъвто е. Няма значение, щом би се оправил добре в едно сбиване.

Казз, наречен така по-късно, проявяваше трогателно желание да го приемат. Но и подозрително оглеждаше всеки, който се опитваше да го доближи.

Край тях мина жена, безспирно мърмореща на немски:

— Боже мой! С какво Те разгневих?

Мъж със свити юмруци крещеше на идиш:

— Брадата ми! Брадата ми!

Друг мъж сочеше половите си органи и казваше на словенски:

— Ама тия са ме направили евреин! Евреин! Как мислите, дали... Ама не може да бъде!

Бъртън се озъби в свирепа усмивка.

— На този въобще не му идва наум, че може да са го направили мюсюлманин, или австралийски абориген, или древен египтянин, нали всички те са прилагали обрязването.

— Защо, какво мрънка този тип? — попита Фригейт. Бъртън му преведе и Фригейт се разсмя.

Наблизо притича жена. Правеше жалки опити да прикрие с ръце гърдите и слабините си. Мърмореше си:

— Какво ще си кажат, какво ще си кажат?

Скри се зад дърветата.

Мъж и жена вървяха заедно, но разговаряха толкова гръмко на италиански, сякаш ги делеше широк булевард.

— Не може да сме на небето... знам си аз, божичко!... Ами онзи Джузепе Зомзини, нали го знаеш какъв мръсник беше... трябва да гори в пъкъла! Знам си аз, знам... бъркаше в касата, скитосваше при проститутките, пиеше до смърт... ама, на... тук е! Знам си аз, знам...

Друга жена тичаше с викове на немски:

— Татко! Татко! Къде си? Аз съм твоята малка Хилда!

Някакъв мъж гримасничеше и все повтаряше на унгарски:

— Не съм по-лош от другите, а от някои съм къде по-добър. Да вървят по дяволите.

Жена мънкаше:

— Целия си живот прахосах, целия. Всичко правих за тях, а сега...

Някакъв размахваше цилиндъра пред себе си като кадилница и подканяше:

— Последвайте ме към планината! Последвайте ме! Аз зная истината, добри хора! Последвайте ме! Ще се спасим в лоното Господне! Не вярвайте на тази илюзия около вас, последвайте ме! Аз ще отворя очите ви!

Други дърдореха глупости или мълчаха със здраво стиснати устни, като че се бояха от това, което можеха да кажат.

— Ще мине време, преди да им се поизбистрят главите — каза Бъртън. За себе си поне знаеше, че още дълго ще трябва да свиква с този свят.

— Може и никога да не узнаят истината — каза Фригейт.

— Какво искате да кажете?

— Те и на Земята не са знаели Истината с главна буква, как ли биха я научили тук? Какво ни дава надежда, че ще получим внезапно озарение?

Бъртън сви рамене.

— Нищо. Но се налага да определим в каква среда сме попаднали и как да оживеем в нея. Когато човек се излежава, и

късметът му спи. — Посочи речния бряг. — Виждате ли онези каменни гъби? Разположени са през една миля, така ми се струва. Чудя се, с каква ли цел са ги сложили тук?

Монат се намеси:

— Ако се вгледате по-внимателно в онази, ще видите по повърхността ѝ около седемстотин кръгли вдлъбнатини. Точно колкото да влезе дъното на цилиндъра. И даже има един цилиндър в централната, на върха. Мисля си, че ако проверим онзи цилиндър, може и да разберем каква е била целта. Подозирам, че точно за това са ни го оставили.

5

Една жена вървеше към тях. Със среден ръст, идеално тяло и лице, което би било красиво с коса около него. С големи и тъмни очи. Не правеше опити да се закрива с ръце. Бъртън въобще не се възбуждаше, като гледаше нея или други жени. Прекалено дълбоко бе заседнало вцепенението му.

Жената заговори с мелодичен глас, с оксфордски акцент:

— Моля да ме извините, господа. Нямаше как да не чуя разговора ви. И вие сте единствените, които говорят английски, откакто се събудих... тук, където и да сме. Англичанка съм и търся покровителство. Оставям се на милостта ви.

— За ваше щастие, госпожо — каза Бъртън, — идвате при когото трябва. Поне говорейки от свое име, мога да ви уверя, че ще ви защитавам с всичките си сили и възможности. Макар че ако бях като някои английски джентълмени, които познавах, нямаше да случите толкова. Между другото, този джентълмен не е англичанин. Той е янки.

Стори му се странно да говори толкова официално точно в този ден, с писъците и виковете, отекващи из долината, с голотата на хората, лишени от косми като змиорки.

Жената протегна ръка на Бъртън.

— Аз съм мисиз Харгрийвз.

Бъртън пое ръката ѝ и с поклон я целуна леко. Чувстваше се глупаво и в същото време жестът му помогна да си върне разума. Ако можеха да запазят формалностите на вежливото общество, вероятно и „правилността“ на нещата би се върнала някак.

— Покойният капитан сър Ричард Франсис Бъртън — представи се той със слаба усмивка при думата „покойният“. — Може би сте чували за мен?

Тя издърпа ръката си, но след миг пак я протегна към него.

— Да, слушала съм разни неща за вас, сър Ричард. Някой се обади:

— Невъзможно!

Бъртън погледна към Фригейт, на когото беше тихият глас.

— Защо?

— Ричард Бъртън! — възкликна Фригейт. — Ами да. Чудих се, но без коса?...

— Дааа? — проточи Бъртън.

— Дааа! — потвърди Фригейт. — Същият като в книгите!

— За какво говорите?

Фригейт си пое дълбоко дъх и каза:

— Сега това няма значение, мистър Бъртън. После ще ви обясня. Просто приемете, че съм доста раздрусан. Не съм с всичкия си. Естествено разбирате защо.

Той се взря напрегнато в мисиз Харгрийвз, поклати глава и попита:

— Името ви е Алис, нали?

— Да! — тя се усмихна и стана красива и без коса. — Но как познахте? Срещали ли сме се? Не си спомням.

— Алис Плезънс Лидъл Харгрийвз?

— Да!

— Трябва да поседна за малко — каза американецът. Отиде при едно дърво и се свлече с гръб, опрян в дънера. Очите му имаха странно стъклен поглед. — Последствия от шока — отбеляза Бъртън.

Знаеше, че за неопределен период от другите може да очаква чудатости в поведението и приказките. И от себе си би могъл да очаква донякъде неразумно държание. Най-важното беше да се сдобият с подслон, храна и някакъв план за съвместна отбрана.

Бъртън заговори другите на италиански и словенски и се зае да представи всички присъстващи. Никой не възрази, когато предложи да го последват към брега на реката.

— Сигурен съм, че всички сме жадни. И би трябвало да разгледаме онази каменна гъба.

Тръгнаха обратно към полето. Хората седяха по тревата или бродеха наоколо. Минаха край двойка със зачервени лица, увлечена в разгорещен спор. Явно и преди са били съпрузи и продължаваха с препирните от целия си живот. Внезапно мъжът се обърна и се отдалечи. Жена му го изгледа невярващо, после се втурна да го догони. Той я отблъсна толкова грубо, че я събори на тревата. Бързо се изгуби

в тълпата, но жената обикаляше, викаше го по име и заплашваше да направи скандал, ако той не престане да се крие.

Бъртън за миг се сети за своята жена — Изабел. Не я видя досега в тълпата, но това не означаваше, че тя не е някъде тук. И не го търси. Не би спряла, докато не го намери.

Промъкна се през множеството, застана на колене и гребна вода в шепи. Беше хладна, чиста и освежаваща. Усецаше празнота в стомаха. Щом се напи, огладня.

— Водите от Реката на живота — изрече Бъртън. — Стикс? Лета? Не, не е Лета^[1]. Спомням си всичко от своето земно съществуване.

— Аз бих искал да забравя своето — промълви Фригейт.

Алис Харгрийвз се наведе над водата и загребваше с една ръка, докато се подпираше на другата. „Фигурата ѝ наистина е прекрасна“, каза си Бъртън. Чудеше се дали ще се окаже руса, щом ѝ порасне коса, ако въобще порасне. Може би Който-и-да-е, оставил ги тук, възнамеряваше те да бъдат плешиви, какъвто и да бе мотивът Му.

Покатериха се върху най-близката гъбовидна структура. Гранитът беше дребнозърнест и сив, наситено напръскан с червено. Върху плоската повърхност преброиха седемстотин вдлъбнатини, подредени в петдесет концентрични окръжности. В централната стърчеше метален цилиндър. Дребен тъмнокос мъж с голям нос и прибрана назад брадичка оглеждаше цилиндъра.

— Този не желае да се отвори — заяви той на немски. — Но по-късно може и да стане. Сигурен съм, че е сложен тук като пример какво да правим със своите.

Представи се като Лев Руах и премина на английски с тежък акцент, когато Бъртън, Фригейт и Харгрийвз си казаха имената.

— Бях атеист — говореше той повече на себе си, отколкото на тях. — Сега — не знам! Това място е не по-малък шок за всеки атеист, отколкото за дълбоко вярващите, представяли си задгробен живот, доста различен от този. Е, не съм бил прав. Не ми е за пръв път. — Засмя се тихо и се обърна към Монат: — Веднага ви познах. Добре е за вас, че сте възкресен сред Хора, предимно починали през деветнадесети век. Иначе щяха да ви линчуват.

— А защо? — намеси се Бъртън.

— Той уби всички на Земята — отговори Фригейт. — Поне аз си мисля, че той го направи.

— Скенерът — печално каза Монат — бе нагласен да убива само човешки същества. И не трябваше да премахва цялото човечество. Щеше да спре въздействието, след като определен брой — за нещастие твърде голям брой — хора загубят живота си. Повярвайте ми, приятели, не исках да направя това. Не бихте могли да си представите каква мъка ми струваше решението да натисна копчето. Но бях длъжен да защита *своите* хора. Вие сами принудихте ръката ми да натисне.

— Започна по време на едно пряко предаване с участието на Монат — обясни Фригейт. — Той се изгърва много лошо. Каза, че техните учени имали знанията и уменията за предпазване на хората от старост. На теория, като използва методите от Тау на Кит, човек би могъл да живее вечно. Но тези знания не се използвали на неговата планета. Били под забрана. Водещият го попита дали тези методи са приложими и спрямо земните жители. Монат каза, че не виждал причини това да е невъзможно. Но на неговата раса подмладяването било отказано по съвсем основателни причини, а те важели и за земляните. По това време правителственият цензор усети какво става и прекъсна звука. Само че беше късно.

— След това — продължи Руах — американското правителство заяви, че Монат не е разбрал добре въпроса, че недостатъчното познаване на английския език го накарало да каже не каквото искал. Но наистина беше твърде късно. Хората от Америка и от целия свят настояваха Монат да открие тайната на вечната младост.

— С която не разполагах — обади се Монат. — Нито един в нашата експедиция нямаше тези знания. По-точно, на моята планета само малцина знаят необходимото. Но като казах това на хората, нищо не се промени. Помислиха, че ги лъжа. Започна бунт, тълпата прегази охраната около нашия кораб и нахълта вътре. Видях как разкъсаха моите приятели, които се опитваха да вразумят тълпата. Да я *вразумят!*

Но аз направих каквото направих не за отмъщение, а със съвсем друг мотив. Знаех, че властта в САЩ щеше да възстанови реда, независимо дали ние сме убити или не. И щеше да разполага с нашия кораб. Нямаше да мине много време и земните учени щяха да разберат как да произведат и други като него. И неизбежно хората от Земята

щяха да изпратят цял флот срещу нашия свят. За да бъде сигурен, че ще забавя Земята със стотици, ако не и с хиляди години, бях принуден да направя нещо ужасно, за да спася своя свят. И изпратих сигнал до обикалящия в орбита скенер. Нямах да постъпя така, ако можех да се добера до системата за самоунищожение и да взривя кораба. Но не успях да вляза в пилотската кабина. И така, натиснах копчето, активиращо скенера. Не след дълго тълпата изкърти вратата на помещението, в което се бях укрил. Не помня нищо след това.

Фригейт каза:

— Тогава бях в болница на Западна Самоа и умирах от рак. Размишлявах дали ще ме погребат до Робърт Люис Стивънсън. Казвах си, че шансът не е голям. И все пак, Нали бях превел „Илиада“ и „Одисея“ на самоански... Тогава чухме новината. Хората умираха навсякъде по света. Ясна беше и причината за смъртта им. Спътникът на извънземните излъчваше нещо, което ликвидираше хората направо както си ходеха. Последното, което научих, беше, че Щатите, Англия, Русия, Франция и Израел изстрелвали ракети да го прихванат и взривят. Скенерът се движел по орбита, която след броени часове щеше да го изведе над Самоа. При моята слабост сигурно вълнението ми бе дошло прекалено. Изпаднах в безсъзнание. Друго не помня.

— Ракетите-прехващачи не успяха — допълни Руах. — Скенерът ги пръсна, преди да го доближат.

Бъртън си каза, че още много има да научи за събитията след 1890 година, но не беше сега времето да говорят за това.

— Предлагам да се запътим към хълмовете — каза той. — Трябва да проучим какви растения има там и дали ще ни бъдат полезни. Също дали тук има кремъци за оръжия. Този приятел от каменния век би следвало да знае как се обработват камъни. И на нас ще покаже.

Прекошиха широкото една миля поле и навлязоха сред хълмовете. По пътя още няколко души се присъединиха към тях. Срецнаха малко момиче на около седем години с тъмносини очи и красиво лице. Гледаше жално Бъртън, който я разпитваше на дузина езици дали нейните родители или други роднини са наблизко. Отговаряше на език, който никой от тях не знаеше. Опитваха всеки от достъпните за групата езици — повечето европейски, много от азиатските и

африканските, като иврит, хинди, арабски, берберски диалект, цигански, турски, фарси, латински, гръцки, пушунски.

Фригейт знаеше по малко гелски и уелски и заговори момичето. Очите ѝ се разшириха, но се намръщи. Сякаш думите с нещо наподобяваха познатата ѝ реч, но недостатъчно, за да ги разбира.

— След всичко — заяви Фригейт — предполагам, че е от древните гали. Все повтаря думата „Гуенафра“. Дали това е името ѝ?

— Ще я научим да говори английски — каза Бъртън. — И ще я наричаме Гуенафра.

Той взе детето на ръце и тръгна напред. Момичето се заля в сълзи, но не направи опит да се освободи. Сигурно плачеше от облекчение и радост, че си е намерила защитник. Бъртън наведе глава и притисна лицето си в нея. Не искаше другите да видят сълзите и в неговите очи.

При срещата на полето с хълмовете някой сякаш бе теглил черта — там свършваше късата трева и започваше дебела, груба и висока до кръста, приличаше на земната трева *еспарта*. Видяха няколко вида ели и борове, дъбове, тисове, набраздените гиганти с алено-зелени листа, бамбук — скупчени в гъсталак. Разновидностите на бамбука бяха множество — от тънки стебла с височина само няколко фута до грамадни растения, извисяващи се над петдесет фута. По доста от дърветата се увиваха лиани с огромни зелени, червени, жълти и сини цветове.

— Бамбукът е материал за дръжките на копия — отбеляза Бъртън, — за тръбопроводи, за кутии, основен материал за правене на къщи, мебели, лодки, дори е източник на въглен за барут. А младите филизи на някои видове сигурно стават за ядене. Но имаме нужда от камъни за рязане и оформяне на дървения материал.

Катереха се по хълмовете, чиято височина нарастваше с приближаването до планината. Изминаха две мили по права линия, но може би повече от осем с всички криволици и накрая спряха пред планинския отвее. Гладка стена от синьочерна вулканична скала с обширни петна от синьозелен лишей. Нямаше как да определят височината, но Бъртън беше уверен, че няма да сгреша, ако я пресметне на поне двадесет хиляди фута. Доколкото им стигаха погледите нагоре и надолу по долината, навсякъде им се изпречваше непрекъснатата преграда на планината.

— Забелязахте ли, че няма никакви животни? — попита Фригейт.
— Дори и насекоми.

Бъртън извика. Бързо отиде до купчина камънак и вдигна внушително зеленикаво парче.

— Този кварц е като кремък — обясни той. — Ако намерим достатъчно, ще си направим ножове, върхове за копия, тесли, брадви. И с тях ще направим къщите, лодките и много други неща.

— Инструментите и оръжията трябва да бъдат вързани за дървени дръжки — каза Фригейт. — Какво ще използваме за това?

— Вероятно човешка кожа — отговори Бъртън.

Другите видимо се стъписаха. От гърлото на Бъртън излезе странен чуруликащ смях, неподходящ за човек с толкова мъжествена външност. Той каза:

— Ако бъдем принудени да убиваме при самозащита или се натъкнем на труп, вежливо приготвен за нас от някой убиец, ще бъдем глупаци да не използваме даденото ни. Обаче ако някой е толкова жертвоготовен, че сам да предложи епидермиса си за благо на цялата група, нека направи крачка напред! Ще го споменаваме в молитвите си.

— Сигурно се шегувате — обади се Алис Харгрийвз. — Не бих казала, че особено държа да слушам подобни приказки.

Фригейт се обърна към нея:

— Ако се навъртате около него, ще чуете къде по-лоши неща.

Но не обясни какво искаше да каже.

---

[1] Лета е реката на забравата в древногръцката митология. — Б. пр. ↑

6

Бъртън разгледа скалите в основата на планината. Черносиният дребнозърнест камък на самата планина му приличаше на някакъв вид базалт. Но край основата парчета кварц бяха пръснати по земята или се подаваха от нея. Изглеждаше вероятно да са се откъртели някъде отгоре, може би планината не се състоеше от плътна базалтова маса. С острия ръб на парче кварц той изчегърта малко от лишея. Камъкът отдолу беше зеленикав доломит. Явно късовете кварц падаха от доломита, макар и в жилата да не личаха признаци на разпукване.

Лишеят може би представляваше *Parmelia saxatilis*, който растеше също и по стари кости, така че според „Учение за знаците“ лекуваше епилепсия, а също облекчаваше рани по тялото.

Върна се при групата, защото чу удари на камък върху камък. Всички стояха около праचовека и американеца, клекнали с гръб един към друг и заети с парчетата кварц. И двамата дялкаха груби остриета на брадви. Докато останалите гледаха, направиха още шест.

После всеки взе голяма кварцова буца и я разцепи на две с помощта на тежък камък. Започнаха да изчукват дълги тънки парчета от кварца. Обръщаха буците и удряха неуморно, докато не направиха по дузина остриета.

Продължаваха да работят — единият живял преди стотици хиляди години, другият пък крайният изтънчен продукт на човешката еволюция, създаден от най-висшата цивилизация (от гледна точка на технологията) на Земята и всъщност един от последните човеци на планетата, ако можеше да се вярва на разказите за станалото.

Изведнъж Фригейт изрева, подскочи и се затътри наоколо, стиснал здраво левия си палец. Един от ударите му не улучи каквото трябваше. Казз се ухили и оголи зъби като надгробни камъни. Той също стана и тръгна през тревата със странната си търкаляща се походка. Върна се след минути с няколко бамбукови пръчки — едните със заострени краища, другите обикновени. Седна да обработва една

от пръчките, докато разцепи единия край и втъкна издяланото триъгълно острие на брадва. Върза го с дълги стръкове трева.

След половин час групата беше въоръжена с издялани камъни, брадви с бамбукови дръжки, ножове, копия с каменни върхове или със заострен край на пръчката.

Фригейт вече не се оплакваше от болки в ръката, кървенето престана. Бъртън го попита как е стигнал до такова майсторство в обработката на камъни.

— Бях антрополог-любител. Мнозина — поне относително — имаха хоби да се учат как да правят оръжия и инструменти от камък. Някои от нас станаха доста сръчни, макар че не вярвам някой да се мереше по бързина и умения с майстор от неолита. Нали онези момчета цял живот това са правили. А аз между другото знам доста и за обработката на бамбука, така че мога да бъда полезен.

Потеглиха обратно към реката. Поспряха за малко на върха на висок хълм. Слънцето светеше почти точно над главите им. Можеха да огледат реката на много мили и в двете посоки, а и да надникнат оттатък, на другия бряг. Бяха твърде далече, за да различат някакви фигури през широката цяла миля река, но виждаха, че и там са пръснати гъбоподобните камъни. Релефът от другата страна беше същият като отсам. Поле с ширина около миля и може би две и половина мили хълмове в подножието на планината, гъсто обрасли с гора. Над тях — отвесното лице на недостъпната черна и синьозеленикава скала.

На север и на юг долината продължаваше направо около десет мили, после завиваше и се губеше от погледа.

— Тук изгревът идва късно, а залезът — твърде рано — каза Бъртън. — Е, трябва да използваме по-добре светлите часове.

В този миг всички подскочиха, а неколцина не сдържахавикове си. От всяка каменна гъба се надигна син пламък, изригна на поне двайсетина фута и изчезна. След няколко секунди долетя далечен гръм, който отекна в планината зад тях.

Бъртън сграбчи в ръцете си момичето и се забърза надолу по склона. Поддържаша ускорения ход, но бяха принудени от време на време да си поемат дъх. Въпреки това Бъртън се чувстваше превъзходно. Минаха толкова години, откакто си позволяваше така да прахосва силата на мускулите си, и не искаше да губи усещането. Едва

можеше да повярва, че доскоро лявото му стъпало бе подуто от гной, а сърцето му биеше лудо от най-късата стълба.

Навлязоха в полето и продължиха да подтичват, защото виждаха вълнението около една от гъбите. Бъртън ругаеше изпречилите се на пътя му и ги разбутваше. Гледаха го кръвнишки, но никой не посегна. В един миг се озова насред празното място около основата на гъбата. И видя какво бе привлякло вниманието на хората. Освен това го помириса.

Зад него Фригейт промърмори:

— Боже мой! — Опита се да повърне на празен стомах.

Бъртън бе видял премного през живота си, за да го засегне лесно грозната гледка. Освен това умееше да прекрачва встрани от действителността, ако нещата станеха твърде мрачни или болезнени. Понякога правеше това, с усилие на волята. Но обикновено ставаше несъзнателно. И този път съзнанието му се отдръпна инстинктивно. Трупът лежеше на хълбок под ръба на горната издадена част на камъка. Кожата беше напълно обгорена и оголените мускули — овъглени. Носът, ушите, пръстите, половите органи бяха изчезнали.

Наблизо една коленичила жена мрънкаше молитви на италиански. Имаше огромни черни очи, които биха му се сторили красиви, без червенината и сълзите. Впечатляващото тяло веднага би погълнало цялото му внимание при други обстоятелства.

— Какво се случи? — попита той.

Жената спря молитвата и го погледна. После стана и зашепна:

— Отец Джузепе се облягаше на този камък. Каза, че бил гладен. Не виждал смисъл да го възкресяват от мъртвите само за да умре от глад. Аз му казах, че няма да умрем, как бихме могли да умрем? Нали ни вдигнаха от гробовете, значи ще се погрижат за нас. А той каза, че може и да сме в ада. Щели сме вечно да ходим голи и гладни. Помолих го да не богохулства, поне той сред всички нас не би трябвало да богохулства. Но той се оплака, че не това бил говорил четиридесет години на хората и после... после...

Бъртън изчака две-три секунди и я подкани:

— И после?

— Отец Джузепе каза, че нямало адски огън, но би го предпочел пред вечния глад. След това изскочиха пламъците и го погълнаха,

шумът беше като от гръмнала бомба, след това вече беше мъртъв, изгорял до смърт. Беше ужасно, ужасно.

Бъртън мина на север от трупа, за да духа вятърът в гърба му, но и така му прилошаваше от смрадта. И не толкова миризмата го смущаваше, колкото идеята за смъртта. Едва преваляше първият ден на Възкресението и ето — първият мъртвец. Нима възкресените бяха отново уязвими за смъртта, както на земята? И ако беше така, какъв смисъл имаше всичко?

Фригейт се справи с напъните на своя празен стомах. Блед и разтреперан, той дойде при Бъртън. Стоеше с гръб към мъртвия мъж.

— Не е ли по-добре да се отървем от него? — каза той, сочейки през рамо.

— И аз така мисля — невъзмутимо отвърна Бъртън. — Обаче за съжаление кожата му е унищожена.

Ухили се на американеца. Фригейт му отговори със смаян поглед.

— Ето така — каза Бъртън. — Хванете го за краката, аз ще поема от другия край. Ще го хвърлим в реката.

— В реката? — повтори Фригейт.

— Дааа. Освен ако искате да го занесете до хълмовете и там да изчовъркате с камък дупка за него.

— Не мога — изпъшка Фригейт и се отдалечи.

Бъртън го изгледа с погнуса и махна на прачовека. Казз изръмжа и пристъпи напред към трупа с особената си походка — опираше се на земята с външните ръбове на ходилата си. Наведе се и преди Бъртън да хване обгорелите чукачетата на краката, Казз вдигна мъртвото тяло над главата си, направи няколко крачки към водата и го хвърли. То потъна, но течението го завлече покрай брега. Казз реши, че това не му харесва. Навлезе навътре до кръста и се потопи под водата за около минута. Явно избутваше трупа към дълбокото.

Алис Харгрийвз гледаше ужасена.

— Но нали ще прием от тази вода!

— Реката ми се струва достатъчно голяма да се пречисти — каза Бъртън. — Както и да е, ще си имаме твърде много грижи, за да обръщаме внимание и на санитарните норми.

Бъртън се обърна, защото Монат го докосна по рамото и показа:

— Вижте там!

На мястото, където би трябвало да е тялото, водата кипеше. Внезапно сребристора перка се подаде над повърхността.

— Както виждате, вашите тревоги за заразяването на водата са напразни — каза Бъртън на Алис Харгрийвз. — В реката има лешояди. Чудя се... чудя се доколко е безопасно да се плува в нея.

Поне прачовекът се измъкна от реката, без да го нападнат. Стоеше пред Бъртън, тръскаше капките от обезкосменото си тяло и показваше в усмивка грамадните си зъби. Беше страховито грозен. Но притежаваше знанията на първобитен човек, които вече се оказаха полезни в този свят на първобитни условия. И би било дяволски добре човек да го има зад гърба си при схватка с врагове. Макар и нисък, от него лъхаше чудовищна мощ. Масивните кости даваха широка основа за още по-масивните мускули. Очевидно, по някаква своя причина, той се привърза към Бъртън.

На Бъртън му беше приятно да си мисли, че дивакът със своите дивашки инстинкти е „разпознал“ в него човека, когото трябва да следва, за да оцелее. Още повече, като прачовек беше и по-близо до животните, следователно имаше по-развита интуиция. Така че би доловил добре развитите психически способности на Бъртън и би изпитал симпатия към него, макар и Бъртън да принадлежеше към вида *Homo sapiens*.

После Бъртън си напомни, че известността му като медиум се дължеше на собствените му усилия и че всъщност наполовина си оставаше шарлатанин. Толкова говореше за своите „сили“ и толкова слушаше приказките на жена си, че сам започна да си вярва. Но имаше моменти, когато си спомняше, че поне наполовина способностите му са измислица.

Независимо от това, беше изкусен хипнотизатор и искрено вярваше, че очите му излъчват особена свръхсетивна мощ, когато той пожелаеше. Може би това привлече получовека към него.

— Тази скала изхвърли страхотно количество енергия — каза Лев Руах. — Сигурно е електрическа. Но защо? Не ми се вярва този разряд да е бил безцелен.

Бъртън плъзна поглед по каменната гъба. Сивкавият цилиндър в централната вдлъбнатина изглеждаше недокоснат от пламъците. Пипна камъка. Не по-топъл, отколкото би го загоряло обедното слънце.

Лев Руах казваше:

— Не го пипайте! Може да има още... — и спря, когато видя, че предупреждението беше закъсняло.

— Още един електрически разряд? Не мисля. Поне известно време няма защо да го чакаме. Този цилиндър е оставен, за да научим нещо от него.

Сложи ръце на горния ръб и скочи напред. Издърпа се върху гъбата с лекота, на която се зарадва. Толкова отдавна му липсваше усещането за младост и сила. Или за такъв глад.

Някои в тълпата му закрещяха да слиза, преди синият огън да се е появил пак. Други сякаш се надяваха точно това да се случи. Мнозинството се задоволи да го остави да си троши главата.

Нищо не се случи, но той не беше съвсем сигурен дали няма да изгори. Голите му стъпала усещаха само приятната топлина на камъка.

Премина над вдлъбнатините и пъкна пръсти под капака на цилиндъра, който се надигна без съпротива. Сърцето му се разтуптя от вълнение, когато надникна вътре. Очакваше чудото и то се появи. Преградите прикрепяха шест кутии — до една пълни.

Махна на групата си да се качат при него. Казз се издърпа с лекота. Фригейт, който се свести от призляването, скочи върху камъка с небрежността на атлет. Ако това приятелче нямаше толкова слаб стомах, каза си Бъртън, щеше да бъде ценна придобивка. Фригейт се обърна и изтегли Алис, която се подпря на длани.

Скупчиха се наоколо и главите им се сведоха над вътрешността на цилиндъра. Бъртън каза:

— Но това си е направо граал Вижте само! Пържола, дебела сочна пържола! Хляб и масло! Конфитюр! Салата! А това какво е? Пакет цигари? Дааа! И пура! И чаша бърбън, при това хубав, ако съдя по аромата! И нещо... но какво е?

— Прилича ми на пачка дъвка — обясни Фригейт. — Но без опаковка. А това трябва да е... какво ли е? Запалка за цигарите?

— Ядене! — кресна някакъв мъж.

Едър мъжага и не от хората, които Бъртън определяше като „своята група“. Бе ги последвал, други също се катереха върху каменната гъба. Бъртън бръкна под кутиите в цилиндъра и сграбчи малкия сребрист правоъгълен предмет на дъното. Фригейт каза, че сигурно бил запалка. Бъртън не знаеше какво е „запалка“, но предполагаше, че осигурява огънче за цигарите. Скри предмета в

пръстите си, а с другата ръка затвори капака. Устата му се напълни със слюнки, коремът му къркореше. Другите гледаха още по-алчно от него. По лицата им виждаше, че недоумяваха защо не вади храната.

Големият мъж заговори гръмко и грубо на триестски италиански диалект:

— Гладен съм и ще пречукам всеки, дето посегне да ме спре! Я отваряй това!

Другите нищо не казаха, явно очакваха Бъртън да поеме ролята си на водач. Но той само промърмори:

— Отвори си го сам.

И се обърна с гръб. Останалите се колебаеха. Бяха видели и помирисали храната. От устата на Казз течеха лиги. Но Бъртън им каза:

— Вижте тази тълпа. След минутка само ще се сбият. Предлагам да ги оставим, нека си делят мръвките. Нали разбирате, не бягам от сбивания — добави със свирепо изражение. — Но съм сигурен, че и нашите цилиндри ще се напълнят с храна за вечеря. Тези цилиндри, или граали, ако предпочитате, само трябва да бъдат поставени върху камъните, за да се напълнят. Очевидно е, нали затова са ни оставили тук този граал.

Тръгна към страната, обърната към реката, и слезе. Повърхността на гъбата вече се препълваше с хора, а още опитваха да се качат. Едрият мъж си взе пържолата и заби зъби в нея, но някой посегна да му я отнеме. Той изрева от ярост и внезапно разблъска хората около себе си, за да скочи в реката. След миг се появи сред вълните. А през това време мъже и жени викаха и се удряха за остатъка от храната и предметите в цилиндъра.

Мъжът се носеше по течението на гръб и си похапваше от пържолата. Бъртън внимателно го следеше с поглед, почти очакваше да види как ще го завлече надолу някоя от рибите. Но онзи си плуваше необезпокояван. От двете страни на реката, и нагоре, и надолу, каменните гъби гъмжаха от биещи се хора.

Бъртън се измъкна от тълпата и седна. Групата му наляка или седна около него и впери погледи в шумната сган. Камъкът на граалите заприлича на гнил пън, покрит с личинки. Твърде кресливи личинки. Някои освен това вече червенееха, защото в тълпата се проливаше кръв.

Най-потискаща в сценката беше реакцията на децата. По-малките си стояха настрани, но знаеха, че в граала има храна. Плачеха от глад и ужас, като наблюдаваха викащите и размахващи юмруци възрастни. Очите на малкото момиче до Бъртън останаха сухи, но тя се разтрепери. Стоеше до него с ръце, вкопчени в шията му. Той я потупа по гърба и измънка нещо успокоително, тя не разбра думите, но гласът му ѝ помогна да се съвземе.

Слънцето клонеше към залез. След около два часа щеше да се скрие зад грамадната планина на запад, макар и да не очакваха истинска тъмнина още много часове. Нямаше как да определят колко дълъг беше тукашният ден. Температурата на въздуха се покачваше, но и на слънце не усещаха непоносима горещина, пък и неспирният бриз им помагаше да се охладят.

Казз показа със знаци, че би искал да има на разположение огън и посочи върха на бамбуковото си копие. Несъмнено искаше да го направи по-твърдо в пламъците.

Бъртън огледа металния предмет, взет от граала. Беше направен от твърда сребриста сплав, правоъгълен и плосък, дълъг към два инча и три четвърти от инча широк. От едната страна имаше дупчица, а от другата — плъзгач. Бъртън подпря с нокътя на палеца издатината върху плъзгача и натисна. Плъзгачът мръдна леко надолу и от дупката в другия край се подаде жичка, дълга към половин инч и една десета от инча дебела. Дори под слънчевите лъчи светеше в яркочерно. Докосна с жичката стрък трева. Стръкчето се сгърчи незабавно. Допря жичката в бамбуково копие и тя прогори мъничка дупка. Бъртън върна плъзгача в първоначалното положение и жичката се прибра в сребристите кутийка като горещата глава на огнена костенурка.

Фригейт и Руах изразиха гласно учудването си от мощта, скрита в дребния предмет. Доста волтове напрежение трябвали, за да се нагорещи толкова силно жичката. И за колко щял да стигне зарядът на батерията или радиоактивният елемент, който би следвало да захранва запалката? И как биха могли да го подменят, когато се изчерпи?

Имаха много въпроси, на които не намираха веднага отговор, а може би и никога нямаше да си отговорят. И най-озадачаващият беше — как е възможно да ги върнат към живот в подмладени тела? Който и да бе направил това, притежаваше научни знания, почти божествени

по могъществото си. Но празните разсъждения биха могли само да им дадат тема за разговори, не и да решат загадката.

След малко тълпата се пръсна. Цилиндърът лежеше настрани върху камъка. До него — няколко проснати тела, а мнозина сред слизашите мъже и жени бяха ранени. Бъртън си проби път сред хората. Лицето на една жена беше издрано, особено около дясното око. Хълцаше отчаяно, но никой не я поглеждаше. Мъж седеше в тревата и се държеше за слабините, разпрани от остри нокти.

От четиримата върху камъка трима бяха в безсъзнание. Свестиха се от обилно излятата на лицата им вода, взета с граал от реката. Четвъртият, нисък слабичък мъж, беше мъртъв. Някой бе извил главата, за да му счупи врата.

Бъртън вдигна очи към слънцето и каза:

— Не знам точно кога е времето за вечеря. Предлагам да се върнем, малко след като слънцето мине зад планината. Ще сложим в тези вдлъбнатини нашите граали, или свещени канчета, или кофи за помя, наричайте ги както пожелаете. После ще чакаме. А дотогава...

Би могъл да хвърли и това тяло във водата, но сега се замисли за какво да го използва. Обясни на другите какво искаше да направи, свалиха трупа от камъка и го понесоха през полето. Фригейт и Галеаци, някогашен търговец от Триест, бяха първите носачи. Фригейт видимо не желаше тази работа, но когато Бъртън го помоли, само кимна с глава. Хвана мъртвеца за краката и тръгна напред, а Галеаци го придържаше под мишниците. Алис вървеше зад Бъртън, водеше детето за ръка. Някои от тълпата гледаха с любопитство, подвикваха забележки и въпроси, но Бъртън не ги удостои с внимание.

След половин миля Казз и Монат поеха трупа. Детето сякаш не се плашеше от мъртвия човек. И първия труп бе огледала с интерес, вместо да прояви ужас при вида на обгорения мъж.

— Ако наистина е от древните гали — каза Фригейт, — свикнала е да гледа овъглени тела. Дано да си спомням точно — галите изгаряли жертвите живи в плетени кошници по време на религиозните си церемонии. Не помня в чест на кой бог или богиня са били ритуалите. Ще ми се да имах библиотека за справки. Смятате ли, че някога ще можем да имаме тук библиотека? Май ще мръдна окончателно, ако не мога да чета книги.

— Ще видим — отговори Бъртън. — Ако не са ни осигурили библиотека, ще си я създадем сами. Стига да е възможно.

Помисли, че Фригейт зададе глупав въпрос, но нали и всички останали засега не бяха съвсем наред.

В подножието на хълмовете двама мъже — Роко и Бронтич, смениха Казз и Монат. Бъртън ги поведе сред дърветата през високата до кръста трева. Острите ѝ ръбове драцеха краката им. Бъртън отрязва едно стъбло с ножа си и опита здравината и гъвкавостта му. Фригейт не изоставаше от него, не преставаше да бърбори. Вероятно, каза си Бъртън, приказва толкова, за да не мисли за двамата мъртъвци.

— Ако всеки човек, живял някога, е възкресен тук, помислете какви възможности се откриват за изследвания! Помислете за историческите загадки и въпроси, които можем да изясним! Можете да поговорите с Джон Уилкс Бут и да разберете дали действително военният министър Стантън е организиран убийството на Линкълн. Можете да установите кой всъщност е бил Джак Изкормвача. Да си изясните дали е вярно, че Жана д'Арк е вярвала във вещици. Да говорите с наполеоновия маршал Ней, да го попитате успял ли е наистина да избегне взвода за разстрел и дали е станал учител в Америка. Да научите истинската история на Пърл Харбър. Да видите лицето под Желязната маска, ако такъв човек е съществувал. Да разпитате Лукреция Борджия и онези, които са я познавали, за да прецените дали е била такава кучка и отровителка, както смятат повечето хора. Да узнаете кой е убиецът на двамата малки принцове в кулата^[1]. Току-виж самият Ричард III ги е убил.

А и вие самият, Ричард Франсис Бъртън, вашите биографи трябва да си отговорят на много въпроси за живота ви. Наистина ли сте били влюбен в персийка, за която сте искали да се ожените и заради която сте били готов да се откажете от самоличността си и да се превърнете в местен жител? Умряла ли е, преди да се ожените, и наистина ли нейната смърт така ви е огорчила, че споменът за нея ви е преследвал през целия ви живот?

Бъртън го изгледа ядосано. Преди малко се запозна с този мъж, а ето го — вече му задава най-личните и най-нескромни въпроси. Нищо не би могло да го извини.

Фригейт се дръпна назад и запелтечи:

— И... и... е, това може и да почака, както виждам. Но знаете ли, че вашата съпруга е поискала да ви миропомажат малко след смъртта ви и че са ви погребали в католическо гробище — вас, неверника?

Лев Руах, чиито очи непрекъснато се разширяваха от бърборенето на Фригейт, се намеси:

— Вие сте Бъртън, пътешественикът и езиковедът? Откривателят на езерото Танганайка? Който стигнал до Мека, предрешен като мюсюлманин? Преводачът на „Хиляда и една нощ“?

— Нито искам да лъжа, нито има защо да го правя. Аз съм.

Лев Руах го заплю, но вятърът му попречи.

— Кучи син! — изкрещя той. — Гадно нацистко копеле! Чел съм за тебе! Може във всичко друго да си бил изключителен, признавам! Но си бил антисемит!

---

[1] Според най-разпространената историческа версия Ричард III е заповядал да бъдат убити затворените в Тауър двама малолетни синове на покойния му брат Едуард, крал на Англия, за да не бъде оспорено правото му да наследи престола. — Б. пр. ↑

Бъртън се втрещи. Накрая каза:

— Моите врагове пуснаха този безпочвен и злонамерен слух. Но всеки, който познава фактите и мене, ще се увери, че не е така. И мисля, че вие...

— Сигурно не сте написали „Евреинът, циганинът и ислямът“? — подигравателно го прекъсна Руах.

— Написах го — отвърна Бъртън. Лицето му се зачерви, погледна надолу и видя, че червенината плъзна и по тялото му. — А сега, както казах преди да ме пресечете по този грубиянски начин, искам да ви посъветвам — време е да си вървите. При други обстоятелства досега да съм ви хванал за гърлото. Човек, който се осмелява да ми говори така, ще трябва и да се защитава. Ние се намираме в необичайно положение и може би сте превъзбуден. Но ако не ми се извините веднага или не си тръгнете, ще се погрижа да има още един труп.

Руах стисна юмруци и яростно се втрени в Бъртън. После се врътна и тръгна нанякъде.

— Какво означава „нацист“? — обърна се Бъртън към Фригейт.

Американецът се постара да му обясни по-подробно. Бъртън отбеляза:

— Доста има да науча за случилото се след смъртта ми. Но този човек греши в преценката си за мене. аз не съм нацист. Казвате, че Англия се превърнала във второстепенна сила? Само петдесетина години, след като умрях? Трудно ми е да повярвам на това.

— Че защо ще ви лъжа? — каза Фригейт. — Но недейте да си го слагате на сърцето. Още преди края на двадесети век тя се издигна отново, макар и по твърде любопитен начин, но вече беше късно...

Докато слушаше разказа на този янки, Бъртън изпитваше гордост за своята страна. През живота му Англия се бе отнасяла повече от подло към него и той винаги се бе старал да се махне от Острова, щом

попаднаше там, но бе готов да го защитава с цената на живота си. И бе предан на своята кралица.

Внезапно каза:

— Щом се досетихте кой съм, защо нищо не казахте?

— Исках да съм сигурен. Пък и досега нямахме много време за социални контакти. Нито за никакви други — добави Фригейт и погледна с крайчеца на окото великолепното тяло на Алис Харгрийвз.

— Знам нещо и за *нея* — каза той, — ако е тази, за която я смятам.

— Е, това е повече, отколкото мога да кажа аз — отговори Бъртън.

Спря. Бяха се изкачили по склона на първия хълм и стояха на върха. Положиха тялото на земята под гигантска червена ела.

Казз незабавно приклепна до трупа с кварцов нож в ръка. Вдигна глава към небето и промърмори няколко фрази като молитва. И преди другите да възразят, той разряза тялото и извади черния дроб.

Повечето хора извикаха от ужас. Бъртън изпъшка. Монат само наблюдаваше.

Грамадните зъби на Казз се впиха в кървящия орган и отхапаха доста голямо парче. Челюстите с яки кости и изпъкващи мускули задъвкаха и той притвори очи в блаженство. Бъртън пристъпи към него и протегна ръка с намерението да му попречи. Казз се усмихна до уши, отрязва парче и го предложи на Бъртън. Много се изненада, когато срещна отказ.

— Канибал! — простена Алис Харгрийвз. — Боже мой, този е един кървав смрадлив канибал! И това е задгробният живот, който ни обещаваха!

— С нищо не е по-лош от нашите прадеди — каза Бъртън.

Опомняше се от шока и дори малко се забавляваше от реакцията на останалите.

— На земя, която засега не предлага изобилие на храна, постъпката му е във висша степен практична. Така решихме проблема как да погребем труп, без да имаме необходимите инструменти. Освен това, ако грешим и нашите граали не се окажат източник на храна, не след дълго може и да подражаваме на Казз!

— Никога! — отсече Алис. — Предпочитам да умра!

— Точно това ще трябва да направите — хладнокръвно отговори Бъртън. — Предлагам да се дръпнем и да го оставим насаме за неговото пиршество. Все пак то въобще не ми се отразява добре на апетита и намирам държанието му по време на хранене ужасно като на янки от Дивия запад. Или като на селски свещеник — добави специално за Алис.

Минаха зад едно от високите дървета с нагънато стъбло, за да не виждат Казз. Алис каза:

— Не искам да го гледам повече! Той е животно, просто е гаден! Ами че аз и за секунда не съм в безопасност, когато е наоколо!

— Помолихте ме да ви защитавам — напомни Бъртън. — И ще го правя, но само докато се държите като член на тази група. И ще се наложи да приемате моите решения. Едно от тях гласи, че този прачовек остава с нас. Нуждаем се от неговата сила и от неговите умения, които ми се струват съвсем подходящи за местността около нас. Ние самите се превърнахме в първобитни хора. Следователно има какво да научим от един истински първобитен човек. Той остава с нас.

Алис погледна другите с няма молба. Монат помръдна веждите си. Фригейт сви рамене и каза:

— Мисиз Харгрийвз, ако намерите сили да направите това, забравете нравите и условностите, с които сте свикнали. Не сме в правилно устройство рай на висшата класа от Викторианската епоха. Всъщност не попаднахме в рай, който да прилича на която и да е представа. Не можете да мислите и да се държите, сякаш сте на Земята. Ето, например, идвате от общество, където жените са се покривали с натруфени облекла от главата до петите и гледката на женско коляно е била твърде възбуждащо сексуално събитие. Въпреки това не ми изглеждате притеснена от това, че сте гола. Държете се с такова достойнство, като че сте облечена в монашески одежди.

— Не ми харесва. Но от какво да се притеснявам? Където всички са без дрехи, никой не е гол. И нещата се възприемат само по този начин, защото само такава възможност имаме. Ако някой ангел сега ми предложи пълен тоалет, не бих го носила. Нямах да съм като другите. А и тялото ми е хубаво. Ако не беше, сигурно щях да се смущавам повече.

Двамата мъже се разсмяха и Фригейт каза:

— Алис, вие сте приказна жена. Абсолютно. Мога ли да ви наричам Алис? Мисиз Харгрийвз ми се струва твърде официално обръщение към гола жена.

Тя не отговори, а се отдалечи и изчезна зад дебело дърво. Бъртън каза:

— В най-близко бъдеще ще трябва да измислим нещо за спазване на хигиената. А това означава, че някой ще решава каква да бъде здравната политика и ще има властта да обявява норми и да ги налага. А как се създават законодателни, съдебни и изпълнителни органи при сегашната ни анархия?

— Да се върнем към по-неотложните си проблеми — предложи Фригейт. — Какво ще правим с мъртвеца?

Още беше почти толкова блед, колкото при първия разрез на Казз с кварцовия нож.

— Сигурен съм, че добре оцавената човешка кожа или обработеното човешко черво ще превъзхождат значително тревата в правенето на въжета и канапчета. Смятам да отрежа няколко ивици. Искате ли да ми помогнете?

Само вятърът, шумолящ в листата и върховете на стръковете трева, нарушаваше тишината. Слънцето напичаше и по кожата им избиваше пот, бързо подсушавана от повеея. Нито птица чуруликаше, нито насекомо избръмчаваше. Пронизителният глас на момичето разби мълчанието. Алис ѝ отговори и детето се завтече към нея зад дървото.

— Ще се опитам — каза американецът. — Но не знам. Събра ми се достатъчно за един ден.

— Постъпете както желаете. Но всеки, който ми помогне, пръв ще може да използва тази кожа. Току-виж ви се приискало да имате малко от нея, за да вържете каменната брадва за дръжката.

Чу се как Фригейт преглътна, но каза:

— Ще дойда.

Казз си клечеше в тревата до тялото, в едната ръка държеше кървавия черен дроб, в другата — окървавения нож. Щом видя Бъртън, той разтегна в усмивка изцапаните с кръв устни и отрязва парче от дроба. Бъртън поклати глава. Другите — Галеаци, Бронтич, Мария Тучи, Филипо Роко, Роза Налени, Катерина Капоне, Фиоренца Фиори, Бабидж и Джиунта — бяха избягали от грозната сцена. Седяха от

другата страна на ела с яко стебло и приглушено разговаряха на италиански.

Бъртън се настани до тялото и започна да реже с върха на ножа, започна от дясното коляно и продължи към шията. Фригейт стоеше до него и зяпаше. Пребледня още повече, усили се и треперенето му. Но упорито остана да види двете дълги ивици, отделени от трупа.

— Ще опитате ли? — попита Бъртън.

Обърна тялото на хълбок, за да покаже откъде може да се изреже още по-дълга ивица. Фригейт взе червения на върха нож и се захвана с работата, стиснал зъби.

— Не толкова дълбоко — каза след малко Бъртън. — Сега пък не режете достатъчно надълбоко. Я ми дайте ножа. Гледайте!

— Имах съсед, който окачаше зайците си зад гаража и им прерязваше гърлата, след като им счупеше вратовете. Наблюдавах го веднъж. Стига ми.

— Не можете да си позволите нито придирчивост, нито слабохарактерност. Живеете във възможно най-първобитните условия. Ако щете харесвайте това, ако щете — не, но трябва да станете дивак, за да оцелеете.

Бронтич, високият кльощав словенец, някогашен кръчмар, дотича при тях.

— Ей сега намерихме още един от онези камъни, дето приличат на гъби. На четирийсет ярда отук. Скрит е между дърветата в падинката.

Бъртън вече не усещаше удоволствие да поучава Фригейт. Започваше да съжалява човека. Каза му:

— Вижте какво, Питър, защо не отидете да разгледате онзи камък? Щом и тук има, ще си спестим пътя до брега. — Подаде на Фригейт своя граал. — Сложете го в някоя от дупките на камъка, но запомнете точно в коя. Накарайте и другите да направят същото. Уверете се, че знаят къде са сложили своите граали. Нали се сецате, не е нужно и за това да се караме после.

Странно, но Фригейт не показваше желание да тръгне. Сякаш смяташе, че се е изложил със слабостта си. Поколеба се, пристъпваше от крак на крак, въздъхна неведнъж. После, като видя, че Бъртън се зае да чегърта вътрешната повърхност на ивиците, той се отдалечи.

Носеше двата граала в едната ръка, в другата стискаше каменната си брадва.

Щом американецът се скри от погледа му, Бъртън престана да работи. Интересно му беше как можеше да отреже ивици от кожата, би могъл и да разреже трупа, за да извади вътрешностите. Но в момента не беше в състояние да направи нищо за запазването на кожата или червата. Възможно беше в кората на приличащите на дъбове дървета да има танин, който заедно с други вещества би подходдал за обработката на човешка кожа. Но докато успееше да научи това, тези ивици щяха да изгният. Но не си загуби времето. Доказа, че каменните ножове могат да им бъдат полезни, и освежи бледите си спомени за човешката анатомия. Като юноши той и брат му Едуард се запознаха в Пиза с италианци — студенти по медицина в университета. И двамата Бъртън научиха много от студентите, оттогава не загубиха интереса си към анатомията. Едуард стана хирург, Ричард често ходеше на лекции, на публични и закрити дисекции в Лондон. Но после забрави повечето от наученото.

Слънцето изведнъж слезе зад планината. Навсякъде се спусна бледа сянка, след броени минути цялата долина потъна в здрач. Но небето още дълго синееше ярко. Бризът вееше с все същата сила. Влажният въздух стана малко по-хладен. Бъртън и неандерталецът оставиха тялото и тръгнаха по посока на гласовете. Другите се бяха събрали около камъка на граалите, за който им съобщи Бронтич. Бъртън се запита дали и по основата на планината са разположени каменни гъби на около миля една от друга. В централната вдлъбнатина на този камък липсваше граал. Дали пък, за да стане ясно, че не е подготвен. Бъртън не вярваше да е така. Имаше защо да предполага, че Който-и-да-е, поставил камъните, е сложил и граали в онези по реката, защото възкресените щяха да използват първо тях. Когато намереха другите гъби, вече щяха да знаят как да постъпят.

Техните граали бяха разположени във вдлъбнатини по външния кръг. Собствениците им стояха или седяха наоколо, заети с разговори, но не откъсваха погледи от граалите си. Всички се чудеха кога (и дали) ще се появят отново сините пламъци. А и разговорите им все се въртяха около темата за глада. Останалото бяха почти само догадки как се озоваха в тази долина. Кой го е извършил, къде ли е Той и на каква съдба ги е обрекъл. Някои говореха за живота си на Земята.

Бъртън седна под широко прострелите се, гъсто обрасли с листа клони на набръчкано черно „желязно дърво“. Усещаше умора като всички останали, освен Казз. Празният корем и обтегнатите нерви не му позволиха да задреме, макар че тихите гласове и шумът на листака го подтикваха към съня. Падинката, където чакаха, се образуваше от събирането на четири хълма и беше обкръжена от дървета. Макар и по-сумрачна от върховете на хълмовете, беше и забележимо по-топла. След малко, с настъпването на мрака и студа, Бъртън накара хората си да събират дърва за огън. С ножовете и каменните си брадви те насякоха бамбук и донесоха снопове трева. С нажежената до бяло жичка на запалката Бъртън подпали листата и треволяка. Още бяха зелени, огънят димеше и не се разгаряше, докато не пламна бамбукът.

Изненадващ взрив ги накара да подскочат. Някои от жените изпищяха. Бяха забравили, че трябва да наблюдават камъка на граалите. Бъртън се обърна точно навреме, за да види блъвналите на двайсетина фута пламъци. Бронтич, който беше на няколко десетки фута от гъбата, усети горещината.

Шумът заглъхна и те впериха погледи в граалите си. И отново Бъртън пръв доближи камъка. Другите не смееха да припарят толкова скоро след появата на пламъците. Той вдигна капака на своя граал, надникна и викна от удоволствие. Останалите се покатериха при него и също провериха какво имат. Само след минута насядаха край огъня и лакомо започнаха да ядат, надаваха възклицания на блаженство, показваха си един на друг какво са открили, смееха се и подмятаха шеги. В края на краищата нещата не вървяха на зло. Който и да беше отговорен за случилото се, той се грижеше за тях.

Имаше храна в изобилие дори след целодневния глад или както каза Фригейт, „половин вечност без ядене“. Обясни на Монат, че искал да изтъкне колко неопределимо е времето, изминало от 2008 година до този ден. Този свят не е бил създаден за миг, а и подготовката на човечеството за възкресението е отнела повече от седем дни. Стига всичко това да е било сътворено с обясними средства, а не със свръхестествени.

В граала на Бъртън се бяха появили пържола с размери четири на четири инча, малко кафяво хлебче, масло, картофи и сос. Намери репички със заливка, чийто вкус му беше непознат, но пак си оставаше

чудесен. Освен това в чашата му чакаха пет унции превъзходен бърбън, а в друга малка чаша — четири кубчета лед.

Имаше и още — колкото по-неочаквано, толкова по-приятно. Малка лула от корен на изтравниче. Пакет тютюн за лула. Три пури. Пластмасово пакетче с десет цигари.

— Без филтър! — подчерта Фригейт.

Встрани лежеше тънка кафява папираса. Подушвайки я, Бъртън и Фригейт едновременно възкликнаха:

— Марихуана!

Алис държеше в ръце малка метална ножичка и черен гребен.

— Явно косата отново ще ни порасне. Иначе за какво са ни тези неща. Толкова се радвам! Но... Те... дали наистина очакват да използвам това?

Показа им яркочервено червило.

— И аз ли? — отрони Фригейт, загледан в същия предмет, намери го в своя граал.

— Те са изключително практични — отбеляза Монат, въртейки в ръце пакет тоалетна хартия. После извади объл зелен сапун.

Пържолата на Бъртън беше много сочна, но би я предпочел по-сурова. А Фригейт се оплакваше, че неговата била недопечена.

— Очевидно в тези граали менюто не е съобразено с желанията на всеки собственик — каза Фригейт. — Сигурно затова мъжете получават червила, а жените — лули. Масово производство.

— Две чудеса в един ден — каза Бъртън. — Стига да са чудеса. Предпочитам разумното обяснение и възнамерявам да се добера до него. Не вярвам засега някой да ми обясни как сме били възкресени. Но може би вие, хората от двадесетия век, имате някаква приемлива теория за привидно магическата поява на тези неща в празни кутии?

— Ако сравните граала отвън и отвътре — започна Монат, — ще забележите разлика от приблизително пет сантиметра в дълбочината. Фалшивото дъно би трябвало да съдържа молекулярна схема, превръщаща енергията в материя. Несъмнено енергията идва от разряда на камъка. Освен преобразувателя на енергията в материя, в граала сигурно има и молекулярни модели... шаблони? Те оформят материята в различни комбинации на елементи и съединения. Мога да разсъждавам спокойно за това, защото на моята планета разполагахме

с подобен преобразувател. Но далече не беше толкова миниатюрен, уверявам ви.

— Същото беше и на Земята — каза Фригейт. — Още преди 2002 година произвеждаха желязо от чиста енергия, но с твърде тромав и скъп процес, а получените количества бяха направо микроскопични.

— Добре — каза Бъртън. — На нас това нищо не ни струва. Засега...

Млъкна и се замисли за съня, с който се събуди.

„Плащай, каза му Бог. Дължиш за плътта.“

Какъв беше смисълът на това? На Земята, в Триест, през 1890 година той умираше в ръцете на жена си и молеше... за какво? Хлороформ? За нещо си. Не успя да си спомни. После дойде забравата. И се събуди в това кошмарно място и видя неща, които не съществуваха на Земята, нито, както предполагаше, на тази планета. Това преживяване не е било сън.

8

Свършиха с яденето и поставиха кутиите по местата им в граалите. Нямаха вода на разположение и трябваше да почакаат до сутринта, за да ги измият. Обаче Фригейт и Казз бяха направили няколко кофи от парчета гигантски бамбук. Американецът предложи да отиде до реката, ако някой го придружи, за да напълнят кофите. Бъртън се зачуди защо приятелчето се престарава. Погледна Алис и разбра. Фригейт май се надяваше да намери нечие женско приятелство. Явно предварително се примиряваше, че Алис Харгрийвз ще предпочете Бъртън. А другите жени — Тучи, Налини, Капоне и Фиори, си избраха съответно Галеаци, Бронтич, Роко и Джиунта. Бабидж тръгна нанякъде, може би по същата причина, която принуждаваше и Фригейт да се разходи.

Монат и Казз решиха да отидат с Фригейт. Небето отведнъж се препълни с огромни искри и обширни светещи газови облаци. Блясъкът на тясно натъпканите в простора звезди, някои толкова големи, че приличаха на отчупени от Луната парчета, и сиянието на облациите вдъхваха страхопочитание и ги накараха да се почувстват жалки миниатюрни създания, при това зле направени.

Бъртън се излетна по гръб на купчина листа и запали пура. Оказа се отлична, в Лондон по негово време би струвала поне един шилинг. Вече не се възприемаше като толкова дребен и недостоен. Звездите бяха неодушевени, а той — жив. Никоя звезда не познаваше вкуса на прекрасна пура. Нито блаженството от топла жена с приятно тяло, притиснато до неговото.

От другата страна на огъня, почти изгубени в тревата и сенките, бяха хората от Триест. Алкохолът ги освободи от задръжките, но вероятно чувството за свобода отчасти се дължеше и на радостта отново да са живи и млади. Кискаха се, смееха се, търкаляха се из тревата и шумно се целуваха. После на двойки изчезнаха в мрака. Поне вече не вдигаха шум.

Малкото момиче заспа до Алис. Огънят играеше с отблясъци по красивото аристократично лице на Алис, по великолепното тяло и дългите крака. Бъртън внезапно осъзна, че всичко в него е възкресено. Съвсем твърдо знаеше, че не е онзи старец, който толкова тежко се разплащаше през последните шестнадесет години от живота си за всички прекарани трески и болести, които му извадиха душата в тропиците. Сега отново беше млад и здрав, овладя го някогашният настойчив демон.

И все пак — той обеща да я закриля. Не можеше нито да направи движение, нито да изрече дума, която да ѝ се стори опит за съблазън.

Е, добре, тя не беше единствената жена в света. По-точно, сега имаше всички живели някога жени, ако не на разположение, то поне наблизо, за да ги попита как биха се отнесли към него. Ако всеки, умрял по едно или друго време на Земята, сега се намираще на тази планета. Тя беше само една жена сред много милиарди (може би тридесет и шест милиарда, ако в преценката на Фригейт имаше нещо вярно). Разбира се, нямаше как да намери доказателства дали е така.

Най-адското в цялото преживяване беше, че Алис все едно се оказа единствената, поне в този момент. Не би си позволил да стане и да се отдалечи в нощта, за да търси друга жена — нали така би оставил нея и детето беззащитни. Не се съмняваше, че присъствието на Монат и Казз би я тревожило и не я винеше за това. И двамата се отличаваха с ужасяваща грозота. Нито можеше да я повери на Фригейт (ако той си направи труда да се върне тази нощ), защото още му предстоеше да разбере що за човек е.

Бъртън изведнъж гръмко се засмя на положението си. Със същия успех би могъл и да си го провеси за през нощта. От тази представа отново се разсмя и не спря, преди Алис да го попита добре ли е.

— По-добре, отколкото можете да си представите — отговори той и ѝ обърна гръб.

Бръкна в своя граал и извади последния дар. Малко плоско парче вещество, подобно на необработен каучук. Преди да тръгне, Фригейт отбеляза, че незнайните им благодетели сигурно са американци. Иначе никога не биха си помислили да им предлагат и дъвка.

Бъртън смачка пурата в пръстта и пъхна парчето в устата си. След малко каза:

— Вкусът му е малко чудноват, но наистина приятен. Опитайте ли своето парче?

— Бих искала, но си представям, че ще заприличам на преживяща крава.

— Забравете как трябва да се държи една лейди. Нима мислите, че същества, достатъчно могъщи, за да ви възкресят, ще си позволяват да имат пошли наклонности?

Алис леко се усмихна.

— Не бих могла да зная — каза тя и сложи дъвката в устата си.

Поседяха, лениво дъвчещи, и се гледаха през огъня. Тя не издържаше на погледа му повече от няколко секунди. Бъртън каза:

— Фригейт спомена, че ви познавал. По-точно, знаел нещо за вас. Всъщност коя сте вие, ако сте склонна да извините прекаленото ми любопитство?

— Между мъртъвците няма тайни — безгрижно каза тя. — Както и между бившите мъртъвци.

Била родена на 25 април 1852 година, с името Алис Плезънс Лидъл. (Тогава Бъртън е бил тридесетгодишен.) Била пряка потомка на крал Едуард Трети и неговия син Джон Гонт. Нейният баща бил декан на Крайстчърч Колидж в Оксфорд и също съавтор на широко известен гръцко-английски речник.

(„Лидъл и Скот!“, мислено възкликна Бъртън.)

Имала щастливо детство, получила превъзходно образование и познавала много прочути хора на своето време — Гладстон, Матю Арнолд, Уелския принц, който бил под попечителството на баща ѝ по време на следването си в Оксфорд. Омъжила се за Реджиналд Джървис Харгрийвз, когото много обичала. Той бил „провинциален джентълмен“, харесвало му да ловува, да ходи за риба, да играе крикет, да се грижи за дърветата и да чете френска литература. Имала трима синове, всички станали капитани, двама от тях загинали по време на Световната война през 1914–1918 години. (Бъртън за втори път в този ден чуваше за световна война.)

Тя продължаваше да говори, сякаш питието ѝ развърза езика. Или за да постави с разговора преграда между себе си и Бъртън.

Разказваше за Дина, сивокафявото котенце, което толкова обичала като дете, за високите Дървета в ботаническата градина на нейния съпруг, как баща ѝ, докато работел над речника, винаги кихал

точно в дванайсет по обяд и никой не знаел защо... На осемдесет години получила почетна степен от Американския университет в Колумбия^[1] заради особено важната роля, която имала в създаването на всеизвестната книга на мистър Доджсън^[2]. (Забрави да каже заглавието и Бъртън, въпреки че беше ненаситен читател, не успя да си спомни някоя творба на мистър Доджсън.)

— Това бе един истински златен следобед — каза тя — каквото и да казваше официалната метеорологична прогноза. На 4 юли 1862 година аз бях на десет години... сестрите ми и аз носехме черни обувки, бели чорапи, бели памучни рокли и широкополи шапки.

Очите ѝ се разшириха, потреперваше, сякаш се бореше с нещо в себе си и заговори още по-бързо.

— Мистър Доджсън и мистър Дакуърт носеха кошниците за пикника... отплавахме с нашата лодка от Фоли Бридж по Айсис, този път нагоре по течението за разнообразие. Мистър Дакуърт гребеше, капките падаха от веслото като стъклени сълзи в огледалото на Айсис и...

Бъртън чу последните думи като гръмотевица. Взря се изумено в Алис, но устните ѝ се движеха като при нормален разговор. Очите ѝ сега не се отделяха от него, но като че пронизваха през него времето и пространството. Вдигна ръце и замря, може би учудена дотолкова, че не можеше да довърши движението.

Всеки звук се усили. Той чуваше дишането на момичето, грохота на нейното сърце и на сърцето на Алис, шума в корема на Алис и от промъквания се през клоните бриз. Някъде отдалеч долетя вик.

Стана и се заслуша. Какво се случи? Защо това изостряне на сетивата? Как така чуваше техните сърца, но не и своето? Усещаше формата и тъканта на тревата под краката си. Едва ли не различаваше отделните молекули на въздуха, блъскащи се в неговото тяло.

Алис също се изправи. Тя каза:

— Какво става? — и гласът ѝ го удари като тежък порив на вятъра.

Не ѝ отговори, защото я гледаше. Струваше му се, че сега за първи път виждаше истински нейното тяло. Виждаше и *самата* нея. Цялата Алис.

Алис тръгна към него с протегнати ръце, очите ѝ се притвориха, устните ѝ се овлажниха. Олюля се и сякаш изпя:

— Ричард! Ричард!

После спря, отвори широко очи. Той също направи крачка към нея и протегна ръце. Тя извика „Не!“, извъртя се и побягна към мрака между дърветата.

За миг той остана неподвижен. Изглеждаше му невъзможно тя, която обичаше така, както никога никоя не бе обичал, да не му отвръща със същото.

Сигурно иска да го поизмъчи. Да, това беше. Втурна се след нея, като не спираше да я вика по име.

Минаха часове, преди да ги завали дъждът. Или въздействието на опиата отшумяваше, или студената вода помогна да го надмогнат, защото и двамата се отърсиха едновременно от екстаза и сънливостта. Тя го погледна, както светкавиците очертаваха лицата им, изкрещя и го отблъсна грубо.

Той падна на тревата, но се пресегна и я улови за глезена, докато тя опитваше да изпълзи настрани от него на длани и колене.

— Какво ти е? — извика той.

Алис прекрати съпротивата. Седна, скри лице в коленете си и се разтrese от ридания. Бъртън стана, сложи длан под брадичката ѝ и насила я накара да погледне нагоре. Мълния отново блесна наблизо и му показа нейното измъчено лице.

— Нали обеща да ме закриляш! — изплака тя.

— Ти не се държеше като човек, който има нужда от закрила. Не съм ти обещавал да те защитавам и от естествени човешки подбуди.

— Подбуди! Подбуди! Боже мой, никога през живота си не съм правила нещо подобно! Винаги съм била почтена! Омъжих се девствена и през целия си живот останах вярна на съпруга си! А сега... с напълно непознат! Просто така! Не зная от какво пощурях!

— Значи съм бил голям провал — каза Бъртън и се засмя.

Но в него вече се надигаха угризенията и тъгата. Ако само беше станало по нейна воля, по собственото ѝ желание, нямаше да чуе и най-слаб шепот от съвестта си. Но тази дъвка съдържаше някакъв могъщ наркотик и той ги принуди да се почувстват като любовници, чиято страст не познаваше граници. Тя несъмнено прояви не по-малък ентузиазъм от която и да е опитна жена в турски харем.

— Не би трябвало да изпитваш никакво разкаяние, нито пък да се упрекваш за нещо — внимателно каза той. — Ти не беше на себе си.

Трябва да виниш само наркотика.

— Аз го направих! Аз... аз! Исках да го направя! О, каква мръсна долна проститутка съм!

— Не помня да съм ти предлагал пари.

Не искаше да проявява безсърдечие. Искаше така да я ядоса, че тя да забрави терзанията си. Успя напълно. Тя скочи и заби нокти в лицето и гърдите му. Наричаше го с епитети, които една добре възпитана и изискана дама от викторианската епоха не би трябвало и да е чувала.

Бъртън хвана ръцете ѝ, за да не пострада повече, а тя неспирно бълваше мръсотии срещу него. Накрая, когато млъкна и пак заплака, той я поведе към огъня, от който беше останала само мокра пепел. Той изчегърта горния слой и сложи върху тлеещите въглени стиска трева, запазила се суха под близкото дърво. В отблясъците различи момичето, заспало свито на кълбо между Казз и Монат, завито с наръч трева под „желязното дърво“. Върна се при Алис, настанила се под друго дърво.

— Не се приближавай — каза му тя. — Не искам повече да те виждам. Ти ме обезчести, ти ме омърси! След като ми даде дума, че ще ме защитаваш!

— Щом така искаш, мръзни си на воля. Само се канех да ти предложа да се топлим заедно. Но ако предпочиташ неудобствата, така да бъде. И отново ти казвам — това, което направихме, беше предизвикано от наркотика. Не, не предизвикано. Наркотиците не пораждат желаниа или постъпки, те просто ни позволяват да ги отприщим. Нашите нормални задръжки изчезнаха и никой от нас не може да вини нито себе си, нито другия. Обаче не искам да бъда лъжец и няма да ти казвам, че не ми е харесало, и ти също ще излъжеш, ако твърдиш, че и на тебе не ти беше приятно. Та защо искаш да се нарежеш на парчета с кинжалите на съвестта си?

— Не съм звяр като тебе! Аз съм добра християнка, почитам Бог и съм добродетелна жена!

— Не се и съмнявам — сухо каза Бъртън. — И все пак, нека за пореден път да подчертая едно нещо. Не вярвам, че би направила това, което направи, ако дълбоко в душата си не си го искала. Наркотикът премахна задръжките ти, но явно не е сложил в ума ти идея какво да направиш. Тя вече си е била там. Всяка постъпка, свързана с

поемането на този наркотик, произлиза от самата тебе, от твоите желания.

— Зная! — изпищя тя. — Да не ме смяташ за някаква си тъпа проста слугиня? Имам мозък в главата си! Зная какво съм направила и защо! Само че никога не съм си представяла, че мога да бъда... да бъда *такава*! Но трябва винаги да съм била! Трябва така да е било!

Бъртън се опита да я утеша, да ѝ обясни, че всеки има нежелани елементи в същността си. Изтъкна, че догмата за първородния грях несъмнено се отнасяше и за нейната постъпка. Та тя беше човешко същество, значи в душата ѝ се криеха тъмни желания. И така нататък. Колкото и да се стараяше тя да се почувства по-добре, само ставаше по-зле. И накрая, треперещ от студ и уморен от безполезни спорове, той се отказа. Пропълзя между Монат и Казз и прегърна малкото момиче. Топлината на трите тела, завивката от трева и усещането на гола плът го успокоиха. Унесе се в сън, а плачът на Алис смътно го достигаше през покрилата го трева.

---

[1] Федерален окръг Колумбия в САЩ, където се намира столицата Вашингтон. — Б. пр. ↑

[2] Чарлз Доджсън, с литературен псевдоним Луис Карол, автор на „Алиса в Страната на чудесата“ и „Алиса в Огледалния свят“. — Б. пр. ↑

9

Събуди се в сивата светлина на лъжливата предутрин, наречена от арабите „вълча опашка“. Монат, Казз и детето още спяха. Почеса се по местата, раздразнени от грубата трева и изпълзя изпод завивката. Огънят беше угаснал, водни капки висяха от листата на дърветата и върховете на тревните стръкове. Потръпна от студ. Но нито се чувстваше уморен, нито усещаше никакви лоши последствия от наркотика, както бе очаквал. Под купчина трева до едно дърво намери сравнително сухи парчета бамбук. Разпали огъня с тях и след малко настроението му се подобри. Видя бамбуковите кофи с вода и отпи от една. Алис седеше в тревата и го гледаше кисело. Кожата ѝ беше настръхнала от студ.

— Ела да се постоплиш! — подкани я той.

Тя стана, отиде при бамбуковите кофи, наведе се и наплиска лицето си с вода. После приклепна до огъня и се зае да сгрее ръцете си над малките пламъци. Когато всички са голи, каза си той, колко бързо и най-свенливите се отърсват от притесненията си.

След миг на изток от Бъртън прошумоля трева. Появи се голата глава на Питър Фригейт. Изпълзя от тревата, последва го голата глава на жена. Когато се показа, тялото ѝ, макар и мокро, беше хубаво. С големи тъмнозелени очи и малко прекалено дебели устни, за да е красива, но всичко останало беше прелестно.

Фригейт се ухили от ухо до ухо. Обърна се и издърпа жената към топлината на огъня.

— Приличаш ми на котката, която току-що е закусила с домашното канарче — каза Бъртън. — Какво е станало с ръката ти?

Питър Фригейт огледа кокалчетата на десния си юмрук. Бяха подути, по кожата личаха доста драскотини.

— Сбих се — обясни той. Посочи с пръст жената, която клекна до Алис да се грее. — Снощи при реката си беше страшна лудница. Тази дъвка сигурно съдържа някакъв наркотик. Няма да повярваш какво правеха хората. Или ще повярваш? В края на краищата нали си

Ричард Франсис Бъртън. Както и да е, всички жени, включително грозниците, бяха заети по един или друг начин. Като видях какво става наоколо, уплаших се, но после побеснях. Ударих двама мъже с моя граал и ги проснах на земята. Бяха нападнали момиченце на около десет години. Може и да съм ги убил, поне на това се надявам. Опитах да убедя момичето да дойде тук при нас, но то избяга нанякъде в тъмното. Реших да се върна. Започна да ми става твърде зле от онова, което направих на двамата, колкото и да си го просеяха. Наркотикът беше виновен, като че освободи гнева и разочарованието на целия ми живот. Тъкмо тръгнах насам и пак попаднах на двама мъже, само че бяха награбили ето тази жена. Като си помисля, май не толкова се съпротивляваше на желанието им да я чукаат, колкото се ядосваше, че искаха да го правят и двамата наведнъж, ако разбираш какво искам да кажа. Не знам как беше, но тя викаше или поне се опитваше, бореше се и онези вече я биеха. Та започнах да ги удрям с юмрук, после ги сригах, а накрая ги халосах с граала. После отведох жената, между другото, казва се Логу и това е всичко, което знам за нея. Не разбирам нито дума от нейния език. Тя тръгна с мен. — Фригейт пак се ухили. — Само че никъде не отидохме.

Усмивката му изчезна и той потрепери.

— Събудихме се от дъжд, мълнии и гръмотевици, сякаш ни застигна гневът Господен. Помислих си, само не ми се смей, че идва Страшният съд и че Бог ни е дал свобода за един ден, та сами да се осъдим. И сега щеше да ни хвърли в пъкъла. — Позасмя се и продължи: — От четиринадесетгодишен съм агностик и такъв си умрях на деветдесет, макар и да се колебаех дали да не повикам свещеник накрая. Но малкото дете, страхуващо се от стария Дядо Господ, от адския огън и проклятието, то си е все там, дори и в стареца. Или пък в младежа, възкръснал за нов живот.

— Е, и какво стана? — попита Бъртън. — Нима настъпи краят на света сред грохота на гръмотевиците и блясъка на мълниите? Както виждам, още си тук и дори не са ти били отказани греховните наслади в лицето на тази жена.

— Натъкнахме се на граалов камък близо до планините. На около миля на запад от тук. Загубихме се, скитахме, измокрихме се и измръзнахме, всеки път подскачахме, щом някъде наблизко се стрелнеше мълния. Тогава намерихме камъка. Под него беше тъпкано с

хора, но се оказаха твърде приятелски настроени и от толкова много тела се стоплихме, макар че тревата се овлажни от дъжда. Накрая заспахме, дълго след като дъждът престана. Когато се събудих, трябваше да ровя из тревата, докато намеря Логу. Някак си успяла да се загуби през нощта сред останалите. Обаче май ѝ беше приятно да ме види и аз също я харесвам. Привързахме се един към друг. Когато тя научи английски, може и да разбере защо е така. Опитах и френски, немски, по няколко думи на руски, литовски, гелски, всички скандинавски езици, включително фински, на класически науатъл, арабски, иврит, на езика на ирокезите онондага, на оджибуей, италиански, испански, латински, на съвременен и омиров гръцки и на около дузина други. Резултатът от всичките ми напъни — празният ѝ поглед.

— Ама ти сигурно си страхотен лингвист — отбеляза Бъртън.

— Нито един от тях не говоря свободно. На повечето мога да чета, но владее само по няколко разговорни изрази. За разлика от тебе, не съм познавач на тридесет и девет езика, като броим и езика на порнографията.

Бъртън помисли, че приятелчето явно знае доста неща за него. По-късно трябваше да разбере какво точно включват тези знания.

— Ще бъда откровен с тебе, Питър — каза Бъртън. — Като ми разказа за агресивното си поведение, направо ме смая. Не съм и помислял, че можеш да нападнеш толкова много мъже. Твоят слаб стомах...

— Дължи се на дъвката, разбира се. Отворила е вратата на клетката.

Фригейт се настани до Логу и потри рамо в нейното. Тя го погледна с леко извитите си очи. Тази жена щеше да стане прекрасна, щом ѝ пораснеше коса. Фригейт продължи:

— Толкова плах и гнуслив съм, защото се плаша от гнева си, от желанието да върша насилия, а то не е толкова дълбоко скрито в мен. Страхувам се от насилията, защото и аз съм насилник. Страхувам се от онова, което ще се случи, ако не се страхувам. По дяволите, знаех от четиридесет години на какво съм способен. Но и това знание за нищо не ми послужи!

Той изви глава към Алис и каза:

— Добро утро!

Алис му отговори доста весело и дори се усмихна на Логу, когато той я представи. Поглеждаше Бъртън и отговаряше на пряко зададените към нея въпроси. Но не проявяваше желание за разговор и суровото изражение на лицето ѝ не изчезваше.

Увлечени в прозявки, Монат, Казз и момичето се примъкнаха към огъня. Бъртън обходи околностите и установи, че хората от Триест са отишли някъде. Някои бяха зарязали граалите си. Изруга ги за безгрижието и се поколеба дали да не остави граалите в тревата, за да им даде добър урок. Но накрая постави техните граали във вдлъбнатини по камъка.

Ако техните собственици не се върнеха, щяха да гладуват, стига никой да не сподели храната си с тях. А през това време съдържанието на техните граали щеше да остане недокоснато. Никой друг не можеше да ги отвори. Предния ден разбраха, че само собственикът беше способен да използва своя граал. Опитите с дълга пръчка показаха, че той трябваше да докосне граала с пръсти или друга част от тялото, за да се отвори капакът. Фригейт дори съчини теория, че механизмът на граала е нагласен към особеното електрическо напрежение в кожата на собственика. Или пък съдържа свръхчувствителен детектор на неговите мозъчни вълни.

Небето просветля. Слънцето още беше от другата страна на източната двайсет хиляди футова планина. След може би половин час грааловият камък избълва с гръм своите сини пламъци. Грохотът на камъните край реката отекна в планинския отвее.

Този път граалите им дадоха бекон с яйца, шунка, филийки, масло, конфитюр, мляко, четвъртинка пъпеш, цигари и пълна чаша кафяви кристали, които Фригейт определи като разтворимо кафе. Той изпи млякото в чашата си, изми я с вода от бамбуковата кофа и я сложи до огъня. Когато водата кипна, изсипа във водата кристали колкото за чаена лъжичка и ги разбърка. Кафето беше възхитително и имаше достатъчно за шест чаши. После Алис сипа кристали в чашата си още преди да я сложи на огъня и откри, че вече не е необходимо. Кафето кипна само три секунди след като кристалите се озоваха в студената вода.

След като се нахраниха, те измиха кутиите и ги върнаха на местата им в граалите. Бъртън окачи своя на китката си. Имаше намерение да изследва местността и въобще не смяташе да остави своя

граал върху камъка. Макар че не би дал нищо другиму, някой злобар би могъл да го вземе само заради удоволствието да гледа как Бъртън гладува.

Бъртън започна езиковите уроци с момичето и Казз, а Фригейт накара и Логу да се присъедини към тях. Фригейт предложи да бъде създаден универсален език, защото твърде много езици и наречия съществуваха, може би петдесет-шестдесет хиляди, използвани от човечеството през няколкото милиона години история, а сега всички щяха да се смесят едновременно по реката. Ако всички хора бяха възкресени, разбира се. Все пак бе видял само няколко квадратни мили. Но би било добра идея да разпространят есперанто, изкуствения език, създаден през 1887 година от полския учен лекар Заменхоф. Граматиката му била съвсем проста и напълно лишена от изключения, а звуковите комбинации може и да не са толкова лесни за изговаряне, колкото се твърди, но все пак не биха затруднили никого. А основата на речниковия запас бил латинският, с много думи от английски, немски и други западноевропейски езици.

— Чух за него преди да умра — каза Бъртън. — Но никога не съм виждал текстове на този език. Вероятно ще ни бъде полезен. Но засега ще уча тези тук на английски.

— Но повечето хора в околността говорят италиански или словенски!

— Вероятно е така, макар че нямаме достатъчно наблюдения. Обаче аз не смятам да остана тук, можеш да бъдеш сигурен в това.

— Трябваше да се досетя — промърмори Фригейт. — Винаги те засърбват петите. Винаги трябва да тръгнеш нанякъде.

Бъртън погледна сурово Фригейт, после се зае с урока. Около петнадесет минути ги караше да разпознават и произнасят двайсетина съществителни и местоимения и няколко глагола — огън, бамбук, граал, мъж, жена, момиче, ръка, крак, око, ям, ходя, тичам, говоря, опасност, аз, ти, те, ние. Искаше да научи от тях не по-малко, отколкото те от него. След време щеше да говори и на техните езици, каквито и да бяха.

Слънцето се подаде над билото. Въздухът се затопли и те оставиха огънят да угасне. Навлязоха във втория ден от своето възкресение. И не знаеха почти нищо за света и за бъдещето си, или пък кой определяше съдбата им.

Лев Руах показа лицето си с големия нос от тревата и каза:

— Може ли да се присъединя към вас?

Бъртън кимна, а Фригейт се обади:

— Ами да, разбира се.

Руах излезе на открито. Последва го ниска жена със светла кожа, големи кафяви очи и приятни тънки черти на лицето. Руах я представи като Таня Каувиц. Срещнал я през нощта и останали заедно, защото имали много общи неща. Тя била от руско-еврейски произход, родила се през 1958 година в Бронкс, Ню Йорк, станала учителка по английски, омъжила се за бизнесмен, който спечелил милион и умрял от удар на четиридесет и пет, като я оставил свободна да се омъжи за чудесния мъж, с когото се обичали вече петнадесет години. Шест месеца по-късно умряла от рак. Таня, а не Лев, им съобщи всичко това, при това с едно изречение.

— Долу в равното снощи беше истински ад — каза Лев. — Таня и аз избягахме в гората, за да спасим живота си. Затова реших да ви откроя и да ви попитам може ли да останем с вас. Мистър Бъртън, моля да бъда извинен за вчерашните прибързани забележки. Мисля, че изводите ми са правилни, но освен със своите убеждения, би трябвало да се съобразя и с вашите.

— Ще се занимаваме с това някой друг път — каза Бъртън. — Когато написах книгата си, бях пострадал от злонамерените подлилъжи на лихварите в Дамаск, а те...

— Не се съмнявам, мистър Бъртън — прекъсна го Руах. — Както вие предложихте, да го оставим за по-късно. Исках само да подчертая, че ви смятам за много силна и способна личност и бих желал да остана член на вашата група. Ние сме в състояние на анархия, ако анархията заслужава да бъде наречена състояние, мнозина ще се нуждаят от закрила.

Бъртън не обичаше да го прекъсват. Озъби се и каза:

— Моля ви, позволете ми да обясня. Аз...

Фригейт стана.

— Ето ги и другите. Чудя се, къде ли са скитали?

Но само четирима от деветте някогашни жители на Триест се връщаха. Мария Тучи обясни, че вървели без посока, след като дъвката им действала, и спрели при един от големите огньовете в полето. После се случили много неща. Започнали сбивания и нападения на

мъже срещу жени, мъже срещу мъже, жени срещу мъже, жени срещу жени и дори били нападани деца. Групата се пръснала в настъпилия хаос, тя срещнала другите трима едва преди час, както бродела из хълмовете в търсене на грааловия си камък.

Лев прибави някои подробности. Резултатът от поемането на наркотика бил трагичен, забавен или задоволяващ и това явно зависело от реакциите на всеки човек. Повечето го усетили като сексуален стимулатор, но се проявили и различни други последствия. Например съпруг и съпруга, умрели през 1899 година в Опцина, предградие на Триест. Възкръснали на шест фута един от друг. Заплакали от радост, че са се събрали, когато толкова други двойки нямали същия късмет. Благодарили на Бог за щастието си, но си позволили и някои гръмки забележки, че този свят не е, каквото им било обещано. Но те прекарвали петдесет години в благословен брак и сега се наслаждавали на възможността да бъдат заедно във вечността.

Броени минути след като сложили дъвката в устата си, мъжът удущил жена си, хвърлил трупа в реката, докопал друга жена и се втурнал с нея към тъмната гора.

Друг мъж скочил върху граалов камък и произнесъл реч, която продължила цяла нощ, дори в дъжда. На малцината, които могли да го чуят, и на още по-малкото хора, склонни да го слушат, той обяснил принципите на идеалното общество и как те би трябвало да се въплътят в живота. Към зазоряване така прегракнал, че едва можел да изхърка две-три думи. На Земята рядко си правел труда да гласува.

Мъж и жена побеснели от всеобщата жажда за плътски удоволствия и се опитали насила да разделят двойките. Резултат — синини, окървавени носове, разбити уста и две мозъчни сътресения, всички понесени от тях двамата. Някои прекарвали нощта на колене в молитви и изповядване на своите грехове.

Няколко деца били пребити, изнасилени, убити или трите неща едно след друго. Но не всички се поддали на лудостта. Доста възрастни защитили децата или поне се опитали.

Руах описа отчаянието и погнусата, обзели хърватски мюсюлманин и австрийски евреин, защото намерили свинско в своите граали. А един индус крещял порой от мръсотии, защото неговият граал му предложил месо.

Четвърти мъж пък се развикал, че са попаднали в ръцете на дяволите, и запратил цигарите си в реката.

Казали му:

— Щом не ги искаш тези цигари, защо не ги даде на нас?

— Тютюнът е сатанинска измислица. Нали Сатаната го завъдил в райските градини!

Но друг мъж настоял:

— Можеше и да заделиш за нас цигарите. Нищо нямаше да ти стане.

— Искам да хвърля в реката всички тези дяволски изкушения! — разпищял се мъжът.

— Ти си непоносим, фанатик такъв, луд си за връзване — отвърнал му някой и стоварил юмрука си в лицето му.

Преди човекът, мразещ тютюна, да стане, нападнали го с удари и ритници още четирима.

По-късно се надигнал и като ридаел от ярост, пак започнал да вика:

— Какво съм сторил, за да заслужа това, о, Господарю, Боже мой! Винаги съм бил добър човек. Раздадох за благотворителност хиляди фунтове, покланях Ти се в Твоя храм три пъти седмично, през целия си живот воювах с грешните и подкупните, аз...

— Знам те аз! — креснала му някаква жена. Високо синеоко момиче с приятно закръглена фигура. — Знам те! Сър Робърт Смитсън!

Той млъкнал и замигал насреща.

— Но аз не ви познавам!

— Че как ще ме познаваш! Ама трябваше! Аз съм от ония хиляди момичета, дето ти работеха по шестнайсет часа, по шест дена и половина всяка седмица, за да си живееш ти в оная голямата къща на хълма, да се обличаш в хубавите дрешки и за да ядат твоите коне и кучета по-добре от мене! Бях една от твоите работнички! Баща ми ти робуваше, майка ми ти робуваше, сестрите и братята ми, които не бяха болнави или не умряха от малкото скапана храна, от мръсотията, от счупените прозорци и от ухапвания на плъхове — и те ти робуваха. Баща ми си загуби ръката в една от твоите машини, а ти го изрита, без и едно пени да му дадеш. Майка ми пукна от бялата треска. А и аз си изкашлях дробовете, баронетчето ми сладко, за да се тъпчеш ти до

насата, да се излягаш по диваните и да дремеш на платеното място в църквата. Даваше хиляди за бедните нещастници в Азия и пращаше мисионери да покръстват горкичките езичници в Африка. Аз плюея кръв и трябваше да се разкрачам на кого ли не, за да изхраня малките братчета и сестричета. Хванах сифилис, мръсно набожно копеле такова, защото искаше да изсмучеш всяка капчица кръв и пот, дете ги имахме, аз и другите нещастници като мене! И умрях в затвора, защото си казал на полицията по-строго да преследват проститутките. Ти... Ти!...

Смитсън първо пребледнял, после се налял с кръв. Изпънал се надменно, озъбил се на жената и казал:

— Вие курвите все трябва някой друг да обвинявате за неудържимата си похот, за влечението си към лошия път. Но Бог знае, че аз винаги следвах Неговия път.

Обърнал гръб и тръгнал, но жената скочила след него и замахнала с граала си. Полетял светкавично към него, но някой викнал и Смитсън се извъртял и клекнал. Граалът едва не му отнесъл темето.

Смитсън избягал от жената, преди тя да си възвърне равновесието, скрил се в тълпата. Руах изрази съжалението си, че само малцина разбирали какво ставало, защото другите не знаели английски.

— Сър Робърт Смитсън — промълви Бъртън. — Ако не греша, той притежаваше памучни фабрики и стоманолеярни в Манчестър. Беше известен с благотворителността си и добрите си деяния сред езичниците. Умря около 1870 година, осемдесетгодишен.

— Вероятно твърдо убеден, че ще бъде възнаграден в Небесата — каза Лев Руах. — Естествено, никога не би му хрумнало, че е бил масов убиец.

— Ако той не е експлоатирал бедняците, все някой друг щеше да се намери.

— Това оправдание е многократно използвано в човешката история. Освен това имало е предприемачи и във вашата страна, които се стараели заплащането и условията на труд в техните фабрики да се подобряват. Доколкото си спомням, един от тях е бил Робърт Оуен.

10

— Не виждам особен смисъл в споровете за нещо отминало — каза Фригейт. — Според мен по-добре е да се погрижим за сегашното си положение.

Бъртън се изправи.

— Прав си, янки! Нужни са ни покриви над главите, инструменти и Господ само знае още колко неща! Но си мисля, че първо ще трябва да навестим градовете в долината, за да погледнем какви ги вършат техните жители.

В този миг Алис излезе сред дърветата на хълма над тях.

Фригейт я видя пръв. И се заля от смях.

— Последният вик на дамската мода!

Бе нарязала стръкове трева с ножицата си, за да ги сплете в дреха от две части. Едната — подобие на пончо, закриващо гърдите ѝ, а другата — пола до под коленете.

Ефектът от това облекло беше чудат, но не и неочакван. Когато беше гола, липсата на коса по главата ѝ все още не отнемаше твърде много от нейната женственост и красота. Но с тези зелени безформени одежди отведнъж заприлича на грозен мъж.

Другите жени се струпаха около нея, изучаваха плетката на тревните стръкове и колана от трева, който придържаше полата.

— Много ме сърби и е неудобно — каза Алис. — Но изглежда прилично. Това е всичко, което мога да ви кажа.

— Явно не говореше искрено, че не те притеснявала голотата в земя, където всички са без дрехи — ухапа я Бъртън.

Алис го изгледа невъзмутимо и отговори:

— Очаквам всеки да носи нещо такова. По-точно всеки мъж или жена с чувство за приличие.

— Знаех си аз, че мисиз Грънди ще си подаде отнякъде грозната тиква — промърмори Бъртън.

— Все пак е шок да се озовеш сред толкова много голи хора — каза Фригейт. — Макар че голотата на плажовете и вкъщи стана нещо

съвсем обикновено към края на осемдесетте години. И всички свикнаха достатъчно бързо с това. Е, всички, освен безнадеждните невротизици.

Бъртън се обърна към останалите жени.

— А вие какво ще кажете, уважаеми дами? И вие ли ще носите тези грозни и причиняващи сърбеж купи сено, само защото една от вас внезапно е решила пак да си припомни, че имала срамни части по тялото си? И може ли нещо, което е било толкова публично изложено, пак да стане срамно?

Логу, Таня и Алис не го разбраха, защото говореше на италиански. Повтори на английски за последните две.

Алис се изчерви.

— Моя работа е какво ще нося. Ако всички останали решат да си останат голи, когато аз съм прилично облечена — е...

Логу не разбра нито дума, но долови смисъла на случката. Закиска се и се отдалечи от групата. Другите жени като че опитваха да предскажат какво ще реши всяка от тях. Изглежда не ги интересуваха грозотата и неудобството на дрехите.

— Докато вие жените се колебаете какво да правите — каза Бъртън, — ще бъде много мило, ако вземете по една бамбукова кофа и дойдете с нас до реката. Ще можем да се изкъпем, да напълним кофите с пода, да разузнаем какво е положението край реката и после ще се върнем тук. До падането на нощта може би ще построим няколко къщи или поне временни заслони.

Тръгнаха през тревата надолу по хълмовете, носеха си граалите, каменните оръжия, бамбуковите копия и кофите. Не вървяха дълго, преди да срещнат хора. Очевидно мнозина сред жителите на полето бяха решили да се преместят. А някои от тях бяха намерили кварц, за да си направят от него оръжия и инструменти. Бяха научили от някого как се обработва камък, може би от други прахора, пръснати сред тълпата. Засега Бъртън бе видял само двама, които не принадлежаха към *Ното сарпиенс*, и те вървяха с него. Но както и да бяха научили уменията си, срещнатите хора ги прилагаха добре. Минаха край две наполовина завършени бамбукови колиби. Представляваха кръгли постройки само с едно помещение и щяха да имат конични покриви от вързани гигантски листа на „желязно дърво“ и от дългата трева на

хълмовете. Мъж, въоръжен с каменна тесла и брадва, правеше от бамбук легло с къси крачета.

Освен неколцината, които строяха грубовати колиби или навеси с каменните си инструменти, и другите, които плуваха в реката, равнината изглеждаше пуста. Труповете, останали след нощната лудост, бяха махнати. Засега не срещаха никой с пола от трева, мнозина зяпаха Алис, смееха се и подхвърляха груби шеги. Алис почервения цялата, но дори не помисляше да се освободи от дрехите си. А слънцето грееше вече по-силно, тя непрекъснато се почесваше под покривалото за гърдите и под полата. Щом дама, възпитана в нравите на висшата класа от викторианството, се чешеше пред всички, значи страданията ѝ не бяха никак малки.

Обаче на брега видяха десетина купчинки трева, които се оказаха дрехи. Бяха оставени до водата от мъжете и жените, които сега се смееха, плискаха се и плуваха в реката.

Бъртън осъзна колко различна гледка наблюдава в сравнение с плажовете, които познаваше през живота си. Та това бяха същите хора, които приемаха банските костюми, покриващи ги от главата до петите, заедно с всички останали приумици на свенливостта, като нещо напълно морално и необходимо, за да съществува правилно уреденото общество — тяхното общество. И ето, само ден след събуждането си тук, те плуваха голи. И се наслаждаваха на това.

Отчасти примиряването с липсата на дрехи идваше от потреслото ги възкресение. Освен това през първия ден едва ли можеха да направят кой знае какво. А с цивилизованите хора се смесваха диваците или цивилизовани хора от тропиците, за които голотата не беше нещо възмутително.

Подвикна на една жена, която стоеше във водата, потопена до кръста. Тя имаше хубаво лице с грубовати черти, сините ѝ очи искряха.

— Това е жената, която нападна сър Робърт Смитсън — събщи му Лев Руах. — Ако не греша, името ѝ е Уилфрида Олпорт.

Бъртън я погледна с любопитство и мислено одобри великолепните ѝ гърди. Извика:

— Как е водата?

— Много е приятна! — Тя му се усмихна.

Бъртън отвърза своя граал от китката си, сложи до него кутията с каменните нож и брадвичка и влезе във водата с облия зелен сапун в

ръка. Според усещанията му водата беше само с десет градуса по-студена от температурата на тялото му. Сапунисваше се, докато заприказва Уилфрида. И да беше все още ядосана от срещата си със Смитсън, не го показваше. Акцентът ѝ издаваше, че произхожда от северните графства, вероятно от Камбърленд.

Бъртън ѝ каза:

— Чух за твоята малка разпрания с онзи велик лицемер, баронета. Но си мисля, че можеш да бъдеш щастлива тук. Сега отново си здрава, млада и красива, не е нужно да превиваш гръб, за да заработиш насъщния. Пък и можеш да правиш от любов това, което преди си била принудена да правиш за пари.

Нямаше смисъл да увърта и да използва двусмислици в разговора с едно момиче от фабриките. А и тя не проявяваше склонност към това.

Уилфрида го прониза с поглед, не по-малко хладнокръвен от този на Алис Харгрийвз преди малко. И каза:

— Я гледай, езикът ти е съвсем без кости, а? Англичанин си, нали? Само че не мога да те разбера как говориш, май си от Лондон, ама и нещо чуждоземско усетих.

— Почти позна — усмихна се Бъртън. — Между другото, казвам се Ричард Бъртън. Какво би казала да се присъединиш към нашата група? Събрахме се, за да се браним заедно, а днес следобед ще си строим къщи. Имаме си наш граалов камък горе сред хълмовете.

Уилфрида изви очи към пришълеца от Тау на Кит и към неандерталеца.

— Значи тия са вече от твоите хора, а? Чух да приказват за тях. Разправят, че онова чудовище било от звездите, дошло на Земята някъде към две хилядната година.

— Той нищо лошо няма да ти направи — увери я Бъртън. — Нито прачовекът. Е, какво ще кажеш?

— Че аз съм си само една жена. Какво мога да ти предложа?

Бъртън се ухили широко.

— Всичко, което може да предложи една жена. Тя го изненада с буйния си смях. Докосна го с пръст по гърдите и каза:

— Я го гледай какъв е хитрец. Какво ти е, та не можеш да си намериш момиче?

— Имах си една, но я загубих — отвърна Бъртън.

Това не беше съвсем вярно. Не знаеше какво щеше да направи Алис. Не разбираше защо тя още се движеше с неговата група, щом беше толкова ужасена и отвратена. Може би предпочиташе познатото зло пред непознатото. В момента той изпитваше само погнуса от нейната глупост, но не искаше тя да си отиде. Любовта, която преживя през нощта, вероятно се дължеше само на наркотика, но все още намираше в себе си нещо останало от нея. Тогава защо молеше тази жена да тръгне с тях? Дали за да накара Алис да ревнува? Или за да има жена, на която да разчита, ако Алис му откаже тази нощ. Или... не знаеше какво да мисли.

Алис стоеше на брега и стъпалата ѝ почти докосваха водата. В тази част брегът всъщност се издигаше само на един инч. Късите стръкове трева продължаваха като плътен килим и надолу във водата, по речното дъно. Докъдето стигаше с пръстите на краката си, Бъртън усещаше само трева. Метна сапуна си на брега, заплува към четиридесет фута навътре и се гмурна. Тук течението изведнъж ставаше по-силно, а дъното се спускаше рязко. Заплува надолу с отворени очи, докато светлината отгоре избледня, а ушите го заболяха. Продължи и накрая допря пръсти в дъното. Там също напипа трева.

Когато излезе на място, където водата стигаше до кръста му, видя, че Алис се е разделила с дрехите си. Топеше се във водата по-близо до брега, но клечеше, за да е покрита чак до шията. Сапунисваше главата и лицето си.

Той подвикна на Фригейт:

— Защо не влезеш?

— Пазя граалите — отвърна Фригейт.

— Много добре правиш!

Бъртън се наруга под носа си. Трябваше сам да се сети за това и да определи пазач. На практика не беше добър водач, имаше навика да оставя нещата да вървят към провал, позволяваше всичко да се разпада. Трябваше да си признае. На Земята бе ръководил множество експедиции, но нито една не се отличаваше със строго управление и ред. Все пак, през Кримската война, когато беше начело на доброволците и обучаваха дивата турска кавалерия, съставена от башибозуци, той се справи съвсем добре, далеч по-добре от повечето други. Така че едва ли имаше за какво да се самобичува...

Лев Руах се измъкна от водата и изтръска с длани капките от кльощавото си тяло. Бъртън също излезе на брега и седна до него. Алис се обърна с гръб към тях, но разбира се, той нямаше как да разбере дали го е направила нарочно или не.

— Не само възвърнатата младост ме радва — каза на английски Лев Руах с тежкия си акцент. — Пак имам този крак.

Потупа се по дясното коляно.

— Бях на петдесет, когато го загубих в катастрофа на платената магистрала за Ню Джърси. — Разсмя се и продължи: — Случката беше наситена с ирония, която някои сигурно биха нарекли съдба. Две години преди това ме заловиха араби, тогава търсех минерали в пустинята, в държавата Израел, ако ме разбирате...

— Искате да кажете Палестина, така ли? — прекъсна го Бъртън.

— Евреите създадоха независима държава през 1948 година. Естествено, няма как да сте научили това. Някой път ще ви разкажа. Както и да е, бях заловен от арабски партизани, изтезаваха ме. Няма да навлизам в подробности. И сега ми се гади, като си спомня. Измъкнах се същата нощ, но не преди да размажа главите на двама от тях с камък, а още двама застрелях с отнетата пушка. Другите избягаха и аз се магнах. Имах късмет. Прибра ме армейски патрул. Обаче след две години, в Щатите, аз си карах по магистралата и един голям камион, после и това ще ви обясня какво е, ме задмина и ме засече. Блъснах се в него. Нараних се зле и ми отрязаха крака под коляното. Но смешното в тази история научих после, шофьорът бил роден в Сирия. Така че, както виждате, на арабите им било писано да ме докопат и накрая успяха, въпреки че не ме убиха. Тази работа я свърши нашият приятел, извънземният. Но не мога да кажа, че е направил нещо кой знае какво, той само ускори края на човечеството.

— Това какво означава? — смръщи се Бъртън.

— Милиони измираха от глад, дори и в Щатите започваше въвеждането на строга купонна система, а замърсяването на водата, земята и въздуха убиваше още милиони други. Учените казваха, че половината кислород в атмосферата ще бъде изгорен след десетина години, защото фитопланктонът в океаните — нали разбирате, океаните осигуряваха половината кислород на света — щял да загине. Океаните бяха претъпкани с мръсотия.

— *Океаните?*

— Не ми ли вярвате? Е да, вие сте умрял през 1890 година, затова умът ви не побира такава представа. Но да речем, още в 1968 година някои хора точно предсказаха какво ще се случи през 2008. Аз им вярвах, защото бях биохимик. Но по-голямата част от населението, особено тези, които решаваха — избирателите и политиците, — отказваха да повярват, докато не стана твърде късно. Положението се влошаваше и започнаха да предприемат това или онова, но винаги прекалено малко и прекалено късно, а и срещу тези мерки се бореха групи, които биха загубили пари от наистина необходимите действия. Но това е дълга и тъжна история и ако ще строим къщи, по-добре да се хванем на работа веднага след обяда.

Алис излезе от реката и оглади тялото си с ръце. Слънцето и вятърът я изсушиха бързо. Взе дрехите си от земята, но не ги облече. Уилфрида я попита за какво са ѝ. Алис отговори, че наистина ѝ причиняват твърде силен сърбеж, но ще ги запази за през нощта, ако измръзне. Държеше се вежливо, но отчуждено с Уилфрида. Беше чула доста от разговорите и научи от тях, че Уилфрида е била работничка, която станала проститутка, а после умряла от сифилис. Уилфрида смяташе, че точно тази болест я е убила. Не си спомняла момента на своята смърт. Весело изказа предположението, че първо е изкукала, а след това е пукнала.

Като чу това, Алис се дръпна още по-далеч. Бъртгън оголи зъби в усмивка и се запита какво ли би си помислила, ако знаеше, че и той боледуваше от същата болест. Зарази се в Кайро от една робиня, тогава се преструваше на мюсюлманин заради предстоящото пътуване до Мека. „Излекуваха“ го и мозъкът му не беше физиологически засегнат от болестта, но не можа да се отърве от тежките страдания. Важното беше, че възкресението даде на всеки ново и младо тяло без болести и какъвто и да е бил някой на Земята, другите не биваше да се влияят от това в отношението си.

„*Не биваше*“ още где означаваше и „*нямаше да се случи*“.

Той не намираше причини да обвинява Алис Харгрийвз. Беше създадена от своето общество — като всички жени, представляваше творение на мъжете от нейната съвременност. Притежаваше достатъчно сила на характера и гъвкавост на ума, за да се издигне над някои от предразсъдъците на своето време и своята класа. Доста добре се приспособи към голотата и нито проявяваше открита враждебност

към момичето, нито показваше презрението си. В акта с Бъртън пренебрегна поглъщани цял живот преки и скрити внушения. И то през първата нощ от живота си след смъртта, когато трябваше да остане на колене, да изплаква греховете си и да обещава, че никога повече няма да „съгреши“, щом се е спасила от адския огън.

Вървяха през полето, а той все мислеше за нея и от време на време обръщаше глава назад, за да я погледне. Тази плешива глава я правеше много по-възрастна, но пък липсата на косми ѝ придаваше толкова детински вид под пъпа. Всички излъчваха това противоречие — възрастен мъж или жена от шията нагоре и малко дете надолу.

Изостана, за да се изравни с нея. Така мина зад Фригейт и Логу. И ако опитът му да заговори Алис се окажеше провал, щеше да има утешението, че оглежда Логу. Отзад тя беше чудесно закръглена, задникът ѝ беше стегнат като две яйца. На всяка крачка се извиваше съблазнително като Алис.

Той каза тихо:

— Ако нощта така те е разстроила, защо остана с мен?

Красивото ѝ лице се разкриви и погрозна.

— Не съм останала *с теб*! Оставам *с групата*! Искам още нещо да ти кажа — мислих за снощи, колкото и да ме боли. Опитвам се да бъда честна. Наркотикът в тази гнусна дъвка накара и двамата ни да... направим това, което стана. Поне съм сигурна, че той е причината за моето поведение. А за тебе все пак мога да се съмнявам, ако не друго.

— Значи няма никаква надежда това да се повтори?

— Как можеш да ми казваш подобно нещо! Никога! Как се осмеляваш?

— Не съм те принуждавал — каза той. — Вече ти напомних — направи каквото би желала, ако не те спираха задръжките. Тези задръжки са полезни — при определени обстоятелства, например, ако си законна съпруга на мъж, когото обичаш, в Англия, на Земята. Но Земята, която ние познавахме, вече не съществува. Нито Англия. Нито английското общество. Дори и цялото човечество да е възкръснало, пръснато по бреговете на тази река, възможно е никога повече да не видиш своя съпруг. Ти вече не си омъжена. Нали помниш... „*докато смъртта ни раздели*“? Вие двамата сте минали през смъртта и следователно вече сте разделени. Ще ти припомня още нещо — „*И в Небесата няма съпрузи*“.

— Мистър Бъртън, вие сте обикновен богохулник. Чела съм за вас във вестниците, прочетох и някои от вашите книги за Африка и Индия, също и онази за мормоните в Щатите. Разказвали са ми случки, в които ми е трудно да повярвам, защото ви описваха като особено покварен човек. Реджиналд се възмути много от вашата „Касида“. Каза, че няма да търпи такава отвратителна атеистична литература в своя дом, и хвърли всички ваши книги в готварската печка.

— Щом съм толкова покварен и ти се чувстваш пропаднала, защо не си тръгнеш?

— Всичко ли трябва да ви се повтаря? В следващата група може би ще попадна на още по-лоши мъже. А вие бяхте любезен да изтъкнете, че не сте ме принудили. Все пак не се съмнявам, че зад тази цинична и присмехулна маска имате и сърце. Видях ви да плачете, когато носехте Гуенафра.

— Ау, разкри ме — ухили се Бъртън. — Много добре. Значи така ще бъде. Ще се държа като кавалер и няма да те съблазнявам или да те задирям по никакъв начин. Но следващия път, когато ме видиш да слагам в устата си тази дъвка, най-добре се скрий някъде. А сега ти давам честната си дума — няма от какво да се страхуваш в мое присъствие, освен когато съм под въздействието на дъвката.

Тя замря на място с широко отворени очи.

— Смятате да я използвате отново?

— Че защо не? Признавам, явно е превърнала някои хора в освирепели зверове, но с мен това не се случи. Не усещам силен стремеж към този наркотик и се съмнявам, че той причинява привикване. Знаеш ли, понякога се случваше да изпуша лула опиум, но не станах наркоман, така че според мен нямам психическо влечение към наркотиците.

— Мистър Бъртън, доколкото ми е известно, често сте се давили в алкохол. Вие и онова противно същество, мистър Суинбърн...

Тя млъкна. Някакъв мъж ѝ подвикна и тя, без да разбира италиански, веднага схвана смисъла на мръсния жест. Изчерви се до уши, тръгна бързо напред. Бъртън гневно се втренчи в мъжа. Беше здраво сложен загорял младеж с голям нос, слаба брадичка и близо разположени на лицето очи. Говореше като престъпниците от Болоня, където Бъртън прекара много време в изучаване на открити предмети и погребения на древните етруски. Зад него се влачеха десетина мъже,

повечето зли и непривлекателни наглед като своя вожд. С тях вървяха и пет жени. Нямахме съмнение, че мъжете искат да прибавят още жени към групата си. Личеше и че искат да присвоят каменните оръжия, които видяха в ръцете на Бъртън и неговите хора. Бяха въоръжени само с граалите си и бамбукови тояги.

Бъртън заговори остро и неговите хора се събраха накуп. Казз не разбра думите, но веднага схвана какво ставаше. Върна се назад, за да пази групата заедно с Бъртън. Зверската му външност и острието на каменната брадва в огромния юмрук отначало постреснаха болонците. Те тръгнаха след групата, като подхвърляха закачки и заплахи, но не се опитваха да дойдат по-близо. Чак когато стигнаха хълмовете, главатарят на бандата изкрещя заповед и те нападнаха.

Младокът със събраните очички ревеше и въртеше граала на лентата му. Хвърли се към Бъртън, който се извъртя и мушна с бамбуковото си копие, точно когато граалът го отмина. Каменният връх се заби в слънчевия сплит на мъжа и той се свлече на хълбок със стърчащо от корема му копие. Прачовекът удари летящия към него граал с пръчка, която изхвърча от ръката му. Той подскочи напред и стовари ръба на брадвата върху темето на нападателя. Мъжът падна с окървавена глава.

Дребният Лев Руах блъсна граала си в гърдите на един мъж и с отскок се стовари отгоре му. Петите му се забиха в лицето на човека, който се мъчеше да стане, но пак падна по гръб. Руах се претърколи и разряза рамото на мъжа с кварцовия си нож. Онзи писна и реши с бягство да отърве кожата.

Фригейт се справи по-добре, отколкото Бъртън очакваше. Когато бандата започна да ги предизвиква, той пребледня и се разтрепери. Граалът му беше вързан за лявата ръка, в дясната стискаше острие на брадва. Хвърли се към нападателите, удариха го по рамото с граал, но той намали силата на удара, като го отблъсна със своя метален цилиндър. Все пак падна настрани. Един от враговете им замахна с две ръце да цапардоса Фригейт с бамбуковата си тояга, но той се изви, вдигна граала си и спря удара. След миг вече заби глава в корема на мъжа и двамата паднаха на земята. Фригейт се озова отгоре и каменната му брадва два пъти удари черепа на другия.

Алис хвърли своя граал в лицето на мъж, после го мушна с обгорения връх на своето копие. Логу изтича зад него и така го халоса с тоягата си по главата, че той падна на колене.

Битката свърши за не повече от минута. Другите избягаха, последвани от жените си. Бъртън обърна викащия главатар по гръб и измъкна копието си от корема му. Бе влязло само на половин инч.

Мъжът стана и се повлече по полето, притиснал с ръце кървящата рана. Двама от бандата бяха в безсъзнание, но вероятно щяха да оживеят. Мъжът, с когото се сби Фригейт, беше мъртъв.

Лицето на американеца от бледо стана тъмночервено, после стигна до бяло. Но не изглеждаше нито потиснат, нито болен. Излъчваше въодушевление. И облекчение.

Той задъхано изрече:

— Това е първият човек, когото убих! Първият!

— Съмнявам се да остане последният — каза Бъртън. — Освен ако някой не ти свети маслото.

Руах погледна трупа и каза:

— Мъртвецът и тук си е мъртъв като на Земята. Чудя се къде ли отиват убитите в задгробния живот?

— Ако и ние оцелеем достатъчно дълго, току-виж научим и това. А вие, двете жени, се справихте чудесно.

Алис процеди през зъби:

— Направих каквото бях принудена — и се отдалечи.

Беше прежълтяла и трепереше. А Логу като че преливаше от радостна възбуда.

Стигнаха до грааловия камък половин час преди обяд. Обстановката се беше променила. В тяхната тиха малка падинка се бяха настанили към шестдесет души и мнозина обработваха парчета кварц. Един мъж се държеше за разкървавеното си око, ударено от отлетяло парче камък. Още няколко имаха рани по лицата или разтриваха ударените си пръсти.

Бъртън беше недоволен, но не виждаше какво може да се направи. Единствената им надежда да си върнат тихото убежище оставаше липсата на вода, която да прогони натрапниците. Но и тази надежда бързо се стопи. Някаква жена му разказа, че намерили малък водопад на около миля и половина в западна посока. Падал от горната част на планината по каньон с формата на връх от стрела и се вливал в

голяма дупка, която засега запълнил до половината. След време водата щяла да се разтече и по хълмовете да стигне в равнината. Разбира се, ако не сложат камъни, за да насочат потока по нов път.

— Можем и да направим водопровод от по-големите бамбуци — предложи Фригейт.

Поставиха граалите си върху камъка, всеки грижливо запомни точното място на своя. Седнаха да чакат. Бъртън искаше да се преместят, след като граалите им бъдат напълнени. Струваше му се подходящо да се разположат на половината път между водопада и каменната гъба, а и там биха се отървали от пренаселването.

Сините пламъци се появиха с тътен над камъка, точно когато слънцето достигна зенита. Този път граалите им предложиха салата, италиански черен хляб и масло, подлютено с чесън, спагети с кълцано месо, чаша сухо червено вино, грозде, още кристали разтворимо кафе, десет цигари, малко марихуана, пура, тоалетна хартия и парче сапун, както и четири шоколадови крема. Някои се оплакаха, че не харесвали италианската кухня, но и те не се отказаха от храната.

След обяда групата запали по цигара и потегли към водопада. Откриха го в дъното на триъгълния каньон, където доста мъже и жени се бяха настанили около дупката. Водата се оказа ледена. Измиха кутиите, изсушиха ги, напълниха кофите си и тръгнаха обратно към грааловия камък. След около половин миля си избраха хълм, обрасъл с ели освен по върха, където се извисяваше грамадно „желязно дърво“. А наоколо имаше всякакви видове бамбук в изобилие. Под наставленията на Казз и Фригейт, който бе живял няколко години в Малайзия, те отсякоха достатъчно бамбук и си построиха колиби. Направиха ги кръгли, с отвор за врата и прозорец отзад и с коничен настлан покрив. Работиха бързо и без да изпилват подробностите, така че до вечеря завършиха всичко освен покривите. Избраха Фригейт и Монат, които останаха на стража, а другите отнесоха граалите при камъка. Тук завариха вече към триста души, които си строяха навеси и колиби. Бъртън очакваше това. Повечето хора не биха вървели по половин миля три пъти дневно, за да си осигурят храна. Предпочитаха да се скупчат около грааловите камъни. Колибите бяха пръснати хаотично и по-близо една до друга, отколкото изискваше удобството. Проблемът с водата си оставаше и той все пак се озадачи, че толкова много хора са решили да се настанят тук. Но една хубава словенка го

осведоми, че късно следобед намерили наблизно извор. Потокът излизал от пещера, която се намирала по-нататък към планината. Бъртън реши да провери. Водата течеше от пещерата и надолу по скалата, пълнеше басейн с диаметър петдесетина фута и дълбок повече от осем.

Каза си, че това вероятно е допълнително хрумване на Който-и-да-е, сътворил този свят.

Върна се навреме, за да види сините пламъци.

Казз изведнъж спря и се изпика. Въобще и не помисли да се обърне. Логу се закиска. Таня се изчерви. Италианките бяха свикнали да виждат пикаещи по ъглите мъже, където ги напъне нуждата. Уилфрида пък беше обръгнала на всичко. За негова изненада Алис не обърна никакво внимание на неандерталеца, сякаш беше куче. И вероятно точно това обясняваше държанието ѝ. За нея Казз не беше човек и затова не очакваше от него да се държи като хората.

В момента нямаше защо да укорява Казз, онзи не знаеше езика и не би разбрал какво му казва. Но следващия път, когато Казз реши да се облекчи, трябваше да използва езика на жестовете, за да не го прави пред тях по време на хранене. Всеки трябваше да се научи да спазва някои ограничения и се налагаше да забранят постъпките, които нарушаваха спокойствието на другите или им пречеха да се хранят. Бъртън си каза, че би следвало да включи в забраната и споровете по време на храна. Честно призна пред себе си, че бе участвал в прекалено много препирни по време на многолюдни вечери.

Потупа Казз по темето на оформената като ъгловат хляб глава. Казз вдигна поглед към него и Бъртън поклати глава, като си каза, че Казз ще разбере защо, едва когато научи английски. Но още в същия миг забрави тези намерения, спря и се опипа по собствената си глава. Ами да, усети току-що поникнала коса.

Докосна и лицето си, но то си беше гладко. Напипа поникващи косми под мишниците си. Обаче не и в слабините си. Помисли, че все пак там може би растат по-бавно. Съобщи на другите и всички започнаха да се оглеждат внимателно. Вярно беше. Космите се връщаха по телата им, поне по главите и подмишниците. Казз беше изключение. Космите щяха да го покрият целия, освен по лицето.

Откритието ги зарадва неимоверно. Когато тръгнаха край основата на планината всички се смееха и се шегуваха. Завиха на изток

и минаха през тревата на четири хълма, преди да стигнат склона на този, който вече смятаха за свой дом. Изкачиха се наполовина, но спряха и млъкнаха. Фригейт и Монат не отговориха на виковете им.

Бъртън им заповяда да се разпръснат и да напредват бавно, после ги поведе нагоре. Около колибите не завариха никой, а няколко от тях изглеждаха пострадали от ритници и бутане. Бъртън усети студена тръпка като порив на внезапен вятър. Тишината, повредените колиби, отсъствието на двамата пазачи му се сториха злоещо предзнаменование.

След минута чува приветствен вик и се обърна към подножието на хълма. Голите глави на Фригейт и Монат се появиха над тревата, те тръгнаха нагоре. Монат гледаше сериозно, но американецът се усмихваше щастливо. На едната му буза се забелязваше оток, а кокалчетата и на двата юмука бяха раздрани и изцапани с кръв.

— Ей сега се отказахме да гоним повече четирима мъже и три жени, които искаха да ни изместят от колибите — обясни той. — Казах им, че могат сами да си построят и че вие скоро ще се върнете и ще им извадите душите от бой, ако не изчезнат. Чудесно ме разбираха, защото всички говореха на английски. Били възкресени до грааловия камък на една миля северно от нашия. Повечето хора там били жители на Триест от твоето време, но десетина, събрани накуп, се оказали от Чикаго, умрели около 1985 година. Бившите мъртви са пръснати по доста забавен начин, какво ще кажеш? Струва ми се, че тук си е поиграл някакъв генератор на случайности.

Както и да е, повторих им онова, което според Марк Твен бил казал дяволът: *„Вие, типовете от Чикаго, се мислите за най-свестните тук, ама истината е, че сте само най-многобройните“*. Това май никак не им хареса, те вече си представяха как почвам да се сприятелявам с тях, само защото съм американец. Една от жените ми се предложи, ако се прехвърля при тях и им помогна да превземат колибите. Точно тя живеела с двама от мъжете. Казах им, че няма да стане. Обаче те взеха да разправят, че все едно щели да ни отнемат колибите даже и през трупа ми, щом така се налагало.

Бяха по-смели на приказки, отколкото на дела. Монат ги уплаши само с един поглед. А и имахме каменни оръжия и тояги. Е, накрая

техният вожд ги подгони да ни нападнат, но точно тогава успях хубавичко да разгледам един от тях.

Сега главата му беше плешива, така че не можех да го позная по онази гъста черна и права коса, а когато го срещнах за първи път, беше на тридесет и пет, на носа му се мъдреха очила с дебели рогови рамки и оттогава не го бях виждал цели петдесет и четири години. Но аз отидох по-наблизо и го погледнах в лицето, ухилено точно като в спомените ми, приличаше ми на гаден скункс и аз го попитах: „Ти Лем ли си? Лем Шарко? Ти си Лем Шарко, нали?“

Той ме зяпна и за малко да си сцеди устата от напъни да се усмихне и ме хвана за ръката, представяш ли си, хвана ме за ръката, след всичко, което ми бе причинил, и се развика, като че намери отдавна изгубеното си братче: „Ами да, ами да! Това е Питър Фригейт! Боже мой, Питър Фригейт!“

Почти му се зарадвах, по същата причина, която караше и него да се радва на срещата. Но после си казах: „Но това е издателят-мошеник, който те излъга с четири хиляди долара, когато тепърва започваше да пишеш, и ти съсипа живота за години напред. Това е същият лайнен плужек, който измами и тебе, и поне още четирима писатели за доста пари, след това обяви фалит и се скри. След години наследи голяма сума от някакъв чичо и си живееше царски — живо доказателство, че престъплението се възнаграждава, а не се наказва. Този е човекът, когото ти никога не забрави, не само заради това, което ти стори, но и заради многото скапани издатели, с които се сблъскваше по-нататък“.

Бъртън се засмя и каза:

— Веднъж измислих афоризъм, че свещениците, политиците и издателите никога не могат да влязат през портите на царството небесно. Но изглежда съм се лъгал, стига това тук да е раят.

— Знам, че си казал такова нещо и все си го припомнях през живота си. Но да се върна на случката, преглътнах естествената си радост, че отново виждам познато лице, и му казах: „Шарко...“

— И с такова име^[1] той ви е убедил да му повярвате? — намеси се Алис.

— Разправяше, че името било чешко и означавало „достоеен за доверие“. И както всичко останало, казано от него, това беше лъжа. Както и да е, тъкмо бях започнал да си внушавам, че аз и Монат трябва

да ги оставим да се настанят в колибите. Ще се оттеглим и ще ги нападнем, когато се върнете от грааловия камък. Смятах, че така ще проявим най-голяма хитрост. Но когато познах Шарко, направо побеснях! Озъбих му се много весело и казах: „Божичко, страхотен кеф е да ти видя мутрата след толкова години. Особено тук, без никакви ченгета и съдии!“

И го праснах точно в носа! Просна се по гръб и от носа му потече кръв. Монат и аз нападнахме останалите, сригах един, но следващият стовари граала си на лицето ми. Оглупях от болка, но Монат изкара въздуха на един с тъпото на копието и смачка ребрата на друг. Кльощав е, обаче е бърз и сигурно знае всичко за самозащитата... е, и за нападението! Шарко стана и аз го ударих с другия юмрук, но само се плъзна по ченето му. Нараних си ръката повече, отколкото го заболя. Той побягна и аз препуснах след него. Приятелчетата му също се отказаха и Монат ги подкара надалеч, като ги пляскаше с копието. Гоних Шарко до следващия хълм, докопах го преди да се спусне надолу и така го набих! Пълзеше и молеше за милост и аз се смилих — ритнах го да се изтърколи по склона, защото не можеше да върви.

Фригейт още се тресеше от възбудата, но явно беше доволен.

— Отначало си мислех дали няма да ме хване шубето — каза той. — Човек като прецени, всичко това е било много отдавна и в един друг свят, може би сме тук, за да простим на враговете си и на някои от приятелите си и за да получим прошка. Но след това си казах — ами ако сме тук, за да си върнем за номерата, които са ни правили на Земята. Ти какво ще кажеш, Лев? Иска ли ти се да опечеш Хитлер? Ама много бавно, над добре разпален огън?

— Не би трябвало да сравняваш един дребен мошеник с Хитлер — каза Руах. — Не, не искам да го пека на шиш. Може да ми хрумне да го уморя от глад или да го храня само колкото да си държи душата зад зъбите. Но и това няма да направя. Каква полза? Нима така ще го накарам да промени възгледите си за нещо, нима ще вземе да повярва, че и евреите са човешки същества? Ако ми падне в ръцете, нищо друго няма да направя, освен да го убия, за да не вреди на околните. Но не съм сигурен дали убийството означава, че убитият си остава мъртъв. Не и тук.

— Че ти си бил истински християнин — ухилено му каза Фригейт.

— Аз пък те смятах за свой приятел! — възкликна Руах.

---

[1] Shark на английски език означава акула, а в преносен смисъл — измамник, изнудван. — Б. пр. ↑

12

Бъртън за втори път чуваше името на Хитлер. Искаше да научи всичко за него, но засега трябваше да отложат разговорите до завършването на покривите. Всички усърдно се хванаха на работа, режиха още трева с малките ножици, намерени в граалите, или се катереха по „железните дървета“, за да откъснат от грамадните триъгълни зелено-червени листа. Покривите бяха далеч от съвършенството. Бъртън смяташе да потърси сред хората някой майстор на сламени покриви и да научи от него тайните на занаята. Засега щяха да се задоволят с легла от купи трева, покрити с по-меките листа на „желязното дърво“. А вместо одеяла използваша още от листата.

— Да благодарим на Бог или на Който-и-да-е, че тук не гъмжи от насекоми — каза Бъртън.

Той вдигна сивата метална чаша, в която оставаха две унции от най-доброто уиски, някога влизало в устата му.

— Пия за Който-и-да-е. Ако ни беше възкресил, за да живеем в подобие на Земята, щяхме да делим постелите си с десет хиляди вида хапещи, жилещи, драскащи, бодящи, смучещи кръв гадинки.

Отпиха и седнаха около огъня, за да си поговорят и да запалят по цигара. Сенките се съгъстяваха, небето загуби синевата си, огромните звезди и газови облаци, възникнали горе като бледи призраци преди смрачаване, сега сякаш разцъфнаха ярко. Небето наистина беше величествено в сиянието си.

— Като илюстрация от „Сайм“ — промълви Фригейт.

Бъртън не знаеше какво е „Сайм“. Половината разговори с хора не от деветнадесети век се състояха във взаимни обяснения кой за какво говори всъщност.

Той се надигна, мина от другата страна на огъня и приклепна до Алис. Тя се върна преди малко, след като настани момичето Гуенафра да спи в една от колибите.

Бъртън предложи парче дъвка на Алис и каза:

— Току-що сдъвках половината. Искаш ли другата?

Тя го погледна безизразно и отрони:

— Не, благодаря.

— Разполагаме с осем колиби. Няма никакви съмнения кой с кого ще сподели всяка колиба, оставаме само аз, ти и Уилфрида.

— Не мисля, че има каквито и да било съмнения за това.

— Значи ще спиш при Гуенафра?

Тя все така седеше с обърнато настрани лице. Той почака още няколко секунди и се върна на мястото си до Уилфрида.

— Давай нататък, сър Ричард — посъветва го тя. Цупеше се. — Да ме поразии Господ, ама хич не ми харесва да съм втора поред. Да беше я попитал, без никой да те види. И аз си имам гордост.

Той помълча. Първият му подтик бе да избълва срещу нея някоя груба обида. Но тя беше права. Той се държеше прекомерно пренебрежително към нея. Дори и да е била проститутка, имаше пълното право да се отнасят с нея като с всеки друг човек. Особено щом твърдеше, че гладът я е тласнал да продава тялото си, колкото и недоверчиво той да се отнасяше към подобни оправдания. Твърде много проститутки се опитваха да обяснят някак заниманията си. Твърде много от тях си измисляха лъжливи извинения защо е трябвало да се захванат с тази професия. Обаче яростта ѝ при срещата със Смитсън и държанието към него самия доказваха, че е била искрена. Той стана и каза:

— Не съм искал да те обиждам.

Уилфрида вдигна глава към него.

— Ти обичаш ли я?

— Само на една жена съм казвал, че я обичам.

— На благоверната ли?

— Не. Момичето умря, преди да се оженим.

— А колко време беше женен?

— Двадесет и девет години, но това въобще не ти влиза в работата.

— Леле, майко! Толкова години и веднъж не си й казал, че я обичаш!

— Нямаше нужда — каза той и се махна.

Избра си колибата, заета от Казз и Монат. Казз хъркаше мощно. Монат лежеше, подпрян на лакът, и пушеше марихуана. Предпочиташе

я пред тютюна, защото повече му приличаше на растението, което неговите хора използваша като тютюн. Обаче не усещаше кой знае какво въздействие. Затова пък понякога тютюнът го даряваше с мимолетни, но многоцветни видения.

Бъртън реши да запази остатъка от „дъвката за мечти“, както вече я наричаше. И той запали цигара, макар да знаеше, че марихуаната сигурно ще го потопи в още по-мрачен гняв и неудовлетвореност. Задаваше въпроси на Монат за неговия свят — Гуурркх. Беше му много интересно, но марихуаната го подмами да се унесе, гласът на извънземния долиташе все по-слабо до него.

— ...закрийте си очите, момчета! — заповяда Гилкрайст с изразения си шотландски акцент.

Ричард погледна Едуард. Той му се ухили и сложи длани пред очите си, но несъмнено надничаше през пръсти. Ричард също вдигна ръце към очите си, все се мъчеше да се надигне на пръсти. Стояха с брат си върху сандъци, но пак трябваше да се протягат над главите на възрастните, застанали пред тях.

Главата на жената вече лежеше под улея. Дългата кестенява коса падаше пред лицето ѝ. Той много искаше да види какво изразява лицето ѝ сега, когато тя гледаше в кошницата, предназначена за нея, или по-скоро само за главата ѝ.

— Не надничайте, момчета! — пак се обади Гилкрайст.

Изгърмяха барабани, чу се самотен вик и острието се спусна устремно, тълпата кресна в един глас, имаше писъци и степания. Главата падна. От шията шурна кръв и сякаш никога нямаше да спре. Бликаше и заливаше множеството, той беше на цели петдесет ярда от там, но кръвта плисна по ръцете му, заля пръстите и лицето, напълни очите му и го заслепи, усещаше я лепкава и солена по устните си. Закрещя...

— Събуди се, Дик! — казваше му Монат. Раздруса рамото на Бъртън. — Събуди се! Сигурно си сънувал кошмар!

Треперещият, хълцащ Бъртън се надигна и седна. Потърка ръце и опипа лицето си. Влажни. Но от потта, не от кръв.

— Сънувах — каза той. — Бях само на шест години и се намирах в град Тур. Във Франция, тогава там живеехме. Моят възпитател, Джон Гилкрайст, заведе мен и брат ми да видим екзекуцията на жена, отровила семейството си. Гилкрайст ни каза, че ще е много забавно.

Бях развълнуван и гледах през пръстите си, когато той в последните секунди ни заповяда да си закрием очите, гилотината щеше да се спусне всеки миг. Но аз гледах, трябваше да видя. Спомням си, че малко ме сви стомахът, но това беше единственото, което усетих след тази гнусна гледка. Струваше ми се, че някак съм се отделил от всичко, докато наблюдавах. Като че виждах всичко през дебело стъкло, не беше истинско. Или пък аз не съществувах. Затова и не се ужасих истински.

Монат си запали друга цигара с марихуана. Огънчето позволи на Бъртън да види, че той клати глава.

— Каква диващина! Искаш да кажеш, че не само сте убивали вашите престъпници, но и сте им рязали главите! Публично! И сте позволявали на деца да гледат всичко това!

— В Англия бяха малко по-хуманни — отбеляза Бъртън. — Там ги бесеха.

— Французите поне са карали хората да осъзнаят, че проливат кръвта на престъпниците — каза Монат. — Ръцете им са били изцапани с тази кръв. Но явно тази страна от нещата е оставала скрита за тълпата. Поне за съзнанието им. А сега, след колко години... шестдесет и три, така ли?... ти изпушваш малко марихуана и преживяваш насън случката, която според тебе не те е засегнала дълбоко. Но този път се гърчиш от ужас. Пищеше като уплашено до смърт дете. Реагираше така, както би трябвало да реагираш тогава. Бих казал, че марихуаната е изровила нещо дълбоко потиснато и е извадила на открито ужаса, погребан вече шестдесет и три години.

— Може би — каза Бъртън.

Млъкна. В далечината гърмеше и святкаха мълнии. След минута стремително нахлу шум и капките затропаха по покрива. Той прецени, че и предишната нощ заваля горе-долу по същото време, около три сутринта. През втората нощ дъждът започна като по график. Постепенно заваля по-силно, но покривът беше плътно нареден и водата не се просмука през него. Обаче потече под задната стена, откъм склона. Разля се по пода, но не ги намокри, защото листата и тревата под тях бяха натрупани в постели, вдигнати на поне десет инча.

Бъртън продължи да разговаря с Монат до спирането на дъжда след около половин час. Монат заспа. А Казз въобще не се събуждаше.

Бъртън се опита пак да заспи, но не можа. Никога не се бе чувствал толкова самотен и се страхуваше, че пак ще потъне в кошмарите. След малко излезе от колибата и тръгна към онази, която си избра Уилфрида. Надуши цигарения дим, още преди да наближи входа. Върхът на цигарата грееше в мрака. Различи смътно фигурата ѝ, настанена върху листата и тревата на пода.

— Здравсти — каза тя. — Надявах се да дойдеш.

— Това е инстинктът да притежаваш собственост — заяви Бъртън.

— Съмнявам се, че това е инстинкт, заложен у човека — отвърна Фригейт. — През шестдесетте години... искам да кажа, през шестдесетте години на двадесети век, някои хора се опитваха да докажат, че човекът имал инстинкт, който наричаха *териториален императив*. Но...

— Харесва ми това понятие. Звучи приятно — отбеляза Бъртън.

— Знаех си, че ще ти хареса. Но Ардри и другите искаха да докажат не само, че човекът има инстинкт да предявява претенции, че дадена площ земя е негова, но и че произхожда от маймуни-убийци. И че инстинктът да убива е все още силен у него, защото е наследен от маймуните. Така обясняваха съществуването на национални граници, патриотизъм — и общонароден, и местен — капитализъм, войни, убийства, престъпления и така нататък. Но една друга школа твърдеше, че всичко това е резултат от развитието на културата, от културната приемственост в обществото, от най-ранните си периоди въввлечено във вражди между племената, във войни, изстребване и престъпления. Ако промениш културата, и маймуната-убиец изчезва. Изчезва, защото никога не е била там, точно като митичното дребно човече на стълбите. Обществото е истинският убиец и обществото създава убийци от всяко ново поколение бебета. Но имало е общества, вярно, общества на нецивилизовани хора, които все пак не отглеждали убийци. И в тях намираме доказателството, че човекът не произхожда от маймуни-убийци. Или би трябвало да кажа, че той произхожда от тях, но вече не носи гените на убиец в себе си, както вече не носи гените на силно изпъкващи надочни дъги, или гъста козина, или череп, побиращ само 650 кубически сантиметра мозък.

— Всичко това е твърде интересно — каза Бъртън. — Ще задълбаем в теорията някой друг път. Обаче, нека ти припомним, че почти всеки представител на възкресеното човечество произхожда от култура, която е подклаждала войни, убийства, изнасилвания, престъпления, грабежи и всякакви лудости. И именно сред такива хора живеем и с тях трябва да си имаме работа. Някой ден може да се появи ново поколение. Не знам. Твърде рано е да се каже, защото сме тук само от седем дни. Но независимо дали ни харесва или не, намираме се в свят, населен от същества, които прекалено често се държат така, сякаш *наистина* са потомци на маймуните-убийци. А засега нека се върнем към нашия модел.

Седяха на бамбукови табуретки пред колибата на Бъртън. На малка бамбукова масичка пред тях беше сложен модел на корабче, изработен от чам и бамбук. Имаше двоен корпус, върху който беше разположена платформа с нисък релинг в средата. С единствена, много висока мачта с надлъжен такелаж и кливерно платно и леко вдигнат мостик с рул. Бъртън и Фригейт използваха кварцовите си ножове и ножичките, за да издялкат модела на катамарана. Бъртън реши да нарече корабчето „Хаджия“, когато бъде построено. То щеше да поеме на поклонническо пътуване, макар и не към Мека. Имаше намерение да отплава с него нагоре по Реката, докъдето можеше да стигне. (За няколко дни реката вече се бе превърнала в Реката с главна буква.)

Двамата обсъждаха *териториалния императив*, защото предвиждаха някои трудности при построяването на корабчето. Хората в техния район вече се устройоха и настаниха. Оградиха си земя, направиха си жилища или още работеха по тях. Жилищата бяха доста разнообразни — от навеси до сравнително величествени здания от бамбук и камъни с четири стаи и на два етажа. Повечето бяха около грааловите камъни по течението на Реката и в подножието на планината. Бъртън завърши проучването си преди два дни и установи плътност на населението 260 до 261 души на квадратна миля. На всяка квадратна миля равнина от двете страни на Реката се падаха около 2.4 квадратни мили хълмове. Но хълмовете бяха толкова високи и начупени, че всъщност тези две мили и нещо се превръщаха в девет квадратни мили обитаема земя. В трите участъка, които огледа, установи, че една трета от хората са построили жилищата си близо до граалов камък на речния бряг, а една трета — до камък сред хълмовете.

На пръв поглед двеста шестдесет и един жители на квадратна миля правеха околността доста пренаселена, но хълмовете бяха така гъсто обрасли с гори и с толкова сложен релеф, че заселила се там малка група можеше да се чувства в уединение. А в равнината рядко се виждаха тълпи освен в часовете за хранене, защото жителите ѝ бяха в горите или ловяха риба по Реката. Мнозина дълбаеха канута или правеха лодки от бамбук с идея да ловят рибата наред с Реката. Или като Бъртън — за да пообиколят.

Бамбуковите гъсталаци изчезнаха, но за всички беше очевидно, че бързо ще се възстановят. Бамбукът растеше изумително бързо. Бъртън пресметна, че растение с височина петдесет фута може да се извиси в целия си ръст за десетина дни.

Групата му поработи здраво и струпа цялото количество бамбук, което те смятаха, че ще им потрябва за корабчето. Но искаха да се предпазят от крадци, затова отсякоха още материал за висока ограда. Довършваха я в същия ден, когато беше готов и моделът. Имаха обаче сериозен проблем — налагаше се да направят своето корабче в равнината. Никога не биха могли да го спуснат от хълмовете, през гъсталака, ако го построяха близо до жилищата си.

— Да, ама ако се преместим и се устроим на ново място, ще си имаме неприятности — бе казал Фригейт. — Чак до границата на високата трева няма и квадратен инч, който някой да не си е присвоил. Както е тръгнало, ще трябва да нахълтваме в чужди владения само за да стигнем до равнината. Засега никой не се опитва да налага със сила границите на собствеността си, но това ще се промени още днес-утре. Ако построиш корабчето по-навътре във високата трева, нищо трудно няма да го извлечеш от гората и да го прекараш покрай колибите. Само че ще трябва да поставиш денонощна охрана, иначе ще ти изпокрадат всички вещи. Или ще унищожат корабчето. Нали ги знаеш тези варвари.

Говореше за колибите, повредени, докато техните обитатели отсъстваха, също и за замърсените езерца под водопада и около извора. Говореше и за твърде нечистоплътните навици на повечето хора наоколо. Не си правеха труда да използват малките тоалетни, изкопани тук-там от различни групи за общо удобство.

— Ще си направим нови колиби и нещо като корабостроителница, колкото можем по-близо до границата — каза

Бъртън. После ще повалим всяко дърво, което ни се изпречи, и ще си пробием път през всички, които ни откажат правото да преминем.

Алис реши да отиде при хората, които разположиха колибите си на границата между равнината и хълмовете, за да ги убеди да направят размяна. На никого не каза какво смяташе да прави. Познаваше три двойки, които недоволстваха от жилищата си заради невъзможността да се усамотят. Успя да се споразумее с тях и онези се преместиха в колибите на Бъртън и хората му, на дванадесетия ден от Възкресението, четвъртък. По общо съгласие първият ден, неделя, беше Денят на Възкресението. Руах каза, че би предпочел първият ден да бъде наречен събота или още по-добре — просто Ден Първи. Но той живееше в район, населен предимно с хора от нееврейски произход — или с бивши неевреи (но който и преди не е принадлежал към юдейството, все такъв си остава), така че реши да прави, каквото и останалите. Руах си имаше бамбукова пръчка, на която отбелязваше дните с резки всяка сутрин. Пръчката стърчеше забита в пръстта пред колибата му.

Пренасянето на материала за корабчето зае четири дни тежка работа. И след това италианските двойки решиха, „*че им е писнало да си претриват ръцете до кости от бачкане*“. В края на краищата кому е притрябвало да се качва на някакво си корабче и да потегля нанякъде си, щом всяко друго място сигурно е точно като тук? Не се съмняваха, че са били възкресени, за да се радват на живота. Иначе защо им даваха алкохол, цигари, марихуана, „дъвка за мечти“, защо ги оставиха да ходят голи?

Тръгнаха си, без никой на никого да се разсърди. Напротив, в тяхна чест устроиха малко празненство на раздяла. На следващия ден, двадесети от Година първа на Възкресението, се случиха две неща. Едната случка изясни загадка, а другата прибави още една, макар и не особено важна.

На разсъмване групата тръгна към грааловия камък през равнината. Намериха до него двама новаци, заспали. Разбудиха ги лесно, но и двамата изглеждаха разтревожени и объркани. Единият беше висок мъж с кафява кожа, който говореше непознат за всички език. Другият беше също висок, освен това красив и с добре развити мускули. Имаше сиви очи и черна коса. Не го разбираха до мига, когато Бъртън беше осенен от догадката, че мъжът говори на

английски. Но на къмбърлендския диалект от времето на крал Едуард I, често наричан още и Дългокракия. Щом Бъртън и Фригейт усвоиха произношението му и мислено направиха някои размествания в словоредата, вече можеха да водят несигурен разговор с него. Фригейт имаше изключителни знания за писмения английски от по-ранните периоди на Средновековието, но никога не бе срещал доста от думите, нито част от граматичните конструкции.

Джон де Грейсток бил роден в имението Грейсток сред Къмбърлендските земи. Бил с Едуард I във Франция, по време на нахлуването в Гаскония. Там се отличил в сраженията, ако можеше да му се вярва. По-късно бил призван да заседава в Парламента като барон Грейсток, а след това пак участвал в битки при следващото нахлуване в Гаскония. Бил в свитата на епископ Антъни Бек, патриарх на Йерусалим. През двадесет и осмата и двадесет и деветата година от царуването на Едуард той се бил срещу шотландците. Умрял през 1305 година, без да създаде потомство, но прехвърлил своето имение и баронството на своя племенник Ралф, син на лорд Гримторп от Йоркшър.

Бил възкресен някъде по Реката, сред хората там около деветдесет на сто били англичани и шотландци от началото на четиринадесети век и около десет на сто — някакви разпуснати типове от древността. Оттатък Реката живеела смес от монголци от времето на хан Хубилай и тъмнокож народ, за който Грейсток не знаел нищо. Описанието му съвпадало с външността на североамериканските индианци.

На деветнадесетия ден от Възкресението диваците от другия бряг нападнали през Реката. Явно нямали друга причина, освен желанието да си начетат кращата за хубави битки. И получили каквото искали. Оръжията се състояли почти само от граали и тояги, защото в онази местност камъни се срещали рядко. Джон де Грейсток видял сметката на десетина монголци със своя граал, след това го ударили по главата с голям камък и го промушили с обгорения връх на бамбуково копие. Събудил се гол, само със своя граал — или някакъв друг — до този камък.

Другият мъж разказа историята си със знаци и жестове. Ловял риба, когато на кукичката му се хванало нещо толкова могъщо, че го

завлякло във водата. При усилията си да излезе обратно той си ударил главата в дъното на лодката и се удавил.

Така получиха отговор на въпроса какво става с убитите в задгробния живот. Появи се друг въпрос — защо не се събуждаха в същия район, където бяха намерили смъртта си.

Втората случка беше отказът на граалите да ги снабдят с обяд. Вместо храна намериха във всеки граал натъпкани шест парчета плат. Бяха с различни размери и във всевъзможни разцветки, оттенъци и шарки. Четири от тях очевидно бяха предназначени за носене като фусти. Можеха да бъдат препасани и закрепени около тялото със залепените за плата магнитни ленти. Две бяха от по-фина материя, почти прозрачни и явно бяха направени за сутиени, но при малко въображение служеха за още какво ли не. Въпреки че платовете бяха меки и попиваха влага, издържаха и на най-грубите опити да бъдат скъсани, нито пък се оказаха успешни опитите да бъдат нарязани и с най-острия каменен нож.

Човечеството нададе колективен крясък на удоволствие, когато видя тези „кърпи“. Макар че по това време мъжете и жените свикнаха или поне се примириха с голотата си, по-капризните естети и потрудно приспособяващите се смятаха натрапчивата гледка на човешки полови органи за грозна или дори отблъскваща. Сега имаха поли и препаски за гърдите. Имаха и тюрбани, с които покриваха главите си, докато отново им пораснат косите. По-късно тюрбаните станаха обичайно украшение за глава.

Космите растяха на обичайните места освен по лицето.

Бъртът горчиво съжаляваше за това. Винаги изпитваше гордост от своите дълги внушителни мустаци и разклонената си брада. Твърдеше, че отсъствието им го кара да се чувства гол повече, отколкото липсата на панталон.

Уилфрида се разсмя и каза:

— Аз пък съм доволна, че вече не ти растат. Толкова мразя разни космаци по мъжките лица. Като целувам мъж с брада, все едно се завирам в разпокъсана пружина за креват.

Отминаха шестдесет дни. Бутаха корабчето по равнината върху големи бамбукови стъбла. Наближаваше денят, когато щяха да го спуснат на вода. „Хаджия“ беше дълъг около четиридесет фута и всъщност се състоеше от два бамбукови корпуса с остри носове, свързани помежду си от платформа, бушприт с балонно платно и единствена мачта с надлъжен такелаж, а самото платно бе изплетено от бамбукови влакна. Корабчето се управляваше с голямо кърмово весло, направено от бор, защото по Реката рул с кормило нямаше да им бъде необходим. А и засега единственият материал за въжета си оставаше тревата, макар че не след дълго щяха да изработят кожени върви от щавена кожа и вътрешностите на по-големите риби. Кануто, което Казз издълба от цяла ела, беше закрепено в предната част на палубата.

Но преди да се заемат със спускането на корабчето, Казз започна да се опъва. Вече говореше английски, твърде неправилен и не с кой знае колко много думи, усвои няколко ругатни и проклетия на арабски, белуджски, суахили и италиански, всички научени от Бъртън.

— Трябва има, как му викате бе?... *уаллах!*... каква тази дума?... убива някой, преди спусне лодка във вода... абе, нали се сещаш... *мерда*... трябва ми дума, Бъртън-нак... ти кажи, Бъртън-нак... дума... дума... убива човек, за да не прави бог, Каббурканакруебемс... бог на вода... да не потопи лодка... ще се ядоса... ще ни удави... ще ни яде...

— Да принесем жертва ли? — попита Бъртън.

— Да пукна, благодаря, Бъртън-нак. Жертва! Режем гърло... слагаме на лодка... разтриваме в дърво... после бог на вода няма ядоса...

— Ние не постъпваме така — заяви Бъртън.

Казз се опита да спори, но накрая се качи на корабчето. Лицето му се изпъна, изглеждаше твърде нервен. За да го успокои, Бъртън му каза, че сега не се намират на Земята. Това е различен свят, както би могъл и сам да се увери с един поглед към околността и особено към звездите. Казз го слушаше и се усмихваше, но явно чакаше да види как

от дълбините се надига грозното лице със зелена брада и изпъкнали рибешки очи на *Каббурканакруебемсс*.

Около корабчето имаше голяма навалица тази сутрин. Хората от много мили околоръст се тълпяха наоколо, защото всичко необичайно се превръщаше в развлечение. Викаха, смееха се и подмятаха шегички. От време на време се чуваха и подигравки, но дори и те изразяваха доброжелателство. Преди да изтърколят корабчето по брега във водата, Бъртън се изправи на „мостика“ — леко издигната част от платформата, и вдигна ръка, за да поиска тишина. Шумната глъч на множеството затихна и той заговори на италиански.

— Скъпи лазари, приятели, обитатели на долината в тази Обетована земя! След няколко минути ще ви напуснем...

— Ако това чудо не се преобърне! — промърмори Фригейт.

— ...за да поемем нагоре по Реката, срещу вятъра и срещу течението. Избрахме трудния път, защото трудностите винаги водят към най-голямата награда, ако вярваме на това, което чувахме от моралистите на Земята, а вие вече знаете колко може да им се вярва!

Смях. И няколко озъбени физиономии на непоколебимите привърженици на религията.

— На Земята, както някои сред вас може би знаят, веднъж поведох експедиция към най-затъntenите кътчета на тъмна Африка, за да намеря изворите на Нил. Не ги открих, колкото и близо да бях до мястото, а наградата за победата ми бе отнета с измама от един мъж, който ми дължеше всичко в живота си, някой си мистър Джон Хенинг Спийк. И ако го срещна по време на пътуването ни нагоре по Реката, аз си знам как ще се разправя с него...

— Боже мили! — каза Фригейт. — Нима искаш той отново да се самоубие от срам и съжаление?

— ...но искам всъщност да ви кажа, че тази Река може би е значително по-голяма от Нил, която, знаете или не това, беше най-дългата река на Земята, каквито и неправилни твърдения да изказваха американците за системите на Амазонка или Мисури-Мисисипи. Някои от вас попитаха защо се отправяме към цел, която се намира неизвестно къде или може би дори не съществува. Аз пък ще ви отговоря, че вдигаме платна, защото съществува Непознатото и ние ще го направим Познато. Това е всичко! А тук, противно на нашия тъжен и разочароващ опит от Земята, не са необходими пари, за да тръгнем

или да продължим по пътя си. Кралица Банкнота е мъртва и никой няма да жали за нея! Нито сме длъжни да попълваме хиляди молби и формуляри, да молим за срещи с влиятелни хора и дребни бюрократи, за да получим разрешение да тръгнем срещу течението на Реката. Тук не съществуват национални граници...

— ... засега — добави Фригейт.

— ...нито изисквания да си представяме паспортите, нито чиновници, които трябва да подкупваме. Ние просто се хванахме и си направихме корабче, без принудата да искаме разрешително и тръгваме, без да просим благоволенieto на някой си лайнар, бил той на висш, среден или дребен пост. Ние сме свободни за първи път в човешката история. Свободни! И затова сега ще ви пожелаем всичко добро. Няма да ви кажа „довиждане“...

— ... кога ли пък си го правил — промърмори Фригейт.

— ...защото току-виж се върнем чак след хиляда години или нещо подобно! Затова ви желая щастие, същото ви желае целият екипаж, благодарим ви за помощта в построяването на корабчето и за участието ви при спускането му на вода. И в съответствие с намеренията си предавам поста си на консул на Нейно Величество в Триест на всеки желаещ да го приеме и се обявявам за свободен гражданин на света на Реката! Никому няма да плащам дан, никому не съм длъжен да се подчинявам и само на себе си ще остана верен!

— *„Прави каквото те подтиква мъжеството,
от никой друг не чакай ти награди.
Най-благородно ще живееш и умреш
щом спазваш ти закон, от теб създаден“.*

Бъртън хвърли кос поглед на американеца, но не прекъсна речта си. Фригейт цитираше строфа от поемата на Бъртън „Касида на Хаджи Абду ал-Яз-ди“.

Не за първи път си припомняше на глас откъси от прозата и поезията на Бъртън. И макар понякога Бъртън да си казваше, че този американец е голям досадник, не можеше да се ядосва прекомерно на човек, който му се е възхищавал достатъчно силно, за да научи наизуст думите му.

След няколко минути, когато мъже и жени избутаха корабчето в Реката, Фригейт отново си послужи с написаното от Бъртън. Взря се в хилядите красиви младежи по брега, в бронзовите от загара тела, в разветите от вятъра многоцветни поли, нагръдници и тюрбани и изрече:

*— „О, ден щастлив от слънчевия блясък
как свеж бе бризът, весела тълпата,
на онзи речен бряг събрала се за радост.
Бях млад и радост бе играта.“*

Корабчето се плъзна във водата, вятърът и течението го завъртяха, но Бъртън закрепя заповедите си, платното се издигна, той натисна дръжката на голямото весло, за да обърне носа срещу течението, и те се понесоха нагоре. „Хаджия“ се надигаше и падаше във вълните, водата се плискаше, прорязвана от двойния корпус. Слънцето ги заливаше със светлина и топлина, а бризът ги разхлаждаше, те се чувстваха щастливи, но и малко неспокойни с отдалечаването си от познатите брегове и лица. Не разполагаха нито с карти, нито с разкази на пътешественици, по които да се насочват. Щяха да преоткриват света с всяка измината миля.

Вечерта, при първото слизание на брега, се случи произшествие, което озадачи Бъртън. Казз тъкмо стъпи на земята сред група любопитни и изведнъж се възбуди особено силно. Заломоти на родния си език и посегна да сграбчи стоящ наблизо мъж. Човекът му се изплъзна и бързешком се скри в тълпата.

Когато Бъртън го попита какво е искал да направи, Казз обясни:

— Той нямал... ъх... как му викате, бе?... това...това... — и посочи челото си.

После очерта с пръст във въздуха няколко неизвестни знака. Бъртън искаше да си изясни смисъла на случката, но го прекъсна внезапният вой на Алис, която се втурна към друг мъж. Очевидно смяташе, че е намерила своя син, загинал в Първата световна война. Настъпи бъркотия. Алис призна, че се е припознала. После трябваше да се заемат с всякакви неотложни неща. Казз повече не спомена за

странния сблъсък и Бъртън го забрави. Но му предстоеше да си спомни.

След точно 415 дни бяха преброили 24 900 граалови камъка по десния бряг на Реката. Лавираха, бореха се с течението и вятъра и изминаваха средно по шестдесет мили на ден. Спираха, за да напълнят граалите си, а през нощта слизаха на брега да преспят. Понякога оставаха по цял ден да се поразтъпчат и да поговорят и с някой друг, а не само помежду си. На Земята това разстояние би означавало цяла обиколка по екватора. Ако Мисисипи-Мисури, Нил, Конго, Амазонка, Ян-цзъ, Волга, Амур, Хуан-цзъ, Лена и Замбези бяха разположени една след друга, за да образуват една велика река, пак нямаше да достигнат дължината на тази част от Реката, която изминаха пътешествениците. А Реката продължаваше без край, с широките си извивки наляво или надясно. И навсякъде по течението бяха равнините, гористите хълмове зад тях и надвиснала над всичко, непристъпна и непрекъсната — планинската верига.

Понякога равнината се стесняваше и хълмовете настъпваха към брега. Понякога самата Река се разливаше и се превръщаше в езеро, широко три, пет, шест мили. Понякога двете планини завиваха една към друга и корабчето се провираше през каньони, където теснината принуждаваше водата да заври от буйството си, а небето се виждаше като синя нишка далеч, далеч нагоре, над притискащите ги черни стени.

И винаги намираха хора. Денем и нощем, мъже, жени и деца населяваха бреговете, а сред хълмовете живееха още хора.

Пътешествениците установиха закономерност. Човечеството беше възкресено по протежение на реката в някаква груба хронологична и национална последователност. Корабчето мина край райони, населени от словенци, италианци и австрийци, умрели през последното десетилетие на деветнадесети век, последваха унгарци, норвежци, фини, гърци, албанци и ирландци. Случваше се да попаднат на места, където живееха хора от други времена и страни. Имаше двадесетмилна ивица, където намериха австралийски аборигени, които през земния си живот не бяха срещали европеец. По-нататък на цели сто мили се разполагаха тохарци (народа на Логу). Бяха от времето на Христос и от района, по-късно наречен Китайски Туркестан. Тогава, в древността, представлявали най-източната група индоевропейци.

Културата им процъфтявала известно време, но накрая загинала от настъплението на пустинята и варварските нашествия.

Бъртън си признаваше, че изчисленията му са правени набързо и сигурно са неточни, но поне определи, че общо взето във всяка територия 60 на сто от населението е от определена народност и век, 30 на сто са от друг народ и най-често от друго време, а останалите 10 на сто — смес от всякакви епохи и места.

Всички мъже се бяха събудили след смъртта обрязани. Всички жени бяха възкресени девствени. Бъртън не се въздържа да отбележи, че за повечето жени това състояние е продължило само до първата им нощ на тази планета.

Досега нито видяха, нито чуха за бременна жена. Който и да ги бе оставил в този свят, бе ги и стерилизирал, при това с основателна причина. Ако хората можеха да се размножават, само след век по долината на Реката нямаше да остане място и за още едно тяло дори.

Отначало им се струваше, че на сушата няма други живи същества освен хората. Но вече им беше известно, че няколко вида червеи използват от пръстта нощем. А Реката приютяваше поне стотина вида риби, като размерите им се простираха от твари с дължина шест инча до зверове с туловище като на кашалот, наричаха ги „речни дракони“, които живееха до дъното на Реката, на дълбочина около хиляда фута. Фригейт каза, че тези животни били полезни. Рибите не позволяваха на водата да се замърсява. Някои от червеите поглъщаха човешките отпадъци и трупове. Други изпълняваха обичайните функции на земните червеи.

Гуенафра порасна малко. Всички деца се източваха. След десетина години в долината нямаше да остане нито едно дете или дори някой в пубертета, ако условията навсякъде съвпадаха с видяното от тях.

Както мислеше за това, Бъртън каза на Алис:

— Този твой приятел, достопочтеният Доджсън, който харесвал само малки момиченца... След време ще му бъде доста неприятно, как мислиш?

— Доджсън не е бил извратен — намеси се Фригейт. — Но какво ще стане с другите, за които единствено децата са сексуално привлекателни? Какво ще правят, когато вече няма да има деца? Ами онези, които се наслаждават, като се гаврят и измъчват животни?

Знаеш ли, а на мен ми е мъчно, че тук няма животни. Аз обичам котките и кучетата, мечките, слоновете, въобще повечето животни. Не и маймуните, прекалено приличат на нас, човеците. Но и се радвам, че не са тук. Сега никой не може да се отнася жестоко с тях. Всички нещастни, безпомощни животни, които са страдали от болка, глад и жажда заради някой тъп или злобен човек. Сега вече това го няма.

Той погали русата коса на Гуенафра, която беше почти шест инча дълга.

— Същото чувствам и към безпомощните и измъчвани малки деца.

— Що за свят е този, в който няма деца? — каза Алис. — А щом заговорихме за това — какъв свят е, щом няма и животни? Вярно, сега никой не може да ги измъчва, но никой не може и да ги обича, защото не са с нас.

— В този свят всяко нещо уравновесява друго — каза Бъртън. — Не може да съществува любов без омраза, доброта без злоба, мир без война. Както и да е, не са ни дали правото да избираме. Невидимите Господари на този свят са постановили да няма животни и жените повече да не раждат. Така да бъде.

Утрото на четиристотин и шестнадесетия ден от тяхното пътешествие беше като всяко друго утро. Слънцето се показва иззад планината отляво. Вятърът откъм горното течение на Реката духаше със скорост приблизително петнадесет мили в час, както винаги. С издигането на слънцето въздухът се затопляше постепенно и към два следобед достигаше 85 градуса по Фаренхайт^[1]. Катамаранът „Хаджия“ плуваше на зигзаг, за да лови вятъра. Бъртън стоеше на мостика, хванал с две ръце дебелия кърмово весло, въздухът и слънцето на воля играеха по тъмната от загара кожа. Носеше увита около кръста си препаска на черни и алени квадратчета, подредени шахматно, която се спускаше до коленете му. На шията му висеше огърлица от преплетени, блестящо черни прешлени от гръбнака на „рогата риба“. Този вид достигаше дължина шест фута, а от челото му стърчеше шестинчов рог като на приказния еднорог. Предпочиташе слоевете на стотина фута под повърхността и беше трудно да я измъкнат нагоре с въдица. Но от прешлените ѝ правеха чудесни огърлици, от щавената кожа — сандали, броня и щитове или пък здрави въжета и колани. А месото беше превъзходно. Но рогът си

оставаше най-ценното в тази риба. Превръщаше се в Острие на стрела или копие, а прикрепен за дървена дръжка, служеше като остър стилет.

На поставка до Бъртън се виждаше голям лък, увит в съшити рибени мехури. Беше изработен от костите, стърчащи край устата на „речния дракон“. Когато изрязваха краищата на всяка така, че да пасват един в друг, получаваше се мощен лък с добра извивка. Тетивата бяха от черва на „речен дракон“ и само много силен човек можеше да опъне докрай такъв лък. Бъртън го видя преди четиридесет дни. Предложи на собственика четиридесет цигари, десет пури и тридесет унции уиски за оръжието. Предложението беше отхвърлено. Така че по-късно през нощта Бъртън и Казз се върнаха и откраднаха лъка. Или по-скоро направиха размяна, защото Бъртън се почувства задължен да остави своя тисов лък вместо откраднатия.

Оттогава все се убеждаваше, че е имал пълното право да открадне лъка. Предишният собственик се похвали, че убил човек, за да се сдобие с това оръжие. Значи да му го отнемат, означаваше да накажат един крадец и убиец. И все пак всеки път Бъртън усещаше неприятните убождания на съвестта, но за щастие това не се случваше често.

Бъртън направляваше „Хаджия“ по стесняващия се канал. В продължение на пет мили Реката се бе разширила до езеро, чиито брегове отстояха на три мили и половина, а сега преминаваше в теснина, едва ли и половин миля от бряг до бряг. Каналът завиваше и изчезваше зад стените на каньон.

Корабчето щеше да пълзи едва-едва, защото трябваше да се бори с по-силното течение, а мястото за маневри срещу вятъра не беше много. Но той бе превел своя кораб през подобни проломи толкова пъти, че вече не се опасяваше от нещо лошо. Въпреки това след всяко преминаване си мислеше, че корабчето се е преродило. Преминаваше от едно езеро, символ на утроба, през теснина в друго езеро. И винаги ги очакваше възможността да срещнат приказно приключение, дори някакво откровение от другата страна на пролома.

Катамаранът зави само на двајсетина ярда от граалов камък. Из равнината отдясно, която тук беше само половин миля широка, се виждаха много хора. Те викаха към корабчето, махаха или вдигаха юмруци и крещяха мръсотии, които Бъртън не чуваше и не разбираше, но можеше да предугади от вече богатия си опит. Хората не му се

сториха враждебно настроени. Просто посрещаха чужденци те по твърде различни начини. Местното население се състоеше от ниски, тъмнокожи и тъмнокоси слаби хора. Говореха на език, който Руах определи несигурно като протохамитско-семитски. Живели в Северна Африка и Месопотамия, когато тези земи били по-плодородни. Носеха препаски, но жените ходеха с разголени гърди и използваха „сутиените“ като шалове и тюрбани. Бяха заели десния бряг по протежение на шестдесет граалови камъка, тоест шестдесет мили. Хората преди тях живееха на разстояние от осемдесет камъка и бяха цейлонци от десети век на новата ера, с малцинство май от Предколумбовата епоха.

— Миксерът на Времето — каза Фригейт за разпределението на човечеството по Реката. — Най-грандиозният антропологичен и социален експеримент.

Предположенията му не бяха далеч от истината. Сякаш различните народи наистина бяха смесени, за да научат нещо един от друг. В някои случаи чуждите една на друга групи бяха успели да измислят различни начини за смекчаване на различията и живееха в относително дружелюбие помежду си. При други едната страна избиваше другата, или почти се изстребваша взаимно, или победените попадаха в робство.

След възкресението имаше период на анархия, присъща на всички територии по двата бряга. Хората се „мешаха“ и се събираха в малки групи за самозащита в ограничени райони. После естествените водачи и жадните за власт излизаха на сцената, а склонните по природа към подчинение заставаха зад вождовете, които си избираха — или както често ставаше, ако вождовете решеха да изберат тях.

Между няколкото оформили се политически системи изпъкваше „грааловото робство“. Властващата група в определена територия се отнасяше с по-слабите като със затворници. Даваха на робите си достатъчно, за да преживеят, защото граалът на всеки мъртвец ставаше безполезен. Но им отнемаха цигарите, пурите, марихуаната, „дъвката за мечти“, пиенето и по-вкусната храна.

Поне трийсетина пъти „Хаджия“ с приближаването си към граалов камък едва не попадеше в ръцете на граалови робовладелци. Но Бъртън и останалите бяха нащрек за всеки признак, че са навлезли в робовладелска страна. А и съседите на такива територии често ги

предупреждаваха. Двайсетина пъти насреща им излизаха лодки, вместо да ги подмамват към брега, и „Хаджия“ с мъка избягваше опасността от потопяване или залавяне. Пет пъти Бъртън беше принуден да обърне и да тръгне обратно по течението. Катамаранът винаги изпреварваше преследвачите, които не проявяваха желание да напускат границите на своята земя. След това „Хаджия“ се промъкваше нощем покрай робовладелците.

Понякога не можеха да закарат „Хаджия“ до сушата, защото робовладелските територии се простираха по дълги ивици от брега и от двете страни на Реката. В такива времена екипажът намаляваше дажбите си наполовина, а ако имаха късмет, успяваха да наловят достатъчно риба, за да си напълнят коремите.

Протохамито-семитите от напуснатия район бяха достатъчно добре настроени, след като получиха уверения, че пътешествениците нямат лоши намерения спрямо тях. Един московчанин от осемнадесети век ги предупреди, че отгатак канала имало робовладелски територии. Не знаел много за тях, защото никой не можел да се покатери през планината. Малко лодки минали през канала и още по-малко се завърнали. Които успели да оцелеят, донесли новини за зли хора от другата страна на каньона.

Така че „Хаджия“ носеше товар от бамбукови стрели и копия, сушена риба и запаси, спестявани две седмици от намереното в граалите.

Оставаше половин час до навлизането в теснината. Бъртън раздвояваше вниманието си между управлението на корабчето и поведението на своя екипаж. Изтягаха се на предната палуба и се препичаха на слънце или се облягаха в стената на навеса над палубния отвор.

Джон де Грейсток прикрепваше тънки дялани костици от „рогата риба“ към стрела. Тези тънки кости служеха добре вместо пера в свят без птици. Грейсток или лорд Грейсток^[2], както Фригейт упорито го наричаше, незнайно защо намирайки в това източник на веселие, беше добър мъж, когато се стигнеше до схватка или трябваше да се свърши някоя тежка работа. Беше интересен, макар и невероятно сквернословен разказвач, преливаше от вицове за военните действия в Гаскония и по границата с шотландците, говореше за победите си сред жените, споделяше слухове за Едуард Дългокракия и, разбира се,

много сведения за своята епоха. Но беше надарен и с изключителен инат и за много неща проявяваше твърде ограничените си възгледи. Заявяваше, че през своя земен живот бил човек благочестив и вероятно казваше истината, иначе защо ли биха го причислили към свитата на Йерусалимския патриарх. Но вярата му вече лежеше в руини и той ненавиждаше свещениците. Охотно подлагаше всеки срещнат Божи служител на зловни подмятания с надеждата, че другият ще го нападне. Някои така и правеха и той ги пребиваше почти до смърт. Бъртън предпазливо го укори за това (никой не говореше остро с Грейсток, ако не искаше да си рискува главата), изтъкна му, че всички те бяха гости в чужда земя и домакините им винаги безнадеждно ги превъзхождаха по численост, затова трябваше да се държат подобаващо. Де Грейсток призна, че Бъртън имаше право, но също призна, че трудно се сдържал, когато срещнел свещеник. За щастие рядко попадаха в места, където имаше християнски свещеници. Освен това малцина си признаваха, че са били такива на Земята.

До него седеше и му говореше сериозно сегашната му жена, родена Мери Ръдърфърд през 1637 година и умряла като лейди Уорикшър през 1674 година. И тя беше англичанка, но от време с триста години след века на Джон, затова и във възгледите и постъпките им се забелязваха много различия. Бъртън не вярваше да останат заедно за дълго.

Казз се изтягаше, положил глава в скута на Фатима, туркиня, която неандерталецът срещна преди четиридесет дни по време на спиране за обяд. Фригейт твърдеше, че Фатима страдала от „мания към окосмяването“. Така обясняваше защо тази жена на пекар от Анкара през седемнадесети век беше луда по Казз. Тя се възбуждаше от всичко у него, но именно гъстата му козина я хвърляше в екстаз. Всички бяха доволни от това, особено самият Казз. По време на дългото им пътешествие той не видя нито една жена от своя вид, въпреки че чула няколко пъти за неандерталци в поредната територия. Повечето жени го отбягваха заради окосмяването и зверската му външност. Преди да срещне Фатима, не си намираще постоянна партньорка.

Дребничкият Лев Руах се облягаше на плетената стена и си правеше прашка от кожата на „рогата риба“. В торбичката до себе си съхраняваше трийсетина камъка, които подбра за около три седмици. До него говореше припряно Естер Родригес и белите ѝ зъби

непрекъснато блестяха. Тя замени Таня, която се опитваше да държи Лев под чехъл преди отплаването на „Хаджия“. Таня беше много привлекателно миньонче и явно не можеше да се въздържа от „премоделиране“ на своите мъже. Както научи и Лев, тя „премоделирала“ баща си, чичо си, двамата си братя и двамата съпрузи. Опита се да направи същото и за Лев, или по-точно с Лев, обикновено на висок глас, та да се възползват от съветите ѝ и другите мъже наоколо. В деня, когато „Хаджия“ бе спуснат на вода, Лев скочи на борда, обърна се към Таня и каза:

— Довиждане. Не мога да понасям повече превъзпитание от най-голямата уста на Бронкс. Намери си някой друг и дано той да е съвършен.

Таня зяпна, пребледня и се развика насреща му. Ако се съдеше по движенията на устата ѝ, още крещеше и след като „Хаджия“ се отдалечи. Другите се смееха и поздравяваха Лев, но той си позволяваше само тъжни усмивки. След две седмици, в територия, населена предимно от древни либийци, той се запозна с Естер, еврейка от сефаридите^[3], живели през петнадесети век.

— Ама защо не си опиташ късмета и с някоя нееврейка? — попита го Фригейт.

Лев вдигна тесните си рамене.

— Опитвах. Но рано или късно се стига до шумен скандал, те си губят задръжките и ме наричат „проклет чифутин“. Същото се случва и с моите приятелки-еврейки, но от тях поне мога да го изтърпя.

— Слушай, приятелю — упорстваше американецът. — По тази Река има милиарди хора, които не са евреи, но и никога не са чували за съществуването на евреите. Невъзможно е и те да имат предразсъдъци. Опитай с някоя от тях.

— Ще се задоволя с познатото зло.

— Искаш да кажеш, че само то те задоволява — бодна го Фригейт.

Бъртън понякога се чудеше какво задържаше Руах на корабчето. След първото скарване никога повече не спомена за „Евреинът, циганинът и ислямът“, но често разпитваше Бъртън за други страни от миналото му. Държеше се достатъчно приятелски, но излъчваше доловима, макар и трудна за определяне сдържаност. Колкото и да беше дребен, биеше се свирепо и предаде на Бъртън скъпоценните си

умения в джудо, карате и джукадо. Тъгата, която го обгръщаше като фина мъгла дори когато се смееше или се любеше (според Таня), беше породена от душевните белези. Той самият твърдеше, че са му останали след ужасните преживявания в концентрационните лагери на Германия и Русия. Таня смяташе, че Лев се е родил тъжен. Бил наследил всички гени на печалните си прадеди, които седели под плаещите върби на Вавилон.

И Монат страдаше от тъга, но се случваше от време на време напълно да се отърси от нея. Хуманоидът от Тау на Кит търсеше някой от своите сънародници, някой от тридесетте мъже и жени, разкъсани от озверялата тълпа. Не хранеше големи надежди. Тридесет сред тридесет и пет или тридесет и шест милиарда, пръснати по река, която може би се простирала на милиони мили, бяха една невероятно малка възможност за среща. Но все пак се надяваше.

Алис Харгрийвз седеше отпред и се виждаше само темето ѝ. Тя оглеждаше хората по брега, щом корабчето доближеше достатъчно, за да различава отделните лица. Търсеше своя съпруг Реджиналд, своите трима синове, баща си и майка си, сестрите и братята си. Което и да е скъпо познато лице. Подразбираше се, че щом това се случи, тя ще слезе от корабчето. Бъртън се въздържаше да коментира намеренията ѝ. Но само да помислеше за това, усещаше болка в гърдите. И му се искаше тя да се махне, и изпитваше нежелание да я види как си отива. Далеч от очите му вероятно би означавало тя да бъде далеч и от мислите му. Беше неизбежно. Но той не желаше да се случи неизбежното. Сравняваше чувствата си към нея с някогашната си любов към персийката и да я загуби, беше все едно да се повтори същото безкрайно мъчение.

Въпреки това не издаваше с нито една дума чувствата си. Говореше с нея, присмиваше ѝ се, показваше ѝ, че държи на нея, колкото и да му се струваше оскърбително, защото тя с нищо не му отвърщаше. Накрая успя да постигне тя поне да се поотпуска, когато е с него. Но само ако край тях имаше и други. Когато оставаха сами, тя отново се скриваше в бронята си.

След първата нощ тя никога не използваше „дъвката за мечти“. Той я употреби и трети път, после събираше запаси и ги заменяше срещу необходими неща. Сдъвка я за последен път с надеждата да се отдаде на необикновено буйна любов с Уилфрида, но вместо това

потъна пак в хватката на „малките пранги“, болестта, която едва не го уби по пътя към езерото Танганайка. В кошмара и Спийк беше с него и той уби Спийк. В действителността Спийк бе загинал при „злополука“ по време на лов и всички смятаха, че това е самоубийство, но не го казваха. Разкъсван от угризения за измяната си към Бъртън, Спийк се бе застрелял. Но в кошмара Бъртън удуши Спийк, когато онзи се наведе да го попита как се чувства. После, преди видението да избледнее, той целуна мъртвите устни на Спийк.

---

[1] Около 30 градуса по Целзий. — Б. пр. ↑

[2] В романите на Едгар Бъроуз героят му Тарзан също произхожда от рода Грейсток. — Б. пр. ↑

[3] Испански евреи. — Б. пр. ↑

Да, отдавна знаеше, че обича Спийк, като едновременно го и мразеше, да, мразеше го и имаше защо. Но осъзнаването на тази обич винаги се мярваше за миг, твърде рядко, за да му повлияе. А в предизвикания от „дъвката за мечти“ кошмар почувства непоносим ужас от увереността, че под омразата му се е крила любов.

Закрещя. Събуди се, за да види надвесилата се над него Уилфрида, която го разтърсваше и искаше да знае какво е станало. Уилфрида бе пушила опиум и го бе пила смесен с бира, но тук, само след един опит с дъвката, тя вече се страхуваше да я използва. Уплаши се, защото в първия си наркотичен сън тук отново видяла смъртта на своя по-малка сестра от туберкулоза, а едновременно пак преживяла първия си опит като проститутка.

— Това е доста странно психоделично средство — каза Руах на Бъртън. После обясни какво означаваше тази дума. Обсъждането се проточи. — Струва ми се, че съживява в паметта травмиращи събития в смесица от действителност и символи. Не винаги. Понякога възбужда сексуалните желания. Понякога, както разказват, те отнася в приказно пътешествие. Смея да предположа, че ни дават тази дъвка с лечебни цели, ако не и за да преживеем катарзис. Но ние сами решаваме как да я използваме.

— А защо не дъвчеш по-често от нея? — попита го Фригейт.

— По същата причина, заради която някои хора отказваха да се подложат на психотерапия или да я прекратят, преди да са преминали пълния курс. Страх ме е.

— Да, и аз се плаша — каза Фригейт. — Но някой път, като спрем за дълго на брега, ще сдъвквам по едно парче всяка нощ, каквото ще да става. Ако ще и да ми изкара душата от страх. Е, вярно, че сега е лесно да го кажа.

Питър Джейръс Фригейт беше роден само двадесет и осем години след смъртта на Бъртън, но пропастта помежду им се оказа широка. Твърде много неща виждаха по различен начин. И биха

спорили ожесточено, ако Фригейт можеше да спори така. Не за дисциплината в групата или за управлението на корабчето. А за всичко, което засягаше възгледите им за света. И все пак, в много свои качества Фригейт приличаше на него, може би точно това го бе довело до увлечението му по живота на Бъртън. През 1938 година в ръцете на Фригейт бе попаднала книжка с меки корици, написана от Феърфакс Дауни и озаглавена „Бъртън авантюристът от «Хиляда и една нощ»“. Рисунката на корицата показвала Бъртън петдесетгодишен. Свирепото лице, високото чело и изпъкващите надочни дъги, гъстите черни вежди, правият, но остър нос, големият белег на бузата, дебелите чувствени устни, тежко спускащите се мустаци, внушителната раздвоена брада, натрапващата се мрачност и нападателност — всичко това бе го накарало да си купи книжката.

— Дик, преди това нищо не знаех за тебе — каза му Фригейт. — Но изгълтах книжката на един дъх и бях очарован. Имаше нещо в тебе освен очевидния стремеж към риск и приключения, твоите военни умения, владението на много езици, предрешването като местен лекар, търговец, като поклонник в Мека, първия европейец, измъкнал се жив от свещения град Харар, откривателя на езерото Танганайка и разминал се на косъм с изворите на Нил, съоснователя на Кралското дружество по антропология, преводача на „Хиляда и една нощ“, автора на понятието „сврѣхчувствено възприятие“, изследователя на сексуалните нрави на Изтока и какво ли още не...

Освен всичко това, което и само по себе си е достатъчно увлекателно, нещо в живота ти ме привличаше особено. Отидох в обществената библиотека. Пеория беше малък град, но в библиотеката намерих много книги за тебе, подарени от някой вече умрял твой почитател. Изчетох ги. После започнах да колекционирам първи издания на книги от тебе и за тебе. Захванах се с писане на белетристика, но кроях планове да създам огромна твоя биография, която да отхвърли всякакви съмнения и въпроси, исках да видя всички места, където си бил и ти, да направя снимки и бележки, да основа дружество, което да събере средства за съхраняване на гробницата ти...

Фригейт за първи път споменаваше пред Бъртън за неговата гробница. Бъртън стреснато попита:

— Къде? — После се отпусна. — О, разбира се! В Мортлейк! Как можах да забравя! Наистина ли гробницата беше направена като подобие на арабска шатра, както я замисляхме с Елизабет?

— Не се съмнявай. Но самото гробище беше погълнато от предградие, претъпкано с бордеи, разни вандали се гавреха с гробницата, бурени я закриваха чак до върха, приказваха, че щели да преместят останките на погребаните в някое по-тихо кътче на Англия, но по онова време вече беше трудно да се намери някакво спокойно място в цялата страна.

— Ти основа ли своето дружество и опазихте ли гробницата ми? — попита Бъртън.

Вече свикна с мисълта, че е бил мъртъв, но разговорът с някой, виждал неговата гробница, за миг смрази кожата му.

Фригейт си пое дълбоко дъх. И каза смутено:

— Не. Когато вече имах възможност да го направя, бих се чувствал виновен да прахосвам време и пари за мъртвите. Светът беше потънал в голямо блато. И живите заслужаваха цялото внимание, което можеха да получат. Замърсяване, мизерия, потисничество и все такива неща. Това беше важното.

— А грамадната, решаваща всички въпроси биография?

И Фригейт отново заговори като виновен.

— Когато за първи път научих нещо за тебе, мислех си, че съм едва ли не единственият, който искрено се интересува от живота ти или дори си спомня за това, че си съществувал. Но през шестдесетте години имаше вълна на интерес към тебе. Излязоха немалко книги, посветени на тебе, а даже имаше една и за жена ти.

— За Изабел? Някой е написал книга за нея? Но защо?

Фригейт се озъби.

— Защото е била хубавичка интересна жена. С вбесяващ характер, признавам това, обладана от жалко суеверие, шизофреничка и майсторка на самозалъгването. Не знам кой би могъл да ѝ прости, че е изгорила твоите ръкописи и дневници.

— Какво? — изрева Бъртън. — Изгорила?...

Фригейт кимна и каза:

— Твоят лекар — Гренфел Бейкър, описал това като „безмилостно унищожение, последвало тъжната за всички ни негова кончина“. Изгорила твоя превод на „Ароматната градина“, като

разправяла, че ти би публикувал подобно писание само за пари, а вече не ти трябвали, естествено, щом си бил мъртъв.

И това беше един от малкото моменти в живота на Бъртън, когато не намираще думи.

Фригейт го изгледа с угълчето на окоото и се усмихна. Като че потресът на Бъртън го забавляваше.

— Изгарянето на „Ароматната градина“ не е било най-лошото, макар че е достатъчно гадно. Но тя изгорила и двата комплекта твои дневници — личните, за които се предполагаше, че си излял на воля най-съкровениите си мисли и най-изгарящата си ненавист, а дори и общодостъпните, съдържали описанието на събитията през всеки ден. Е, аз не й простих! А и още много хора не можеха да забравят това. Каква загуба — оцеляла само една от твоите тетрадки, при това най-малката, а тя пък изчезнала по време на бомбардировките на Лондон през Втората световна война. — Той помълча и попита: — Има ли нещо вярно в твърденията на жена ти, че на смъртното легло си приел католическата вяра?

— Може и така да съм постъпил — промълви Бъртън. — Изабел години наред ми досаждаше неуморно да се покръстя, макар че никога не се осмели направо да поиска това от мен. Накрая бях толкова болен и вероятно съм й казал, че ще направя, каквото пожелае, за да й олекне. Тя страдаше, ужасно се страхуваше, че душата ми ще гори в ада.

— Значи си я обичал? — каза Фригейт.

— Същото бих направил и за едно куче — отвърна Бъртън.

— За човек с толкова смуцаваща откровеност и прямота понякога се изразяваш твърде мъгливо.

Около два месеца от Ден първи бяха минали преди този разговор. И след това Бъртън се чувстваше като доктор Джонсън, срещнал своя Бозуел.

Така започна вторият етап в тяхното чудновато приятелство. Фригейт му стана по-близък, но в същото време започна да го дразни по-лесно. Американецът винаги проявяваше сдържаност в коментарите си за схващанията на Бъртън, несъмнено не искаше да го ядосва. Фригейт много се стараяше да не ядоса никого. И едновременно с това несъзнателно се опитваше да настрои хората срещу себе си. Враждебността му се проявяваше най-разнообразно, в

изтънчени и не толкова изтънчени постъпки и думи. На Бъртън това не му харесваше. Може би, както му каза Фригейт, твърде охотно влизаше в открити стълкновения.

Една вечер, както седяха около огъня до граалов камък, Фригейт заговори за Карачи. Това село, по-късно станало столица на Пакистан — държавата, създадена през 1947 година, по времето на Бъртън наброяваше едва две хиляди жители. А към 1970 година те бяха набъбнали до два милиона. И Фригейт доста заобиколно попита за отчета, изпратен от Бъртън до неговия генерал Робърт Нейпиър, относно домовете на мъжките проститутки в Карачи. Предполагало се, че отчетът ще остане в секретните архиви на Индийската армия, но бил открит от един от многобройните врагове на Бъртън. И въпреки че никой не споменал открито за този отчет, използвали го срещу неговия автор през целия му живот. Бъртън се преоблякъл като местен жител, за да влезе в един от домовете и да наблюдава онова, което не биха позволили на един европейец. Гордеел се, че не успели да го разкрият под маскировката, и поел отвратителната задача, защото единствен можел да се справи с нея и защото неговият любим командир Нейпиър го помолил да се заеме с това.

Бъртън малко намусено отговаряше на въпросите на Фригейт. По-рано през деня Алис го разгневи (напоследък май прекалено лесно успяваше да постигне това) и той се мъчеше да измисли как да ѝ го върне. Внезапно реши да се възползва от възможността, предоставена му от Фригейт. И без задръжки се впусна да описва какво ставало в домовете за мъжки проститутки в Карачи. По едно време Руах стана и се отдалечи от огъня. На Фригейт сякаш му се гадеше, но остана. Уилфрида се смя до насита, чак взе да се търкаля по пръстта. Казз и Монат гледаха безизразно. Гуенафра спеше на корабчето и Бъртън не беше принуден да се съобразява и с нея. Логу го слушаше очарована, но и леко погнусена.

Алис, основната му мишена, отначало пребледня, после се изчерви. И накрая стана с думите:

— Мистър Бъртън, и преди искрено смятах, че сте должно същество. Но да се хвалите с това... с това... вие сте най-презреният, упадъчен и отвратителен тип. Не че вярвам и на една дума от всичко, което се опитвате да ми разказвате. Не мога да приема, че някой би се държал, както вие описвате поведението си, и че после би се хвалил с

това. Вие просто се напъвате да оправдаете славата си на човек, който обича да стъписва другите, независимо каква вреда ще нанесе на репутацията си.

Тя изчезна в мрака.

Фригейт каза:

— Може би някой ден ще ми кажеш каква част от разказа ти отговаря на истината. Преди и аз имах мнение за тебе, което не се отличаваше от нейното. Но когато остарях, появиха се на бял свят още свидетелства за тебе, а един твой биограф ти направи психо-анализ, като използваше собствените ти писания и най-различни документални източници.

— А какви бяха заключенията му? — подигравателно попита Бъртън.

— После ще ти кажа, Дик — каза Фригейт. — Грубиянът Дик — добави той и също тръгна нанякъде.

Сега, застанал до кърмовото весло, загледан в огряната от слънцето група и заслушан в съскането на водата, прорязвана от остриетата на двойния корпус, и в скърцането на мачтовите въжета, той се питаше какво ли ги очаква оттатък канала в теснината. Със сигурност не и краят на Реката. Не изключваше възможността тя да продължава вечно. Но краят на групата може би приближаваше. Твърде дълго останаха скупчени един до друг. Твърде много дни прекараха заедно на тясната палуба и твърде малко неща можеха да правят, освен да си приказват или да помагат в управлението на корабчето. Вече взаимно си действаха зле на нервите и това не беше отскоро. Дори Уилфрида напоследък стана някак тиха и безучастна. Не че и той се опитваше да я посъживи. Откровено казано, умори се от нея. Нито я мразеше, нито ѝ желаше злото. Просто се умори от нея и фактът, че можеше да я има, а не можеше да има Алис Харгрийвз, само засилваше чувството на умора.

Лев Руах го отбягваше и говореше с него колкото можеше по-малко, спореше още по-ожесточено с Естер за навиците си в храненето и за това, че спял наяве, и за това, че въобще не желаел да разговаря с нея.

Фригейт му се сърдеше до бяс за нещо. Но страхливецът Фригейт никога не би се осмелил да застане насреща му и да си каже какво има, освен ако не бъде приклепачен в ъгъла и измъчван, докато го

обземе безумният му гняв. Логу се ядосваше и фучеше на Фригейт, защото с нея беше кисел, както с останалите. Логу гледаше накриво и Бъртън, защото преди няколко седмици ѝ отказа, когато събираха бамбук сред хълмовете. Той ѝ каза „не“ и добави, че нямал никакви морални задръжки да се люби с нея, но не би постъпил подло спрямо Фригейт или който и да е друг от членовете на групата. Логу се оправда, че обичала Фригейт, само дето имала нужда от разнообразие понякога, също като Фригейт.

Алис бе споделила, че почти я напуснала надеждата отново да види някое познато лице. Според приблизителните им пресмятания преминаха край земи, населени от най-малко 44 370 000 души и тя не зърнала никого, когото да е познавала на Земята. Бе се припознала няколко пъти. И признаваше, че видяла отблизо или поне отдалеч нищожна част от тези 44 370 000 мъже, жени и деца. Но това нямало никакво значение. И без това била ужасно потисната и уморена да седи на претъпканата палуба през целия ден и единствените ѝ занимания да са управлението на корабчето с кърмовото весло, насочването на платното, за да поеме насрещния вятър, или движението на устните за някакъв разговор, най-често глупав.

Бъртън не желаше да си признае колко се страхува, че тя би могла да ги напусне. Можеше спокойно да слезе при следващото спиране на брега и да си тръгне с граала и малкото си вещи, като само каже „сбогом“. Ще се видим след стотина години. Кой знае. Досега на корабчето я задържаше най-вече Гуенафра. Тя възпитаваше момичето от народа на древните гали като викторианска лейди с нрави, подходящи за живота след Възкресението. Твърде любопитна смес, но не по-странна от всичко друго по бреговете на Реката.

Самият Бъртън се умори от това безкрайно пътешествие с малкия плавателен съд. Искаше да си намери някое гостоприемно място, да се установи и да си почине, да изследва, да се включи в местните събития, да си укрепи краката с ходене по твърда земя, да остави жаждата си за скитане да си отиде от него, за да се натрупа отново. Но искаше да направи всичко това, като сподели колибата си с Алис.

— На безделника и късметът му бяга — промърмори си той.

Трябваше да направи нещо с Алис. Твърде дълго се държа като джентълмен. Трябваше да я съблазни, трябваше да я завладее бурно,

отведнъж. На младини се славеше като нападателен любовник, но после, след женитбата, свикна да бъде обичаният, а не обичащият. И старите коловози на навиците му се бяха врязали в самите му нерви, още си бяха в него. Оставаше си старец в ново тяло.

„Хаджия“ навлезе в бурните води на мрачния канал. Синьочерните скални стени ги притиснаха от двете им страни, корабчето премина завоя и езерото зад тях се скри от погледите им. Всеки се хвана на работа — скочиха да управляват платното, докато Бъртън водеше „Хаджия“ на зигзаг в широкото само четвърт миля течение, срещу налитащите високи вълни. Корабчето рязко се надигаше и падаше, а когато обръщаха, се накланяше опасно. Често се разминаваше на броени футове със стените на каньона, където вълните се разбиваха яростно в камъните. Но той толкова отдавна плуваше с това корабче, че стана част от него, а екипажът така се сработи, че можеха да предвидят заповедите му, но никога не ги изпреварваха в действията си.

Преминаването им отне трийсетина минути. Някои се изнервиха — несъмнено, Фригейт и Руах се тревожеха, — но и всички се оживиха. Поне временно скуката и киселото настроение ги напуснаха.

„Хаджия“ излезе сред огряно от слънце ново езеро. Широко беше около четири мили и продължаваше на север, докъдето очите им различаваха нещо. Планините изведнъж се отдръпнаха. Равнините от двете страни имаха обичайната ширина от една миля.

Виждаха се петдесетина лодки — от еднодръвки до двумачтови бамбукови съдове. Повечето от тях като че се занимаваха с риболов. Отляво, на една миля разстояние, стърчеше вездесъщият граалов камък, а по брега личаха тъмни тела. Зад тях равнината и хълмовете бяха изпъстрени от обичайните колиби в познатия стил, наречен от Фригейт „неополинезийски“, а понякога и „посмъртно-крайбрежен“.

Отдясно, на половин миля от изхода на каньона, се мъдреше голямо укрепление от цели трупи. Пред него бяха сковани също от масивни трупи десетина пристана с вързани за тях най-различни по размери лодки. Само минути след появата на „Хаджия“ задумкаха барабани. Може би кухи дънери или тъпани с опъната дъбена кожа от риби или хора. Пред укреплението и без това се тълпяха хора, но отвътре излезе ново множество, както и от струпаните наоколо колиби. Наскачаха в лодките и се отблъснаха от пристаните.

По левия бряг тъмните хора избутваха във водата еднодръвки, канута и едномачтови лодки.

Както изглеждаше, и двата бряга пращаха лодките в състезание кой пръв да завладее „Хаджия“.

Бъртън продължаваше да води корабчето на зиг-заг, няколко пъти си проби път между лодките. Мъжете отдясно бяха по-наблизо. На вид от бялата раса и добре въоръжени, те не посягаха към лъковете си. Мъж, застанал на носа на бойно кану с трийсетина гребци, им закрепя на немски да се предадат.

— Нищо лошо няма да ви направим!

— Идваме в мир! — изрева насреща му Фригейт.

— И той го знае! — каза Бъртън. — Не е ли ясно, че колкото сме, няма да вземем да ги нападаме!

Грохотът на тъпаните вече идваше и от двата бряга на Реката. Сякаш по цялата дължина на езерото се наредиха тъпан до тъпан. Със сигурност там се нареждаха и мъже, всички до един въоръжени. Още лодки навлизаха в езерото, за да пресрещнат новодошлите. А отзад първите лодки ги преследваха, но губеха надпреварата.

Бъртън се поколеба. Трябваше ли да обърне „Хаджия“ и да се върне по канала, за да премине отново нощем? Опасността щеше да бъде твърде голяма, защото двадесетте хиляди фута планински отвее щяха да спрат светлината от звездите и газовите облаци. Трябваше да напипват пътя си слепешком.

А тяхното корабче като че се оказа по-бързо от всичко, с което разполагаха враговете им. Засега. От далечината към тях бързо приближаваха големи платна. Все пак корабите имаха на своя страна течението и вятъра и ако той успееше да ги избегне, щяха ли да го превъзходат и когато също като него се принудеха да маневрират срещу вятъра?

Всички видени от него досега плавателни съдове бяха претоварени с хора, намаляващи бързината им. Дори и лодка с възможностите на „Хаджия“ не би могла да го застигне, ако в нея са се качили прекалено много воини.

Реши да продължи нагоре по Реката.

След десетина минути още едно голямо бойно кану пресече пътя им. От всяка страна се напъваха по шестнадесет гребци, а на носа и кърмата имаше малки палуби. Двама мъже стояха на всяка палуба до

катапулта, поставен на дървена рамка. Двамата на носа сложиха в катапулта кръгъл предмет, който бълваше дим. Единият дръпна куката и лостът на машината изтрещя от удара в рамката. Кануто се разтресе и за миг гърленото ритмично ръмжене на гребците секна. Димящото кълбо литна във висока дъга и достигна точка на двадесет фута пред „Хаджия“ и десет фута над водата. Избухна с гръмък трясък и много черен дим, бързо разнесен от бриза.

Някои от жените изпищяха, чу се и мъжки вик. Бъртън си каза, че в тези земи сигурно има залежи от сярa. Иначе нападателите не биха могли да направят барут.

Подвикна на Логу и Естер Родригес да поемат кърмовото весло. И двете жени бяха бледи, но достатъчно спокойни, макар че никоя от двете не беше преживявала досега взрив на бомба.

Гуенафра се криеше под навеса. Алис държеше тисов лък в ръка, на гърба ѝ беше заметнат колчан със стрели. Бледата кожа открояваше стряскащо начервените устни и зеления грим на клепачите. Бе преминала през десетина битки на вода и нервите ѝ бяха непоклатими като скалите на Доувър. Освен това беше и най-добрият стрелец. Бъртън безпогрешно улучваше с огнестрелно оръжие, но му липсваше опит с лък. Казз можеше да опъне тетивата на лъка от кости на „речен дракон“ по-силно и от Бъртън, но се целеше ужасно. Фригейт твърдеше, че така и ще си остане — като на повечето първобитни хора липсвало му възприятие за перспектива.

Хората при катапултите не изстреляха повече бомби. Явно единственият взрив трябваше да послужи като предупреждение, за да спрат. Но Бъртън нямаше намерение да спира, каквото и да се случи. Преследвачите им няколко пъти имаха възможността да набучат по тях стрели като във възглавничка за игли. Но се въздържаха и очевидно искаха да заловят хората от „Хаджия“ живи.

Водата кипеше под носа на кануто, греблата блестяха мокро под слънцето, гребците пъшкаха шумно в един глас и лодката мина точно зад кърмата на „Хаджия“. Двамата мъже на предната палуба скочиха, кануто се разлюля. Единият цопна във водата, върховете на пръстите му само драснаха по палубата на корабчето. Другият падна на колене в края. Стискаше между зъбите си бамбуков нож. На пояса му се виждаха два калъфа, единия с каменна брадвичка, другия със стилет от рибешки рог. За миг, както опитваше да се хване и да се задържи,

вдигнатият му поглед се заби в очите на Бъртън. Косата му беше наситено жълта, а очите — бледосини, лицето му изпъкваше с класическата си красота. Изглежда смяташе да рани един-двама от екипажа и да скочи във водата, вероятно с жена в ръцете си. Докато отвличаше вниманието, неговите съратници щяха да настигнат „Хаджия“, да нахълтат на борда и това щеше да е краят на всичко.

Нямаше почти Никакъв шанс да осъществи плана си, сигурно знаеше това, но и не му пукаше. Повечето хора все още се страхуваха от смъртта, защото този страх беше заложен във всяка клетка на телата им, които реагираха по инстинкт. Но някои надмогваха страха си, а други никога не бяха го усещали.

Бъртън направи крачка и удари отстрани мъжа по главата с брадвата си. Устата на другия се отвори и бамбуковият нож падна. Рухна по лице върху палубата. Бъртън вдигна ножа, отвърза пояса на мъжа и с крак избута жертвата си във водата. Мъжете в бойното кану изреваха. Бъртън видя, че брегът приближава бързо, и заповяда на жените да завият. Корабчето промени посоката на движението си и гикът на платното мина край Бъртън. Цепеха косо през Реката, а цяла дузина лодки скъсяваха разстоянието. Три от тях бяха еднодръвки с по четирима мъже в тях, четири — големи бойни канута, и пет — двумачтови шхуни. Всяка гъмжеше от катапулти и воини.

По средата на Реката Бъртън заповяда отново да обърнат „Хаджия“. Маневрата даваше възможност на корабите с платна да дойдат в опасна близост, но Бъртън точно това искаше. „Хаджия“ се вряза в пролуката между две шхуни. Корабите така се надвесиха отгоре им, че той можеше ясно да види лицето на всеки от екипажите на шхуните. Повечето бяха с европейски черти, но тенът им се различаваше от много мургав до скандинавски бял. Капитанът на кораба откъм левия им борд се развика на немски към Бъртън, заповядваше му да се предаде.

— Ако спрете тази гонитба, няма да ви навредим, но ако още се биете, ще ви подложим на мъчения!

На Бъртън му се стори, че онзи говореше немски с унгарски акцент.

Вместо отговор Бъртън и Алис пуснаха по една стрела от лъковете си. Алис не улучи капитана, но стрелата ѝ се заби в кърмчията, който падна назад върху релинга. Шхуната незабавно се

отклони от курса си. Капитанът скочи към руля и втората стрела на Бъртън улучи коляното му. Двете шхуни се удариха под остър ъгъл, със силен грохот ѝ отскочиха една от друга с трясък на дъски, мъжете на борда пищяха, търкаляха се по палубата или падаха зад борда. Даже и да не потънеха, двата кораба излизаха от играта.

Но мигове преди сблъсъка стрелците забодоха десетина горящи стрели в бамбуковото платно на „Хаджия“. Около остриетата беше омотана суха трева, потопена в терпентин от борова смола. Вятърът бързо разгоря пламъците.

Бъртън пак пое кърмовото весло от жените и започна гръмогласно да заповядва. Екипажът му топеше в Реката съдове от печена глина и празните си граали и заливаше огъня с вода. Логу, която се катереше като маймуна, се заизкачва по мачтата с метнато на рамо въже. После пусна края му надолу и се зае да качва при себе си съдове с вода.

Това позволи на другите шхуни и няколко канута да ги доближат. Пресичаха курса на „Хаджия“. Бъртън отново зави, но този път корабчето се подчиняваше мудно заради тежестта на Логу върху мачтата. Гикът на платното се развя диво, защото хората от екипажа не успяха да поемат въжетата, още димящи стрели профучаха във въздуха и усилиха огъня. Няколко се забиха звънливо в палубата. За миг Бъртън помисли, че врагът бе променил намеренията си и се опитваше да ги избие. Но тези няколко стрели просто не бяха улучили платното.

„Хаджия“ пак се завря между две шхуни. Капитаните и екипажите се хилеха. Може би отдавна скучаеха и сега се наслаждаваха на преследването. Но дори и да беше така, повечето се криеха зад релингите и оставяха офицерите, кърмчиите и стрелците да се излагат на опасност. Чу се звън на тетива, тъмни черти с червени глави и сини опашки пронизаха платното на още двайсетина места, някои се забиха в мачтата и в гика, други изсъскаха във водата, а една мина на два-три инча от главата на Бъртън.

Алис, Руах, Казз, де Грейсток, Уилфрида и той стреляха, докато Естер държеше веслото. Логу висеше неподвижно на половината височина на мачтата и чакаше да отминат огнените стрели. Шестте техни стрели улучиха три мишени от плът — капитан, кърмчия и моряк, който непредпазливо си подаде главата.

Естер извика. Бъртън се извъртя. Бойното кану бе излязло иззад шхуната и се намираще на няколко фута от носа на „Хаджия“. Нямаше начин да избегнат удара. Двамата мъже скочиха от платформата и се гмурнаха, а гребците ставаха или поне се опитваха, за да скочат и те. „Хаджия“ се заби в левия борд на кануто близо до носа, разцепи го, преобърна го и разпиля екипажа му в Реката. Хората на „Хаджия“ политнаха напред и де Грейсток падна във водата. Бъртън се плъзна по лице и колене, кожата му се изподра.

Естер се откъсна от веслото, претърколи се по палубата и се блъсна в ръба на навеса. Остана да лежи неподвижно.

Бъртън погледна нагоре. Платното гореше и вече нямаше надежда да го спасят. Логу я нямаше, сигурно сблъсъкът я бе повалил във водата. Докато ставаше, видя я заедно с де Грейсток да плуват към „Хаджия“. Водата около тях плющеше от ударите на останалите без лодка воини от кануто и мнозина от тях, съдейки по виковете им, не умееха да плуват.

Бъртън извика на другите да помогнат на двамата да се качат на борда и се зае да огледа повредите. И по двата тънки корпуса зееха цепнатини, в които нахлуваше вода. Димът от подпалените платно и мачта се кълбеше навсякъде, Алис и Гуенафра кашляха.

Още едно кану идваше бързо от север. Двете останали шхуни се насочиха към тях.

Можеха да се бият и да пуснат доста кръв на враговете си, които щяха да се въздържат от убийства. Можеха и да скочат във водата. Все едно, щяха да ги пленят.

Изтеглиха Логу и де Грейсток на палубата. Фригейт каза, че не успели да свестят Естер. Руах опипа пулса ѝ и вдигна клепачите, после дойде при Бъртън.

— Не е мъртва, но е в безсъзнание.

Бъртън каза високо:

— Вие, жените, знаете какво ще ви се случи. Разбира се, сами си решавате, но аз ви предлагам да се гмурнете колкото можете по-надълбоко и после хубавичко да поемете вода в белите си дробове. Утре ще се събудите като новородени.

Гуенафра се измъкна изпод навеса. Обви кръста му с ръце и го загледа отдолу — очите ѝ бяха сухи, но уплашени. Той я прегърна с една ръка и каза:

— Алис! Вземи я със себе си!

— Къде? — попита Алис.

Стрелна с поглед кануто и пак изви очи към Бъртън. Разкашля се от дима и се отмести по палубата.

— Когато се давиш.

Той махна към Реката.

— Не мога да направя това.

— Нима искаш онези мъже да докопат и нея? Може да е малко момиче, но това няма да ги възпре.

Лицето на Алис сякаш всеки миг щеше да се свие и да се облее в сълзи. Но тя не заплака, а каза:

— Така да бъде. Сега вече не е грях да се самоубиеш. Само се надявам...

— Да.

Не каза, каквото мислеше. Нямаха време за приказки. Кануто беше на четиридесет фута от тяхното корабче.

— Следващото място може да е лошо като това или още по-лошо — каза Алис. — И Гуенафра ще се събуди съвсем сама. Нали знаеш, едва ли можем да очакваме, че ще се събудим на едно и също място.

— Нищо не можем да направим — отвърна Бъртън.

Тя стисна устни.

— Ще се бия до последно. И после...

— После току-виж станало късно — пресече я Бъртън.

Той взе своя лък и извади стрела от колчана. Де Грейсток си беше загубил лъка и взе този на Казз. Неандерталецът сложи камък в прашката си и я завъртя. Лев също избра камък за прашката си. Монат се възползва от лъка на Естер, той също загуби своя.

Капитанът на кануто извика на немски:

— Хвърлете оръжията! Нищо няма да ви направим!

Стовари се от палубата върху един от гребците само след секунда — стрелата на Алис потъна в гърдите му. Друга стрела, може би насочена от де Грейсток, завъртя другия мъж на платформата като пумпал и го запрати във водата. Камък прасна гребец по рамото и улученият падна с крясък. Още един камък закачи темето на друг гребец, който изтърва греблото си.

Кануто приближаваше. Двамата мъже на задната палуба подканяха екипажа да продължава към „Хаджия“. Стрелите ги

събориха в Реката.

Бъртън погледна зад себе си. Платната на двете шхуни се спускаха. Явно щяха да се плъзнат бавно към „Хаджия“ и моряците щяха да хвърлят куките си по корабчето. Но ако минеха прекалено близо, можеха да се подпалят.

Кануто се блъсна в „Хаджия“, четиринадесет от първоначалния екипаж бяха мъртви или твърде тежко ранени, за да се бият. Точно преди удара оцелелите зарязаха греблата ѝ вдигнаха пред себе си малки кожени щитове. Но две стрели минаха през щитовете и останаха в раменете на притежателите им. Останаха двадесет мъже срещу шест, пет жени и едно дете.

Но сред нападнатите беше и високият пет фута космат дивак с огромна сила и грамадна каменна брадва в ръцете. Казз подскочи нагоре, преди кануто да се забие в десния корпус на корабчето и след секунда застана устойчиво на палубата. Бравдата смаза две глави и разби дъното на кануто. Водата го заля и де Грейсток, викайки нещо на своя средновековен диалект, скочи при Казз. В едната си ръка държеше стилет, а в другата — голяма дъбова тояга с кварцови шипове.

Другите на „Хаджия“ продължиха да стрелят с лъковете си. Изведнъж Казз и де Грейсток вече скачаха обратно върху катамарана, а кануто потъваше със своите мъртъвци, ранените и уплашените оцелели. Доста от тях се удавиха, останалите отплуваха надалеч или опитаха да се качат на „Хаджия“. Но падаха обратно с отрязани или премазани пръсти.

Нещо тупна на палубата до Бъртън, още нещо се уви около него. Той се завъртя и срязва коженото въже, чиято примка се бе затегнала около врата му. Отскочи, за да избегне следващото литнало ласо, а третото въже дръпна свирепо и изхвърли мъжа, хванал другия край, над релинга на шхуната. Мъжът с писъци се вряза с рамо напред в палубата на „Хаджия“. Бъртън смаза лицето му с бравдата си.

Но мъже скачаха от бордовете и на двете шхуни, въжетата плющяха навсякъде. Пламъците и димът засилваха бъркотията, макар че сигурно помагаха повече на екипажа на „Хаджия“, отколкото на нападателите.

Бъртън извика на Алис да хване Гуенафра и да скочи в Реката. Не можа да я открие с поглед, наложи му се да отбие удара на огромен негър, въоръжен с копие. Този сякаш беше забравил всякакви заповеди

за пленяването на Бъртън, явно жадуваше да убива. Бъртън изби настрани късото копие и със замах съсече негъра през врата. Докато продължаваше завъртането, усети остра болка в ребрата, после в рамото, но събори още двама и след миг се озова във водата. Падна между „Хаджия“ и шхуната, потъна надолу, пусна дръжката на брадвата и измъкна стилета от канията. Когато изплува, видя отдолу как висок червеносок мъж с грубиянско телосложение вдигна пищящата Гуенафра над главата си. Мъжът я запрати с две ръце надалеч в Реката.

Бъртън отново се гмурна и след малко видя лицето на Гуенафра на няколко фута от себе си. Беше посивяло, очите ѝ гледаха мътно. После забеляза облака кръв, който избледняваше във водата. Изчезна от погледа му, преди да я достигне. Гмурна се след нея, улови я и издърпа момичето обратно на повърхността. От гърба ѝ стърчеше рибешки рог.

Той пусна тялото. Не разбираше защо мъжът я уби, щом беше толкова лесно да я плени. Вероятно Алис бе забола стилета и мъжът беше решил, че Гуенафра е все едно мъртва, затова я хвърли на рибите.

Тяло изхвърча от дима, последва го друго. Едното на мъртвец с прекършен врат, другият се оказа жив. Бъртън стегна ръката си около шията на врага и го прободде между ръба на челюстта и ухото. Мъжът се отпусна и се свлече в дълбините.

Фригейт също изскочи от димната стена, лицето и раменете му бяха окървавени. Падна с плясък във водата и потъна надълбоко. Бъртън заплува към него, за да му помогне. Беше безсмислено дори да прави опити за връщане на корабчето, претърпкано с борещи се тела, а нови канута и еднодръвки прииждаха отвсякъде.

Фригейт подаде главата си. Белотата на кожата му се открояваше там, където не я заливаше кръвта от раните. Бъртън го доближи и попита:

— Жените скочиха ли?

Фригейт поклати глава и каза:

— Пази се!

Бъртън се гмурна, за да потъне. Нещо го удари през краката. Продължи надолу, но не можа да се насили за последното си решение да нагълта вода. Щеше да се бие, докато ги принуди да го убият.

Щом се показа на повърхността, видя, че водата кипеше от скачащите тела на мъже, искащи да хванат него и Фригейт. Влачеа американеца в полусвяст към едно кану. Трима мъже заклешиха Бъртън и той намушка двама от тях, но в този момент някой с тояга в ръка се пресегна от еднодръвка и стовари оръжието си върху главата му.

Водеха ги по брега покрай голямо здание зад стена от борови трупи. На всяка крачка болката в главата на Бъртън пулсираше. Раните на рамото и по ребрата също го боляха, но кръвенето спря. Построената от дърво крепост имаше надвисващ втори етаж и множество стражеви кули. Пленниците влязоха през входа на оградата, който можеше да бъде затворен с грамадна порта. Минаха шестдесет фута по тревясалия двор, после през още една порта в зала, дълга трийсетина фута и широка към двадесет. Освен Фригейт, който беше твърде слаб, за да стои, всички застанаха пред голяма кръгла маса, направена от дъб. Примигваха в хладния полумрак, преди да различат добре двамата мъже, седнали до масата.

Стражи с копия, боздугани и брадви се виждаха навсякъде. Стълба в дъното на залата водеше към площадката на втория етаж, оградена с високи перила. Жени надничаха над тях към пленниците.

Единият от седналите мъже беше нисък и мускулист. Тялото му беше гъсто обрасло с черни къдрави косми, същите косми стърчаха по главата му. Носът му придаваше прилика с ястреб, а и очите му издаваха свирепост като на хищна птица. Вторият беше по-висок и русокос, в здрача беше трудно да се различи цветът на очите му, но сигурно беше син на широкото тевтонско лице. Шкембенце и признаци за растяща двойна брадичка подсказваха за отнетите от робите храна и напитки.

Фригейт беше седнал, но го изправиха по сигнал на русия. Фригейт го погледна и каза:

— Приличате ми на Херман Гьоринг като млад.

След миг се свлече на колене с вик на болка от мушнатия в бърбеците му тъп край на копие.

Русият заговори на английски с твърд немски акцент:

— Да няма повече такива неща, без да съм заповядал. Нека говорят.

Разглеждаше ги няколко минути, после каза:

— Да, аз съм Херман Гьоринг.

— Кой е Херман Гьоринг? — попита Бъртън.

— Твоят приятел може да ти обясни по-късно — каза немецът. — Ако въобще за тебе има „по-късно“. Не съм разгневен от великолепното сражение, което направихте. Възхищавам се на хора, които умеят да се бият. Винаги мога да намеря приложение за още някое копие, а и вие избихте достатъчно много от хората ни. Предлагам ви възможност за избор. По-точно, това се отнася за мъжете. Присъединете се към мен и ще живеете добре с колкото поискате храна, пиене, тютюн и жени. Или ще работите за мен като мои роби.

— За нас — обади се другият мъж на английски. — Ти сабравяш, Херман, че в тези неща ресавам и ас.

Гьоринг се усмихна, преглътна кикота си и каза:

— Естествено! Използвах местоимението „аз“ в кралския му смисъл, така да се каже. Много добре — нека бъде „ние“. Ако се закълнете да служите *на нас*, а за вас ще бъде много по-добре, ако постъпите така, това означава, че се заклевате във вярност към мен — Херман Гьоринг и към някогашния крал на древен Рим — Тулиус Хостилиус.

Бъртън се вгледа напрегнато във втория мъж. Наистина ли виждаше легендарния крал на древния Рим? На Рим, когато е бил малко селище, заплашено от другите италийски племена — сабините, екуите и волсите? Които на свой ред усещали натиска на умбрийците, които пък били изтласквани от могъщите етруски? Наистина ли този беше Тулиус Хостилиус, войнственият наследник на миролюбивия Нума Помпилиус? Нищо не го отличаваше от хилядите мъже, срещани от Бъртън по улиците на Сиена. Но ако твърденията му съвпадаха с истината, тогава той беше цяла съкровищница, поне за историка и езиковеда. Би трябвало да знае етруски език, защото и той вероятно е произхождал от етруските, също предкласически латински, сабинянски, може би и гръцки. Току-виж знае нещо и за Ромул, митичния основател на Рим. Какви истории можеше да разкаже този човек!

— Е? — настоя Гьоринг.

— Какво ще трябва да правим, ако се присъединим към вас? — попита Бъртън.

— Първо аз... ние трябва да се уверим, че сте хора, каквито са ни нужни. С други думи, хора, които безпрекословно и мигновено ще направят всичко, което им заповядаме. Ще ви подложим на малко изпитание.

Изръмжа заповед и след минута група мъже бяха избутани към масата. Всички бяха слаби и сакати.

— Пострадаха, докато дялаха камъни и строяха стените — обясни Гъоринг. — Освен онези двамата, заловени при опит за бягство. Ще си понесат наказанието. Всички ще бъдат убити, защото вече са безполезни. Значи не бива да се колебаете при убиването им, така ще покажете решимостта си да ни служите. — Той добави: — Освен това всички са евреи. Защо да си усложнявате живота заради тях?

Кембъл — червенокосият, който хвърли Гуенафра в Реката — подаде на Бъртън дебела тояга, от която стърчаха кварцови остриета. Двама стражи сграбчиха един от робите и го насилиха да застане на колене. Беше едър рус мъж със сини очи и гръцки профил. Изглежда яростно Гъоринг и се изплю към него.

Гъоринг се разсмя.

— Присъща му е цялата наглост на неговата раса. Ако поискам, мога да го превърна в трепереща скимтяща купчина, която сама ще се моли за смърт. Но аз не си падам много по мъченията. Моят съратник би искал да му даде възможност да опита огъня, но аз всъщност съм хуманист.

— Убивам, за да защита живота си или за да защита онези, които се нуждаят от закрилата ми — каза Бъртън. — Но не съм наемен убиец.

— Убийството на този чифутин е именно защита на собствения ти живот — отговори му Гъоринг. — Ако не го направиш, и ти ще умреш. Само че ще продължи доста.

— Няма да го убия.

Гъоринг въздъхна.

— Ех вие, англичани! Е, бих предпочел да си на моя страна. Но щом не искаш да постъпиш разумно — твоя си работа. Ами ти? — обърна се към Фригейт.

Фригейт, който още се гърчеше на пода, каза:

— Пепелта ти беше пръсната над помийна яма в Дахау заради всичко онова, което си бил и си извършил. Нима и тук ще повториш

престъпленията си?

Гъоринг му се усмихна и каза:

— Знам какво са направили с останките ми. Доста от моите роби евреи ми разказаха.

Посочи Монат.

— Що за изрод е този?

Бъртън обясни. Гъоринг се замисли.

— Не бих могъл да му се доверя. Отива в лагера при робите. Ей ти, маймуната. Ти какво ще кажеш?

За изненада на Бъртън, Казз пристъпи напред.

— Ще убивам за тебе. Не искам ставам роб.

Взе тоягата, а стражите насочиха копията си към него, за да го промушат незабавно, ако нещо му хрумне. Той ги изгледа навъсено изпод изпъкващите надочни дъги и вдигна тоягата. Чу се пукот и робът се стовари по лице в отъпканата пръст. Казз върна тоягата на Кембъл и отстъпи встрани. Не погледна Бъртън.

Гъоринг каза:

— Всички роби ще бъдат събрани тази вечер, за да видят какво ще им се случи, ако опитат да се измъкнат. Малко ще опечем бегълците и ще ги избавим от страданията им. Моят изтъкнат колега лично ще размахва боздугана. На него това му харесва.

Посочи Алис.

— Ще взема тази.

Тулиус стана.

— Не, не. Харесва ми. Фсеми другите, Херман. Дафам и дфете. Но нея искам много. Тя прилица, както казвас, на аристократка. На... кралица?

От Бъртън се изтръгна гърлен рев, той издърпа тоягата от ръката на Кембъл и скочи върху масата. Гъоринг се отблъсна назад и върхът на тоягата се размина на косъм с носа му. Римлянинът удари с копие Бъртън и го рани в рамото. Бъртън успя да удържи тоягата, завъртя се и изби оръжието от ръцете на Тулиус.

Робите закрепяха и се нахвърлиха върху стражите. Фригейт отне копие и удари с тъпия край Казз по главата. Неандерталецът се свлече. Монат ритна страж в слабините и му взе копието.

Бъртън не си спомняше нищо след това. Свести се няколко часа преди здрачаване. Главата го болеше по-зле от преди. Ребрата и двете

му рамена бяха схванати от болки. Лежеше на тревата в двор с диаметър около петдесет ярда, заграден от дървени стени. По стените, на петнадесет фута над тревата, обикаляха въоръжени пазачи.

Изпъшка, когато седна. Настанилият се до него Фригейт каза:

— Страхувах се, че въобще няма да дойдеш на себе си.

— Къде са жените? — попита Бъртън.

Фригейт заплака. Бъртън поклати глава и каза:

— Стига си циврил. Къде са?

— А къде, по дяволите, мислиш, че са? — изстена Фригейт. — О, Господи!

— Недей да си блъскаш главата за жените. Нищо не можеш да направиш за тях. Поне засега. Защо не ме убиха, след като нападнах Гъоринг?

Фригейт изтри сълзите от лицето си и промърмори:

— Откъде да знам. Може би пазят тебе и мен за огъня. За назидание. Ще ми се да ни бяха убихи.

— Какво, толкова отскоро си в рая и вече искаш да го загубиш? — каза Бъртън.

Започна да се смее, но млъкна, защото болките пронизаха главата му.

Бъртън се заприказва с Робърт Спрус, англичанин, роден през 1945 година в Кенсингтън. Спрус му каза, че нямало и месец, откакто Гъоринг и Тулиус взели властта. Засега оставили на мира съседите си. Разбира се, след време щели да опитат да завземат съседните земи, включително територията на индианците оондага оттатък Реката.

До този ден нито един роб не успял да избяга, за да разпространи новината за намеренията на Гъоринг.

— Но хората по границите и сами могат да видят, че стените се изграждат от роби — каза Бъртън.

Спрус се усмихна жлъчно.

— Гъоринг пусна мълвата, че всички те били евреи и че той имал намерението да заробва само евреи. Така че пука ли им на останалите? Както сам можеш да се увериш, това не е вярно. Половината от робите не са евреи.

На свечеряване Бъртън, Фригейт, Руах, де Грейсток и Монат бяха изведени от оградата и закарани до граалов камък. Там бяха събрани около двеста роби, пазени от седемдесет стражи на Гъоринг. Оставиха

граалите си върху камъка и зачакаха. Сините пламъци изгърмяха и всеки взе граала си. Робите отвориха своите и стражите взеха тютюна, питиетата и половината от храната.

Фригейт имаше дълбоки рани на главата и рамото, които се налагаше да бъдат защити, въпреки че вече не кървяха. Цветът на лицето му се върна, но се оплакваше от болки в гърба и бъбреците.

— И така, вече сме роби — каза Фригейт. — Ти много си мислил за институцията на робството. А сега какво мислиш?

— Онова беше *източно* робство — натърти Бъртън. — А в *този* тип робство няма никакъв шанс робът да получи свободата си. Нито пък има никакви лични чувства между роба и притежателя му, като не броим омразата. На Изток положението беше друго. Разбира се, като всяко устройство на отношенията между хората, и тамошното робство си имаше своите злини.

— Упорит човек си — отбеляза Фригейт. — А не забеляза ли, че поне половината от робите тук са евреи? При това повечето са израелци от края на двадесети век. Ей онова момиче ми каза, че Гьоринг успял да наложи грааловото робство, като отначало подклаждал антисемитски настроения в този район. И разбира се, те трябва да са съществували и преди това, за да бъдат раздухани. После, щом натрапил властта си с помощта на Тулиус, заробил мнозина от предишните си привърженици. Най-гнусното от всичко е, че Гьоринг не е искрен антисемит, относително казано. Той лично се е застъпвал пред Химлер и останалите, за да спасява евреи. Той е нещо по-лошо от всеки, който наистина мрази евреите. Той е опортюнист. Антисемитизмът бил като приливна вълна в Германия и за да си уреди живота, трябвало да яхне гребена на вълната. Така че Гьоринг я яхнал, точно както го прави и тук. Антисемити като Гьобелс или Франк вярвали в принципите, които проповядвали. Вярно, извратени и омразни принципи, но пак си оставали принципи. А големият безгрижен дебеланко Гьоринг въобще не се интересувал от евреите. Само искал да ги използва.

— Добре де, съгласен съм — каза Бъртън. — Но какво общо има всичко това с мен? О, виждам! Този твой поглед! Вече си готов да ми изнесеш лекция.

— Дик, възхищавам ти се, както на малцина съм се възхищавал. Обичам те, както един човек може да обича друг. За мен е такава

щастие и удоволствие щурят късмет да попадна на едно място с тебе, каквато би била за Плутарх възможността да срещне Алцибиад или Тезей. Но аз не съм сляп. Познавам недостатъците ти, които никак не са малко, и те ме огорчават.

— Този път за кой точно говориш?

— За книгата. „Евреинът, циганинът и ислямът“. Как си могъл да я напишеш? Документ на омразата, пълен с кръвожадни безсмислици, с приказки, съчинени от разни хорица, със суеверия! Ритуални убийства, как пък не!

— Все още бях побеснял от несправедливостите, които изтърпах в Дамаск. Да ме изхвърлят от консулството заради лъжите на моите врагове, сред които...

— Това не те извинява за писането на лъжи, засягащи цяла група хора — заяви Фригейт.

— Какви лъжи! Аз написах истината!

— Може и да си смятал, че пишеш истини. Но аз произхождам от епоха, когато хората знаеха без никакви съмнения, че не това е истината. Бих казал, че и по твое време никой с ума си не би повярвал на всичките тези лайнарщини!

— Фактите са ето какви — започна Бъртън. — Евреите лихвари в Дамаск стоварваха върху главите на бедняците по хиляда процента лихва, когато им отпускаха заеми. Факт е, че те определяха такива чудовищни лихви не само на мюсюлманите и християните, но и на своите сънародници. Факт е, че когато моите врагове в Англик ме обвиниха в антисемитизъм, много евреи от Дамаск надигнаха глас да ме защитят. Факт е, че протестирах пред турските власти, когато продадох Дамаската синагога на местния епископ на гръцката православна църква, който искаше да я превърне в християнски храм. Факт е, че обиколих хората и успях да привлека осемнадесет мюсюлмани, които се застъпиха за евреите. Факт е, че защитавах християнските мисионери от другите. Но е факт и че предупредих другите, когато онази тлъста турска свиня Рашид паша се опитваше да ги провокира към бунт, за да ги изколи. Факт е, че когато бях махнат от консулството заради лъжите на християнските мисионери и свещеници, на Рашид паша и на евреите лихвари, хиляди християни, мюсюлмани и евреи застанаха на моя страна, колкото и да беше късно

да се направи нещо. Освен това е факт, че не съм длъжен да се оправдавам за постъпките си нито пред тебе, нито пред някой друг!

Колко подхождаше на Фригейт да се занимава с толкова неуместен проблем в толкова неподходящо време. Или се опитваше да се избави от чувството за вина, като насочи страха и гнева си срещу Бъртън. Или наистина се чувстваше предаден от своя герой.

По време на разговора Лев Руах седеше, скрил глава в дланите си. Сега вдигна поглед и каза:

— Добре дошъл в концентрационния лагер, Бъртън! За първи път му опитваш прелестите. Всичко това за мен е стара история, уморих се да ви слушам още в началото. Бях в нацистки лагер и избягах. Бях в руски лагер и пак избягах. В Израел ме заловиха арабите. И от тях избягах.

Значи и сега е възможно да избягам. Но накъде? Към следващия лагер ли? Те като че ли край нямат. Човекът вечно ще ги строи и вечно ще пъха в тях затворници — евреи или каквито му хрумне. Дори тук, където започваме всичко отначало, където всички религии и предразсъдъци трябваше да бъдат натрошени върху наковалнята на възкресението, малко неща са се променили.

— Я си затваряй устата — каза мъж, седнал близо до Руах.

Червената му коса беше извита на ситни къдрици, сините му очи и лицето щяха да бъдат красиви, ако счупеният нос не нарушаваше хармонията. Беше висок към шест фута и имаше тяло на борец.

— Аз съм Дов Таргоф — каза с ясен оксфордски акцент. — Покоен комодор от израелския военен флот. Не обръщайте внимание на този човек. Той е от старите евреи, песимист, плачльо. Много повече му харесва да вие срещу стената, отколкото да се изправи и да се бие като мъж.

Руах се задави и избухна:

— Ей ти, нагъл сабра такъв! Бих се и убивах! И не съм плачльо! Ти сега какво правиш, като си толкова смел воин, а? Не си ли роб като нас?

— Все същата овехтяла история — намеси се жена. Беше висока и тъмнокоса и ако не беше толкова слаба, би изглеждала красива. — Най-старата история. Гризем се помежду си, докато враговете ни побеждават. Както се сборичкахме, когато Тит обсади Йерусалим и ние избихме повече свои, отколкото римляни. Както...

Двамата мъже ѝ се озъбиха и тримата започнаха да спорят на висок глас, докато един от стражите не започна да ги бие с тоягата си.

По-късно Таргоф изфъфли с разбитите си устни:

— Няма още дълго да търпя това. Скоро... добре де, на мен се пада да убия този страж.

— Имаш ли план? — разпалено го попита Фригейт, но Таргоф не му отговори.

Малко преди разсъмване робите бяха събудени и отведени при грааловия камък. Пак им оставиха мизерно количество храна. След като хапнаха, разделиха ги на групи и ги заведоха да изпълняват различни задачи. Бъртън и Фригейт попаднаха на северната граница. Там работиха заедно с още хиляда роби и се потяха голи цял ден под слънцето. Починаха си само по обяд, когато ги заведоха да оставят граалите върху камъка.

Гъоринг искаше да издигне стена между планината и Реката. Освен това възнамеряваше да построи стена, дълга цели десет мили, по брега на езерото, а и трета — на южната граница.

Бъртън и другите трябваше да копаят дълбок ров и после да натрупват пръстта в стена. Работата беше тежка, защото имаха само каменни мотики, с които да чоплят земята. Корените на тревата се събираха в гъста жилава плетеница и поддаваха едва след много последователни удари. Събираха пръстта и корените с дървени лопати и ги товареха на широки бамбукови шейни. Цели групи ги влачеха нагоре, където стоварваха пръстта, за да расте непрекъснато стената на ширина и височина.

Нощем затваряха робите в дървеното заграждение. Повечето веднага заспиваха. Червенокосият израелец Таргоф приклепна до Бъртън.

— По безжичния телеграф се чува това-онова — каза той. — Научих как ти и твоят екипаж сте се били с тези тук. Чух и за отказа ти да се присъединиш към Гъоринг и неговите свине.

— А какво успя да чуеш за моята печално известна книга? — попита Бъртън.

Таргоф се усмихна.

— Нищо не знаех за нея, преди Руах да ми разкаже. Твоите постъпки говорят сами за себе си. Пък и бих казал, че Руах е прекалено чувствителен по тези въпроси. Не можеш да го виниш след

всичко, което е преживял. Но не ми се вярва да се държиш така, ако той беше прав в мнението си за тебе. Мисля, че си добър човек, такива ни трябва. Ще видим...

Изнизваха се дни на тежка работа и оскъдна храна. Бъртън научи по безжичния телеграф каква беше съдбата на жените. Уилфрида и Фатима живеели при Кембъл. Логу — при Тулиус. Гьоринг оставил Алис една седмица при себе си, после я прехвърлил на един от помощниците си — някой си Манфред фон Кройшарфт. Според слуховете Гьоринг се оплаквал от студенината ѝ, искал да я даде на телохранителите си, за да правят с нея, каквото пожелаят. Но фон Кройшарфт помолил да я получи.

Бъртън се мъчеше страшно. Не можеше да понесе представите на въображението си — тя с Гьоринг и с фон Кройшарфт. Трябваше да възпре тези зверове или поне да умре, както се опитва. По-късно през нощта той изпълзя от голямата колиба, където спеше с още двадесет и пет роби, влезе в колибата на Таргоф и го събуди.

— Нали каза, че трябвало да съм с вас — прошепна той. — Но кога ще ми се довериш? Мога веднага да те предупредя, че ако ей сега нищо не ми кажеш, смятам да организирам бунт със своята група и който още успея да привлека.

— Руах ми каза *още неща* за тебе — отвърна Таргоф. — Отначало не разбирах за какво всъщност се пали толкова. Я ми кажи, как може един евреин да се довери на човек, написал подобна книга? И може ли да се вярва на такъв човек, че после няма да се обърне срещу евреите, щом общият враг бъде разбит?

Бъртън отвори уста за сърдит отговор, но веднага я затвори. Помълча малко. И заговори спокойно.

— Първо, моите действия на Земята говорят по-силно от всички мои отпечатани думи. Аз бях приятел и защитник на мнозина евреи. И имах много приятели сред евреите.

— Това, последното ти изречение, винаги е било предисловие за някаква хула срещу евреите — отбеляза Таргоф.

— Може би. Обаче, дори да са верни твърденията на Руах, Ричард Бъртън, когото виждаш в тази долина, не е Ричард Бъртън, който живя на Земята. Мисля си, че всеки човек се е променил в нещо от опита си тук. Ако не е, значи нищо не може да го промени. И по-добре да си е останал мъртвец.

През тези четиристотин седемдесет и шест дни, прекарани на Реката, аз научих много. Слушах Руах и Фригейт. Често и разгорещено спорих с тях. И макар че тогава не исках да си призная, много размишлявах върху всичко, което ми казаха.

— Омразата към евреите е нещо, с което детето се ражда — каза Таргоф. — Става част от нервната система. Никакво усилие на волята не може да я изкорени, освен ако е не толкова дълбоко насадена или пък волята е твърде могъща. Чува се звънец и кучето на Павлов отделя слюнки. Споменаваме думата „евреин“ и нервната система превзема с щурм крепостта на съзнанието у всеки неевреин. Точно както думата „арабин“ напада моето съзнание. Но аз имам съвсем реални основания да ненавиждам всички араби.

— Достатъчно се оправдавах — каза Бъртън. — Или ще ме приемеш, или ще ме отхвърлиш. И в двата случая знаеш какво ще направя.

— Приемам те. Щом ти можеш да промениш възгледите си, мога и аз. Работих с тебе, разчупвах хляба с тебе. Приятно ми е да си мисля, че съм добър познавач на човешките характери. Кажи ми, ако ти съставяше плана, какво би направил?

Таргоф слушаше внимателно. След като Бъртън завърши обясненията си, той кимна.

— Почти като моя план. Сега слушай...

На следващия ден, скоро след закуска, двама стражи дойдоха за Бъртън и Фригейт. Таргоф заби твърдия си поглед в Бъртън, който добре знаеше какво си мислеше евреинът. Но нищо не можеха да направят, освен да тръгнат към „двореца“ на Гьоринг.

Той седеше в широко дървено кресло и пушеше лула. Махна им да се настанят и им предложи пури и вино.

— От време на време — каза той — ми е приятно да се поотпусна и да поговоря с някой друг, а не с колегите си, които не се отличават с особено развит интелект. Много ми харесва да си приказвам с хора, които са живели след смъртта ми. Или пък с хора, прочули се в своето време. Засега не разполагам с кой знае колко и от двата вида.

— Мнозина от вашите роби евреи са живели след вас — напомни Фригейт.

— А, евреите ли! — Гьоринг безгрижно махна с лулата. — Точно това е неприятното. Познават ме твърде добре. Много са кисели, когато се опитам да ги поразприказвам, а и твърде много от тях се опитаха да ме убият и вече не се чувствам сигурен, когато са наблизо. Не че имам нещо против тях. Не ми е присъща особена любов към евреите, но съм имал мнозина приятели евреи...

Бъртън почервения целия.

Гьоринг посмука лулата си и продължи:

— Фюрерът беше велик човек, но му бяха присъщи и някои идиотизми. И сред тях изпъкваше ненавистта му към евреите. Аз лично не се впрягах чак толкова. Но Германия по моето време беше антиюдейски настроена, а човек трябва да се съобразява с *Zeitgeist*^[1], ако иска да намери своето място в живота. Но стига сме се занимавали с тях. Дори и тук човек не може да се отърве от тези евреи.

Побъбри още малко, после зададе на Фригейт много въпроси за съдбата на свои съвременници и за историята на следвоенна Германия.

— Ако вие, американците, имахте поне малко политически усет, щяхте да обявите война на Русия, още щом ние се предадохме. И ние щяхме да се бием рамо до рамо с вас срещу болшевиките, за да ги смажем.

Фригейт не отговори. Гъоринг разказа няколко пошли, мръснички историйки. Помоли Бъртън да му опише странното си преживяване, преди да се събуди възкресен в долината.

Бъртън се учуди. От Казз ли бе научил Гъоринг за това или имаше осведомител между робите?

Разказа с пълни подробности всичко, случило се от мига, в който отвори очи сред висящите тела до последната секунда, когато мъжът във въздушното кану насочи металната тръба към него.

— Извънземният Монат измисли теория, че някакви същества — да ги наречем Които-и-да-са или Хикс — са наблюдавали човечеството, откакто произлязло от маймуните. Най-малко два милиона години. Тези свръххора по неизвестен за нас начин са записали всяка клетка на всяко човешко същество, може би от момента на зачеването, та чак до смъртта му. Това наистина е зашеметяваща идея, но не е по-невероятна от възкресението на цялото човечество и превръщането на цялата тази планета в долина на Реката. Записите може би са правени през живота на обектите. Възможно е и тези свръххора да улавят сигнали от миналото, точно както ние на Земята виждахме светлината на звезди, която те са излъчили хиляди години по-рано.

Обаче Монат е склонен да приеме първата теория. Той не вярва във възможността да се пътува във времето, колкото и да е ограничен смисълът на тази идея.

Монат смята, че тези Хикс са запазвали записите си. По какъв начин, и на него не му е ясно. А след това са преустроили тази планета за нас. Очевидно е, че тя представлява един огромен Свят на Реката. По време на пътешествието ни нагоре по Реката говорихме с десетки хора, чиито описания не оставят съмнение, че идват от пръснати навсякъде места, от цялата планета. Единият бил далеч на север. Друг пък — далеч на юг. Всички описания, взети заедно, оформят картина на свят, чиято форма била променена, за да се превърне в течаща на зигзаг Река.

Хората, с които разговаряхме, били убити или загинали при злополуки и възкръснали повторно в местата, през които минахме. Монат казва, че и сега, както сме възкресени, продължават да ни записват. И ако някой от нас умре отново, правените до последния миг записи, съхранявани някъде — може би под повърхността на тази планета — минават през преобразувател на енергията в материя.

Телата се възпроизвеждат, каквито са били в момента на смъртта, после подмладяващите устройства възстановяват спящите хора. После записват младите тела, отново цели и здрави, след това ги унищожават. Пак възпроизвеждат записите чрез устройства под земята. И още веднъж преобразувателите, вероятно захранвани от енергията на разтопеното ядро на тази планета, ги създават на повърхността, близо до граалов камък.

Не знам защо не ги връщат там, където са умрели. Но не знам и защо всичките ни косми бяха махнати, защо вече не растат по лицата на мъжете или защо всички мъже бяха обрязани, а жените — девствени. Или защо въобще ни възкресиха. Каква е целта им? Който и да ни е оставил тук, не ни се яви да ни каже защо.

— Там е цялата работа — намеси се Фригейт, — че не сме *същите* хора, които бяхме на Земята. Аз умрях. Бъртън е умрял. И вие умряхте, Херман Гьоринг. Всички сме умрели. И не можем да се върнем към живота!

Гьоринг шумно засмука лулата си, вгледа се във Фригейт и попита:

— Че защо да не можем? Аз нали пак съм жив? И това ли отричаш?

— Да! Отричам това — в определен смисъл. Вие сте жив. Но вие *не сте* Херман Гьоринг, роден в Мариенбадския санаториум на Розенхайм, в Бавария, на 12 януари 1893 година. Вие не сте Херман Гьоринг, чийто кръстник бил доктор Херман Епенщайн, евреин, приел християнството. Вие не сте Гьоринг, поел поста на Рихтхофен след смъртта му и продължил да праща пилотите си срещу Съюзниците дори след края на войната. Вие *не сте* райхсмаршалът на Хитлерова Германия, нито пък сте беглецът, арестуван от лейтенант Джером Н. Шапиро. Ха, Епенщайн и Шапиро! Вие *не сте* и Херман Гьоринг, самоубил се с цианкалий по време на съдебния процес за престъпления срещу човечеството!

Гъоринг натъпка лулата си и каза меко:

— Ти наистина знаеш много неща за мен. Сигурно трябва да се чувствам поласкан. Поне не са ме забравили.

— Общо взето, забравиха ви — отвърна Фригейт. — Но остана славата ви на зловещ клоун, на неудачник и подлизурко.

Бъртън се изненада. Не предполагаше, че неговият приятел може да се опълчи на някой, който имаше власт над живота му и който му бе причинил толкова мъки. Но нали Фригейт искаше да умре.

Възможно беше и да разчита на любопитството на Гъоринг.

— Я ми обясни това — каза Гъоринг. — Не подмятанията за славата ми. Всеки влиятелен човек очаква да бъде оплут и неразбран от безмозъчните тълпи. Обясни ми защо не съм същият човек.

Фригейт се усмихна едва забележимо и отговори:

— Защото вие сте продукт, хибрид между запис и преобразувател на енергия в материя. Бил сте създаден с всички спомени на мъртвеца Херман Гъоринг и всяка клетка в тялото ви възпроизвежда някоя от неговите. Имате всичко, което и той е имал. Затова си *мислите*, че вие сте Херман Гъоринг. Но не сте! Вие сте дубликат и това е всичко! Оригиналът на Херман Гъоринг вече не представлява нищо повече от молекули, усвоени от почвата и въздуха, после преминали в растения, оттам в телата на животни и хора и изхвърлени обратно като изпражнения, *und so weiter*^[2]!

Но вие, седналият тук пред мен, не сте оригинал, поне не повече, отколкото всеки запис на диск или лента е оригинал на гласа, на вибрациите от човешка уста, уловени и преобразувани от електронно устройство, а после възпроизведени.

Бъртън разбра сравнението, защото бе виждал фонограф на Едисон в Париж през 1888 година. Побесня, почувства се ограбен от твърденията на Фригейт.

Широко отворените очи и червеното лице на Гъоринг показваха, че и той се е почувствал заплашен до дъното на душата си.

Като пръскаше слюнки, Гъоринг каза:

— И защо тези същества ще си правят труда, само за да създават дубликати ли?

Фригейт сви рамене.

— Не знам.

Гъоринг се изтласка тежко от стола си и посочи Фригейт с лулата си.

— Лъжеш! — кресна на немски. — Лъжеш, *scheisshund!*^[3].

Фригейт потрепери, сякаш очакваше пак да го ударят в бъбреците, но каза:

— Струва ми се, че съм прав. Разбира се, не сте длъжен да ми вярвате. Нищо не мога да докажа. И напълно разбирам как се чувствате. *Знам*, че съм Питър Джейръс Фригейт, роден през 1918 и умрял през 2008 година от новата ера. Но освен това трябва да вярвам, защото логиката ми го подсказва, че всъщност съм само едно същество със *спомените* на онзи Фригейт, който никога няма да възкръсне. В определен смисъл аз съм син на онзи Фригейт, който вече никога няма да съществува. Не плът от плътта му и кръв от кръвта му, а съзнание от съзнанието му. *Аз не съм* мъжът, роден от жена на онзи загинал свят на Земята. Аз съм незаконната рожба на научни знания и машина. Освен ако...

Гъоринг го подкани:

— Да? Освен ако какво?

— Освен, ако има някаква същност, свързана с човешкото тяло, същност, която е човешкото същество. Искам да кажа, че тя би могла да съдържа всичко, което прави индивида такъв, какъвто е, и когато тялото се разпадне, тази същност продължава битието си. И значи щом тялото бъде създадено отново, тази същност, съхраняваща чертите на индивида, пак може да се свърже с тялото. И тя ще съхрани всичко, което е записано в тялото. Така че първоначалният индивид, оригиналът ще живее отново. Няма да бъде само дубликат. Бъртън каза:

— За Бога, Пит, нима искаш пак да ни пробуташ идеята за *душата!*

Фригейт кимна.

— Нещо сходно с душата. Нещо, което първобитните хора са усещали, макар и смътно, и са го нарекли „душа“.

Гъоринг избухна в гръмотевичен смях. Бъртън също би се разсмял, но не искаше да подкрепя Гъоринг в нищо. Когато Гъоринг се насмя до насита, каза:

— Дори тук, в този свят, без никакво съмнение създаден със средствата на науката, почитателите на свръхестественото не искат да

се предадат. Е добре, достатъчно говорихме. Да се върнем на непосредствените практически въпроси. Кажете ми, променихте ли намеренията си? Готови ли сте да се присъедините към мен?

Бъртън го удостои с яростен поглед.

— Няма да изпълнявам заповедите на тип, който изнасилва жени. Освен това уважавам израелците. Предпочитам да си остана роб като тях, отколкото да бъда свободен с тебе.

Гъоринг му се озъби и каза остро:

— Така да бъде. Предполагах това. Но все пак се надявах... Както и да е, имам си проблеми с този римлянин. Ако успее да се наложи, ще видите колко милостиво съм се отнасял към робите. Въобще не го познавате. Само моята намеса ви спаси от перспективата по един от вас да бъде изтезаван до смърт всяка вечер, за да се забавлява той.

По обяд двамата се върнаха на работа по хълмовете. Никой от тях нямаше възможност да поговори с Таргоф или друг от неговите хора, защото възложената им работа ги разделяше. Не смееха да направят открит опит да го заприказват, защото щяха да ги съсипят от бой.

След като вечерта се озоваха в заграждението, Бъртън разказа на другите мъже от групата си какво се случи.

— Почти сигурно е, че Таргоф няма да повярва на моите обяснения. Смята ни за шпиони. Даже и да не е напълно уверен, няма да рискува. Значи ще имаме неприятности. Твърде зле ни дойде визитата. Планът за бягство отпада за тази вечер.

Отначало нищо лошо не се случи. Когато Бъртън и Фригейт се опитваха да заговорят някого от израелците, той се дърпаше настрана. Звездите заблестяха на небето и заграждението беше залято от светлина, ярка почти колкото при пълнолуние на Земята.

Затворниците си стояха в колибите, но говореха шепнешком, събрали главите си в кръг. Колкото и да ги налягаше умората, не можеха да заспят. Стражите сигурно също усетиха това напрежение, макар че нито виждаха, нито чуваха хората в колибите. Ходеха напред-назад до стените, скупчваха се да приказват и се взираха надолу към ограденото пространство, осветено от нощното небе и техните насмолени факли.

— Таргоф няма да предприеме нищо, преди да завали — каза Бъртън.

Той разпредели хората си. Фригейт застъпваше първи на пост, трябваше да го смени Робърт Спрус. Бъртън щеше да бъде трети. Той се излегна на своята купчина листа и престана да се вслушва в мърморещите гласове и шума от движещи се тела. Заспа.

Сякаш току-що бе притворил очи, когато Спрус го побутна. Стана бързо и се протегна с прозявка. Всички останали будуваха. След няколко минути облаците започнаха да се струпват. След още десетина минути закриха звездите. Гръмотевица затътна високо в планината и първата светкавица проби като тризъбец небето.

Мълнии проблясваха наблизко. Бъртън видя на ярката светлина стражите, скупчени под стърчащите навън покриви на наблюдателниците във всеки ъгъл на оградата. Бяха се увили с парчета плат, за да се предпазят от студа и влагата.

Бъртън изпълзя от колибата към съседната. Таргоф стоеше до входа. Бъртън се изправи и попита:

— Планът още ли е в сила?

— Ти най-добре знаеш — каза Таргоф. Мълния очерта разяреното лице. — Юда!

Пристъпи напред и десетина мъже го последваха. Бъртън не ги изчака, а нападна. Но както се хвърляше напред, чу странен звук. Проби си път да погледне през входа на колибата. Следващата светкавица му позволи да види проснат под стената страж.

Таргоф отпусна ръце покрай тялото си, когато Бъртън му обърна гръб.

— Бъртън, какво става?

— Чакай — отвърна англичанинът.

Както и израелецът, той нямаше никаква представа какво ставаше навън, но всичко неочаквано можеше да бъде от полза.

Мълниите очертаваха набитото тяло на Казз върху дървената стена. Размахваше огромна каменна брадва срещу групичка стражи, натикани в ъгъла, оформен от двете стени. Отново проблясък. Стражи се търкаляха по стената. Тъмнина. При следващия миг ослепителна светлина още един от тях падна. Последните двама бягаха по стената в различни посоки.

Още една мълния, съвсем близо до стената, показва, че най-накрая другите стражи разбраха какво ставаше. Тичаха по стените към Казз, крещяха и размахваха копия.

Казз не им обърна никакво внимание, плъзна надолу дълга бамбукова стълба в заграждението, после хвърли след нея голям наръч копия. При следващата светкавица вече вървеше срещу най-близките стражи.

Бъртън грабна копие и почти изтича нагоре по стълбата. Останалите, дори и израелците, го следваха. Боят беше кървав и кратък. След като намушкаха и хвърлиха от стените стражите, останаха само онези в наблюдателните кули. За две минути няколко мъже се спуснаха отвън и отвориха портата.

Бъртън за първи път имаше възможност да размени две-три думи с Казз.

— Помислих, че си ни продал.

— Не. Не, Казз — укори го неандерталецът. — Нали знаеш, че обичам тебе, Бъртън-нак. Ти си мой приятел, мой вожд. Преструвах се, че отивам при твои врагове, защото така ги прекарах. Много се чудих защо ти не направи като мен. Ти не си глупак.

— Няма съмнение, че и ти никак не си за подценяване — отбеляза Бъртън. — Но не можах да се насиля, не можах да убия онези роби.

Казз сви рамене, осветени от мълния.

— Това не притеснява мен. Не ги познавам. Ти нали чу Гъоринг. Каза, че все едно трябвало умрат.

— Добре, че избра тази нощ, за да ни освободиш — каза Бъртън.

Не обясни на Казз защо, не искаше да го объркава. И без това трябваше да се занимават с по-важни неща.

— Сега добра нощ за това — каза Казз. — Станала голяма битка. Тулиус и Гъоринг се напили, карали се. Сбили се и техни хора се сбили. Те убиват един друг, а дошли нашественици. Онези кафяви хора, отгатък Реката... как им викате?... А, онондагите значи. Лодките дошли малко преди дъжд. Те също нападат да вземат роби. Или ги сърбят ръце да се бият. И аз значи си казвам — сега добро време да направя, каквото измислих, да освобождавам Бъртън-нак.

Внезапно дъждът спря, както и започна. Бъртън чуваше далечни викове и писъци откъм Реката. Тъпани думкаха нагоре и надолу по

бреговете. Обърна се към Таргоф:

— Можем да се опитаме да избягаме, което ще стане сравнително лесно, а можем и да нападнем.

— Смятам да изтребя животните, които ни поробиха — каза Таргоф. — Наблизо има и други заграждения. Пратих хора да отворят портите им. Повечето са твърде далеч, за да ги достигнат бързо. Разположени са през половин миля.

Дотогава казармата с почиваща смяна стражи беше превзета. Робите се въоръжиха и тръгнаха към шума на сражението. Не изминаха и половин миля, когато попаднаха на купчини трупове и ранени — и от онондагите, и бели.

Въпреки силния дъжд допреди малко някъде се разгаряше пожар. Видяха, че пламъците се издигат над голямата сграда. Очертани от играещата светлина, тела се вкопчваха едно в друго. Беглеци тичаха по равнината. Внезапно една от биещите се страни трепна и побягна към брега, а победителите ги подгониха с тържествуващи крясъци и вой.

— Ето го и Гъоринг — каза Фригейт. — С тази лой въобще не може да се отърве, бъди сигурен.

Той посочи и Бъртън разпозна немца, който отчаяно насилваше краката си, но вече изоставаше.

— Не искам индианците да получат честта да го убият — каза Бъртън. — Дължим това на Алис.

Дългокракият Кембъл тичаше пред всички и Бъртън насочи копието си към него. За шотландеца острието изникна сякаш отникъде в мрака. Наведе се, но твърде късно. Кварцовият връх потъна в плътта между лявото рамо и гърдите, Кембъл падна на хълбок. След миг се опита да стане, но Бъртън го повали отново с ритник.

Очите на Кембъл се събраха, от устата му потече кръв. Той пипна друга рана на тялото си, точно под ребрата.

— Тво... твоята жена... Уилфрида... тя го направи... — изхриптя той. — Но аз я убих, кучката...

Бъртън искаше да го попита как да открие Алис, но Казз изръмжа нещо на своя език и стовари боздуган върху главата на шотландеца. Бъртън си взе копието и се втурна след Казз.

— Не убивай Гъоринг! — крещеше след него. — Остави ми го!

Казз не го чуваше — вниманието му беше заето в сбиване с двама онондаги. Бъртън видя Алис чак когато тя притича край него. Посегна, сграбчи я и я завъртя. Тя изпищя и започна да го блъска. Бъртън викна в лицето ѝ. Тя го позна изведнъж, отпусна се в ръцете му и заплака. Бъртън искаше да я успокои, но се страхуваше да не му избяга Гъоринг. Бутна я настрани, бясно се хвърли след немеца и запрати копието си. Одраска главата му, Гъоринг извика, закова се на място и започна да търси с поглед оръжието, но Бъртън връхлетя отгоре му. Рухнаха на земята и се затъркаляха в опити да се удушат взаимно.

Нещо удари Бъртън по тила. Зашеметен, той отслаби хватката си. Гъоринг го отмести и се метна към копието. Стисна го и направи крачка-две към проснатия долу Бъртън, който се опита да стане, но коленете му май се бяха превърнали в желе, всичко около него се въртеше. Гъоринг внезапно преплете крака — Алис го хвана отзад и го събори. Бъртън отново събра сили, откри, че поне можеше да се клатушка напред и падна върху Гъоринг. Пак се затъркаляха, немецът стискаше гърлото на Бъртън. Острие се плъзна край рамото на Бъртън, одрасканата кожа пламна от болка. Каменният връх се заби в гърлото на Гъоринг.

Бъртън стана, издърпа копието и го наръга в тлъстия корем на врага си. Гъоринг конвулсивно се опита да седне, но се отпусна и умря. Алис се свлече на земята и се разплака.

Призори битката завърши. Робите бяха освободени от всяко заграждение. Войниците на Тулиус и Гъоринг бяха смлени между двете сили — онондагите и робите, като черупки между воденични камъни. Индианците, организирали вероятно нападението само за да се наградят и да пленят още роби и техните граали, се оттеглиха. Натовариха се в своите еднодръвки и канута и се отдалечиха през езерото. Никой нямаше желание да ги преследва.

---

[1] Духът на времето (нем.). — Б. пр. ↑

[2] И така нататък (нем.). — Б. пр. ↑

[3] Дрисливо куче (нем.) — Б. пр. ↑

Последваха дни, в които всички бяха доста заети. Набързо проведеното преброяване показва, че поне половината от двадесетте хиляди жители на малкото кралство на Гъоринг бяха убити, тежко ранени, отвлечени от онондагите или избягали. Явно римлянинът Тулиус Хостилиус също бе се спасил с бягство. Оцелелите избраха временно правителство. Таргоф, Бъртън, Спрус, Руах и още двама влязоха в изпълнителен комитет с големи, но само временни пълномощия. Джон де Грейсток изчезна. Бяха го видели в началото на битката, но после сякаш се стопи в нищото.

Алис Харгрийвз се премести в колибата на Бъртън, без да промълви нито дума защо е решила така.

По-късно му каза:

— Фригейт ми обясни, че ако цялата планета е преустроена като видените от нас земи, а нямало причина да не вярваме в това, значи Реката е дълга поне двадесет милиона мили. Невероятно е, но не повече от нашето възкресение и всичко останало в този свят. Освен това по бреговете може би живеят между тридесет и пет и тридесет и седем милиарда души. Какъв шанс бих имала да срещна някога своя земен съпруг?

А и аз те обичам. Знам, не се държах като влюбена жена. Но нещо се промени в мен. Може би от всичко, което преживях. Не вярвам, че бих могла да те обичам на Земята. Сигурно щях да бъда очарована от тебе, но и отвратена, или пък уплашена. Там нямаше да ти бъда добра съпруга. А тук мога. По-скоро добра приятелка, защото тук не виждам никаква власт или религиозна институция, която би могла да ни ожени. Дори и това показва колко се промених. Да живея спокойно с мъж, за когото не съм се омъжила!... Е, това е.

— Вече не сме във Викторианската епоха — каза Бъртън. — Как ли би трябвало да наречем сегашния си живот... Епохата на Смесването? Времето на всички народи? Както и да е, това е Културата

на Реката, Крайбрежният свят. Ако искам да съм точен — светът на *множеството* цивилизации на Реката.

— Стига да имат бъдеще — каза Алис. — Всичко започна изведнъж. Би могло и да завърши също бързо и неочаквано.

„Не мога да сравня, каза си Бъртън, зелената Река, тревистата равнина, гористите хълмове и недостъпната планина с мимолетно видение от пиесите на Шекспир.“ Всичко беше материално, действително, истинско като мъжете, които вървяха към него сега — Фригейт, Монат, Казз и Руах. Излезе от колибата и ги поздрави.

Казз заговори пръв.

— Преди много време, преди да говоря английски добре, аз видях нещо. Опитах да ти казвам, но ти не ме разбрал. Видях мъж, който нямал ей това на чело.

Докосна с пръст средата на челото си, после посочи и останалите.

— Знам — продължи Казз, — ти не го виждаш. Пит и Монат също не виждат. Никой друг не вижда. Но аз го виждам на челото на всеки. Само онзи мъж нямал, който аз исках хвана. После имало ден, когато аз видях жена и тя също нямала, но аз нищо не казвах на тебе. И сега видях трети човек, който го няма.

— Иска да каже — обясни Монат, — че е способен да различи определени символи или букви на челата на всеки един от нас. Вижда ги само на ярка слънчева светлина и под определен ъгъл. Но всеки, който се е изпречвал пред очите му, е имал тези знаци на челото си. Освен тримата, за които ти каза.

— Сигурно зрението му улавя малко по-широк спектър от излъчвания, отколкото нашето — допълни Фригейт. — Очевидно Който-и-да-е, белязал челата ни с този „сатанински знак“ или наричай го както желает, не е знаел за това свойство на възприятието у расата на Казз. Кое то показва, че те не знаят всичко.

— Явно — каза Бъртън. — Не са непогрешими. Иначе никога не бих се събудил в онова място, преди да ме възкресят. И така, кой е човекът, на чиято кожа липсват тези символи?

Говореше с невъзмутим тон, но пулсът му се ускори. Ако Казз не бъркаше, може би разпозна агент на съществата, които бяха върнали към живот цялото човечество. Дали те щяха да се окажат предрешени богове?

— Робърт Спрус! — каза Фригейт.

— Преди да правим прибързани заключения — намеси се Монат, — не забравяйте, че може и случайно да са го пропуснали.

— Ще разберем — зловещо произнесе Бъртън. — Но *защо* са им тези символи? Защо е било необходимо да ни белязват?

— Вероятно, за да ни разпознават или за да ни подредят в списък — каза Монат. — Никой не знае, освен Онези, които ни заселиха тук.

— Нека да си поговорим със Спрус лице в лице — предложи Бъртън.

— Първо ще трябва да го хванем — отвърна Фригейт. — Казз направил грешка — споменал пред Спрус, че знае за съществуването на тези знаци. Станало на закуска тази сутрин. Аз не бях там, но присъствалите ми казаха, че Спрус пребледнял. След няколко минути се извинил и отишъл нанякъде. Оттогава никой не го е виждал. Изпратихме групи да претърсят нагоре и надолу по Реката, на отсрещния бряг, също и хълмовете.

— Бягството му е самопризнание за вина — каза Бъртън.

Беше разгневен. Нима се отнасяха към човечеството като към добитък, който трябва да бъде дамгосан с някаква гнусна цел?

По-късно следобед барабанен бой извести залавянето на Спрус. След три часа стоеше пред масата на съвета в наново построената голяма сграда. Зад масата се настаняха членовете на съвета. Затвориха вратите, защото смятаха, че могат да се справят с това положение по-добре, ако наоколо не се блъска тълпа. Но присъстваха също Монат, Казз и Фригейт.

— Още сега мога да ти кажа — започна Бъртън, — че решихме да използваме всякакви средства, за да изтръгнем истината от тебе. Противно на принципите на всеки от седящите тук е да използва изтезания. Ние презираме и се гнусим от онези, които прибягват до мъчения на човешки същества. Но смятаме, че в този случай по-добре да не се съобразяваме с принципите си.

— Би трябвало винаги да се съобразяваме с принципите си — с равен глас каза Спрус. — Целта никога не оправдава средствата. Дори ако придържането към принципите означава поражение, смърт и невежество.

— Твърде много е заложено на карта — намеси се Таргоф. — Аз, който съм бил жертва на безскрупулни типове, Руах — изтезаван

няколко пъти през живота си — и другите — всички сме на едно мнение. Ще използваме срещу тебе огън и нож, ако се наложи. Необходимо е да научим истината.

А сега ми кажи дали си един от Онези, които извършиха възкресяването ни?

— Ако ме измъчвате, няма с нищо да сте по-добри от Гъоринг и неговата банда — каза Спрус. Гласът му вече потрепваше. — Всъщност ще се окажете много по-долни, защото вие извършвате насилие над себе си, за да заприличате на него, и то, за да научите нещо, което може би съществува само във въображението ви. А дори и да го има, може би не си струва да платите за това подобна цена.

— Кажи ни истината — настояваше Таргоф. — Недей да ни залъгваш. Ние знаем, че ти сигурно си агент. Може би дори си някой от Онези.

— В каменното огнище ей там разпалват огън — каза Бъртън. — Ако не проговориш веднага, ти ще... е, мога да те уверя, че печенето на огън ще бъде най-лекото от страданията ти. Аз съм специалист по арабските и китайските методи за изтезания. Трябва да знаеш, че те бяха изобрели някои много изтънчени средства за изтръгване на истината. И в момента нямам никакви задръжки да приложа на практика знанията си.

Бледият и изпотен Спрус отвърна:

— Ако направиш това, може би ще си преградиш пътя към вечен живот. Най-малкото ще се върнеш далеч назад по пътя си, ще забавиш осъществяването на крайната цел.

— Какви са тези приказки? — попита Бъртън.

Спрус не го слушаше.

— Не издържаме на болка — промърмори под носа си. — Твърде чувствителни сме.

— Ти ще проговориш ли най-сетне? — прекъсна го Таргоф.

— Дори й мисълта за самоунищожение е болезнена и я отбягваме освен при абсолютна необходимост — мънкаше си Спрус. — Въпреки факта, че знам — ще живея отново.

— Я го настанете над огъня — обърна се Таргоф към двамата мъже, които държаха Спрус.

Монат се намеси.

— Един момент, моля. Спрус, науката на моето човечество беше много по-напреднала от земната. Затова и съм по-подготвен за обосновани предположения. Вероятно бихме могли да ти спестим болката от огъня и болката да измениш на своята задача, ако само потвърждаваш това, което ще ти казвам. По този начин ти няма да допуснеш активно предателство.

Спрус промълви:

— Слушам те.

— Според моята хипотеза ти си земен човек. И принадлежиш на епоха, която е разположена във времето далеч след 2008 година от новата ера. Би трябвало да си потомък на малцината, оцелели от излъчването на моя скенер. Ако съдя по технологията и могъществото, необходими да преобразувате повърхността на тази планета в една огромна долина на Реката, твоето време несъмнено е много след двадесет и първи век. Казвам го просто като налучкване — петдесети век от новата ера?

Спрус се озърна към огъня и каза:

— Можеш да добавиш още две хиляди години.

— Ако тази планета е с размерите на Земята, не би могла да побере цялото гъмжило. Къде са другите — мъртвородените, децата, умрели преди да навършат пет години, слабоумните и идиотите, а и тези, които са живели след двадесети век?

— На друго място са — отговори Спрус. Пак погледна през рамо огъня и стисна устни.

— Моите хора — продължи Монат — имаха една теория, според която след време щяхме да достигнем възможността да надникнем в собственото си минало. Няма да се впускам в подробности, но беше възможно да се наблюдават визуално минали събития и да бъдат записвани. Разбира се, смятахме пътешествията във времето за чиста измислица.

И какво, ако вашата култура е могла да направи това, за което ние само разсъждавахме? Какво, ако сте записали всяко човешко същество, живяло някога? Намерили сте тази планета и сте сътворили долината на тази Река? Някъде, може би под повърхността на планетата, вие сте използвали преобразуване на енергия в материя, да речем с източник разтопеното ядро на планетата, и от записите сте възпроизвели телата? Използвали сте биотехнологии, за да подмладите телата, да им

възвърнете изгубените очи, крайници и така нататък и за да отстраните недъзите им?

После отново сте записали възсъздадените тела и сте съхранили записите в някаква огромна памет? След това сте унищожили телата? И сте ги възпроизвели отново чрез някакви проводници, използвани също и за зареждането на граалите? Бихте могли да ги инсталирате под самата повърхност. Така възкресението е възможно, без да го обясняваме със свръхестествени причини.

Но остава големият въпрос — защо?

— Ако разполагаше със силите, правещи възможно всичко това, нямаше ли да сметнеш, че това е твой *нравствен дълг*? — попита Спрус.

— Да, но аз бих възкресил само онези, които заслужават.

— Но ако други не приемат критериите, с които ги подбиращ? Наистина ли си въобразяваш, че си достатъчно мъдър и добър, за да отсъдиш? Нима искаш да се поставиш на едно стъпало с Бог? Не, всички трябва да получат своята втора възможност, колкото и да са звероподобни, себични, дребнави или глупави. После те сами ще решават...

Млъкна, сякаш вече съжаляваше за избухването си и не искаше да говори повече.

— Освен това — каза Монат — бихте поискали да изследвате човечеството такова, каквото е съществувало в миналото. Да запишете всички езици, на които някога е говорил човек, нравите, философските теории, биографиите. За да направите това, нужни са ви агенти, преструващи се на възкресени, които да се смесят с хората край Реката и да си водят бележки, да наблюдават, да изучават. И колко ще продължи това изследване? Хиляда години? Две хиляди? Десет хиляди? Милион?

А какво ще кажеш за възможното ни премахване след това? Ще останем тук завинаги ли?

— Ще останете тук толкова дълго, колкото е необходимо за усъвършенстването ви — изкрещя Спрус. — А после...

Стисна устни, изгледа вбесено присъстващите и каза:

— Продължителното общуване с вас принуждава дори и най-издръжливите сред нас да възприемат някои от вашите особености.

Ние самите ще се нуждаем от усъвършенстване. Вече се чувствам омърсен...

— Сложете го над огъня — заповяда Таргоф. — Ще узнаем цялата истина.

— Нищо няма да научите! — извика Спрус. — Отдавна трябваше да направя това! Кой знае какво...

Рухна на пода, цветът на кожата му се промени в сивкавосин. Доктор Щайнборг, член на съвета, го прегледа, но за всички беше ясно, че е умрял.

Таргоф предложи:

— Докторе, по-добре го отнесете. Направете му дисекция. Ще чакаме тук да ни кажете какво сте открили.

— С каменни ножове, без химикали и микроскопи, какво очаквате да ви съобщя? — промърмори Щайнборг. — Но ще направя всичко, което е по силите ми.

Изнесоха тялото. Бъртън каза:

— Радвам се, че не ни принуди да признаем нашия блъф. Ако си беше държал устата затворена, щеше да ни надвие.

— Значи не си имал намерението да го изтезаваш? — попита Фригейт. — Надявах се, че заплахата не е истинска. Ако го бяхте направили, щях да си тръгна оттук и да не погледна повече никого от вас.

— Разбира се, че нямахме такива намерения — каза Руах. — Тогава Спрус би имал право. Щяхме да паднем право при хора като Гьоринг. Но бихме опитали други средства. Например хипнозата. Бъртън, Монат и Щайнборг са експерти в тази област.

— Най-неприятното е, че и сега не знаем дали научихме истината — каза Таргоф. — Той би могъл да ни излъже. Монат изказа някои предположения и ако е сгрешил, Спрус ни е подвел, като се съгласяваше с тях. Бих казал, че в нищо не можем да бъдем сигурни.

Стигнаха до съгласие в едно — вероятността да засекат още някой от агентите чрез липсата на символи на челото му се стопи до нула. Сега Те — които и да бяха — знаеха, че знаците са достъпни за зрението на Казз и подобните на него. Щяха да се погрижат тази отлика да изчезне.

Щайнборг се върна след три часа.

— Няма нищо, което да го отличава от всеки представител на вида *Homo sapiens*. Освен това малко устройство. — Той им показва малка блестящочерна топчица с размерите на главичка от кибритена клечка. — Открих го прикрепено на предния дял от мозъка. Беше свързано към някои нерви с толкова тънки проводници, че ги забелязах само под определен ъгъл, когато видях отразената от тях светлина. Според мен Спрус се самоуби с това устройство и го е направил, като буквално си е представил, че е вече мъртъв. Това устройство някак е превърнало желанието за смърт в действителност. Може би е реагирало на мисълта, като е изпуснало отрова, която обаче нямам възможността да анализирам.

Той завърши и подаде топчицата на другите, за да я огледат.

След трийсетина дни Бъртън, Фригейт, Руах и Казз се връщаха от пътуване нагоре по Реката. Скоро щеше да се зазори.

Тежката студена мъгла, която се трупаше до шест-седем фута над Реката към края на нощта, ги обгръщаше отвсякъде. Не виждаха подалеч, отколкото силен мъж можеше да скочи от място. Но Бъртън, застанал на носа на едномачтовата бамбукова лодка, знаеше, че са близо до западния бряг. Над сравнително плитките места течението се забавяше, а те преди малко се отклониха от средата на Реката.

Ако изчисленията му бяха точни, приближаваха развалините, останали от сградата на Гъоринг. Очакваше всеки миг да различи ивица по-плътен мрак над тъмната вода — брега на земята, която сега наричаше свой дом. Дом за Бъртън винаги беше мястото, откъдето да тръгне напред, място за отдых, временно убежище, където да напише книга за последната си експедиция, бърлога, където да лиже скорошните рани, стражева кула, от която да потърси с поглед нови земи, чакащи да бъдат открити.

И така, само две седмици след смъртта на Спрус, Бъртън почувства нуждата да отиде на място, различаващо се от досегашното. Чу слух, че някой намерил залежи от мед на западния бряг, стотина мили нагоре по течението на Реката. Там, на ивица дълга десетина мили, живееха сармати от пети век преди новата ера и фризийци от тринадесети век на новата ера.

Бъртън не вярваше истински във възможността слуховете да са верни. Но те му даваха повод да пътува. Без да слуша молбите на Алис да я вземе със себе си, той тръгна.

Сега, след един месец и няколко приключения, не всички неприятни, почти стигнаха дома си. Историята се оказа не съвсем измислена. Имаше медна руда, но в минимални количества. Четиримата се качиха в лодката си и поеха по лекия път надолу по течението, вечно духащият вятър опъна платното. Плаваха през деня и спираха, щом приближеше време за храна, където имаше приятелски

настроени жители, които не възразяваха непознати да използват грааловите им камъни. През нощта или спяха при гостоприемни хора, или продължаваха в тъмнината край враждебните брегове.

Последния преход направиха след залез. Преди да стигнат в своята земя, трябваше да минат край част от долината, населена с алчни за роби индианци мохоуки от осемнадесети век и на другия бряг не по-малко алчните картагенци от трети век преди новата ера. Промъкнаха се под прикритието на мъглата и вече предвкусваха завръщането си.

Изведнъж Бъртън каза:

— Ето го и брегът. Пит, свали платното! Казз, Лев — на греблата! Бързичко!

След няколко минути бяха слезли на брега, издърпаха леката лодка от водата нагоре по малкия наклон. Сега бяха извън мъглата и виждаха избледняващото небе на изток.

— И тъй, смятаните за мъртви се връщат живи! — издекламира Бъртън. — На десет крачки сме от грааловия камък до развалините!

Огледа постройките в равнината и колибите, стусени във високата трева и под гигантските дървета на хълмовете.

Не забеляза дори един човек. Долината спеше.

Той каза:

— Не ви ли изглежда странно, че никой не е станал досега? Или че часовете не ни попитаха кои сме?

Фригейт посочи наблюдателната кула вдясно. Бъртън изруга.

— За Бога, заспали са или са напуснали поста си!

Но още докато произнасяше думите, вече знаеше, че часовете не са пренебрегнали дълга си. Макар че нищо не каза на другите, от първата си крачка по брега беше сигурен, че нещо съвсем не е както трябва. Затича през равнината към колибата, където живееха двамата с Алис.

Тя спеше на леглото от бамбук и трева в дясната страна на постройката. Виждаше се само главата ѝ, защото тялото ѝ беше свито под одеялото, направено от скрепени с магнитните си лепенки парчета плат. Бъртън отметна одеялото, отпусна се на колене до леглото и насила вдигна Алис да седне. Главата ѝ се залюля напред, ръцете ѝ висяха отпуснато. Но лицето имаше здрав цвят, дишането също беше нормално.

Бъртън три пъти я повика по име. Тя продължаваше да спи. Той рязко я удари и по двете бузи. По тях избиха червени петна. Клепачите на Алис потрепнаха, но тя отново потъна в сън.

Тогава на вратата се показаха Фригейт и Руах.

— Погледнахме в няколко колиби наоколо — каза Фригейт. — Всички спят като заклани. Опитвах се да събудя двама-трима, само си загубих времето. Какво става тук?

Бъртън му отговори:

— А според тебе кой по тези места има силата да направи това? Спрус! Спрус и такива като него, каквито ще да са!

— Но защо? — В гласа на Фригейт прозвуча страх.

— Търсили са мен! Трябва да са дошли заедно с мъглата и някак са приспали хората в целия район!

— Подходящ газ би им свършил добра работа — каза Руах. — А и хора, които разполагат с могъщество като тяхното, може би са измислили начини, за които нямаме и представа.

— Те са търсили мен! — извика Бъртън.

— Което, ако е истина, означава, че пак ще дойдат довечера — промърмори Фригейт. — Но защо имена тях да те търсят?

Руах му отговори вместо Бъртън.

— Защото той, доколкото ни е известно, единствен се е събудил по време на фазата преди възкресението. Защо се е случило това, още е загадка. Но явно нещо се е объркало. Може би е загадка и за тях. Склонен съм да мисля, че дълго са обсъждали случая и накрая са решили да дойдат тук. Вероятно за да отвлекат Бъртън — да го изследват или нещо още по-лошо.

— Кой знае, може би са искали да изтрият от паметта ми всичко, което видях в онова пространство с висящите във въздуха тела — каза Бъртън. — Едва ли такава предпазна мярка не е по силите на тяхната наука.

— Но ти разказа историята на мнозина — напомни Фригейт. — Невъзможно е да стигнат до всички тези хора и да изтрият твоя разказ от паметта им.

— Че кому е нужно? Колко души ми повярваха? Понякога и аз се съмнявам, че се е случило.

Руах се намеси:

— Тези предположения доникъде няма да ни доведат. Какво ще правим сега?

Алис изпищя:

— Ричард!

Обърнаха се и я намериха седнала на леглото, гледаше ги втренчено. Минаха няколко минути, докато я накарат да разбере какво е станало. Накрая тя каза:

— Значи, затова мъглата се простря и над земята! Стори ми се странно, но нямаше как да разбере истинския смисъл на това. Бъртън каза:

— Взимай граала си. Сложи всичко, което искаш да вземеш със себе си в една торба. Тръгваме незабавно. Искам да се махна, преди да са се събудили другите.

Широко отворените очи на Алис го зяпнаха.

— Но къде отиваме?

— Където и да е, само да не сме тук. Не ми харесва да бягам, но не мога да се изправя срещу тези хора и да се бия с тях. Не и ако те знаят къде съм. Ще ти кажа какво съм намислил. Искам да открия края на Реката. Би трябвало да извира отнякъде и да свършва някъде, а непременно има и начин човек да стигне дотам. Ако въобще съществува такъв начин, аз ще го науча — можеш да заложиш душата си на това!

А през това време те ще ме търсят другаде, поне се надявам на това. Фактът, че не ме откриха тук, ме кара да се надявам на неспособността им мигновено да откриват къде се намира всеки човек. Може и да са ни дамгосали като добитък — той посочи невидимите знаци на челото си, — но и говедата си имат приумици. А ние сме говеда с доста мозък в главите. — Обърна се към другите. — Чувствайте се поканени да дойдете с нас. За мен това ще бъде чест.

— Ще взема Монат — заяви Казз. — Той няма иска остане сам.

Лицето на Бъртън се изкриви.

— Добрият стар Монат! Жалко, че трябва да се разделим, но няма как. Не може да дойде с нас. Твърде лесно се забелязва. Техните агенти няма да си имат никакви грижи да го намерят. Съжалявам, но не можем да го вземем.

Сълзи изскочиха в очите на Казз и потекоха по изпъкналите му скули. Гласът му излизаше на пресекулки от гърлото.

— Бъртън-нак, и аз не може да дойда. И аз съм различен от хора. Бъртън усети напиралците сълзи и в своите очи.

— Ще се примирим с този риск. В края на краищата би трябвало мнозина като тебе да са пръснати навсякъде. Докато скитахме, видяхме поне трийсетина.

— Още не видяхме жени, Бъртън-нак — печално каза Казз. После се усмихна. — Може да намерим, като плаваме по Реката. — Усмивката му бързо се стопи. — Не, проклятие, не мога дойда! Не мога натъжа Монат толкова. Той и аз, другите казват ние грозни и страшни. Затова станахме добри приятели. Той не е мой нак, но почти. Оставам тук.

Пристъпи към Бъртън, притисна го в прегръдка, която за миг му изкара въздуха от дробовете, пусна го, раздруса ръцете на останалите, които примигваха от болка, после се извъртя и бързо излезе.

Руах разтриваше парализираната си ръка.

— Бъртън, сам се пращаш за зелен хайвер. Не разбираш ли, че можеш да пътешестваш хиляда години по Реката и пак да си бъдеш на милион мили от нейния край? Аз оставам. Нужен съм на хората от моя народ. А и нали Спрус ясно ни каза, че трябва да се стремим към духовно съвършенство, а не да се борим срещу Онези, които ни дадоха този шанс.

Зъбите на Бъртън блеснаха на тъмното му лице. Размаха граала си, сякаш беше оръжие.

— Не съм молил да ме съживят тук, както не съм молил да се родя на Земята. Не възнамерявам послушно да преживям като крава, само защото някой си ми заповядва да правя това! Смятам да намеря края на Реката. Дори и да не успея, поне добре ще се позабавлявам по пътя и много неща ще науча!

Хората започваха да излизат тромаво от колибите си, прозяваха се и разтъркваха натежалите си клепачи. Руах не им обръщаше внимание. Гледаше лодката, която ловеше насрещния вятър в платното и косо пресичаше Реката нагоре по течението. Бъртън седеше на руля. Обърна се веднъж и размаха граала си, слънцето пръсна хиляди светлинни копия от лъскавата повърхност.

Руах си каза, че Бъртън е истински щастлив от принудата да вземе такова решение. Сега можеше да избяга от смъртно отегчителните отговорности по управлението на тази държавица и да

прави каквото пожелае. Можеше да се впусне в най-великото си приключение.

— Мисля си, че така е за добро — промърмори Руах. — Човек може да открие спасението си и по пътя, а не само като си седи вкъщи. Всеки сам си решава. А пък аз, подобно на онзи герой на Волтер... как му беше името, започнах да забравям земните неща... ще обработвам своята малка градинка.

Обърна се да погледне смаляващия се в далечината Бъртън и в погледа му имаше копнеж.

— Кой знае? Той може да срещне някой ден и самия Волтер.

Въздъхна, после се засмя.

— От друга страна, може пък Волтер и сам да дойде при мен!

— Мразя те, Херман Гьоринг!

Гласът изскочи и изчезна надалеч, сякаш като част от зъбчатка се захващаше в съня на друг човек и с въртенето ту влизаше, ту излизаше от неговия собствен сън.

Оседнал гребена на пулсиращото хипнотично състояние, Ричард Бъртън знаеше, че сънува. Но беше безпомощен да направи нещо.

Първият сън се върна.

Събитията бяха неясни и затворени в себе си. Мълния се проточи от него в неизмеримото пространство с висящи тела. Друг проблясък — безименните Попечители го откриха и отново го приспаха.

И разпокъсано повторение на съня, който преживя преди истинското Възкресение на брега на Реката.

Бог — застаряващ хубав мъж с облекло на викториански джентълмен с пари и добро възпитание — го мушкаше в ребрата с железен прът и му казваше, че *дължал за плътта*.

— Какво? Каква плът? — каза Бъртън, едва осъзнаваше, че мърмори насън. Не чуваше думите си да звучат в съня.

— *Плащай!* — каза Бог.

Лицето му се стопи и се оформи отново, за да приеме чертите на Бъртън.

Бог не бе му отговорил в първия сън преди пет години. Сега каза:

— *Напъни се, за да има смисъл това Възкресение, глупако! Толкова средства и още повече усилия вложих, за да дам на тебе и на всички онези нещастни и безполезни създания втора възможност.*

— Втора възможност за какво? — попита Бъртън. Страхуваше се от това, което би му отговорил Бог. Почувства голямо облекчение, когато Бог-Отец (едва сега Бъртън забеляза, че едното око на Яхве-Один^[1] липсваше и от празната кухня яростно бълваше огньовете си адът) не му отговори. Той изчезна — не, не изчезна, а се превърна във висока сива кула, цилиндрична и надигаща се от сивите мъгли, а отнякъде в мътилката долиташе ревят на морето.

— Граалът!

Видя отново човека, който му разказа за Великия граал. Този мъж чул за това от друг мъж, който пък го чул от някаква жена, а тя научила от... и така нататък. Великият граал беше една от легендите, разказвани от милиардите, живеещи край Реката — Реката, която се виеше като змия около планетата, от полюс до полюс, извираща от недостъпното и губеща се в недостижимото.

Някакъв човек или неандерталец успял да се изкатери по планините до Северния полюс. И видял Великия граал, Тъмната кула, Замъка на мъглите, миг преди да се подхлъзне. Или преди да го бутнат. Паднал с главата надолу, с отчаян рев в студеното море под слоестата мъгла. И умрял. После човекът или неандерталецът се събудил отново някъде край Реката. Смъртта не беше вечна тук, макар че жилото ѝ причиняваше не по-малко болка.

Разказал за видяното. И историята се разнесла по долината на Реката по-бързо, отколкото би могла да се движи лодка.

А Ричард Франсис Бъртън, вечният поклонник и скитник, жадуваше да превземе укрепленията на Великия граал. Той трябваше да разкрие тайните на възкресението и на тази планета, защото беше убеден, че Онези, които са пресътворили отново този свят, са построили и кулата.

— Умри, Херман Гьоринг! Умри и ме остави на мира! — изкрещя някой на немски.

Бъртън отвори очи. Не виждаше нищо, освен бледото сияние на безбройните звезди, проникващо през прозореца на отсрещната стена.

Зрението му се нагоди да различава черните очертания в стаята, той видя Питър Фригейт и Логу, заспали на постелите си до другата стена. Обърна глава и видя бялата кърпа с размери на одеяло, под която спеше Алис. Белотата на лицето ѝ беше обърната към него, черният облак на косата беше разпилян на пода до постелята.

Предната вечер едномачтовата лодка, в която той и другите трима плаваха по Реката, спря на приятелски бряг. Малката държавица Севиерия беше населена предимно с англичани от шестнадесети век, но начело бе застанал американец, живял в края на осемнадесети и началото на деветнадесети век. Джон Севиър, открил „изгубения щат“ на Франклин, по-късно станал Тенеси, покани Бъртън и хората му да им гостуват.

Севиър и народът му не се придържаха към робството и нямаха намерение да задържат никой гост по-дълго, отколкото той би искал да остане. След като им позволи да си напълнят граалите и да утолят глада си, Севиър ги покани на празненство. Празнуваха Деня на Възкресението. По-късно ги настаниха в ханчето за гости.

Бъртън винаги спеше леко, но вече и трудно потъваше в сън. Другите дишаха дълбоко или хъркаха дълго преди той да се поддаде на умората. След продължил незнайно време сън, той се събуди с гласа, преплел се в сънищата му.

Херман Гъоринг, повтори си Бъртън. Той бе убил Гъоринг, но несъмнено Гъоринг живееше някъде по Реката. Дали мъжът, стенещ и викащ в съседната колиба, също бе страдал заради Гъоринг на Земята или в долината на Реката?

Бъртън отметна черното парче плат и стана бързо, но безшумно. Прикрепи препаската си с магнитните ленти, върза на кръста си пояс от човешка кожа и провери дали огниво е на мястото си в кесийката, също от човешка кожа. Взе своето асегай — късо копие с кремъчно острие, и излезе от колибата.

Безлунното небе даваше по-ярка светлина от пълната луна на Земята. Сякаш гореше от огромните многоцветни звезди и бледите покривала на космическия газ.

Ханчетата за гости бяха разположени на миля и половина от Реката, на един хълм от втората редица, опасваща равнината. Бамбуковите едностайни постройки с покриви от напластени листа бяха седем. Малко по-далеч, под грамадните клони на „железни дървета“ или под гигантски ели и дъбове, се виждаха други колиби. На половин миля, върху висок хълм стърчеше голямото кръгло укрепление, което местните жители наричаха „Кръглата къща“. Ръководителите на Севиерия спяха там.

Високи кули от бамбук бяха разположени през половин миля по бреговете на Реката. Факли горяха през цялата нощ на площадките им, откъдето часовите бдяха за нашественици.

След като огледа внимателно сенките под дърветата, Бъртън измина няколкото крачки до колибата, откъдето се чуваха стонове и виковете.

Дръпна изплетената от трева завеса. Звездната светлина падаше върху лицето на спящия. Бъртън изсъска от изненада. Светлината му

разкри русата коса и широкото лице на младеж, когото познаваше.

Бъртън бавно пристъпваше на босите си ходила. Спящият изпъшка, закри лицето си с ръка и се обърна на хълбок. Бъртън се закова на място, след малко продължи да се прокрадва напред. Остави асегайто на пода, измъкна кинжала си и леко притисна върха в гърлото на младежа. Ръката се дръпна от лицето, очите се отвориха и се възряха в Бъртън, който притисна длан върху отворената уста на мъжа.

— Херман Гьоринг! Не мърдай и не се опитвай да викаш! Ще те убия!

Бледосините очи на Гьоринг изглеждаха тъмни в сенките, но бледостта на неговия ужас сякаш блестеше по лицето му. Той се разтрепери и понечи да се надигне, но падна назад, когато усети потъващото в плътта му острие.

— Откога си тук? — попита Бъртън.

— Кой?... — промълви Гьоринг на английски и очите му зейнаха още по-широко. — Ричард Бъртън? Сънувам ли? Ти ли си?

Бъртън позна миризмата на „дъвката за мечти“ в дъха на Гьоринг и във вонята на просмуканата от пот постеля. Немецът беше забележимо по-слаб от последния път, когато го видя.

Гьоринг каза:

— Не знам откога съм тук. Кое време е?

— Доколкото мога да позная — остава час до разсъмване. Сега е денят след празника на Възкресението.

— Значи съм тук от три дни. Може ли да пийна вода? Гърлото ми е сухо като ковчег.

— Нищо чудно. Ти си един жив труп, щом си се прирастил към дъвката.

Бъртън се надигна и махна с асегайто към гърнето от печена глина върху малката бамбукова маса.

— Щом искаш, пий. Но не се опитвай да правиш глупости.

Гьоринг стана тромаво и се запрепъва към масата.

— Твърде слаб съм да се бия с тебе, дори и да исках.

Той отпи шумно от гърнето и си взе ябълка от масата.

— Какво правиш тук? Мислех си, че съм се отървал от тебе.

— Първо ти отговори на въпроса ми — каза Бъртън — и побързай. Да знаеш, че за мен си проблем, който никак не ми харесва.

[1] Яхве — другото написване на Йехова. Один — върховен бог в скандинавската митология. — Б. пр. ↑

Гъоринг задъвка, спря, изгледа го и каза:

— Защо пък да съм ти проблем? Нямам никакво влияние тук, а и нищо не мога да ти направя. Аз съм само гост. Страхотно почтени типове са тези хорица. Въобще не ми досаждаха, освен от време на време да ме питат добре ли съм. Но не знам докога ще ме понасят, без да си заработя престоля.

— Не си излизал от колибата? — учуди се Бъртън. — А кой ти зареждаше граала вместо тебе? И как се докопа до такива количества дъвка?

Гъоринг се усмихна лукаво.

— Имам си запаси от последното място, където бях. Трябва да е на около хиляда мили нагоре по Реката.

— Не се и съмнявам, че си ги отнемал насила от нещастните роби. Но щом си прекарвал толкова добре там, защо си отиде от онова място?

Гъоринг заплака. Сълзите се стичаха по скулите, капеха на гърдите му, раменете му трепереха.

— Аз... аз бях принуден да си тръгна. Вече не бях полезен на другите. Изгървах им юздите — много време загубих в пиене, пуших марихуана и дъвчех този наркотик. И ми казаха, че много съм бил омекнал. Щяха да ме убият или да ме превърнат в роб. И аз се измъкнах една нощ... откраднах лодка. Отървах се здрав и читав, продължих чак докато стигнах тук. Размених част от запасите си със Севиър срещу разрешение да остана две седмици.

Бъртън изгледа с любопитство Гъоринг.

— Ти добре си знаел какво ще ти се случи, ако взимаш прекалено много от дъвката. Кошмари, видения, халюцинации. Пълно умствено и физическо падение. Сигурно си виждал да се случва с други хора.

— Аз бях пристрастен към морфина на Земята! — извика Гъоринг. — Преборих се с него и задълго се освободих. После, когато

нещата вървяха зле в Третия райх и още по-зле за самия мен, защото Хитлер започна да се заяжда с мен, отново започнах наркотиците!

Той помълча и продължи:

— Но тук, щом се събудих за нов живот, в младо тяло, струваше ми се, че имам пред себе си цяла вечност на сили и младост. А тук нямаше нито някой суров Бог, надзираващ рая, нито дявол в ада, които да ме спрат. Аз си мислех, че мога да правя, каквото ми хрумне и да ми се размине. Щях да стана по-велик дори от фюрера! Малката страна, в която ме намери, щеше да бъде само началото! Вече виждах как моята империя се разпростира на хиляди мили нагоре и надолу по Реката и по двата бряга на долината. Щях да бъда господар на десет пъти повече поданици, отколкото Хитлер дори си е мечтал да има!

Той пак се заплака, преглътна сълзите с малко вода и пъхна парче дъвка в устата си. Започна да преживя и с всяка секунда лицето му се отпуснаше в блаженство.

— Все преживявах кошмари как ми забиваш копието в корема. И когато се събуждах, усещах болки в червата, като че ли наистина бях намушкан с копие. Затова взимах дъвка, та дано преживея болките и унижението. Отначало дъвката ми помагаше. Бях властелин на света, бях Хитлер, Наполеон, Юлий Цезар, Александър, Чингис хан — всички слети в едно. Пак бях начело на ескадрилата „Червена смърт“ на фон Рихтхофен. Това бяха щастливи дни, в много отношения най-щастливите през живота ми. Но наслаждението скоро се превърна в гадост. Пропаднах в ада. Видях себе си как се самообвинявам, а зад този обвинител се трупаха милиони. Не аз, жертвите на онзи велик и славен герой, на онзи луд мръсник Хитлер, когото истински обожавах. И в името на когото извърших толкова много престъпления.

— Значи признаваш, че си бил престъпник? — попита Бъртън. — Това вече е съвсем различна история от онази, която ми разправяше. Тогава твърдеше, че си бил прав във всичко, но ти изменили...

Бъртън млъкна и осъзна, че е позволил да го отклонят от първоначалната му цел.

— Направо не ми се вярва, че те преследва някаква бледа останка от съвестта ти. Но може би сега имаме обяснение на онова, което толкова озадачаваше пуританите — защо в граалите заедно с храната получаваме алкохол, тютюн, марихуана и дъвка. Поне

„дъвката на мечтите“ изглежда е дар със заложен капан и е твърде опасен за хората, които злоупотребяват с него.

Той направи крачка към Гьоринг. Немецът се полюшваше с притворени очи и увиснала долна челюст.

— Ти знаеш кой съм. Пътувам под друго име и си имам причини за това. Помниш ли Спрус, един от твоите роби? След като ти беше убит, съвсем случайно разкрихме, че той е един от онези, които някак са възкресили всички мъртви хора. Наричаме ги Етичните, не успяхме да измислим по-подходящо име. Гьоринг, слушаш ли ме?

Немецът кимна.

— Спрус се самоуби, преди да измъкнем от него всичко, което искахме да знаем. По-късно някои от неговите съратници дойдоха в нашата територия и приспаха всички, вероятно с някакъв газ, искали са да ме отведат със себе си в тяхната щабквартира, където и да се намира тя. Но те ме изпуснаха. Бях отпътувал с търговска цел нагоре по Реката. Когато се върнах, разбрах, че те ме търсят и оттогава все бягам. Гьоринг, чуваш ли какво ти говоря?

Бъртън свирепо го зашлеви по бузата. Гьоринг изохка, отскочи назад и хвана лицето си в длани. Очите му се отвориха, направи кисела гримаса.

— Чувам те! — изръмжа немецът. — Само че не смятах за нужно да ти отговарям. Въобще нищо нямаше значение, освен да се отнеса, далеч от...

— Млъкни и ме слушай! — прекъсна го Бъртън. — Етичните са пуснали навсякъде хора да ме търсят. Не мога да те оставя жив, ясно ли ти е? Не мога да разчитам на тебе. Дори и да ми беше приятел, пак нямаше да ти се доверя. Ти си се пристрастил към дъвката!

Гьоринг се закиска, залитна към Бъртън и се опита да го прегърне.

Бъртън го блъсна така, че онзи се удари в масата и едва се задържа да не падне.

— Това е твърде забавно — каза Гьоринг. — Още в деня, когато пристигнах тук, един мъж ме попита дали съм те виждал. Описа те най-подробно и каза името ти. Казах му, че добре те познавам, дори прекалено добре и се надявам никога да не те видя, освен ако ми паднеш безпомощен в ръцете. Той ми каза, че веднага трябвало да му съобщя, ако те видя отново. Щял да ме възнагради за старанието.

Бъртън реши да не губи време. Бързо доближи Гъоринг и го стисна с двете си ръце. Дланите му бяха наглед малки и изящни, но Гъоринг се сви от болка.

— Какво ще правиш, пак ли ще ме убиеш?

— Не, ако ми кажеш името на човека, който те е разпитвал за мен. Иначе...

— Добре де, убий ме! И какво? Ще се събудя пак, на хиляди мили от това място, където не можеш да ме стигнеш.

Бъртън посочи бамбукова кутия в ъгъла на колибата. Досети се, че в нея са скрити запасите от дъвка на Гъоринг и му каза:

— Вярно, ще се събудиш, но без ей това! Къде ще намериш толкова много, щом веднага ще ти потрябва?

— Върви по дяволите! — изкрещя Гъоринг и направи опит да се освободи, за да сграбчи кутията.

— Кажи ми името на човека! — заповяда Бъртън. — Или ще ти отнема дъвката, за да я хвърля в Реката!

— Агно. Роджър Агно. Спи в колиба точно до „Кръглата къща“.

— По-късно ще се разправя с тебе — каза Бъртън и стовари ръба на дланта си върху шията на Гъоринг.

Обърна се и видя човек, приклепнал до входа на колибата. Мъжът се изправи и се скри.

Бъртън изтича навън след него. След минута и двамата бяха сред елите и дъбовете по хълма. Преследваният изчезна във високата до кръста трева.

Бъртън забави темпото до тръс, долови бяло петно — отблясък на звездната светлина върху гола кожа и се спусна след непознатия. Надяваше се, че Етичният няма веднага да се самоубие, защото имаше план как да получи информация, ако го зашемети незабавно.

Планът му включваше и хипноза, но първо трябваше да хване Етичния. Възможно беше мъжът да разполага с някакво безжично устройство в тялото си и дори в момента да говори с останалите, където и да бяха.

Ако беше така, те щяха да долетят с машините си и тогава Бъртън беше загубен.

Спря. Жертвата се изплъзна от погледа му и оставаше единствено да събуди Алис и другите, за да бягат. Може би този път щяха да тръгнат към планината и да се крият там известно време.

Но първо искаше да отиде до колибата на Агно. Не беше особено вероятно да намери Агно там, но си струваше усилието да се увери.

21

Бъртън стигна до колибата точно навреме, за да зърне гърба на мъж, който влизаше. Бъртън заобиколи, за да приближи откъм страната, където черните сенки на хълмовете и дърветата, пръснати по равнината, му осигуряваха някакво прикритие. Тичаше снишен, докато се залепи до вратата.

Чу силен вик зад себе си и се извъртя — Гъоринг се тътреше към нето. Викаше на немски Агно и го предупреждаваше, че Бъртън дебне отвън. В едната си ръка държеше дълго копие, което размахваше срещу англичанина.

Бъртън се обърна и се хвърли с цялата си тежест върху крехката врата от бамбукови пръти. Рамото му я огъна навътре и я откъсна от дървените панти. Вратата влетя в колибата и удари Агно, който стоеше точно зад нея. Бъртън, вратата и Агно паднаха на пода и Агно се озова под вратата.

Бъртън се изтърколи встрани от вратата и отново скочи с двата крака върху нея. Агно изпищя и млъкна. Бъртън отхвърли вратата и намери жертвата си в безсъзнание, от носа на мъжа течеше кръв. Добре! Сега, ако шумът не беше привлякъл вниманието на стражите и ако успееше бързо да се справи с Гъоринг, можеше и да осъществи плана си.

Погледна нагоре навреме, за да види звездната светлина, отразяваща се от дългия черен предмет, който летеше към него.

Отскочи и копието се заби със сила в пръстения под. Дръжката трептеше като гърмяща змия, готвеща се да нападне.

Бъртън излезе пред колибата, прецени за миг разстоянието до Гъоринг и се хвърли напред. Неговото асегаи потъна в корема на немеца. Двете ръце на Гъоринг се разпериха, той изквича и падна на хълбок. Бъртън нарами отпуснатото тяло на Агно и го изнесе от колибата.

От „Кръглата къща“ вече долитаха виковете. Факли се мятаха наляво-надясно. От най-близката кула часовият ревеше гръмогласно.

Гъоринг седеше присвит на земята, вкопчен в дръжката, където се подаваше от раната.

Обърна към Бъртън лицето си със зяпнала уста и каза:

— Ти пак го направи! Ти...

Падна по лице, в гърлото му клокочеха предсмъртни хрипове.

Агно се свести отведнъж и се замята трескаво. Изплъзна се от ръцете на Бъртън и падна на земята. За разлика от Гъоринг не издаде нито звук. Имаше не по-малко причини от Бъртън да мълчи, а може би и повече.

Бъртън остана изненадан с препаската на мъжа в ръцете си. Тъкмо реши да я захвърли, но напипа нещо ъгловато и твърдо под плата. Прехвърли препаската в лявата си ръка, издърпа асегайто от трупа и хукна след Агно.

Етичният избута във водата едно кану, вързано за пръчка на брега. Гребеше бясно през огряната от звездите вода и често се оглеждаше. Бъртън вдигна асегайто зад рамото си и го метна. Беше късо оръжие с дебела дръжка, направено за мушкане, а не за хвърляне. Но полетя право към целта и полетът му свърши в гърба на Агно. Етичният падна косо напред върху тясната лодка и я обърна. Кануто се превъртя с дъното нагоре. Агно не се показа над водата.

Бъртън изруга. Искаше да хване Агно жив, но по дяволите, все едно не би позволил на Етичния да му избяга. Надяваше се Агно да не се е свързал с другите.

Обърна се към колибите за гости. Барабани тътнеха навсякъде по брега, хора със запалени факли бързаха към „Кръглата къща“. Бъртън спря една жена и я помоли да му заеме факела си за малко. Тя му го подаде, но го обсипа с въпроси. Той ѝ отговори, че според него чоктавите от отсрещния бряг са ги нападнали. Тя се втурна към гъмжилото пред укреплението.

Бъртън заби острия край на факела в меката кал на брега и огледа парчето плат, останало от Агно. Отвътре, точно над твърдия квадрат, имаше капаче, затворено с две магнитни лентички, което лесно се вдигаше. Извади предмета и се взря в него на светлината от факела.

Дълго остана клекнал до играещата светлина, не можеше нито да откъсне поглед, нито да потисне сковалото го изумление. В този свят без апарати никой не бе и чувал за снимка. Но негова снимка беше още

по-невероятна, отгоре на всичко не беше направена в този свят! Бяха го снимали на Земята — Земята, загубена някъде из куповете звезди и останала само Бог знае на колко хилядолетия в миналото.

Невъзможно, струпано върху невъзможно! Но снимката беше направена по време и на място, когато и където той знаеше без никакво съмнение, че никаква камера не бе насочена към него, за да съхрани образа му. Бяха махнали мустаците от лицето му, но при ретуширането никой не бе си направил труда да замаже фона или облеклото му. И ето го, като по чудо уловен от кръста нагоре и затворен на плоско парче от някакво вещество. Плоско ли! Когато обърна квадратчето, лицето на снимката се завъртя. Задържа я почти под прав ъгъл към очите си и видя лицето си в три четвърти.

— През 1848 година — промърмори сам на себе си. — Когато бях на двадесет и седем години, служех като подофицер в Индийската армия. А това там са сините планини на Гоа. Трябва да е било по времето, когато се възстановявах там от раните си. Но, Боже мой — как? Кой? И как са се сдобили с тази снимка Етичните?

Очевидно Агно носеше тази снимка, за да подпомага паметта си при издирването на Бъртън. Вероятно всеки от преследвачите имаше такава снимка, скрита в препаската му. Нагоре и надолу по Реката Те го търсеха. Може би хиляди или десетки хиляди от Тях. Кой би могъл да знае колко агенти имаха и доколко силно желяеха да го хванат, а и защо толкова им беше нужен?

Пъхна снимката обратно в джобчето и стана, за да тръгне към колибата. В този миг погледът му мина през върховете на планината — недостъпните висини, заградили долината от двете страни.

Нещо премина под ярък облак космически газ. Мярна се и преди той да мигне, изчезна.

След няколко секунди изникна от нищото, прие очертанията на тъмно полукълбо и отново се скри.

Второ летящо тяло се появи за малко, пак се показа, но този път по-ниско и изчезна като първото.

Етичните щяха да го отведат, а хората от Севиерия имаше да се чудят какво ги е приспало за час-два.

Нямаше време да се върне в колибата и да събуди спътниците си. Само още миг да почакаше, и щеше да попадне в капана.

Обърна се и тичешком влезе в Реката, заплува към отсрещния бряг, отдалечен на миля и половина. Но едва измина четиридесет ярда и усети присъствието на тежко туловище над себе си. Обърна се на гръб и погледна. Виждаше над себе си само мекото сияние на звездите. И изведнъж сякаш от въздуха изникна диск с диаметър около шестдесет фута, увисна на петдесетина стъпки над него и закри част от небето. Скри се почти в същия миг, за да слезе само на двайсетина фута от Бъртън.

Значи те разполагаха с някакво средство, за да виждат надалеч в мрака и бяха засекли бягството му.

— Чакали такива! — изкрещя им той. — Няма да ме хванете, каквото ще да става!

Ритна с крака във въздуха, гмурна се и заплува право надолу. Водата ставаше по-студена, ушите го заболяха от налягането. Очите му бяха отворени, но нищо не виждаше. Внезапно го тласна водна стена, той се досети, че ударът е дошъл от потъването на голямо тяло.

Летателният апарат го бе последвал във водата.

Имаше само един начин да се измъкне. Щяха да получат мъртвото му тяло и толкова. Пак щеше да им избяга, за да оживее някъде по Реката и да ги надхитри отново, за да им го върне тъпкано.

Отвори уста и вдиша дълбоко през носа и устата.

Водата го задави. Само с най-мощно усилие на волята попречи на устните си да се притиснат една в друга, спря напъна да се бори с обкръжаващата го смърт. Умът му беше уверен, че ще живее пак, но клетките на тялото му не знаеха това. Те жадуваха живота сега, в този миг, а не в достъпното за разума бъдеще. И изстискаха вик на отчаяние от неговото задавено във вода гърло.

— Яаааааааа!

Викът го вдигна от тревата, като че го подхвърли трамплин. За разлика от първото си възкресение, сега не се чувстваше слаб и объркан. Знаеше какво да очаква. Щеше да се събуди на тревистия бряг на Реката до граалов камък. Но не беше подготвен да види битката на тези гиганти около себе си.

Първата му мисъл беше да си намери оръжие. Но нямаше нищо подръка освен граала, който винаги се появяваше заедно с възкръсналия, а до него видя купчина платове с различни размери, цветове и дебелини. Направи крачка, стисна дръжката на граала и зачака. Ако се стигнеше дотам, щеше да използва граала като тояга. Вярно, беше лек, но практически неразрушим и извънредно твърд.

Обаче чудовищата наоколо изглеждаха така, сякаш можеха да понесат целодневен бой, без нищо да усетят. Повечето от тях бяха по осем фута високи, а някои надхвърляха девет. Раменете с изпъкващи мускули бяха поне три фута широки. Телата им бяха човешки или почти човешки, по бялата кожа растяха дълги червеникави или кафяви косми. Не бяха окосмени като някое шимпанзе, но козината им растеше по-нагъсто, отколкото на който и да е човек, а Бъртън бе виждал изключително космати човешки същества.

Но лицата им придаваха нечовешки и плашещ вид, особено когато ръмжаха от яростта на свиването. Под ниските чела изпъкваха мощни кости, които без прекъсване обикаляха очите като буквата О. Макар че очите им не бяха по-различни от неговите, изглеждаха малки на широките лица. Скулите рязко се издаваха навън и също толкова рязко хлътваха по-надолу. Заради грамадните си носове тези великани приличаха на маймуни с хоботи.

В друг момент Бъртън би се забавлявал от външността им. Не и сега. Ревовете, изтръгващи се от гръдни кошове, по-внушителни, отколкото на горила, имаха мощта на лъвски. А ужасяващите зъби биха накарали и бяла мечка да се замисли, преди да нападне.

Юмруците с размери колкото главата му стискаха тояги с дължината и дебелината на окове от каруца. Размахваха оръжията си един срещу друг и когато срещнеха плът, костите се трошаха с трясък като от падащо дърво. Понякога се чупеха и тоягите.

Бъртън имаше малко време, за да се огледа. Светлината беше слаба. Слънцето само наполовина се показваше над върховете. Въздухът беше значително по-студен от навиците на Бъртън за тази планета, освен завършилите с поражение негови опити да се изкатери до гребена на тези отвесни планински вериги.

После един от победителите в поредната схватка се огледа за следващия враг и го видя.

Очите му се разтвориха широко. За миг като че се стресна не по-малко от Бъртън. Вероятно никога досега не бе срещал твар като Бъртън, както и Бъртън не познаваше подобни страшилища. Великанът изрева гръмовно, прескочи смазаното тяло на мъртвия си противник и се спусна към Бъртън, вдигнал брадва, с която можеше да повали и слон.

Бъртън също побягна с граала в ръка. Ако го загубеше, по-добре беше да умре веднага. Без него би умрял от глад или би влачил жалко съществуване с уловени риби и филизи от бамбук.

Почти успя. Видя пролука и профуча край двама гиганти, вкопчили се един в друг в опити да се хвърлят на земята, покрай още един, който отстъпваше под порой удари от тоягата на четвърти. И точно когато вече ги подминаваше, двамата борци се сгромолясаха върху него.

Тичаше достатъчно бързо и не попадна под туловищата им, но размаханата ръка на единия улучи лявото му стъпало. Ударът беше страхотен, прикова крака му в пръстта и го спря на място. Бъртън падна по лице и закрепця. Стъпалото му сигурно беше счупено, а имаше разкъсвания в мускулите по целия крак.

И въпреки всичко стана и закуцука към Реката. Щом влезеше във водата, можеше да отплува от това място, ако не загубеше съзнание от адските болки. Подскочи два пъти на десния крак и беше хванат отзад.

Излетя във въздуха, като се въртеше, и беше уловен, преди да завърши падането си.

Великанът го държеше с едната си изпъната ръка, юмрукът с исполинска сила стискаше Бъртън през гърдите. Едва дишаше, ребрата

му сякаш всеки миг щяха да се срещнат в белите дробове.

Но пак не изпускаше граала си. И сега го използва, за да удари гиганта по рамото.

Леко, като че отпъждаше муха, чудовището чукна с брадвата си по сивата метална кутия и тя отлетя от ръката на Бъртън.

Човекоподобното се ухили и сви ръката си, за да огледа Бъртън отблизо. Бъртън тежеше над сто и осемдесет фунта, но ръката дори не трепна от напрежение.

За миг Бъртън се взря в бледосините очи, потънали зад костните кръгове. Около носа личаха множество изпъкнали вени. Устните стърчаха заради издадените напред челюсти, а не, защото бяха особено дебели, както Бъртън си помисли отначало.

Грамадното същество изръмжа дълбоко и вдигна Бъртън над главата си. Бъртън заудря по ръката му с юмруци, знаеше, че няма полза, но не искаше да се примири като уловен в капан заек. Докато се занимаваше с това, вниманието му отчасти улови няколко особености на местността.

Когато се събуди, слънцето едва се надигаше над планинските върхове. Минаха само няколко минути, откакто скочи от тревата, но слънцето трябваше вече да се намира над планинската верига. Но не беше там, висеше точно на предишното място.

Освен това издигащата се нагоре долина позволяваше на погледа да стигне поне на четири мили. Грааловият камък наблизо беше последният. Зад него се виждаха само равнината и Реката. Това беше краят... или началото на Реката.

Нямаше нито време, нито желание да размишлява какво означаваше всичко това. Само го забеляза в прехода от болка към ярост и накрая страх. После, както гигантът се готвеше да завърти брадвата си и да разцепи на трески главата на Бъртън, той се вцепени и изпищя. За Бъртън усещането беше като от изпищяла до ухото му локомотивна свирка. Хватката на чудовището отслабна и Бъртън падна на земята. За миг потъна в несвяст от болката в крака.

Когато дойде на себе си, заскърца със зъби, за да не викне пак. Изстена и седна, но пробягалият по крака му огън почти заличи слабата светлина наоколо. Битката продължаваше навсякъде, но той се озова в малко ъгълче на спокойствие. До него лежеше трупът на звероподобния великан, канил се преди малко да го убие. Задната част

на черепа му, която наглед би издържала и удар на таран за пробиване на крепостни порти, беше смазана.

Около слонското туловище пълзеше на четири крака друга жертва. Когато го видя, Бъртън за момент забрави своите болки. Ужасяващо раненият човек беше Херман Гъоринг.

И двамата бяха възкресени на едно и също място. Нямахше време да обмисли какво следваше от това съвпадение. Болката му се върна. А Гъоринг се опитваше да говори.

Не изглеждаше като човек, който още има какво да каже или му е останало време за приказки. Целият беше облян в кръв. Дясното му око липсваше. Устата му беше разкъсана до ухото. Една от дланите му беше смазана като лист кожа. Счупено ребро стърчеше навън. Как бе останал жив досега, а още повече — пълзял, Бъртън не можеше да проумее.

— Ти... ти! — каза дрезгаво Гъоринг на немски и падна. Фонтан кръв изригна от устата му върху краката на Бъртън. Очите му се изцъклиха.

Бъртън се запита дали някога ще научи какво е искал да му каже умиращият. Но и нямаше значение. Налагаше се да помисли за къде по-важни неща.

На десетина крачки от него двама колоси стояха с гръб към него. Дишаха тежко и може би си почиваха, преди пак да се впуснат в битката. После единият заговори другия.

Никакво съмнение. Великанът не крещеше безсмислено. Използваше език, за да общува.

Бъртън нищо не разбираше, но беше сигурен, че чува осмислена реч. И вече не се нуждаеше от ясно различимите срички в отговора на втория, за да потвърди догадката си.

Значи това не бяха никакви праисторически маймуни, а представители на разнообразност праचовеци. Трябва да са останали непознати за науката на двадесет и първи век, защото неговия приятел Фригейт му описа всички вкаменелости, известни в 2008 година.

Той се облегна на грамадните ребра на поваления гигант и махна от лицето си дългите потни червеникави косми. Бореше се с напъните за повръщане, със страданието от разбитото си стъпало и скъсаните мускули. Ако вдигаше шум, би привлякъл погледите на онези двамата и те щяха да дойдат, за да довършат започнатата работа на първия. Е, и

какво от това? С такива рани, в земята на такива страшилища, какъв шанс имаше да оцелее?

Но още по-лоша от болките в крака беше мисълта, че при първото си пътешествие със Смъртния експрес бе стигнал целта си.

Вероятността да попадне точно тук едва ли надвишаваше едно на десет милиона и би могъл никога да не повтори това, ако ще да се удави десет хиляди пъти. Но извади фантастичен късмет. Може би един-единствен път. И твърде скоро щеше да загуби тази уникална възможност.

Слънцето, скрито наполовина, се движеше зад върховете отгатык Реката. Това беше мястото, чието съществуване досега само предполагаше. Улучи с първия изстрел. А сега, с отслабването на зрението и на болката знаеше, че умира. И причина за слабостта му не беше само осакатеният му крак. Сигурно имаше вътрешни кръвоизливи.

Опита се да стане. Трябваше да се изправи, дори и на един крак, за да размаха юмрук срещу присмиващата му се съдба и да я прокълне. Искеше да умре с ругатня на уста.

Червените криле на зората леко докоснаха очите му.

Той се изправи и знаеше, че раните му са излекувани и отново е цял и здрав, но все още не му се вярваше. До себе си намери граал и купчинка грижливо сгънати шест парчета плат с различни размери, цветовете и дебелини.

На десетина стъпки от него друг мъж, също гол, се надигаше от ниската яркозелена трева. По кожата на Бъртън пробягаха тръпки. Русата коса, широкото лице и бледосините очи бяха на Херман Гьоринг.

Немецът се изненада не по-малко от Бъртън. Заговори бавно, сякаш се отърсваше от тежък сън.

— Тук има нещо много сбъркано.

— Наистина става нещо гнусно — отвърна Бъртън.

Не знаеше за схемата на възкресението по Реката повече, отколкото всеки друг. Никога не бе виждал възкресение, но изслуша достатъчно описания на очевидци. На разсъмване, тъкмо когато слънцето се показваше над недостъпната планина, до граалов камък въздухът проблясваше.

И за миг, по-кратък от мах на птиче крило, разкривените форми добиваха плът, гол мъж, жена или дете се появяваше от нищото на тревата до камъка. Винаги с незаменимия граал и парчетата плат до поредния „Лазар“.

В една долина, дълга може би от десет до двадесет милиона мили, където живееха приблизително тридесет и пет или тридесет и шест милиарда човешки същества, дневно сигурно умираха около милион от тях. Вярно беше, че сред тях не съществуваха болести (с изключение на психическите), но макар да не разполагаха със статистически данни, вероятно всеки двадесет и четири часа един милион хора умираха от неизброимите войни между милион дребни държавици, от престъпления на страстта, от самоубийства, от екзекуции на престъпници или нещастни случаи. Имаше непрекъснато

и многочислено движение на хора, преминаващи през „малкото възкресение“, както го наричаха всички.

Но Бъртън никога не бе чувал двама души, умрели на едно място и по едно време, да бъдат възкресени един до друг. Процесът по избора на място за новия живот беше случаен. Поне така смяташе Бъртън до този момент.

Такова съвпадение можеше да се случи, дори и при шанс едно на около двадесет милиона. Но две, в непосредствена последователност, бяха истинско чудо.

Бъртън не вярваше в чудеса. Всяко събитие се поддаваше на обяснение чрез принципите на науката, стига човек да разполага с всички факти.

Но той не ги знаеше и засега не възнамеряваше да си блъска главата за това „съвпадение“. Решението на друг проблем настоятелно занимаваше вниманието му. Какво трябваше да прави с Гьоринг?

Този тип го познаваше и можеше да го посочи на всеки от Етичните, тръгнали да го търсят.

Бъртън се огледа припряно и забеляза няколко мъже и жени, които идваха към тях с дружелюбни усмивки. Оставаше малко време, колкото да размени две-три думи с Гьоринг.

— Гьоринг, мога да убия или тебе, или себе си. Но не искам да правя нито едното, нито другото, поне засега. Знаеш защо си опасен за мен. Не би трябвало да рискувам с тебе, долна хиена такава. В тебе вече има нещо различно отпреди, но не мога да кажа какво е. Все пак...

Гьоринг, известен със своята издръжливост, вече се опомняше от стъписването. Ухили се многозначително и каза:

— Май те държа точно на мушката, а?

Забеляза озъбената гримаса на Бъртън, бързо вдигна ръка и добави:

— Но аз се заклевам, че на никого няма да разкрия самоличността ти! С нищо няма да ти навредя! Може и да не сме приятели, но най-малкото добре се познаваме, а сега попаднахме в земя на чужди за нас хора. Добре е, когато можеш да видиш поне едно познато лице. Знаем, защото доста страдах от самотата, от духовен глад. Мислех, че ще полудея. Отчасти това е причината да се пристрастя към дъвката. Повярвай ми, няма да те предам.

Бъртън въобще не му повярва. Но си каза, че би могъл да му се довери донякъде. Гьоринг имаше нужда от бъдещ съюзник, докато прецени хората в този район и реши какво може и какво не може да прави. Освен това допускаше възможността Гьоринг да се е променил за добро.

„Не, каза си Бъртън. Не. Ето, пак правиш същата грешка. На думи може и да си циник, но винаги твърде лесно си прощавал, винаги си бил готов да пренебрегнеш причиненото ти зло и да дадеш още една възможност на неприятеля си. Бъртън, не бъди глупак и сега.“

Но и след три дни не успя да определи отношението си към Гьоринг.

Бъртън се представи като Абдул ибн Харун, жител на Кайро от деветнадесети век. По няколко причини си избра това прикритие. Говореше превъзходно арабски, знаеше диалекта, разпространен в Кайро по онова време, а така имаше и повод да покрива главата си с плат, омотан като чалма. Надяваше се, че това поне малко ще промени външността му. Гьоринг не изтърва пред никого дори дума, с която да застраши маскировката му. Бъртън беше почти сигурен в това, защото той и Гьоринг прекарваха повечето време заедно. Бяха настанени в една колиба, докато се приспособяват към местните обичаи и премине периодът, през който ги наблюдаваха внимателно.

Част от изпитанието беше и непрекъснатото военно обучение. През деветнадесети век Бъртън беше сред най-големите майстори на сабята, а и познаваше всяка тънкост на схватката с оръжие или с голи ръце. След като показа способностите си в поредица проверки, с голяма охота го поканиха да се присъедини към армията. Дори му обещаха да го направят инструктор, след като достатъчно добре научи езика.

Гьоринг също бързо си спечели уважението на местните жители. Каквито и да бяха пороците му, не му липсваше смелост. Беше силен и умело боравеше с оръжията, умееше да бъде весел и симпатичен, когато това съвпаднаше с интересите му, и учеше езика почти толкова леко, колкото и Бъртън. Бързо си спечели авторитет и знаеше как да се възползва от това, както и подобаваше на бивш райхсмаршал на Хитлерова Германия.

Тази част от западния бряг беше населена почти изцяло от хора, говорещи език, напълно непознат дори за Бъртън, който великолепно

се справяше с езиците и на Земята, и в Света на Реката. Когато научи достатъчно, за да задава въпроси, стигна до заключението, че този народ е живял в Централна Европа около началото на бронзовата епоха. Спазваха някои любопитни обичаи, като публични полови сношения. За Бъртън, съоснователя на Кралското антропологично дружество през 1863 година в Лондон, това беше доста интересно. По време на пътешествията си по Земята бе видял премного чудатости. Не участваше в церемониите, но и не се впечатли кой знае колко.

Но с радост възприе обичая на нарисуваните по лицата бради и мустаци. Мъжете се гнусяха от факта, че Възкресителите са премахнали завинаги космите по лицата им, както и кожата отпред по членовете им. Нищо не можеха да направят, за да отстранят второто възмутително деяние, но поне се пребориха донякъде с първото. Мацаха се над устните и по брадичките с тъмна течност, забъркана от фино стрити въглени, рибен клей, дъбов танин и още няколко съставки. По-упоритите използваха течността за татуировки и изтърпяваха болезнените и многобройни убождания с остра бамбукова игла.

Сега Бъртън беше с още по-променена външност, но напълно зависеше от намеренията на човека, който би го предал при първа възможност. Искаше да привлече някой от Етичните, но без Етичният да разкрие самоличността му.

Бъртън искаше да бъде сигурен, че ще успее да се махне, преди да го уловят в мрежата. Захващаше се с опасна игра, като разходка по опънато въже над яма, пълна с гладни вълци, но желаше да участва в играта. Щеше да избяга само в краен случай. През останалото време щеше да бъде жертвата, излязла на лов за ловеца.

И неизменно видението на Тъмната кула или Великия граал се мерзелееше на хоризонта във всяка негова мисъл. Защо ли да си играе на котка и мишка, щом съществуваше възможност да нахлуе в замъка, където според него беше щабът на Етичните? Или ако „нахлуе“ не му изглеждаше най-подходящата дума, то да се промъкне в Кулата, да влезе, както една мишка успява да влезе в къща... или в крепост. Докато котките търсят по други места, мишката ще се мушне тихичко в Кулата, а там вече току-виж мишката се превърнала в тигър.

От тази мисъл се разсмя гръмко и двамата му съжителци в колибата го погледнаха с любопитство. Гъринг и Джон Колоп,

англичанин от седемнадесети век. Смехът му беше и подигравка към себе си, заради желанието да изглежда тигър в собствените си очи. Какво му даваше надежда да си въобразява, че той, един самотен човек, може с нещо да навреди на същества, преобразуващи лика на планети, възкресяващи милиарди хора, хранещи върнатите към живот? Сви ръце пред очите си и си каза, че в тях и в мозъка, който ги насочва, може би се крие провалът на Етичните. Не знаеше каква страхотия съдържа в себе си. Но те се плашеха от него. Само ако можеше да научи защо...

И затова смехът му само отчасти звучеше подигравателно. Нещо в съзнанието на Бъртън поддържаше вярата му, че е тигър сред хората. *За какъвто се смята човек — такъв е*, промърмори Бъртън.

Гъоринг каза:

— Приятелю, смехът ти е особен. Някак женствен за един толкова мъжествен човек. Прилича ми на... на хвърлен камък, подскачащ по заледено езеро. Бих могъл да го оприлича и на вой на чакал.

— Имам в себе си по нещо и от чакала, и от хиената — отвърна Бъртън. — Така казваха онези, които ме клеветяха и хулеха. И бяха прави. Но аз съм и нещо друго.

Стана от леглото си и започна да се упражнява, за да раздвижи омекналите от съня мускули. След няколко минути щеше да отиде при грааловия камък до Реката, за да напълни граала си. След това за около час патрулите щяха да огледат цялата територия. Идваше ред на строевата подготовка, последвана от обучение за бой с копие, боздуган, прашка, сабя от обсидиан, с лък и стрели, с кремъчна брадва и с крака и ръце. Един час за почивка, обяд и разговори. След това един час изучаване на езика. Двучасова смяна в работата по изграждането на укрепленията, обозначаващи границите на държавицата. Половин час почивка, после задължителния пробег от една миля за издръжливост. Вечеря от граалите и свободна вечер освен за онези, които застъпваха на пост или имаха други задължения.

Подобен график и подобни занимания съществуваха в безбройни малки държави нагоре и надолу по Реката. Почти навсякъде хората воюваха или се готвеха за война. Гражданите бяха длъжни да поддържат бойната си форма и да се сражават колкото може по-добре.

А и тренировките запълваха времето на същите тези граждани. Колкото и да дотягаше еднообразието на военния живот, пак беше по-добър от празните размишления с какво да се позабавлява човек. Свободата от грижи за прехраната, наемите, сметките, от досадните дреболии на всекидневните задължения, които поглъщаха времето на земните хора и им даваха поводи да мрънкат — тази свобода невинаги беше благословена. Налагаше се да водят сериозна битка срещу скуката и вождовете на всяка държавица всекидневно си блъскаха главите с какви задачи да натоварят своите хора.

В долината на Реката трябваше да се възцари раят, но имаше само война, война и пак война. Но като се пренебрегнаха другите ѝ особености, тук войната беше нещо добро (според някои)! Придаваше вкус на живота и премахваше скуката. Алчността и агресивността на човека имаха и своята смислена страна.

След вечеря всеки мъж или жена имаха право да вършат, каквото поискат, стига да не нарушават местните закони. Можеха да разменят цигарите и алкохола, осигурен от граалите, или рибата, уловена в Реката, за по-добър лък и стрели. За щитове, за паници и чаши, за маси и столове. За бамбукови флейти, за глинени свирки, за барабани от човешка или рибешка кожа. За редки камъчета (които наистина се намираха рядко), за огърлици, изработени от чудесно оформените и оцветени кости на дълбоководните риби, от нефрит или резбовано дърво. За обсидианови огледала, за сандали и обувки, за рисунки с въглен, за рядката и скъпа бамбукова хартия, за мастило и писалки от рибешки кости. За шапки, направени от жилавите стебла на тревата по хълмовете. За кречетала. За малки колички, с които хората се спускаха от хълмовете. За лири от дърво и струни от червата на „речен дракон“. За букови пръстени, носени и на ръцете, и на краката. За глинени статуетки. И за други предмети, практични или служещи само за украшение.

Разбира се, по-късно настъпваше и времето за секс, засега забранен на Бъртън и съседите му по колиба. Само когато ги признаеха за пълноправни граждани, щяха да получат разрешение да се преместят в самостоятелни колиби и да живеят с жени.

Джон Колоп беше нисък, слаб младеж с дълга жълта коса, тясно, но приятно лице и големи сини очи с много дълги, извити нагоре

черни мигли. При първия си разговор с Бъртън, след като се представи, той каза:

— Излязох от мрака на майчината си утроба — а от чия ли друга бих могъл да изляза — в Божията светлина през 1625 година на Земята. И твърде бързо се върнах в лоното на Майката Природа, сигурен в надеждата си за възкресение, която не ме разочарова, както виждате. Но се налага да призная, че този задгробен живот не прилича на онова, в което ме караха да вярвам пасторите. Но и как ли биха могли да узнаят истината, горкичките слепи нещастници, водещи слепци след себе си!

Не след дълго Колоп му каза, че принадлежал към Църквата на Втората Възможност.

Бъртън вдигна вежди. Беше се срещал с тази религия на много места по Реката. Макар и неверник, Бъртън полагаше усилия да изучи подробно всяка религия. Познаваш ли вярата на човека, познаваш половината от него. Познаваш ли и жена му — познаваш го целия.

Църквата изповядваше няколко прости догми, някои основани на факти, други — на предположения, надежди и желания. В това не се отличаваше от всички вярвания, възникнали на Земята. Но вярващите във Втората Възможност имаха важно предимство пред всяка земна религия. За тях не беше никакъв проблем да докажат, че мъртвите хора могат да оживеят — и то не веднъж, а често.

— И защо човечеството получи своята Втора Възможност? — попита Колоп с тихия си сериозен глас. — Нима я заслужава? Не. С малки изключения хората са подло, нищожно, дребнаво, злобно, тесногръдо, невероятно себично, вечно препиращо се и гнусно гъмжило. Като го наблюдават, боговете — или Бог — би трябвало да повърнат. Но в тази божествена хращка се намират и съсиреци на състраданието, моля да ме извините, че си служа е подобни образи. Колкото и да е долен човекът, той съдържа сребърната нишка на божественото в себе си. Не е безсмислено твърдението, че човек е сътворен по образ и подобие Божие. И в най-лошите сред нас има нещо, което си струва да бъде съхранено, и от това нещо може да възникне новият човек. Който и да ни е дал тази нова възможност да спасим душите си, той знае истината. Оставиха ни тук, в тази долина на Реката, на тази чужда планета под чуждо небе, за да работим за спасението си. Колко време ни е дадено, аз не знам, нито дори

наставниците на нашата църква си позволяват да налучкват. Може би цялата вечност, може би сто или хиляда години. Но, приятелю мой, трябва да се възползваме от времето си, колкото и да е то.

Бъртън възрази:

— Нима не те принесоха в жертва върху олтара на Один норвежците, вкопчили се в старата си вяра, въпреки че не са попаднали във Валхала, обещана им от техните жреци? Не смяташ ли, че само загуби време и сили да им проповядваш? А те си вярват във все същите древни богове и единствените различия в тяхното вероучение са дребните поправки, за да го нагласят към тукашните условия. Точно както и ти отначало си се придържал към предишната си вяра.

— Норвежците не могат да обяснят новото, което ги заобикаля, но аз мога. Разполагам с разумно обяснение, което след време ще приемат и норвежците със същата страст, с която вярвам и аз. Те ме убиха, но някой по-убедителен член на църквата ще отиде при тях и ще им говори, докато го разпънат в дървения skut на своя дървен идол и го прободат в сърцето. И ако той не ги откаже от поклонението на идола, следващият мисионер ще успее. На Земята беше вярно, че кръвта на мъчениците е семето на църквата. Но още по-вярно е и тук. Ако убиеш човек, за да му запушиш устата завинаги, той изведнъж се появява някъде другаде по Реката. И човек, станал мъченик на стотици хиляди мили оттук, идва да замени предишния мъченик. И в края на краищата църквата ще победи. Тогава хората ще прекратят своите безсмислени, пораждащи омраза войни и ще се захванат с истинска работа, единствената работа, която им е нужна — да спечелят спасението си.

— Това, което казваш за мъчениците, е вярно само спрямо хората, водени от някаква идея — каза Бъртън. — Но убитият зъл човек също се появява на друго място и продължава да сее своето зло.

— Доброто ще надделее, а истината винаги побеждава — промълви Колоп.

— Не знам доколко си бил ограничен във възможността да пътуваш на Земята и колко кратък е бил животът ти, но явно си видял и научил твърде малко, щом си останал толкова заслепен. Аз съм по-предпазлив в убежденията си.

Колоп настояваше:

— Църквата не се опира само на вярата. Тя има нещо съвсем действително и твърде съществено, на което основава учението си. Кажете ми, приятелю Абдул, чувал ли си за мъртви възкресени?

— Та това е парадокс! — възкликна Бъртън. — Какво означава това — мъртви възкресени?

— Има три достоверни случая и още четири, за които църквата научи, но не можа да ги потвърди. Това са мъже и жени, убити някъде по Реката и пренесени на друго място. Колкото и да е странно, телата им били сътворени отново, но без искрица живот. А сега ми кажете — защо?

— Не мога да си представя! Кажете ми ти. А аз ще те слушам, защото говориш като познавач.

Можете да си представите, защото бях чул и друг път същата история. Но искаше да разбере дали разказът на Колоп ще съвпадне с предишните.

Оказа се същият, дори със същите имена на мъртвите „лазаровци“. Тези мъже и жени били видени от хора, познавали ги добре на Земята. Всички били светци или приближаващи се към тях по достойнствата си. Всъщност един от тях дори бил канонизиран на Земята.

И според теорията на църквата били достигнали онова състояние на святост, което правело ненужно пребиваването им в „чистилицето“ на Речната планета. Душите им продължили към... е, нанякъде... и изоставили вече ненужния товар на своите физически тела.

Скоро, твърдеше църквата, мнозина щели да ги последват. И да оставят тук телата си. И като мине достатъчно време, долината на Реката може би ще остане безлюдна. Всички ще са се освободили от своята поквара и ненавист и ще бъдат озарени от любов към човека и към Бог. Дори най-покварените, наглед загубили надежда да се спасят, ще могат да се отделят от телесното си битие. Всичко, необходимо за получаването на тази върховна милост, била любовта.

Бъртън въздъхна, разсмя се силно и каза:

— Plus ça change, plus c'est la tete chose.^[1] Още една приказка, за да вдъхва надежди у хората. Старите религии се сгромолясаха, макар че мнозина отказват да приемат дори това, значи трябва да измислим нови.

— Но в тази има смисъл — каза Колоп. — Нима имаш по-добро обяснение защо сме тук?

— Може би. И аз умея да съчинявам приказки.

По-точно, Бъртън вече имаше обяснение. Обаче не можеше да го сподели с Колоп. Спрус бе признал някои неща за произхода, историята и целта на своята група — Етичните. И повечето от казаното съвпадаше с теологията на Колоп.

Спрус се самоуби, преди да им обясни проблема с „душата“. Бъртън предполагаше, че „душата“ е задължителна част от цялата организация на възкресението. Иначе, когато човекът в тялото достигаше „спасението“ и тялото му вече не живееше, не би останало нищо, което да носи същественото у човека. И щом можеха да обяснят живота си след земния с физически понятия, „душата“ също би трябвало да е физическо явление и не си струваше да я отхвърлят с етикета „свръхестествено“, както ставаше на Земята.

Бъртън още не знаеше много неща. Но бе имал възможността да надзърне в ставащото на тази Речна планета, както никой друг.

И възнамеряваше да използва малкото си знания като лост, за да се добере до повече, да насили капака да се отвори и да се промъкне в светилището. За да постигне това, трябваше да се промъкне в Тъмната кула. А единственият начин да стигне бързо до нея беше Смъртният експрес. Но първо искаше да бъде открит от някой Етичен. После щеше да го надвие, да го направи безпомощен, преди да се е самоубил, и някак да изтръгне още информация от него.

Засега продължаваше да играе ролята на Абдул ибн Харун, събудил се за задгробен живот египетски лекар от деветнадесети век, а сега гражданин на Баргаухвдзис. И като такъв реши да стане член на Църквата на Втората Възможност. Заяви пред Колоп, че е разочарован от Мохамед и неговото учение, така стана първият привлечен от Колоп в този район.

— Приятелю мой, в такъв случай трябва да се закълнеш, че нито ще вдигаш оръжие срещу друг човек, нито ще се защитаващ при нападение — каза му Колоп.

Възмутеният Бъртън му се тросна, че няма да позволи никой да го удари безнаказано.

— Е, това си е съвсем естествено — меко каза Колоп. — Вярно е, искането ми противоречи на всички твои навици. Но човек може да

стане нещо различно от това, което е бил, нещо по-добро — ако има силна воля и желание.

Бъртън го удостои с едно ядно „не“ и се махна. Колоп поклати тъжно глава, но продължи да се държи дружелюбно. Не без чувство за хумор, понякога наричаше Бъртън „моя петминутен покръстен“. Имаше предвид не времето, необходимо за привличане на Бъртън в лоното на Църквата, а времето, нужно на Бъртън, за да я напусне.

Не след дълго Колоп имаше и своя втори покръстен — Гьоринг. Отначало немецът само сипеше подигравки срещу Колоп. После пак започна да използва дъвката и кошмарите му се върнаха.

Две нощи не даде на Колоп и Бъртън да заспят със стоновете, мятането и писъците си. Вечерта на третия ден попита Колоп дали ще го приеме в Църквата. Обаче се налагало и да се изповяда. Колоп трябвало да разбере що за човек стоял пред него — и на Земята, и тук.

Колоп изслуша смесицата от самоунижение и самовъзхваление. После каза:

— Приятелю, не ме интересува какъв може да си бил. Интересува ме само какъв си сега и какъв ще бъдеш. Изслушах те единствено защото изповедта носи добро на душата. Виждам, че си твърде объркан, че страдаш от печал и угризения за това, което си сторил, но същевременно изпитваш и удоволствие от онова, което някога си бил — могъщ сред хората. Много неща от разказа ти останаха неясни за мен, защото не съм научил кой знае колко за твоето време. Не че има значение. Само днес и утре са нашата грижа. Всеки ден сам ще се погрижи за себе си.

На Бъртън му се стори не че Колоп не искаше да знае какъв е бил Гьоринг, а че не повярва на неговата история за величие и падение. Имаше толкова много лъжци, че истинските герои и злодеи се обезцениха. Например Бъртън бе срещал трима Исусовци, двама Аврамовци, четирима Ричардовци Лъвски сърца, шестима претенденти за живота на Атила, около една дузина — за Юда (и само един от тях говореше арамейски), един за Джордж Вашингтон, двама Байроновци, генерал Кастър (който говореше на йоркшърски диалект), Фин Мак Кул (който не знаеше древноирландски), Чака (не използваше точно този зулуски диалект, който би трябвало) и мнозина други, които биха могли да са тези, за които се представяха, а биха могли и да не са.

Какъвто и да е бил човек на Земята, тук трябваше да се наложи отново. Не беше лесно поради коренно различните условия. Великите и могъщите на Земята тук непрестанно понасяха унижения заради претенциите си и им отказваха възможността да докажат кои са.

За Колоп унижението беше благословия. Първо унижение, после — смирение, би казал той. А нататък по пътя следва човечината.

Гьоринг беше уловен като в капан в своята „Идея за грамадното“, както я наричаше Бъртън. По природа беше склонен към излишества, особено в страстта си към наркотиците. Знаеше, че дъвката изтръгваше от корените им мрачните неща в личната му бездна и ги изнасяше на светло, знаеше, че се разпада, че се разкъсва на парчета, но продължаваше да дъвче толкова, колкото успяваше да намери. С възстановено здраве след поредното възкръсване можеше да устои срещу наркотика. Но броени седмици след като попадна в този район, той се предаде и сега виковете „Мразя те, Херман Гьоринг!“ цепеха нощната тишина.

— Ако продължава така — каза Бъртън на Колоп, — той ще полудее. Или ще се самоубие пак, или ще накара някой друг да го убие, за да избяга от себе си. Но самоубийството е безполезно и всичко ще се повтори за кой ли път. Кажи ми искрено — няма това не е ад?

— По-скоро е чистилище — отговори му Колоп. — Чистилището е ад, в който има надежда.

---

[1] Колкото и да се променя, все същото си остава (фр.). — Б. пр.

↑

Минаха два месеца. Бъртън си отбелязваше дните с кремъчен нож върху издялана борова пръчка. Този беше четиринадесетият ден от седмия месец на Година пета след Възкресението. Бъртън се опитваше да води календар, защото освен всичко друго се смяташе за летописец. Но му беше трудно. Времето не означаваше много край тази Река. Полярната ос на планетата се намираще винаги под ъгъл от деветдесет градуса спрямо плоскостта на еклиптиката. Нямаше смяна на сезони, а звездите сякаш се блъскаха една в друга и правеха различаването на отделно светило или съзвездие невъзможно. Бяха толкова неизброими и ярки, че дори слънцето в зенит не успяваше да заличи от небето най-големите. Подобни на призраци, които не желяеха да отстъпят пред дневната светлина, те висяха над главите и в най-жежкия ден.

Независимо от това, хората имаха нужда от времето, както рибите от вода. Ако не знаеха нищо за идеята на календара, биха го измислили наново. И така, за Бъртън този ден беше 14 юли от Година пета.

Но Колоп, като мнозина други, отбелязваше времето като продължение на дните след смъртта си на Земята. За него беше 1667 година след Христа. Той не вярваше, че „сладкият Исус“ е станал кисел. По-скоро за него тази Река беше Йордан, а долината — земята отвъд сянката на смъртта. Признаваше, че задгробният живот не съответстваше на очакванията му. И все пак в много неща беше по-великолепен. Виждаше го като свидетелство за любовта на Бог към Неговите творения. Бе дал на всички хора, напълно недостойни за такъв дар, втора възможност. И ако това тук не беше Новият Йерусалим, то поне мястото беше подготвено за съграждането му. Тук тухлите — любовта към Бог, и спойката — любовта към човека, трябваше да бъдат извлечени от мелницата и пещта, наричани планета на Речната долина.

Бъртън пръхтеше, докато слушаше изложението на тази теория, но някак, дори против волята си, обичаше дребното човече. Колоп

излъчваше искреност. Той не подхранваше пещта на своята доброта с книжните листове на някоя теология. Той не действаше под принудата на някое учение. Гореше с огъня на собственото си съществуване, а то се изразяваше с една дума — любов. Обич дори към онези, които с нищо не заслужаваха такова чувство, най-трудният и рядък вид любов.

Разказа на Бъртън някои подробности от земния си живот. Бил лекар, земеделец, либерал с непоклатима вяра в своята религия, но и препълнен с въпроси за вярата си и за съвременното си общество. Написал апел за веротърпимост, който изсипал върху му и похвали, и проклетия. Бил и поет, известен не за дълго, а след това забравен.

*„О, Господарю, дано и мен дариш
с чудеса, що неверници забравиха.
Прокаженият здрав, прогледнал слепият
и мъртвите дано да съживиш.“*

— Написаните от мен редове може и да са мъртви, но истината в тях живее — каза той на Бъртън. Махна с ръка, за да обхване хълмовете, Реката, планините, хората. — Както и ти можеш да се увериш, ако отвориш очите си и не настояваш толкова упорито на своя миг, че хора като нас са създали всичко това. — Той помълча и продължи: — Да приемем за миг твоето верую. Пак си остава факт, че тези Етични вършат онова, с което ги е натоварил Техният Създател.

— Повече харесвам други твои стихове — отвърна Бъртън. —

*„Събуждай се, скучаеща душа.
Не си ти на Земята. Възвиси се!
Тез небеса дариха ме с искра.
И като огън в тях върни се.“*

Колоп беше доволен, но не знаеше, че Бъртън влагаше в четиристишието съвсем различен смисъл.

— „И като огън в тях върни се.“

Това означаваше някак да се промъкне в Тъмната кула, да разкрие тайните на Етичните и да обърне срещу тях собствените им творения. Не изпитваше към тях благодарност за получения втори живот. Вбесяваше се от мисълта, че за нищо не са поискали позволенията му. Ако искаха да получат благодарността му, защо не му кажеха каква бе причината да му дадат тази втора възможност? А защо трябваше да пазят в тайна мотивите за постъпките си? Искрицата, която те отново запалиха у него, щеше да се превърне в яростен огън, който да ги изпепели.

Той прокле съдбата си, захвърлила го толкова близо до изворите на Реката и значи недалеч от Кулата, а след няколко минути отнесла го обратно някъде към средата на Реката, на милиони мили от целта му. Въпреки всичко, щом веднъж се озова на онова място, можеше пак да попадне там. Не с лодка, защото такава пътешествие би му отнело около четиридесет години, ако не и повече. И не се съмняваше, че щеше да се сблъска хилядократно с опасността да го хванат и превърнат в роб. А ако го убият по пътя, сигурно ще се събуди на огромно разстояние от целта и ще трябва да започне всичко отначало.

А от друга страна, при привидно случайното разпределение на възкръсващите, би могъл пак да попадне близо до желаното място. Това го подтикваше за пореден път да използва Смъртния експрес. Но макар да знаеше, че смъртта му ще бъде само временна, трудно беше да направи задължителната крачка. Умът му казваше, че смъртта е единственият билет в това пътуване, но тялото му се бунтуваше. Клетките яростно настояваха да оцелее и надмогваха волята му.

До един момент се оправдаваше, че му е интересно да изучава обичаите и езиците на праисторическите хора, сред които живееше. После честността победи и той си призна, че само търси повод да отлага Мрачния миг. И пак нищо не правеше.

Бъртън, Колоп и Гьоринг бяха преместени от ергенската си казарма, за да започнат живот на нормални граждани. Всеки се настани в своя колиба и след седмица вече бе открил жена, с която да я сподели. Църквата на Колоп не изискваше въздържание. Нейните членове можеха да поемат това задължение, но само по собствено

желание. Църквата се опираше на факта, че мъжете и жените бяха възкресени в тела, притежаващи всички полови белези на първоначалните. (А тук дори някои земни оскъдности бяха попълнени.) Очевидно беше, че Творците на Възкресението желяеха да няма всеобщо въздържание от секс. Беше добре известно, въпреки упоритостта на някои фанатици, че сексът имаше и други функции освен продължението на рода. Така че по-смело, младежи, търкаляйте се на воля в тревата.

Още един резултат от неумолимата логика на Църквата (която между другото отричаше разума като ненадежден) беше допустимостта на всяка форма на любов, стига да е доброволна и да не включва жестокост и насилие. Беше забранена злоупотребата с деца. Но този проблем щеше да изчезне с времето. След няколко години всички деца щяха до пораснат.

Колоп заяви, че не би въвел в колибата си партньорка, само за да облекчи сексуалното му напрежение. Настояваше, че трябвало и да обича жената. Бъртън му се присмя хапливо. Каза, че това условие било твърде лесно за изпълнение, значи било и евтина уловка. Колоп обичаше всички хора, следователно според собствените му теории би трябвало да вземе първата жена, която му каже „да“.

— За да бъда точен, приятелю мой, именно това се случи.

— И е въпрос на чисто съвпадение, че тя освен другото е красива, страстна и умна? — подкачи го Бъртън.

— Колкото и да се стремя да стана повече от човек или иначе казано — цялостен човек, нищо човешко не ми е чуждо — отвърна Колоп. Усмихна се. — Нима би искал доброволно да се превърна в мъченик, като взема някоя зла грозница?

— Щях да кажа, че си още по-голям глупак, отколкото съм си представял. А аз искам от една жена само красота и привързаност. Пет пари не давам какъв мозък има в главата си. И предпочитам русите. В мен има някаква струна, която звънва под пръстите на златокоса жена.

Гъоринг заведе в колибата си истинска валкирия — висока шведка от осемнадесети век, с широки рамене и големи гърди. Бъртън си зададе въпроса дали тя трябваше да замени първата жена на Гъоринг — балдъзата на шведския изследовател граф фон Розен. Гъоринг сподели, че тя наистина не само приличала на Карен, но дори имала същия глас. Двамата наглед си живееха щастливо.

Една нощ, по време на неизменния дъжд преди зазоряване, Бъртън изплува от дълбокия си сън.

Стори му се, че дочу писък, но когато съвсем се разсъни, можа да чуе само гръмотевичния трясък на падналата наблизко мълния. Затвори очи, но веднага подскочи. Жена закрепця в някоя съседните колиби.

Стана рязко, дръпна бамбуковата врата и подаде глава навън. Студеният дъжд го заудря по лицето. Всичко тънеше в мрак, освен планините на запад, осветени от проблясъците на мълнии. Една удари толкова близо до него, че той оглуша зашеметен. Обаче успя да различи очертанията на две призрачни фигури до колибата на Гъоринг. Ръцете на немеца стискаха гърлото на неговата жена, която държеше китките му и се опитваше да го отблъсне.

Бъртън затича, подхлъзна се на мократа трева и падна. Точно когато ставаше, следващата светкавица му показва жената на колене, приведена назад, и разкривеното лице на надвесения над нея Гъоринг. В същия миг от колибата си излезе Колоп, който още нагласяше препаската си. Бъртън стана и без да издаде нито звук, затича. Но Гъоринг беше изчезнал. Бъртън коленичи до Карла, сложи ръка на гърдите ѝ, но не усети ударите на сърцето. Още една мълния му позволи да огледа отворената уста и изцъклените очи.

Той се изправи и викна:

— Гъоринг! Къде си?

Нещо удари главата му отзад. Той падна по лице.

Замаян, той направи усилие да се надигне на колене и длани, но още един тежък удар го просна на земята. Наполовина в несвяст, той все пак се претърколи и вдигна ръце и крака, за да се предпази. Гъоринг стоеше над него с тояга в едната ръка. Лицето му беше на луд човек.

След светкавицата настъпи пълен мрак. Нещо бяло и неясно изскочи върху Гъоринг от тъмнината. Двете белезникави тела рухнаха в тревата до Бъртън и се затъркаляха. Крещяха като разгонени котараци и поредната мълния ги освети, вкопчени един в друг.

Бъртън колебливо се изправи на крака и се заклатушка към тях, но го събори тялото на Колоп, захвърлено от Гъоринг. Бъртън стана пак. Колоп скочи и нападна Гъоринг. Последва силен пукот и Колоп се свлече. Бъртън се насилваше да тича към Гъоринг. Но краката му отказваха да се подчинят, носеха го нанякъде под ъгъл, а не към целта.

Следващият миг на ослепителна светлина и шум показва Гьоринг като на снимка, замахнал с тоягата си срещу Бъртън.

Ръката на Бъртън изтръпна от удара. Вече не владееше и лявата си ръка, а не само краката си. Но той упорито сви в юмрук дясната си ръка и замахна към Гьоринг. Още един удар. Стори му се, че ребрата му се отделиха едно от друго и потънаха в дробовете. Не можеше да диша и за кой ли път усети под себе си студената мокра трева.

Нещо падна до него. Въпреки болките протегна ръка. Пръстите му напипаха тоягата. Сигурно Гьоринг я изтърва. Разтърсваше се от всяко мъчително вдишване, докато се опря на едно коляно. Къде ли беше този смахнат? Две сенки танцуваха и се размазваха пред очите му, сливаха се и пак се разделяха. Колибата! Очите му се кръстосваха. Помисли си дали има сътресение на мозъка, после забрави за това, щом различи Гьоринг в мътната светлина на далечна мълния. По-скоро двама Гьоринговци. Единият сякаш придружаваше другия. Този отляво стъпваше по тревата, а съседът му вървеше във въздуха.

И двамата вдигаха ръце нагоре, като че в опит да ги измият в дъжда. Когато двамата се обърнаха и тръгнаха към него, разбра, че точно това искаха да направят. Крещяха на немски (с един глас):

— Махни тази кръв от ръцете ми! О, Боже, измий я от ръцете ми!

Бъртън се запрепва към Гьоринг с високо вдигната тояга. Искаше да го повали, но Гьоринг внезапно се обърна и побягна. Бъртън го следваше с цялата бързина, която можа да изстиска от себе си — надолу по хълма, нагоре по следващия, накрая през равнината. Дъждът спря, гръмотевиците и светкавиците заглъхнаха и след пет минути облаците, както винаги, се разпръснаха. Звездната светлина играеше по бялата кожа на Гьоринг.

Като призрак се носеше пред своя преследвач и явно се стремеше да стигне до Реката. Бъртън вървеше зад него неотстъпно и се чудеше защо ли прави това. Краката му си връщаха силата и вече не виждаше всичко раздвоено. Най-сетне намери Гьоринг, който клечеше до Реката и гледаше втренчено начупените отражения на звездите.

Бъртън каза:

— Сега по-добре ли си?

Гьоринг се стресна. Опита се да стане, но се отказа. Запъшка и скри лице в коленете си.

— Знаех какво правя, но не знаех защо — заговори безизразно. — Карла ми казваше, че на сутринта щяла да си отиде, не можела вече да спи от целия шум, който съм вдигал заради кошмарите си. А аз започнах да се държа странно. Умолявах я да остане, казах ѝ, че много я обичам. И че ще умра, ако ме изостави. Тя пък ми каза, че ѝ било много приятно с мен, но не ме обичала. И изведнъж ми хрумна, че за да я задържа, трябва да я убия. Тя се разпищя и изтича навън. А останалото го знаеш.

— Смятах да те убия — каза Бъртън. — Но виждам, че не си потговорен за постъпките си от един луд. Обаче тукашните хора няма да приемат подобно оправдание. Нали знаеш какво ще те направят — ще те провесят надолу с главата и ще те оставят така да умреш.

Гъоринг извика:

— Но аз нищо не разбирам! Какво ми става? Всичките тези кошмари! Вярвай ми, Бъртън, колкото и грехове да съм извършил, платих си за тях! Но не мога да спра това! Нощите ми са истински ад, скоро и дните ми ще станат адски! Тогава ще ми остане единственият начин да намеря спокойствие! Ще се самоубия! Но и от това няма полза! Пак ще се събудя и пак ще се озова г ада!

— Стой настрани от тази дъвка — посъветва го Бъртън. — Ще трябва да я изкараш с потта. Можеш да го направиш. Нали ми каза, че си преодолял влечението си към морфина на Земята.

Гъоринг се изправи и застана лице в лице с Бъртън.

— Ето, в това е работата! Откакто съм тук, не съм докосвал боклука!

— Какво? Но аз бих се заклел, че...

— Представял си си, че употребявам тази гадост! Но не, и едно парченце не съм сдъвкал! А е все същото!

Колкото и да се гнусеше от Гъоринг, на Бъртън му дожаля за него.

— Ти сам си отворил кутията на Пандора и както гледам, не ти стигат силите да я затвориш. Не знам как ще свърши всичко това, но не бих искал да съм на твое място. Не че не си го заслужил.

Тихо и решително Гъоринг каза:

— Аз ще ги победя.

— Искаш да кажеш, че ще победиш себе си — каза Бъртън. Обърна се да си ходи, но се спря. — Какво ще правиш?

Гъоринг посочи Реката.

— Ще се удавя. Ще започна отначало. Може и повече да ми провърви на новото място. И въобще не желая да вися като оскубано пиле на месарска витрина.

— Тогава au revoir. И ти желая късмет.

— Благодаря. Знаеш ли, ти не си гадняр. Искам да ти дам само един съвет.

— Какъв?

— Най-добре е и ти да не пипаш дъвката. Досега ти се е разминало. Но все някой ден ще те впримчи като мен. Твоите демони няма да приличат на моите, но за тебе ще бъдат не по-малко чудовищни и ужасни.

— Глупости! Нямам какво да крия от себе си! — Бъртън избухна в силен смях. — Достатъчно съм сдъвкал, за да знам.

Тръгна си, но се замисли за предупреждението. Бе използвал дъвката двадесет и два пъти. И всеки път се заклеваше повече да не я докосне.

Тръгна нагоре по хълма и погледна през рамо. Неясната бяла фигура на Гъоринг бавно потъваше в черно-сребристите води на Реката. Бъртън отдаде чест, защото не му бяха чужди драматичните жестове. След това забрави за Гъоринг. Временно заглъхналата болка в тила се върна, по-остра отпреди. Коленете му омекнаха и се наложи да седне, само на няколко крачки от колибата си.

После сигурно изгуби съзнание, защото не помнеше някой да го е влачил за краката. Когато съзнанието му се проясни, намери се легнал на бамбуково легло в колиба.

Единствено звездната светлина, процеждаща се през клоните пред прозореца, разсейваше мрака. Обърна глава и забеляза белезникавото тяло на мъж, седнал до него. Мъжът държеше тънък метален предмет пред очите си, насочил светещия край към Бъртън.

Щом Бъртън помръдна глава, мъжът остави до себе си устройството. Заговори на английски.

— Твърде много време ми беше нужно, за да те открия, Ричард Бъртън.

Бъртън заопипва по пода с лявата си ръка, скрита от погледа на мъжа, търсеше оръжие. Пръстите му не намираха нищо освен отгъпкана пръст. Той каза:

— И сега, като ме намери, проклет Етичен, какво ще ме правиш?

Мъжът се понамести и се засмя.

— Ами нищо. — Той се запъна и добави: — Аз не съм един от Тях. — Пак се засмя на изумлението на Бъртън. — Е, не е точно така. Аз съм с Тях, но не и един *от* Тях.

Той вдигна малкия уред, с който преди малко сочеше Бъртън.

— Това тук ми казва, че черепът ти е счупен и имаш тежко сътресение на мозъка. Сигурно си много як, иначе досега да си мъртъв от толкова тежки увреждания. Би могъл и да се оправяш, ако внимаваш. За съжаление, не разполагаш с време за възстановяване. Другите знаят, че си в този район, плюс-минус трийсетина мили. След ден-два ще те открият.

Бъртън се опита да седне и установи, че костите му са омекнали, както лактово карамелче на слънце, а някакъв щик непрестанно ровеше да отвори черепа му отзад. Изохка и се отпусна на леглото.

— Кой си ти и какво искаш?

— Не мога да ти кажа името си. Ако — или по-скоро, когато — те заловят, ще навият паметта ти като нишка и ще я размотаят обратно до момента, когато се събуди в предвъзкресителната кухня. Те няма да разберат какво те е накарало да се събудиш преждевременно. Но ще знаят всичко за този разговор. Даже ще могат да ме видят, но само както ти ме виждаш — блед контур без никакви отличителни особености. Да, ще чуят и гласа ми, но няма да го разпознаят. Говоря през преобразовател на звука.

Обаче те ще се ужасят. Техните бавно и неохотно натрупващи се подозрения внезапно ще се превърнат в истина. Има изменник в техните редове.

— Щеше ми се да знам за какво ми говориш — промълви Бъртън.

— Ето какво ще ти кажа. Ти чу една чудовищна лъжа за целите на Възкресението. Казаното от Спрус и учението на това творение на Етичните — Църквата на Втората Възможност — са пълни лъжи! Лъжи до последната дума! Истината е, че вие — човешките същества, получихте отново живота си само за да участвате в научен експеримент. Етичните (ако това пък не е най-сбърканото название, което съм чувал) преустроиха лика на тази планета в една Речна долина, направиха грааловите камъни и върнаха всички ви към живот с единствена цел. Да направят записи за вашата история и обичаи. И като нещо второстепенно — да наблюдават реакцията ви на Възкресението и на смесването на различни народи от различни епохи. Това е всичко — научен проект. А когато изпълните предназначението си — хайде обратно в пръстта!

А тези приказки, че всички сте получили втора възможност за вечен живот и спасение, защото това било техен нравствен дълг — лъжи! Всъщност моите хора не вярват, че си струва да бъдете спасявани. Та те не смятат, че вие имате „души“!

Бъртън помълча. Този тип му се стори искрен. А ако не беше искрен, поне трудно се справяше с чувствата си, съдейки по тежкото му дишане. Накрая Бъртън каза:

— Не ми се вижда вероятно някой да хвърли толкова средства и труд, само за да проведе научен опит или да направи записи на историята.

— Времето е тежко бреме за безсмъртните. Би се изненадал, ако научиш какво правим, за да бъде вечността по-интересна. Освен това, тъй като разполагаме с колкото време пожелаем, можем и да прахосваме колкото си искаме и не позволяваме и най-шеметните начинания да ни стъписват. След като умря последният земен жител, работата по подготовката на Възкресението ни отне няколко хиляди години, въпреки че последният етап завърши за един ден.

— Ами ти? Ти какво правиш? И *защо* правиш това, което правиш?

— Аз съм единственият истински Етичен сред тази раса от чудовища! Не ми харесват тези игрички с вас, сякаш сте само кукли на конци или най-обикновени обекти за наблюдение, като животни в лаборатория! В края на краищата може да сте зли и първобитни, но сте разумни същества! В определен смисъл вие сте не по-малко-.

Говорещата сянка размаха ръка, като че искаше да улови дума от тъмното. После продължи:

— Ще трябва да използвам думата, с която вие се наричате. Вие сте не по-малко хора от нас. Също както прачовете, за първи път произнесли смислени думи, са били не по-малко хора от вас. А и вие сте нашите предтечи. Откъде да знам, може и да съм твой пряк потомък. А може и целият ми народ да произхожда от тебе.

— Съмнявам се — каза Бъртън. — Нямам деца или поне нищо не знам за това.

Главата му гъмжеше от въпроси и той започна да ги задава. Но мъжът въобще не му обръщаше внимание. Притискаше уреда към челото си. Изведнъж дръпна ръката си и прекъсна Бъртън насред изречението.

— Аз... нямате дума за това... да го наречем... слушах. Те са засекли моя... уатан... мисля, че ти би го нарекъл „аура“. Не знаят чий уатан е, но са го забелязали. Те ще попаднат точно в тази точка само след пет минути. Трябва да си вървя.

Бледата фигура се изправи.

— И ти трябва да се махаш.

— Къде ще ме отведеш?

— Никъде. Трябва да умреш. А те трябва да намерят само твой труп. Не мога да те взема със себе си, просто е невъзможно. Но ако умреш тук, отново ще загубят следите ти. И ще се срещнем пак. А тогава!...

— Чакай! — прекъсна го Бъртън. — Не разбирам. Защо те не могат да ме открият? Създали са цялата машинария на Възкресението. Нима не знаят точно къде е моят възкресител?

Мъжът пак се засмя.

— Не. Записите им на хората от Земята са само визуални и не могат да се прослушват. А разположението на възкресените в предвъзкресителната кухня е случайно, защото Те планираха да ви пръснат по Реката в груба историческа последователност, но и с

немалко разместване. Имаха намерение да стигнат до индивидуалните изследвания по-късно. Разбира се, и идея си нямаха, че аз ще им се противопоставя. Или че ще подбера някои от техните обекти, за да ми помогнат в провалянето на този план. Така че Те не предполагат къде ти или някой друг ще изскочите следващия път.

Ти сигурно се чудиш защо не мога да наглася твоя възкресител, та да те прехвърли близо до целта ти, при изворите на Реката. В действителност аз го нагласих и първия път, когато умря, се озова до най-първия граалов камък. Но ти не успя, значи титантропите са те убили. Това е лош късмет, защото вече не смея да доближавам кухнята без удобно оправдание. Забранено е за всички, освен упълномощените, да влизат в предвъзкресителната кухня. Те са настроени подозрително, предполагат, че някой им се бърка в работата. Оставям на тебе и на щастливата случайност да се добереш до района на северния полюс.

Що се отнася до останалите, никога не съм имал възможност да нагласям техните възкресители. И те ще трябва да се подчиняват на разпределението на вероятностите. А вероятността е около едно на двадесет милиона.

— Другите? — повтори Бъртън. — И други ли има? Но защо Си ни избрал?

— Имаш подходяща аура. Както и другите. Повярвай ми, знам какво правя. Добре ви подбрах.

— Но ти сподели, че си ме събудил преждевременно... в онази предвъзкресителна кухня, и то с определена цел. Какво постигна?

— Това беше единственото нещо, с което да те убедя, че във Възкресението няма нищо свръхестествено. И те подтикнах да подушиш следата на Етичните. Прав съм, нали? Разбира се, прав съм. Ето, вземи!

Даде на Бъртън малка капсулка.

— Глътни това. Ще умреш незабавно и ще им се измъкнеш — засега. И мозъчните ти клетки ще бъдат толкова разкъсани, че те няма нищо да разчетат в тях. Побързай! Трябва да тръгвам!

— А какво ще стане, ако не я глътна? — попита Бъртън. — Ако им позволя ей сега да ме заловят?

— Твоята аура не показва подобна постъпка — каза мъжът.

Бъртън почти стигна до решението да не гълта капсулката. Защо да позволява на този нагъл тип да му заповядва?

После прецени, че това е все едно да си извадиш окото, за да ядосаш жена си. Всъщност можеше да избира само между две възможности — да играе по свирката на този непознат или да попадне в ръцете на другите.

— Добре де — каза той. — Но защо ти не ме убиеш? Защо караш мен да свърша тази работа?

Мъжът се разсмя.

— Играта си има твърдо определени правила, но не разполагам с време да ти ги обяснявам. Ала ти си умен и за повечето сам ще се досетиш. Едно от тях е, че ние сме Етични. Можем да даваме живот, но не и пряко да го отнемаме. Не че е немислимо за нас или извън нашите възможности. Но е извънредно трудно.

Мъжът изчезна отведнъж. Бъртън не се поколеба. Глътна капсулката. Ослепителна светлина...

И светлина биеше право в очите му от току-що изгрялото слънце. Имаше време да се огледа набързо, видя граала си, купчинката грижливо сгънати парчета плат... и Херман Гьоринг.

После Бъртън и немецът бяха сграбчени от някакви ниски тъмнокожи мъже с големи глави и криви крака. Размахваха копия и каменни брадви: Носеха плат на себе си, но само като наметала, завързани на дебелите къси вратове. Ивици кожа, без никакво съмнение човешка, минаваха по твърде големите им чела и през теметата, за да привържат техните дълги и груби черни коси. Имаха полумонголоиден вид и говореха на непознат език.

Нахлупиха празен граал върху главата му, вързаха ръцете му с кожено въже. Сляп и безпомощен, подбутван от каменните върхове на копията, той се препъваше по равнината. Наблизо гърмяха тъпани, а женски гласове виеха напевно.

Измина към триста крачки, когато го спряха. Тъпаните прекъснаха бумтежа си, млъкнаха и жените. Не чуваше нищо освен тупкането на кръвта в ушите си. Какво ставаше тук, по дяволите? Дали го направиха участник в религиозна церемония, която изискваше жертвата да не вижда? И защо ли не? В множество култури на Земята хората не искали жертвите на ритуални убийства да виждат онези, които проливали кръвта им. Иначе призракът на мъртвеца можел да отмъсти на убийците.

Но тези хора би трябвало да знаят, че не съществуват призраци. Или мислеха, че новопоявилите се „лазаровци“ са именно призраци, които трябва да бъдат отпратени обратно там, откъдето произхождат, чрез най-обикновено убийство?

Гьоринг! И той е бил пренесен тук. До същия граалов камък. Първия път може и да е било съвпадение, дори при нищожната вероятност за това. Но три пъти последователно? Не, това си беше...

Първият удар наби граала отстрани в главата му, зашемети го до полунесвяст, разтърси го в могъщ камбанен бой и запали искри в очите

му. Той падна на колене. Въобще не усети втория удар и така се събуди още веднъж на друго място...

И с него беше Херман Гьоринг.

— Ние с тебе май сме твърде близки по душа — каза му Гьоринг. — Както ми се струва, Който-и-да-е, отговорен за всичко това, ще да ни е впрегнал заедно.

— Значи волът и магарето ще орат в един впряг — отбеляза Бъртън и остави на немеца сам да се досети коя роля му е отредил.

Двамата веднага си намериха занимание — трябваше да се представят или поне да опитат, на хората, сред които се появиха. Както научи по-късно, повечето бяха шумери от стария или „класическия“ период. Бяха живели в Месопотамия между 2500 и 2300 години преди новата ера. Мъжете си бръснеха главите (доста сложно изпълнение с кремъчните остриета), а жените ходеха голи до кръста. Забеляза, че повечето са с ниски набити тела, изпъкнали очи и (според Бъртън) с грозни лица.

Но ако при тях степента на красота не беше никак висока, то хората от Самоа, живели в Предколумбовото време, се отличаваха с привлекателността си. Бяха около тридесет процента от тукашното население. Разбира се, присъстваха и неизменните десет процента смес от всякакви места и епохи, като сред тях живелите през двадесети век бяха и най-многобройни. Разбираемо, защото представляваха една четвърт от човечеството през цялата му история. Естествено, Бъртън не разполагаше с научни статистически данни, но по време на пътешествията си се убеди, че хората от двадесети век са нарочно пръснати по Реката дори в по-голямо съотношение спрямо останалите, отколкото би могъл да предположи. Това беше още една подробност от устройството на Речния свят, която не разбираше. Какво искаха да постигнат Етичните с това разпределение?

Имаше твърде много въпроси. Нужно му беше време да помисли и нямаше да го получи, ако непрекъснато използваше Смъртния експрес. Тази земя, за разлика от повечето, където би попаднал,

предлагаше мир и спокойствие, необходими за размисъл. Затова реши да остане по-дълго.

А оставаше и проблемът с Херман Гьоринг. Бъртън искаше да наблюдава странните промени у него, предизвикани от скоковете на различни места. Едно от многото неща, за които не можа да разпита Тайнствения Непознат (Бъртън имаше склонност към главните букви) беше „дъвката за мечти“. Как се вписваше в общата картина? Още една част от Големия Експеримент?

За нещастие Гьоринг не издържа дълго.

През първата нощ се разкрещя. Изскочи от колибата си и побягна към Реката, спираше за удари във въздуха или за да се вкопчи в невидими същества, търкаляше се диво по тревата. Бъртън го последва до Реката. Тук Гьоринг се приготви да скочи във водата, вероятно с намерението да се удави. Вцепени се за миг, затрепери и рухна на земята, твърд като статуя. Очите му останаха отворени, но той не виждаше нищо около себе си. Зрението му се обърна навътре. Не се знаеше какви ужаси преживяваше, защото не можеше да говори.

Устните му мърдаха беззвучно и не спряха през десетте дни, в които той живя. Усилията на Бъртън да го нахрани бяха напразни. Челюстите стискаха като вълчи капан. Гьоринг се стапяше пред очите на Бъртън — плътта изчезваше, кожата изтъняваше и под нея вече се очертаваше скелетът. Една сутрин немецът започна да се гърчи, седна на леглото и изпищя. След секунда беше мъртъв.

От любопитство Бъртън направи аутопсия на трупа с подръчните каменни ножове и обсидианови триони. Пренапрегнатият пикочен мехур се беше пръснал и разлял съдържанието си в тялото.

Бъртън се зае да извади зъбите на Гьоринг, преди да го погребее. Зъбите бяха предмет за размяна, защото наредени на рибешко черво или на сухожилие се превръщаха в много търсени огърлици. Свали и скалпа. Шумерите бяха възприели навика да свалят скалпове от враговете си, индианци-шони от седемнадесети век, живеещи отгатък Реката. Тукашните хора бяха добавили някои цивилизовани подобрения — съшиваха скалповете, за да направят от тях наметала, поли и дори пердета. Скалпът не струваше колкото зъбите на тържището, но си имаше своята цена.

Докато копаяше гроб до голям камък в подножието на планината, Бъртън усети как в миг паметта му сякаш проблесна. Беше спрял за

малко, колкото да пийне вода и тогава погледна трупа на Гьоринг. Главата без коса и отпуснатите спокойни черти на лицето, като на спящ човек, като че рязко вдигнаха капака, захлупил спомените му.

Когато се събуди в онова огромно пространство сред редици увиснали във въздуха тела, видя това Лице. Тялото се намираше в съседна редица. Както и при останалите спящи, главата на Гьоринг тогава бе гола. Бъртън бе го зърнал само мимолетно в краткото време, преди да го намерят Пазачите. По-късно, след всеобщото Възкресение, не успя да забележи приликата между спящия мъж и този човек с гъста руса коса.

Но сега знаеше, че преди да възкръснат, мъжът бе висял съвсем наблизно.

Дали беше възможно двама възкресени, които са били преди това на малко разстояние, да попаднат в един и същи затворен процес? Ако предположението му се доближаваше до истината, щом той и Гьоринг умрат горе-долу по едно време, двамата все ще се събудят един до друг край някой граалов камък. Шегата на Гьоринг за близостта на душите им можеше да се окаже твърде точно попадение.

Бъртън пак се захвана с копаенето на гроба, като неспирно ругаеше — задаваше си толкова въпроси, а знаеше твърде малко отговори. При следваща възможност да докопа някой Етичен, щеше да извлече тези отговори от него, без да подбира средствата.

В последвалите три месеца Бъртън се приспособяваше към чудатото общество в този район. Осъзна, че не може да се откъсне от изучаването на необичайния език, който възникваше от смесването на шумерския и самоанския. Шумерите бяха по-многобройни и техният език надделяваше. Но и тук, както на други места, основният език пострада от собствената си „Пирова победа“. От сливането се получаваше неправилно наречие с по-малко склонения и опростен синтаксис. Употребата на мъжки и женски род лека-полека престана, думите се съкращаваха. Глаголните времена се свеждаха до сегашно, което се използваше и за бъдещето. Наречията за време обозначаваха миналото. Тънкостите в езика биваха измествани от изрази, еднакво разбираеми и за шумерите, и за самоанците, дори отначало да изглеждаха тромави и наивни. А доста от самоанските думи, с променен изговор, изместваха шумерските.

Това зараждане на смесени нови езици ставаше навсякъде по Реката. Бъртън си каза, че ако Етичните имат намерение да запишат всички езици, използвани от човечеството, най-добре ще е да побързат. Старите езици отмираха или по-скоро се преобразяваха. Но откъде да знае, може вече да са си свършили работата. Техните устройства, осигуряващи възстановяването на умрелите, може би съхраняваха и всяка изречена фраза.

А вечер, когато имаше възможност да остане сам, той пушеше щедро предлаганите от граала пури и се опитваше да обмисли положението си. На кого да вярва — на Етичните или на Изменника, на Тайнствения Непознат? Или всички го лъжеха?

Защо беше необходимо Тайнственият Непознат да използва него, за да пхне прът в колелата на тяхната космическа машинария? Бъртън, най-обикновено човешко същество, затворен в тази долина, спънат от невежеството си — с какво би могъл да помогне на този Юда?

Едно беше сигурно. Ако Непознатият не се нуждаеше от Бъртън, нямаше да си губи времето с него. Искаше Бъртън да се вмъкне в онази Кула до северния полюс.

Защо ли?

Бъртън размишлява две седмици, докато стигне до единствено възможния извод.

Непознатият каза, че подобно на другите Етични не би отнел пряко човешки живот. Но нямаше задръжки да направи това косвено, например като даде отрова на Бъртън. Значи, щом искаше Бъртън да влезе в Кулата, нужно му беше Бъртън да убива вместо него. Искаше да пусне тигъра на свобода сред своите, да отвори прозореца, за да влезе наемният убиец.

Наемният убиец върши работата си срещу заплащане. Какво предлагаше Непознатият?

Бъртън вдиша дълбоко дима в белите си дробове, издиша и отпи голяма глътка бърбън. Много добре. Непознатият се опитваше да го използва. Но по-добре да внимава. И Бъртън щеше да използва Непознатия.

Когато изминаха трите месеца, Бъртън реши, че достатъчно е обмислял. Време беше да се маха.

В този момент плуваше в Реката и подчинявайки се на хрумването, отиде към средата. Гмурна се колкото може да се насили, преди неумолимата воля за оцеляване на тялото му да го подгони нагоре към скъпоценния въздух. Не успя да изплува на повърхността. Рибите-лешояди щяха да оглозгат трупа му, а костите щяха да потънат в тинята по дъното на хилядафутовите дълбини. Още по-добре. Не искаше тялото му да попадне в ръцете на Етичните. Ако Непознатият казваше истината, биха измъкнали от мозъка му всичко видяно и чуто, преди да се разрушат нервните клетки.

Не вярваше да са постигнали това. През следващите седем години, поне според него, той се измъкваше от наблюдението на Етичните. Дори ако Изменникът знаеше къде се намираше Бъртън, не му се обаждаше. Бъртън се съмняваше, че някой знае. Той самият не беше уверен в кои части на Речната планета попадеше, на какво разстояние от Кулата. Но той се местеше, местеше, местеше, вечно в движение. И един ден помисли, че вече би трябвало да е подобрил някакъв рекорд. Смъртта стана негова втора природа.

Ако броеше вярно, бе пътувал 777 пъти със Смъртния експрес.

Понякога Бъртън се виждаше във въображението си като един планетарен скакалец — хвърляше се в мрака на смъртта, кацаше, пощипваше малко от тревата с едното око извито нагоре, за да улови издайническата сянка на спускащата се сврака... на Етичните. В тази обширна ливада на човечеството той опита много стръкчета, за малко опознаваше вкуса им и продължаваше нататък.

Друг път си представяше, че е мрежа, която измъква тук-там по някой от огромното човешко море. Улови няколко големи риби и множество сардели, но и от малките рибки можеше да научи поне колкото от големите, ако не и повече.

Обаче това сравнение с мрежата не му харесваше, защото му напомняше, че и за него във водата е пусната доста по-голяма мрежа.

Каквито и образи да възникваха в съзнанието му, той беше човек, който доста скитосваше. Увличаше се дотам, че няколко пъти чу легендата за Бъртън Циганина, или в един англоговорящ район — Бъртън Скитника, а в друг — Бродещия Лазар. Това го поразтревожи, защото Етичните биха могли да научат по какъв начин им се изплъзваше и да предприемат нещо, за да го хванат. А току-виж се досетили и за основната му цел и сложили стража при изворите на Реката.

Към края на седемте години от постоянните наблюдения на виждащите се денем звезди и от многото разговори, той полека-лека си създаде представа за течението на Реката.

Тя не приличаше на митичната амфисбена, двуглавата змия, извираща от северния полюс и свършваща около южния. Реката беше Мидгардска змия^[1], връхът на опашката ѝ беше на северния полюс, тя се увиваше около планетата и накрая устата ѝ захапваше опашката. Извираще от северното полярно море, движеше се на зигзаг по едното полукълбо, обикаляше южния полюс, после пак на зигзаг минаваше по другото полукълбо, все на север, докато устието ѝ се изливаше в предполагаемото море на полюса.

Не че съществуването на този голям воден басейн беше толкова неясно. Ако имаше нещо вярно в разказа на онзи титантроп, получовека, който твърдеше, че е видял Кулата на Мъглите, тогава Кулата се издигаше точно над потъналите в изпарения води на морето.

Бъртън бе дочул историята чак след минаването ѝ през мнозина разказвачи. Но бе видял титантропите близо до началото на Реката при първия си „скок“ и му се струваше достатъчно правдоподобно някой да изкачи планините и стигне там, откъдето да зърне полярното море. Където е отивал един човек, винаги може да го последва втори.

А как Реката течеше нагоре?

Наглед скоростта на течението винаги оставаше неизменна, дори когато трябваше да се забави или ускори. Бъртън съчини хипотезата за местни гравитационни полета, които подбутваха могъщите водни талози до местата, където естественото притегляне си влизаше в ролята. Някъде, може би заровени под самата Река, имаше устройства, които правеха това възможно. Сигурно полетата им имаха твърде ограничен обсег на действие, защото притеглянето на планетата не проявяваше разлики, забележими за човешките същества.

Имаше прекалено много въпроси. Трябваше да продължава, докато попадне на мястото или на съществата, които можеха да му отговорят.

И седем години след първата си смърт той попадна на това мечтано място.

Този „скок“ беше седемстотин седемдесет и седмият. Бъртън вярваше, че седмицата е неговото щастливо число. Въпреки закачките на своите приятели, живели през двадесети век, Бъртън упорито се придържаше към повечето суевория, които почиташе и на Земята. Често се присмиваше на суеверието у другите, но си знаеше, че някои числа му носят късмет, а сребърните монети, поставени върху очите му, обновяват силите в неговото тяло и изострят усета му — сетивото, което навреме го предупреждаваше за приближаващи неприятности. Е, в този беден на минерали свят май нямаше сребро, но ако намереше, би се възползвал.

През целия първи ден остана на брега на Реката. Слушаше разсеяно онези, които се опитваха да го заговорят, и само им отвръщаше с небрежна усмивка. За разлика от хората в повечето от земите, където попадеше, тези не проявяваха враждебност. Слънцето

се местеше над източните върхове и привидно почти ги докосваше. Огненото кълбо се плъзна през долината, по-ниско от когато и да било, освен при появата му сред титантропите с животинските носове.

Слънцето заля долината с краткотраен поток от топлина и светлина и започна да кръжи по западното било. Долината потъна в сенки, въздухът изстина повече, отколкото бе свикнал, ако не се брои онзи първи скок. Слънцето продължи обиколката си, докато стигна там, където го завари Бъртън, щом си отвори очите.

Уморен от цяло денонощие бдение, но щастлив, той реши да си потърси подслон. Сега знаеше, че е попаднал на север, но не точно под изворите. Този път беше от другата страна, близо до устието.

Когато се обърна, чу познат глас, но не се сещаше чий е. (Толкова различни гласове бе слушал.)

— „Събуждай се, скучаеща душа.
Не си ти на Земята, Възвиси се!
Тез небеса дариха ме с искра.
И като огън в тях върни се.“

— Джон Колоп!

— Абдул ибн Харун! А пък казват, че нямало чудеса! Какво ти се случи, откакто те видях за последен път?

— Умрях същата нощ, когато и ти — каза му Бъртън. — И още няколко пъти оттогава. Много зли хора има на този свят.

— Трябва да го приемем като нещо естествено. Мнозина бяха и на Земята. И все пак осмелявам се да кажа, че броят им намалява, защото и църквата можа да направи немалко за това, слава Богу. Особено по тези земи. А сега ела с мен, приятелю. Ще те представя на жената, с която споделям колибата си. Чудесна жена, при това вярна в един свят, който все още не придава особена ценност на съпружеската вярност, пък и на останалите достойнства. Родила се през двадесети век след Христа и преподавала английски през по-голямата част от живота си. Да ти призная, понякога си мисля дали не ме обича не толкова заради самия мен, колкото заради възможността да я науча на езика от моето време.

Той се засмя с чудноват нервен смях и Бъртън разбра, че се е пошегувал.

Пресякоха равнината към подножието на хълмовете, където горяха огньовете на малки каменни площадки пред всяка колиба. Повечето мъже и жени се бяха увили с парчета плат, за да се предпазят от студения здрач.

— Мрачно място, а и мразовито — каза Бъртън. — Кой ли би живял тук доброволно?

— Повечето хора са фини и шведи от края на двадесети век. Свикнали са да виждат слънцето и в полунощ. Но ти би трябвало да се радваш, че си попаднал тук. Помня как те изгаряше любопитството относно полярните райони и как размишляваше за тях. Имало е и други като тебе, тръгнали надолу по Реката да търсят върховната си цел, или ако ме извиниш — потеглили да търсят зелен хайвер, където свършва дъгата. Но или не се върнали, или си дошли обезсърчени от непреодолимите препятствия.

— И какви са те? — Бъртън стисна ръката на Колоп.

— Приятелю, причиняваш ми болка. Първо, идва край и на грааловите камъни, тъй че няма къде да напълнят граалите си с храна. Второ, внезапно свършват и равнините на долината, а Реката продължава пътя си между самите планини, през процеп, пълен само с ледени сенки. И трето — не знам какво има по-нататък, тъй като нито един човек досега не се е върнал, за да ми каже. Но се боя, че са срещнали края, очакващ всички поддали се на греховна надменност.

— Колко далеч е тази бездна, от която няма връщане?

— По извивките на Реката към 25 000 мили. С упорито плаване ще се добереш дотам за година или малко повече. Но само Всемогъщият Отец знае още колко трябва да изминеш, за да стигнеш самия край на Реката. По-скоро ще загинеш от глад дотогава, защото ще трябва да натовариш лодката си с припаси след последния граалов камък.

— Има само един начин да разберем така ли е — отрони Бъртън.

— Значи нищо не може да те спре, Ричард Бъртън? — каза Колоп. — Нима няма да се откажеш от тази безплодна гонитба на материалното, когато би следвало най-упорито да вървиш по пътя на метафизичното?

Бъртън пак сграбчи ръката му.

— Бъртън ли ме нарече?

— Да, така те нарекох. Преди време твоят приятел Гьоринг ми каза кое е истинското ти име. Разказа и други неща за тебе.

— Гьоринг тук ли е?

Колоп кимна.

— Вече две години. Живее на една миля оттук. Можем да го видим утре. Зная, че ще бъдеш доволен от промяната му. Той преодоля разпадането на своето „аз“, подтиквано от дъвката, и събра отново парчетата на душата си в един нов, значително по-добър човек. Би трябвало и да добавя, че сега той води Църквата на Втората Възможност по тези земи.

Докато ти, приятелю, преследваше някакъв твърде недостоен за тези усилия граал някъде отвъд, той откри Светия Граал у себе си. Едва не загина от лудостта, на крачка беше от връщането към злите пътеки на своя земен живот. Но благодарение на Божията милост и на искреното си желание да покаже, че е достоен за дадената му нова възможност в живота, той... е, ще можеш сам да се убедиш утре. И ще се моля да си извлечеш поуки от този пример.

Колоп се впусна в подробности. Гьоринг умираше почти толкова често, колкото и Бъртън, обикновено поради самоубийство. Неспособен да понесе кошмарите и отвращението към себе си, той отново и отново се втурвал към кратката и безполезна забрава. Само за да застане лице в лице със себе си на другия ден. Но когато се появил в този район и потърсил помощ от Колоп — човека, когото убил — той постигнал победа.

— Изумен съм — каза Бъртън. — И много се радвам за Гьоринг. Но стремежите ми са другаде. Ще бъда доволен, ако ми обещаеш, че на никого няма да разкриеш кой съм. Позволи ми да си остана Абдул ибн Харун.

Колоп каза, че нямало да се изтърве пред никого, но изрази разочарованието си от нежеланието на Бъртън сам да се убеди, когато види Гьоринг, какво правят вярата и любовта дори за наглед безнадеждно пропадналите. Заведе Бъртън в колибата си и го запозна със своята жена — нисичка и крехка брюнетка. Тя се държеше много мило и дружелюбно и настоя да придружи двамата мъже, когато отидат при местния началник — валкотуккайнен. (С тази дума на местния жаргон наричаха белокосия вожд или големия шеф.)

Биле Ахонен беше грамаден мъж със спокоен глас. Изслуша търпеливо Бъртън, който разкри само отчасти плана си. Каза, че искал да си направи лодка, с която да плава до края на Реката. Не спомена намерението си да продължи по-нататък. Но Ахонен очевидно бе срещал вече хора като него.

Подсмихна се многозначително и отговори, че Бъртън би могъл да си направи лодка. Обаче хората в околността били настроени консервативно. Не желали да лишават земята от нейните дървета. Никой не бивало до докосва дъбовете и боровете, но пък бамбукът бил достъпен. Дори и за този материал бил длъжен да плати с цигари и алкохол, следователно щял да почака, докато ги събере от своя граал.

Бъртън му благодари и си тръгна. По-късно се настани за сън в колиба близо до Колоп, но не можа да заспи.

Малко преди неизбежния дъжд той реши да излезе от колибата. Щеше да се качи нагоре в планината, да се подслони под някой скален корниз, за да изчака спирането на дъжда и разпръсването на облаците. Тогава щеше да се покаже вечното (но слабо) слънце. Сега, толкова близо до целта, не желаше Те да го изненадат. Струваше му се твърде вероятно Етичните да съсредоточат агентите си тук. Дори и жената на Колоп би могла да се окаже една от тях.

Измина половин миля и дъждът го намокри, мълния се заби в земята недалеч. В ослепителния блясък видя отражение на нещо, само за миг, точно пред него и на двайсетина фута по-нагоре.

Извъртя се и затича към дъбравата, надяваше се Те да не са го забелязали и да се скрие под дърветата. Ако не са го видели, можеше да отиде в планината. И когато Те приспят всички на това място, пак ще открият, че той е изчезнал...

---

[1] Според скандинавската митология Мидгард е обитаваната от човека част на света. Земята пък е заобиколена от океан, в който плува огромната Мидгардска змия. — Б. пр. ↑

— Въвлече ни в дълга и тежка гонитба, Ричард Бъртън — каза мъжки глас на английски.

Бъртън отвори очи. Да се намери в това място беше толкова неочаквано, че главата му се завъртя. Но само за секунда.

Седеше в кресло от някакъв много мек еластичен материал. Помещението представляваше идеално кълбо, стените му бяха бледозелени и полупрозрачни. Виждаше навсякъде други кълба — отпред, отзад, отгоре, а когато се наведе — и отдолу. Отново се озадачи, защото другите зали не просто допираха стените на тази, а ги пресичаха. Части от кълбата навлизаха в неговото, но толкова безцветни и прозрачни, че едва се забелязваха.

На отсрещната стена личеше по-тъмен зелен овал. Извивката му следваше стената. А в овала призрачно мержелееше изображение на гора. Еленче годиначе претича през картината. От нея се носеха аромати на бор и кучешки дрян.

Срещу него в огромния мехур седяха дванадесет души, настанени в кресла като неговото. Шестима бяха мъже, останалите — жени. С изключение на двама, косите на всички бяха черни или тъмнокестеняви, а кожата им — тъмна от загар. Трима имаха азиатски извивки на очите. Косата на един от мъжете беше ситнокъдрава.

Една от жените бе вързала дългата си вълниста руса коса на висок кок. Косата на друг мъж се отличаваше с червеникавия цвят на лисича козина. Беше красив, с неправилни черти на лицето, с дълъг и извит нос и яркозелени очи.

Всички бяха облечени в сребристи или пурпурни блузи с набрани яки и свободни ръкави, с тънки блещукащи колани, с поли и сандали. Както жените, така и мъжете бяха с боядисани нокти на ръцете и краката, използваша червило и грим и носеха обици.

Над главата на всеки, почти докосвайки косата му, висеше многоцветен глобус с диаметър около един фут. Въртяха се, просветваха и променяха цветовете си във всеки оттенък на спектъра.

Понякога от глобусите бликваха дълги шестоъгълни лъчи в зелено, синьо, черно или яркочерно. После лъчите изчезваха, но ги заместваха други.

Бъртън сведе поглед. Беше облечен само в черно парче плат, препасано на кръста му.

— Ще изпреваря първите ти въпроси, като ти кажа, че няма да получиш никаква информация къде си в момента.

Говореше червенокосият мъж. Ухили се на Бъртън, като му показва нечовешки бели зъби.

— Така да бъде — каза Бъртън. — А на кои въпроси, ще ми отговориш, Който-ще-да-си? Например как ме намерихте?

— Името ми е Лога — уточни червенокосият. — Намерихме те чрез съчетание на методи за издирване и късмет. Процедурата беше доста сложна, но ще ти я обясня по-просто. Голям брой наши агенти те търсеха, но всъщност количеството се оказа нищожно в сравнение с тридесет и шест милиарда шест милиона девет хиляди шестстотин тридесет и седем кандидати, живеещи по Реката.

Кандидати ли, повтори наум Бъртън. Кандидати за какво? За вечен живот? Нима Спрус каза истината за целта на Възкресението? Лога продължи:

— Въобще не сме си представяли, че ни бягаш с поредица самоубийства. Дори когато те засичаха в толкова отдалечени една от друга области, че не би могъл да изминеш разстоянието освен чрез възкресяване, ние нищо не заподозряхме. Смятахме, че си бил убит и след това пренесен. Годишите минаваха. Не знаехме къде си. Имахме да свършим и други неща, така че изтеглихме всички свои агенти от „случая Бъртън“, както го нарекохме, освен някои, настанили се в двата края на Реката. Ти бе узнал някак за полярната кула. По-късно научихме как. Твоите приятели Гъоринг и Колоп ни помогнаха много, разбира се, без да знаят, че говорят с Етични.

— Кой ви съобщи, че съм се появил близо до края на Реката?

Лога се усмихна.

— Не е необходимо да знаеш това. Все едно щяхме да те заловим. Разбираш ли, всяко място в предвъзкресителната кухня — където ти неочаквано се събуди в етапа преди възкресението — има автоматичен брояч. Сложени са за улеснение в статистиката и изследванията. Имаме навика да съхраняваме записи на събитията.

Например всеки кандидат, умираше повече пъти от средното равнище, рано или късно става обект на проучване. Обикновено по-късно, защото не ни стига време за всичко. Чак към твоята седемстотин седемдесет и седма смърт погледнахме няколко случая с твърде висока честота на възкресявания. Ти беше рекордьор. Предполагам, би трябвало да те поздравя за това.

— Значи има и други?

— Но те не се спасяват от преследване, ако това искаш да научиш. А и относително не са толкова много. Нямахме представа, че точно ти си постигнал тази вдигнала шум бройка. Твоето място в кухнята беше празно, когато надникнахме по време на статистическото изследване. Двамата техници, които те видели при събуждането ти по-рано, те разпознаха по твоята... снимка.

Нагласихме възкресителя така, че при следващото създаване на твоето тяло алармената система да те пренесе тук.

— Ами ако не бях умрял отново? — попита Бъртън.

— Беше обречен да умреш! Искаше да навлезеш в полярното море през устието на Реката, нали? Това е невъзможно. Последните сто мили от Реката преминават през подземен тунел. Всяка лодка би се пръснала на трески. И като другите, осмелили се да предприемат това пътешествие, ти щеше да умреш.

Бъртън си припомни нещо.

— Моята снимка... която взех от Агно. Очевидно е била направена по времето, когато служих като офицер в ротата на Джон, в Индия. Как се сдобихте с нея?

— С изследвания, мистър Бъртън — все още усмихнат отговори Лога.

Бъртън изгаряше от желание да смачка с юмрук това излъчващо превъзходство лице. Привидно нищо не го възпираше, би могъл да стане, да отиде при Лога и да го удари. Но знаеше, че Етичните нямаше да седнат в една стая с него, без да се подсигурят. По-скоро биха пуснали бясна хиена на свобода.

— Успяхте ли да откриете каква е причината да се събудя преждевременно? И какво е накарало и другите да излязат от безсъзнанието?

Лога трепна. Неколцина от останалите зяпнаха изумено.

Лога се опомни пръв.

— Изследвахме тялото ти много подробно. Не можеш да си представиш какво старание вложихме. Освен това прегледахме всеки елемент от твоя... психоморф. Или ако предпочиташ — аурата ти. — Той посочи кълбото над главата си. — Не намерихме нищо, което да ни насочи.

Бъртън отметна глава назад в дълъг буен пристъп на смях.

— Значи вие, копелета, не знаете всичко!

Лога разтегли в усмивка стиснатите си устни.

— Не. И никога няма да знаем всичко. Само Един е всемогъщ.

Той докосна челото, устните, сърцето и половите си органи с трите най-дълги пръста на дясната си ръка. Другите направиха същото.

— Обаче трябва да ти кажа, че ни изплаши, ако това ще ти позволи да се чувстваш по-добре. И още се страхуваме от тебе. Разбираш ли, почти напълно сигурни сме, че си от онези хора, за които ни предупредиха.

— Предупредиха ви да се пазите ли? И кой ви каза?

— Ами... нещо като гигантски компютър, но жив. И неговият оператор. — Той пак раздвижи ръката си в странния жест. — Това е всичко, което смятам да ти кажа, въпреки че ти нищо няма да помниш от случилото се тук долу, когато те върнем в Речната долина.

В съзнанието на Бъртън гневът се надигна като облак, но не дотам, че да пропусне израза „тук долу“.

Лога каза:

— Данните показват, че може би си способен да застрашиш нашите планове. Защо би го направил или по какъв начин — не знаем. Но ние уважаваме източника на информацията, дори не би могъл да проумееш колко го уважаваме.

— Щом толкова му се доверявате, защо просто не ме пъкнете някъде на хладно? Оставете ме да си вися на онова място, да се въртя като печено на шиш, докато си осъществите плановете.

— Не можем! Та дори само такава постъпка е достатъчна да съсипе всичко! Как тогава ще постигнеш спасението си? А и така бихме си позволили да извършим непростимо насилие! Немислимо е!

— И принудата да бягам и да се крия от вас беше достатъчно насилствена — каза Бъртън. — И сега насила ме държите тук против волята ми. И отново насила ще изтриете от паметта ми тази малка размисъл с вас.

Лога сякаш беше готов да закърши ръце. Ако той беше Тайнственият Непознат, изменникът сред Етичните, беше и велик актьор. Лога каза угрижено:

— Това е вярно само отчасти. Трябва да предприемем някои действия, за да се предпазим. Ако беше някой друг, а не ти, бихме те оставили на спокойствие. Вярно, нарушихме своите нравствени принципи, като те принудихме да бягаш от нас и когато те изследвахме. Но това трябваше да стане. Повярвай ми, плащаме за това с душевни терзания.

— Бихте могли да ми се издължите донякъде, ако ми кажете защо всички живели някога човешки същества са възкресени. И как го направихте.

Лога заразказва, понякога се намесваше и друг. Най-често русокосата жена и след малко Бъртън реши, че тя или е съпруга на Лога, или заема висок пост.

Обаждаше се и един от мъжете. В тези моменти другите се вслушваха почтително и Бъртън си направи извода, че този е ръководителят на групата. Веднъж мъжът завъртя глава и светлината се отрази от едното око. Бъртън го зяпна, преди това не бе забелязал, че лявото око на мъжа е скъпоценен камък.

Бъртън предположи, че това е някакво устройство, което даваше на този човек сетиво или възприятия, недостъпни за останалите. Вече се чувстваше притеснен, когато множеството фасети на светецото око се насочваха към него. Какво ли виждаше този прозрачен многостен?

Към края на обяснението Бъртън не научи много повече отпреди. Етичните могли да наблюдават миналото с някакъв хроноскоп. И с него правели записи на каквито пожелаели физически обекти. После използвали записите като модели и осъществили възкресението с преобразуватели на енергията в материя.

— А какво би станало — попита Бъртън, — ако създадете две тела на някой човек по едно и също време?

Лога се усмихна лукаво и каза, че правили такива опити. Но само в едното тяло имало живот.

Бъртън също се засмя — като котка, току-що закусила с мишка.

— Мисля, че ме лъжете. Или ми казвате полуистини. Във всичко това прозира измама. Нали човешките същества могат да достигнат такова изключително високо нравствено равнище, че да „продължат

нататък“, а защо вие, Етичните, щом сте по-висши, още стоите тук? Защо и вие не сте „продължили нататък“?

Лицата на всички, освен Лога и мъжа с чудатото око, застинаха. Лога се разсмя.

— Твърде остроумно. Великолепен довод. Мога само да ти отговоря, че някои от нас наистина продължават. Но от нравствена гледна точка от нас се изисква повече, отколкото от вас — възкресените.

— И все пак си мисля, че лъжете. Обаче нищо не мога да направя. — Бъртън се озъби. — Поне засега.

— Ако упорстваш в това си отношение, никога няма да продължиш — каза му Лога. — Но смятахме, че ти дължим обяснение какво правим. Когато заловим другите, при които е имало намеса, ще направим същото за тях.

— Да, сред вас има Юда — каза Бъртън, наслаждавайки се на въздействието на тези думи.

Но мъжът със скъпоценния камък в очната кухина се обади:

— Лога, защо не му кажеш истината? Така ще му изтриеш гадната самодоволна усмивчица от лицето и ще го поставиш на мястото му.

Лога се поколеба.

— Както кажеш, Танабур. Бъртън, от този момент ще ти се наложи да бъдеш особено предпазлив. *Не бива* да се самоубиваш повече и трябва да се бориш за живота си не по-малко свирепо, отколкото на Земята, където си смятал, че имаш само един живот. Броят на възможностите за възкресенията при всеки човек е ограничен. След като бъде надминато някакво число — то е различно при отделните хора и не може да бъде определено точно — психоморфът изглежда вече губи способността си да се съединява с тялото. Всяка смърт отслабва привличането между тялото и психоморфа. И накрая психоморфът стига до точката, от която няма връщане назад. Той се превръща, нека използваме ненаучен термин, в „загубена душа“. Броди безтелесен във вселената. Ние сме способни да усетим тези неслети психоморфи без инструменти, за разлика от психоморфите на, как би ги нарекъл — „спасените“, които изчезват изцяло извън обсега на сетивата ни.

Така че сам виждаш, трябва да се откажеш от тези пътувания чрез смъртта. Тази е причината непрекъснатите самоубийства на горките нещастници, безсилни да се справят с живота, да не са непростим грях, но да бъдат нещо непоправимо.

Другият мъж го прекъсна:

— Предателят, незнайният мръсник, който твърди, че ти помага, всъщност те използва за своите цели. Не ти е казал, че прахосваш своя шанс за вечен живот, като осъществяваш неговите — и своите — планове. Който и да е, той или тя, но е зъл. Зъл, зъл!

Затова бъди внимателен отсега нататък. Може би ти остават десетина смърти. Или пък следващата ти смърт ще се окаже последна!

Бъртън скочи и изкрещя:

— Значи не искате да отида до края на Реката? *Защо? Защо?*

Лога каза:

— Сбогом. Прости ни и за това насилие.

Бъртън не видя никой от дванадесетте срещу него да насочва някакъв уред. Но съзнанието изскочи от него като стрела от лък и той се събуди...

Пръв го посрещна с поздрав Питър Фригейт, загубил обичайната си сдържаност. Плачеше. И Бъртън си поплака малко, затова отначало трудно отговаряше на трупашките се въпроси на Фригейт. А първо искаше да научи какво са правила Фригейт, Логу и Алис след изчезването му. Фригейт му разказа, че се заели да го търсят, но накрая се върнали надолу по Реката в Телем.

— Ти къде беше? — попита Фригейт.

— *Обходих аз земята от край до край, кръстосвах и нашир, и надлъж* — отвърна Бъртън. — Е, за разлика от сатаната намерих неколцина свършени и достойни човеци, имащи страх от Бога и отбягващи злото. Но, по дяволите, малцина бяха. Повечето мъже и жени още са си себични, невежи, суеверни, заслепени, лицемерни, страхливи нещастници, каквито бяха и на Земята. И в повечето от тях онази маймуна-убиец със зачервени очи се преборва с обществото, своя пазач, изтръгва се от затвора и окървавява ръцете си.

Фригейт бърбореше неспирно, докато вървяха към отдалеченото на една миля грамадно укрепление със сградата на съвета, приютила управниците на държавата Телем. Бъртън го слушаше разсеяно. Трепереше, сърцето му биеше неравномерно, но не от завръщането у дома. Той си спомни!

Обратно на уверенията на Лога, той помнеше и събуждането си в предвъзкресителната кухня преди много години, и разговора с дванадесетте Етични.

Намираше само едно обяснение. Един от тях бе предотвратил запечатването на паметта му, и то без другите да разберат.

Един от дванадесетте беше Тайнственият Непознат, Изменникът.

Но кой? Сега не можеше да определи. Но някой ден щеше да узнае. А дотогава разполагаше със свой човек сред съдиите, който може би използваше Бъртън за изпълнението на целите си. След време и Бъртън щеше да го използва.

Съществуваха и други хора, при които Непознатият бе се намесил. Може би щеше да ги намери. И заедно щяха да нападнат Кулата.

Одисеи имал своята богиня Атина. Най-често трябвало с разум и смелост да се измъква от опасностите. Но винаги, когато богинята пожелавала, му подавала ръка за помощ.

Одисеи имал Атина. Бъртън имаше своя Тайнствен Непознат.

Фригейт каза:

— Дик, какво ще правиш?

— Ще направя кораб и ще тръгна нагоре по Реката. До края! Искаш ли да дойдеш с мен?

МАЛКА ИСТОРИЯ НА РЕЧНИЯ СВЯТ

Първото произведение от сериала за Речния свят написах в действителност още през 1952 г. Това беше роман, дълъг 150 000 думи^[1], с първоначално заглавие „В дълг заради плътта“. Направих го за един месец, за да мога да го предам в срок за участие в международен конкурс за фентъзи и научна фантастика. И той спечели награда, но поради обстоятелства, на които не искам да се спирам тук, не беше публикуван и получих само част от полагащото ми се възнаграждение. Най-напред повествованието не бе замислено като сериал; ръкописът представляваше завършена книга, в която се разкрива загадката на Речния свят. След като печалният развой на събитията около конкурса приключи, запазих правата си върху произведението. Но по онова време беше много трудно да се намери пазар за доста дълъг научнофантастичен роман от някой, който е продал само няколко къси разказа на списанията. Така че прибрах ръкописа в един сандък и в продължение на десетина години сякаш бях забравил за него.

През 1964 г. го извадих, издухах праха от него и му промених заглавието на „В дълг заради Реката“. Изпратих го на неколцина издатели, един от които ми го върна по простата причина, че бил „приключенска“ история. А това съвсем не беше така. Другото странно нещо е, че същият този критичен издател вече бе публикувал романа ми „Зелената одисея“, който е много по-„приключенско“ произведение от „В дълг заради Реката“.

По това време Фред Пол беше главен редактор на списание „Гелъкси“ и съпътстващата го научнофантастична периодика. Пратих му ръкописа и той ми го върна с някои критични коментари, особено важни за възприемането на творбата. Според него основният замисъл бил толкова обширен, че надали би могъл да се побере дори в такъв дълъг роман. Затова предложи да напиша серия от повести за неговото списание, които, ако пожелаея, после бих могъл да издам под формата на книга. Дотогава бях разсъждавал вече достатъчно много върху

Речния свят, за да разбере, че колелата е прав. Космосът на произведението, в който голяма част от жителите на една цяла планета, обитавали я между 1 000 000 години пр.н.е. и началото на двайтет и първи век, са възкресени да живеят по бреговете на река, дълга десет или може би двайтет милиона километра, беше твърде огромен, за да бъде представен само в един том. И в него имаше прекалено много образи, които желяех да опиша.

Така че направих „Денят на големия вик“ — повест, която се появи през 1965 г. в януарския брой на списанието на Пол „Уърлдс ъф Томороу“. От написването на първоначалния текст бяха изменили тринайтет години. В него събитията стартираха двайтет години след деня, в който 25 милиарда души от различни времена и места на Земята са били възкресени по някакъв тайнствен, но основан на научни постижения начин. „Денят на големия вик“ започваше още преди всеобщото възкръсване, когато героят — сър Ричард Франсис Бъртън — случайно (или не съвсем случайно?) се събужда, макар и за малко, в камерата за предвъзкресяване.

По-късно повестта „Денят на големия вик“ бе малко разширена и включена като текст на първа до осемнайтета глава на романа „В телата си разпръснати върнете се“ (1971).

Продължението на повестта, което се появи в същото списание през март 1966 г. под заглавието „Експресът на самоубийствата“, също бе допълнено, за да се превърне в деветнайтета до трийсетета глава на „В телата си разпръснати...“.

Когато прочетете четвъртата част на сагата за Речния свят „Магическият лабиринт“, загадките, залегнали в първите три книги, ще бъдат разрешени, така че сериалът ще завършва с ясен край. Петият и шестият том са посветени на теми, сюжети и герои, за които не съм имал място да пиша в първите четири романа. Първите четири книги наричам „основно течение“ на сериала, докато повествованията в петата и шестата са „странично течение“ или „притоци“.

---

[1] Около 500 машинописни страници. — Б. пр. ↑

Издание:

Филип Хосе Фармър. В телата си разпръснати върнете се
Първи роман от епоса за Речния свят
Американска, I издание

Преводач: Владимир Зарков

Редактор: Васил Райков

Библиотечно оформление: Пламен Аврамов

Рисунка на първа корица: Антонина Бабукчиева

Портрет на писателя: Камо

Компютърна подготовка: ЕГИ

Коректор: Марина Благоева

Формат: 56×84/16. Печатни коли: 18

Издателство „Аргус“, София, 1994

Печат: ДФ „Балкан прес“, София, 1994

ISBN 954-570-008-4

Съдържание:

[Бленуван рай, заслужен ад или нещо съвсем друго](#) — предговор
от Васил Райков

[В телата си разпръснати върнете се](#)

[Малка история на Речния свят](#) — статия от Филип Хосе Фармър

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.